

BISERICA ORTODOXĂ

Revista Sfintei Episcopii
a Alexandriei și Teleormanului




ANUL XI, NR. 1
ianuarie - iunie 2009
Editura Cartea Ortodoxă
Alexandria 2009

**COMITETUL DE REDACȚIE**

Președinte
Prea Sfințitul Părinte Episcop
† Galaction

Vicepreședinte
P.C. Pr. Dr. Ciulei D. Marian

Redactor responsabil
P.C. Pr. Drăghici Adrian Petruș
consilier cultural



Tehnoredactare - Sorin Constantin
Copyright 2009 © Editura Cartea Ortodoxă
– Toate drepturile rezervate –
ISSN 1582-1544

multiple semnificații aducătoare de mângâiere sufletească. Biserica Sfinții Trei Ierarhi, primitoare și elegantă, însoțea nu numai prăznuirea sfântă a unei zile ce trece, ci și pe cea a lucrului făcut bine, sfințirea acesteia era definirea alcătuirilor împlinite și nu în ultimă parte, ziua de naștere a Preasfințitului Părinte Episcop Galaction.

Sărbătoare prin dimensiune și semnificație, 17 mai descoperă prin conotații particulare, locale, valoarea seminței căzute în pământul cel bun, îmbunătățit și din dragostea ierarhului cu sporită atenție pentru casa lui Dumnezeu și lucrul împlinit temeinic.

Sfinții, mijlocitori și martori, slujitori și paveze, au pus început deslușirii cuvintelor rugăciunilor și dragostei cu care slăvind pe Dumnezeu, ne bucurăm omenește de darurile și binefacerile ce au fost asupra noastră odată cu arhipăstorirea acestei Sfinte Episcopii a Preasfințitului Părinte Episcop Galaction. Nu întâmplător și fără a fi surprinși de emoție nestăpânită, ziua de naștere a Preasfinției Sale este atât de apropiată tuturor arhipăstoriților, ea este ziua de suflet a tuturor colaboratorilor și parte a bucuriei conștiinței ce repetă considerația și prețuirea ca pe un sentiment ce nu cunoaște valențele lucrului adăugat , ci doar starea sufletului cuprins în bucuria sărbătorii.

Lauda adusă lui Dumnezeu este mulțumirea noastră pentru purtarea Lui de grijă față de Preasfinția Sa, la care adăugăm îndrăzneala omenească de a-i ura ani cu sănătate și îmbelșugate zile sporite de realizări duhovnicești.



dintre dumneavoastră, Preotul Profesor Dr. Marian Ciulei.

Dacă aceste idealuri enumerate înmuguresc în lucrarea didactică, iar cuvântul de față bate roditor la poarta inimilor și conștiințelor dumneavoastră, considerați dorința Noastră stăruitoare ca, în viitorul apropiat să adăugați strădanie sporită ca unii dintre elevii dumneavoastră să urmeze cursurile Seminarului Teologic din Eparhia Noastră. De acum înainte, la evaluarea activității pe care o desfășurați, se va avea în vedere și criteriul valoric al pregătirii elevilor, dar și cel al numărului de elevi care vor urma cursurile Școlii Noastre teologice, ca dovadă clară a eficienței activității dumneavoastră catehetice.

Cu nădejdea că împreună vom contribui la susținerea învățământului teologic în Episcopia Alexandriei și Teleormanului și la formarea viitorilor slujitori ai Sfintelor Altare, dar și a unor mărturisitori ai credinței noastre ortodoxe în diferite compartimente ale societății, vă dorim să aveți alese bucurii în plan profesional și personal și să vă bucurați de împlinirea bunelor dorințe.

Cu arhieresti binecuvântări,

† GALACTION

Episcopul Alexandriei și Teleormanului



CUVÂNT LA ZI ANIVERSARĂ

Preot Adrian Drăghici

Din vrerea lui Dumnezeu, sunt zile în care darul peste dar, descoperă sărbătoarea ca modalitate necesară părtășiei de a ne bucura de pace și dar, ori de câte ori șederea noastră cu frică de Dumnezeu, este ședere bună adusă folosului duhovnicesc, ne trebuindu-ne altă condiție, decât aceea a dorinței de a urma cu pasul sufletului, pe Cel care ascultă, pe Cel care ne așteaptă să batem ca să putem intra. Așa am luat îndrăzneală de a păși și noi în atmosfera duhului de slujbă închinată lui Dumnezeu în biserica Sfinții Trei Ierarhi din Videle, într-o zi cu

Cuprins

PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI

† Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului5

ARTICOLE ȘI STUDII

Familia creștină în opera și canoanele Sfântului Vasile cel Mare. O perspectivă dogmatico-canonică

Pr. **Drd Alexandru Mortici**12

Cult și doctrină în moliftele Sfântului Vasile cel Mare

Pr. **Păunescu Eugen-Cătălin**24

Mila creștină ca atitudine de viață în învățătura Sfântului Vasile cel Mare

Pr. **Grama A. Daniel**35

Părinții capadocieni și imaginea preotului ortodox

Prof. **Dincă Nela**41

Ironia în scrierile antieretice ale Sfântului Vasile cel Mare

Traducere de **Msd. Alexandru Iorga**52

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

2009 – Anul comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareei Capadociei († 309) și al celorlalți Sfinți Capadocieni

Pr. **Dincă Marius, Pr. Popescu Gabriel**67

Botezul în Taina pascală

Ierom. **Nectarie Petre**108

Cuvântul și icoana în experiența ortodoxă

Pr. **Dr. Dorin Octavian Picioruș**115

PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Sfânta Liturghie, centrul cultului divin public ortodox
Pr. **Constantin Irimia**121

Părintele duhovnicesc – Inima care poate duce mădulele Trupului Bisericii la Cer
Drd. **Stelian Gomboș**170

Deosebirea duhurilor
Viorica Sîrbu190

Engomionul Sfântului Neofit Englistos în cinstea sfântului mare mucenic Dimitrie
Traducere de **Msd. Alexandru Iorga**202

VIAȚA BISERICESCĂ

Din agenda de lucru a Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction
Secretar eparhial, Pr. **Vasile Neacșu**212

BISERICA ȘI SOCIETATEA

Sociologie hrisostomică
Dr. M-hia **Spătaru Gina-Doina Justina**224

DIN VIAȚA EPARHIEI

„Biserica Ortodoxă” – 10 ani – bibliografie generală
Stângă Alin-Vasilică249

Interviul Prea Sfințitului Părinte Galaction
acordat ziarului *Opinia Teleormanului*287

10 februarie, Hramul Catedralei Sfântul Haralambie din Turnu Măgurele
Pr. **Loredan Stan**294

Mesajul Prea Sfințitului Părinte Galaction adresat profesorilor de religie296

Cuvânt la zi aniversară
Preot **Adrian Drăghici**298

De aceea spunem că valorile religioase sunt valori prin excelență pentru că, toate împlinirile autentice aparțin credinței care ne ajută să trecem dincolo de sensibil, printr-un act de consimțământ pur, către o cale de acces spre transcendent și pentru că valorile religioase presupun subordonarea față de un principiu care ne depășește, dar care are însemnătatea de a regla și valida comportamentul și raționamentele noastre.

Educația religioasă nu trebuie să rămână o problemă a fiecărui individ, ci trebuie să fie una a întregii comunități prin instituțiile care o reprezintă. Pe lângă îndatoririle privind dezvoltarea intelectuală, morală, estetică și patriotică, școlii îi revine și misiunea atingerii dezideratelor educației religioase: formarea caracterului, comportamentului și convingerilor religioase. Toate acestea pentru că avem nevoie de un om îmbogățit intelectual și, mai ales, spiritual. De aici reiese că primul serviciu pe care Religia îl aduce școlii este acesta: numai cu ajutorul ei se poate restaura în elevi integritatea rațiunii naturale.

Seriozitatea unui asemenea proces educativ este benefică pentru întreaga societate teleormăneană, elevii care participă la ora de Religie au câștigul moral al credincioșilor de mâine ai Bisericii. Prin înțelegerea cunoștințelor învățate la ora de Religie se întregesc pentru elevi universul cunoașterii și se conștientizează importanța rolului Bisericii Ortodoxe Române pentru cultivarea identității poporului român.

Bucuria demersului didactic va fi împlinită pentru cei care predau Religia atunci când fiecare sărbătoare mare din calendar va fi marcată prin prezența la biserică a elevilor, prin implicarea benevolă a elevilor în actele liturgice și atitudini samarinene, iar în școli se vor forma coruri, se vor organiza serbări cu conținut religios și se vor susține concerte de colinde.

„Trebuie să fim pătrunși cu toții de adevărul că educația religioasă își propune, înainte de toate, împlinirea omului (încă din adolescență) încifrat în ordinea supranaturală a sacralului, cu întreaga lui personalitate de geniu, de savant, de artist, de om obișnuit, având conștiința și credința că viața, ființa și chemarea noastră în lume nu depind numai de structurile bio-psiho-fizice și de relația de „feed-back” stabilită între noi și mediul înconjurător și, nu în ultimă instanță, cu Dumnezeu Însuși, printr-un dialog personal ce culminează în iubirea agapică.

Realizarea idealului educațional creștin constă în participarea la viața lui Hristos, creștinismul fiind *religia majestății omului* cum spunea Comenius și nu *opiu pentru popor*. Hristos nu este doar o personalitate a istoriei care ne-a lăsat cea mai înaltă învățătură ci *cheia de boltă a universului* spre care converg toate eforturile umanității și universul întreg”, așa cum subliniază dascălul multora

† GALACTION

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOP AL SFINTEI EPISCOPII
A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

TUTUROR PROFESORILOR DE RELIGIE
DIN ACEASTĂ SFÂNTĂ ȘI DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPISCOPIE,
HAR, PACE, SĂNĂTATE ȘI ALESE BUCURII DUHOVNICEȘTI
DE LA DUMNEZEU, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ ȘI
ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE.

*„Ia aminte la tine însuși și la învățătură,
stăruie în acestea, căci făcând aceasta și
pe tine te vei mântui și pe cei care te
ascultă” (I Timotei 4, 16)*

Iubiții Noștri fii duhovnicești – distinși profesori,

Introducerea studiului Religiei în școală a fost, este și va fi un dar binecuvântat al lui Dumnezeu și ales prilej de bucurie pentru noi toți.

Fiecare dintre dumneavoastră ați primit binecuvântarea și încredințarea din partea Noastră de a semăna cuvântul lui Dumnezeu în inimile pure ale copiilor care, în viitor, vor fi credincioși maturi și responsabili ai Bisericii noastre.

Asemănându-vă didascăliilor din zorii creștinismului se cuvine să puneți la inimă cuvintele lui Blaise Pascal care spunea: „Scopul nostru nu este niciodată prezentul, căci trecutul și prezentul sunt uneltele noastre, singurul scop al nostru este viitorul. Trebuie să clădim viitorul pe tineret, germenii lumii de mâine și speranța Bisericii și a societății.” S-a spus că astăzi este vremea tineretului deoarece acum bat vânturile înnoirii și, de noi, pedagogii și educatorii depinde formarea lui. Trebuie să-i educăm pe tineri în așa fel în cât să putem scrie o pagină a realizărilor constructive în istoria poporului. Această vârstă frumoasă este propice cultivării educaționale din care vom culege înțelepciunea, priceperea și destoinicia pe parcursul întregii vieți.



PASTORALĂ

† GALACTION

DIN MILA LUI DUMNEZEU
EPISCOP AL SFINTEI EPISCOPII
A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

**IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DEPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI DIN ACEASTĂ
SFÂNTĂ ȘI DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPISCOPIE,
HAR ȘI PACE DE LA DUMNEZEU TATĂL,
IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE**

*„Nu te teme! Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă
și Cel ce sunt viu. Am fost mort și iată sunt viu în
vecii vecilor și am cheile morții și ale iadului”
(Apocalipsa 1, 17-18)*

Iubiții Noștri fii duhovnicești,

Săvârșind călătoria duhovnicească a Postului celui Mare constatăm că timpul acestuia s-a sfârșit și „corabia sufletului vede portul, cum spunea Sfântul Ioan Gură de Aur. Ceea ce căutam însă nu este să ajungem în port, ci să nu ajungem la țarm cu corabia goală...

Așadar dragostea de Hristos a aprins atâtea candelă în noi, încât trebuie să picurăm în ele untdelemnul învățaturii pentru ca lumina să rămână în noi cât mai multă vreme”, în călătoria spre Înviere (Ioan 15, 11).

Prin Învierea Mântuitorului Hristos **timpul** a devenit vreme a Învierii și cale spre viața de veci, iar lumina care iradiază din umanitatea Lui Înviată este văzută

de toate fapăturile și este o asigurare a Învierii și a vieții de veci, o certitudine a luminii dumnezeiești pentru noi toți, gustată anticipativ încă din timpul vieții noastre pământești.

Toate zilele anului au devenit sărbători și trepte ale înaintării noastre în lumina Învierii lui Hristos, ajungând tot mai aproape de marea lumină a lui Hristos „mai bine zis, timpul întreg a devenit un ajun al Duminicii veșnice, al petrecerii veșnice în lumina descoperită a Învierii, cum zilele săptămânii, zile închinare Sfinților care au trăit timpul lor în această lumină a Învierii, sunt sărbători pregătitoare pentru Duminica Învierii, cum au fost și pentru ei”, după cum spunea Părintele Stăniloae.

După Înviere, femeile mironosițe, bucurându-se, s-au închinat Dumnezeuului celui viu (Apocalipsa I, 17-18), pe Care, ca pe un mort cu lacrimi Îl tânguieră. Hristos a înlăturat moartea ca sfârșit al vieții noastre, dăruindu-ne viața Lui veșnică. Aceasta este, de altfel, și pricina bucuriei noastre din orice timp. Prin Învierea lui Hristos s-a produs o schimbare radicală în umanitate, în ea a pătruns o lumină nesfârșită, conținutul ei dobândind valoare și sens, iar o bucurie inepuizabilă și reală a umplut-o.

Învieria este trecerea spre altă existență după ce am străbătut „marea cea sărată” a vieții pământești înălțată de multe ori de valurile ispitelor (I Corinteni 15, 20). Acesta este și sensul cuvântului „**Paște**”. În Sinaxarul de la Utrenia Învierii, Paștele este tradus prin cuvântul românesc „**trecere**” asemenea **trecerii** de la neființă la existență, ca și actul Creației, asemenea **trecerii** poporului biblic de la robia lui Faraon la libertate în țara făgăduinței, asemenea Întrupării Fiului lui Dumnezeu pentru **trecerea** noastră de la starea de păcat la comuniunea de viață cu Dumnezeu.

Prefigurată de toate acestea, Învieria lui Hristos este **trecerea** noastră desăvârșită de la „moarte la viață și de pe pământ la cer”, cum cântă Biserica în noaptea Învierii.

După cum bucuria Duminicii Învierii întrece toate bucuriile și copleșește toate tristețile, în același fel lumina ei întrece toate luminile revelației nedepline din Vechiul Testament. Acolo un stâlp de foc conducea un popor dintr-o robie pământească într-o libertate exterioară; acolo Moise le făcea cunoscută voia unui Dumnezeu ascuns în întuneric și simțit în parte doar de el însuși. **Aici și acum** Dumnezeu Însuși, Soarele Hristos, le umple pe toate de „lumină, și cerul și pământul și cele de dedesubt”, conducându-ne spre libertatea și viața deplină a vieții veșnice, călătorind prin timp.

Astfel, Sfântul Niceta de Remesiana, episcopul daco-romanilor, spune că

sfânt locaș, uitându-se în calendarul creștin-ortodox, au văzut că în ziua de 10 februarie este prăznuit Sfântul Haralambie. Mai mult, Turnu Măgurele, ca așezare geografică, aflându-se într-o zonă agrară, unde preocuparea de bază a locuitorilor este agricultura, ctitorii Catedralei au gândit că cel mai nimerit ocrotitor al sfântului locaș nu putea fi altul decât Sfântul Haralambie, în calitatea sa de ocrotitor al holdelor și recoltelor agricole în general, fapt evidențiat și de obiceiul străvechi ca la Litia din preziua hramului, creștinii să aducă prinoase din principalele roade ale pământului (grâu, prescuri, vin, untdelemn) și alte produse agricole spre binecuvântare.

Totodată, Prea Cucernicia Sa a mulțumit Preasfințitului Părinte Episcop Galaction pentru prezența la acest mare eveniment din viața parohiei „Sfântul Haralambie”, aducând mulțumiri și Preacuviosului Părinte Arhimandrit Clement Popescu, starețul Mănăstirii „Sfântul Galaction” care a adus spre închinare părțile din sfintele moaște.

În cuvântul său, Preasfințitul Părinte Episcop Galaction s-a adresat credincioșilor prezenți, vorbindu-le despre importanța ascultării cuvântului lui Dumnezeu, urmând exemplul Sfântului Haralambie care a promis să slujească turma lui Hristos și a îndeplinit cu sfințenie acest cuvânt, până în clipa morții sale, ca martir al lui Hristos, la vârsta de 104 ani, încât mulți văzând răbdarea lui prin sfințenie, au îmbrățișat credința creștină.

„Fie ca Bunul Dumnezeu, Cel în Treime închinat – Tatăl, Fiul și Sfântul Duh – să vă binecuvânteze și să ocrotească pe ctitorii, binefăcătorii, slujitorii și ostenitorii acestui sfânt locaș”, a încheiat cuvântul de zidire duhovnicească Chiriarhul locului.

De asemenea, Preasfinția Sa a evidențiat strădania și grija pe care o poartă P.C. Pr. Prof. Dr. Marian D. Ciulei pentru viața duhovnicească, pastoral-misionară și administrativ-gospodărească din cuprinsul Parohiei „Sfântul Haralambie”, precum și din întreaga Protoierie Turnu Măgurele.

În încheierea sfintelor slujbe, Părintele Marian D. Ciulei a mulțumit tuturor celor care au participat la această mare sărbătoare locală, arătând faptul că „aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul. Să ne bucurăm și să ne veselim într-însa”.

Acustica acestei sărbători s-a reflectat și în două reportaje transmise la Radio Trinitas – radioul Patriarhiei Române, prin intermediul cărora s-a trăit plinar comuniunea de credință și venerare a Părinților Bisericii – învățătorii noștri.

„Sfinte Haralambie roagă pe milostivul Dumnezeu să ne miluiască și să ne mântuiască pe noi!”

10 FEBRUARIE – HRAMUL CATEDRALEI SFÂNTUL HARALAMBIE DIN TURNU MĂGURELE

Pr. Loredan Stan

Marți, 10 februarie 2009, Catedrala „Sfântul Haralambie” din Turnu Măgurele și-a prăznuit ocrotitorul duhovnicesc.

Cu acest prilej, în această măreață Catedrală, Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, a oficiat Sfânta Liturghie, înconjurat de un distins sobor de slujitori.

Sute de credincioși, din oraș și din împrejurimi, au participat la această mare bucurie spirituală, mai ales că, prin strădania P.C. Pr. Prof. Dr. Marian D. Ciulei, Protoiereul Protoieriei Turnu Măgurele, Director al Seminarului Teologic „Sfântul Ierarh Calinic Cernicanul” din Turnu Măgurele și parohul parohiei „Sfântul Haralambie”, s-au adus în acest sfânt locaș părticele din sfintele moaște ale Sfântului Haralambie, înaintea cărora toți cei prezenți și-au manifestat evlavie pentru acest mare sfânt.

Predica zilei a fost rostită de P.C. Pr. Prof. Dr. Marian D. Ciulei care a prezentat prin cuvinte alese viața Sfântului Haralambie și a arătat însemnătatea învățăturilor sfântului. Printre altele, a arătat că Sfântul Haralambie a fost aproape contemporan cu părinții apostolici, în mod special cu Sfântul Policarp al smirnei și cu Sfântul Ignatie Teoforul, de la care a înțeles deplin sensul și însemnătatea martiriului pentru Hristos.

Episcop al Magneziei, oraș cetate de pe râul Meandru, Sfântul Haralambie a beneficiat, cu siguranță, de îndrumările duhovnicești date prin intermediul epistolei către magnezieni, de către sfântul purtător de Dumnezeu, Ignatie, trimise acestora în timpul ultimei sale călătorii, în lanțuri, către Roma, unde a și fost martirizat.

P.C. Părinte Paroh a subliniat, de asemenea, motivul pentru care această frumoasă ctitorie regală a fost binecuvântată cu patronajul Sfântului Sfințitului Mucenic Haralambie, anume: în anul 1828, în ziua de 10 februarie, a căzut raiaua turcească de la Nicopole, de pe malul bulgăresc al Dunării. Cum strămoșii noștri eternizau orice victorie în apărarea legii strămoșești prin ridicarea unui

strămoșii noștri „cu prevedere însă au legat ziua Paștelui mai degrabă de Lună și zi, decât de echinocțiu, căci Luna plină luminează tot întunericul nopții, după cum luminarea Duhului ne-a izbăvit de stricăciunea întunericului. Și după echinocțiu, Paștele se va sărbători în lumină tot mai mare și nopte tot mai împuținată. Ziua de Duminică este cu adevărat învierea zilelor, căci revine la început și înnoiește sfârșitul întru viață. S-a părut astfel că acestea trebuiesc păzite mai cu seamă în ziua de naștere a bucuriei și izbăvirea creației” adică ziua Învierii (*Despre Paște*, Editura Sofia, 2009, p. 175).

Înțelegem, prin urmare, de ce Biserica face din noaptea Învierii zi prealuminată și prin glasul preotului cheamă pe toți credincioșii la primirea Luminii „care luminează tuturor” și numește „luminată” și săptămâna următoare Duminicii Învierii.

Mai mult, s-a spus că „vestea bună” (Evanghelia) creștină se concentrează în vestea Învierii lui Hristos, temei al siguranței că și noi vom învia. Apostolii și-au văzut misiunea lor în a fi „martori” ai Învierii lui Hristos (Fapte 1, 22).

Desigur, această vestire a fost prin excelență „veste bună” nu pentru că a anunțat învierea unui om simplu, nici n-a întemeiat nădejdea învierii noastre a tuturor pe învierea unui astfel de om, aceasta n-ar fi o înviere pentru eternitate și spre plenitudinea vieții în Dumnezeu, ci o repetare a ei pe plan actual. Ea a fost vestea bună pentru că a anunțat învierea Celui ce fiind om, a fost și Dumnezeu și pentru că, noi înviind, pe temeiul învierii Lui, ne vom împărtăși de viața deplină a umanității Lui în Dumnezeu. Numai o astfel de înviere este o înviere întru plinătatea eternă a vieții noastre și ea întemeiază bucuria noastră plină sau, coincide cu ea, înțelegând astfel sensul primelor cuvinte rostite de Mântuitorul după Înviere: „Bucurați-vă” (Matei 28, 9).

Iubiți fi ai Învierii,

Părinții Bisericii, Învățătorii noștri, prin tâlcuirile lor ne încredințează de adevărul Sfintei Învieri și ne învață cum să trăim autentic sărbătoarea, „închinându-ne fără să ne îndoim” (Matei 28, 17) și „de bucurie crezând” (Luca 24, 41) în acest adevăr.

Având în vedere faptul că anul acesta este anul jubiliar al Sfinților Părinți capadocieni, să punem la inimă, mai întâi cuvintele Sfântului Vasile cel Mare din dumnezeiasca sa Liturghie: „Curățindu-ne prin apă și sfințindu-ne cu Sfântul Duh, S-a dat pe Sine schimb morții, întru care eram ținuți, fiind vânduți sub păcat. Și, pogorându-se, prin Cruce, în iad, ca să plinească toate ale Sale, a nimicit durerile morții. Și înviind a treia zi și cale făcând oricărui trup la Învierea

cea din morți, că nu era cu puțină a fie ținut sub stricăciune Începătorul vieții” (*Liturghier*, EIBMBOR, București 2000, p. 229).

Sfântul Grigorie de Nazianz în cuvântul său la Paști ne îndeamnă spunând: „Ne vom împărtăși cu Paștele într-un chip simbolic... încât, dacă ești Simon Cirineanul, ridică Crucea și urmează. Dacă ești împreună răstignit ca tâlhar, cunoaște cu evlavie pe Dumnezeu! ... Și dacă ești Iosif din Arimateea, cere Trupul de la răstignitor, să se facă a ta curățirea lumii și dacă ești Nicodim adoratorul de noapte al lui Dumnezeu, îngroapă-L – cu miruri. Și dacă ești vreuna din Marii, dacă ești cealaltă Marie, dacă ești Salomeea, dacă ești Ioana, plângi la mormânt dis de dimineață. Vezi tu primul piatra răsturnată, poate și pe Îngeri și pe Însuși Iisus. Grăiește ceva, ascultă-I glasul. Dacă auzi: «Nu te atinge de Mine» (Ioan 20, 17), stai mai departe, adoră Cuvântul și nu te întrista, căci știe El cui să se arate mai întâi. Fă-te Petru sau Ioan, dă fuga la mormânt, aleargă întru întâmpinare, alergând împreună, întrecându-te cu întrecerea cea bună. Și dacă, cu toată graba ta, vei fi lăsat în urmă, biruie cu râvna, nu privind aplecat peste mormânt, ci intrând în el. Și dacă nu vei fi de față, cum a fost Toma, atunci când erau adunați împreună Ucenicii cărora li se arătase Hristos, să nu fii necredincios, când Îl vei vedea. Și dacă nu vei crede, crede celor care îți spun, și dacă nu crezi nici acestor spuse, crede semnelor cuielei...”

Multe au fost, într-adevăr minunile vremii de atunci... dar nici una nu este ca minunea mântuirii mele. Puține picături de sânge reclădesc întreaga lume și se fac pentru toți oamenii ca cheagul pentru lapte, închegându-se împreună și adunându-se în una : «O Paște mare și curățitor a toată lumea» (Ed. Herald, București, 2004, pp. 252-253, 257).

Sfântul Grigorie ne avertizează asupra îndoielii și temerii ce se pot strecura în unele suflete, asemenea ca întru ale femeilor ce se întorceau de la mormânt, și care, în relatarea Sfântului Evanghelist Marcu (12,8) erau „cuprinse de frică și de uimire și nimănui n-au spus nimic căci se temeau”, în dimineața Învierii.

Mai aproape de vremurile noastre Sfântul Nicolae Velimirovici, prin cuvântul său la Paști, ne întărește credința și ne alungă îndoielile, spunând:

„Vor întreba unii: cum spunem că a biruit moartea Domnul Cel Înviat, de vreme ce oamenii încă mor? Cei ce au intrat în lumea acesta prin pântecul maicii lor, vor ieși din ea prin moarte și prin mormânt. Este lege aceasta! Dar pentru noi, care murim în Hristos, moartea nu este un abis întunecat, ci este nașterea la o viață nouă, este întoarcerea acasă. Pentru noi, mormântul nu este întuneric fără de sfârșit, ci este poarta la care ne așteaptă Îngerii lui Dumnezeu strălucitori. Pentru cei plini de dragostea lui Hristos, mormântul nu este decât

pe toți credincioșii. Nu trebuie să uităm de noi, ca să ne putem aduce aminte de ceilalți, adică este foarte importantă ordonarea vieții fiecăruia în parte ca să putem fi, ca să putem rămâne purtători și făcători de pace, cum ne îndeamnă fericirea. Perioada aceasta a Sfântului și Marelui Post este timp al aplecării spre suflet – de unde dăruim, de unde naștem gândul de bucurie, de bine – al aplecării spre noi nu din egoism ci din dorința de a ne îmbunătăți sau a reactualiza exercițiul virtuților și frumusețea aplicării lor, ca cel mai mare răspuns al ochilor luminați de darul milosteniei, al vreunuia dintre noi. În acest fel, putem să ne bucurăm în pace, deplin de darul și lumina Învierii lui Hristos. Evlavia, osteneala, efortul, buna chivernisire a noastră în această vreme de post nu se va încheia odată cu trecerea lui, ele rămân echilibru al exteriorizării noastre pentru restul zilelor, pentru care nu este nevoie să dobândim nici laudă și nici mângâiere omenească. Repetarea postului pentru trezvia noastră este ca o permanentă ridicare a privirii spre Cer, cu atributele condiției umane. El este candela unei vigori definitive a creștinului, de aceea nu este nici povară nici obligație universală, ci necesitate smerită a ostenelelor dorinței de a ședea mai cu vrednicie în apropierea milei lui Dumnezeu. În altă ordine de idei, însă cu aceleași gânduri de bine și de bună sporire pentru toți, avem nevoie să fim conștiincioși acolo unde ne aflăm, să rămânem creștini oriunde am fi și să uităm zgârcenia de a dăruia atenție, înțelegere, dragoste, nerisipindu-ne efemerităților pentru care vremea senectuții ne poate certa cu roua părerilor de rău. Așa vom înțelege, așa ne vom înțelege, așa vom fi în pace. A fi, înseamnă nădejdea mântuirii, a avea, presupune povara unei contemporaneități. Dumnezeu iubitor, ne dă posibilitatea să alegem. E bine să alegem folosul. Și cel mai bine ar fi să nu uităm.



lângă Dumnezeu, sau Dumnezeu să fie cu noi, înțelegem că trebuie să mergem la Biserică. Biserica este cel mai înalt loc de pe pământ nu numai în sens propriu. Putem sta în ea; „în Biserica Slavei Tale stând pe pământ, ni se pare a fi în cer”. Aici este izvorul darurilor și liniștii noastre zilnice. De aici se aud cel mai bine rugăciunile noastre. De aici se văd cel mai bine lacrimile și bucuriile fiecăruia. Omul, în Biserică, este cel mai frumos fiu al lui Dumnezeu, fața sa este chip și omul este persoană, sunt dimensiuni majore ale stărilor noastre. Biserica este poartă spre cer prin icoane și Sfintele slujbe, deschisă doar voinței de a intra, de a bate, este loc al sfințirii noastre pentru această lume, este pasul spre cer, cale spre mântuire, locaș al Duhului Sfânt, și corabie a mântuirii. Nu în ultimă parte, trebuie să ne gândim ce rol au bisericile ca edificii pentru istoria și cultura noastră națională. Nu este bogăție mai mare, nu este contribuție mai însemnată, nu este agoniseală mai frumoasă decât Sfânta Biserică.

Andre Malraux spunea: „Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc.” Ce rol credeți că are credința în viața noastră, în relațiile inter umane și care este rolul pe care-l poate avea credința între A CLĂDI și A DISTRUGE?

Credința stabilește nivelul și consistența, greutatea omului – fiu al lui Dumnezeu – și definește structurarea sa ca și conștiință și capacitate sub oblăduirea Duhului Sfânt. Credința este reper și măsură, iar măsura ei este direct proporțională cu exercițiul. Omul credincios poartă darul Duhului Sfânt și veșmântul virtuților – ca permanențe existențiale – nu poate fi ispitit de deșertăciuni tranzitorii. Credința este formă de viață și viață, ea stabilește de la sine, nu concepte de viață, ci atitudini, fapte, realități interumane constructive. Credința creează echilibre, este măsura dragostei dintre noi, aici pe pământ atitudine și dincolo, în cer, argument al netrecerii întâmplătoare. Este atributul atitudinii samaritene. Este munte al păcii și al mântuirii; „credința ta te-a mântuit”, spune Mântuitorul. Ne trebuie mai mult între relațiile dintre noi? Ea este o necesitate a tuturor vremurilor, pentru că este viață și medicament, ea, numai ea vindecă și trupul și sufletul cu explicații și mângâieri minunate, ale cuvintelor puține și ale roadelor bogate. Crede! Ni se spune și ... „toate celelalte ți se vor adăuga”, este mare dar! Da! Credința poate distruge, răul dintre noi.

În încheiere, Preasfințite Părinte Episcop Galaction, permiteți-mi să vă mulțumesc pentru învățăturile pe care ni le-ați transmis, nouă, celor de la publicația OPINIA TELEORMANULUI, dar și cititorilor ei. Un cuvânt către credincioșii teleormăneni...

Cuvântul de față este gândul și darul nostru, din tot sufletul, pentru toți, în această vreme a Postului Mare, când pomenim la slujbe și în rugăciunile noastre

cea din urmă piedică în calea prezenței Lui, piedică subțire ca pânda de păianjen. Deci strigă marele Apostol Pavel: „pentru mine viața este Hristos și moartea un câștig” (Filipeni 1, 21). Cum n-a biruit Domnul moartea, când, unde este El, moartea nici nu se vede? Mormântul nu mai e un abis pentru că El l-a umplut cu Sine; nu mai este întuneric pentru că El l-a străluminat; nu mai este groază pentru că este semn nu al sfârșitului ci al începutului; nici groapa nu este casa noastră în veșnicie, pentru că este numai ușa ce dă într-acolo. Deosebirea între moartea de dinaintea Învierii lui Hristos și moartea de după Înviere, este cea dintre un incendiu pustiitor și lumina unei candelă. Biruința lui Hristos este temeinică, prin El „moartea a fost înghițită de biruință” (I Corinteni 15, 54).

De vor întreba alții: Cum spunem că Domnul Cel Înviat a biruit păcatul, de vreme ce oamenii încă păcătuiesc? Cu adevărat Domnul a învins păcatul! L-a biruit prin zămislirea și nașterea Sa fără de păcat; prin viața Sa curată de pe pământ; prin suferința pe Cruce, drept fiind; și, la sfârșit, a încoronat biruința prin slăvită Învierea Sa. S-a făcut leac, leac bun, leac fără greș împotriva păcatului” (*Predici*, Editura Ileana, București, 2006, pp. 218-219).

Prin urmare, Învierea, nu este lipsită de puterea lui Hristos care s-a manifestat în răbdarea Crucii, răbdare care este, prin ea însăși, și biruire a morții. Învierea este astfel arătarea deplin actualizată, manifestată de Hristos în purtarea Crucii.

Iubiții Noștri,

Sfântul Isaac Sirul spunea că „aerul Învierii se poate respira încă de aici”, lepădându-te de sine și purtându-ți crucea mântuitoare spre înviere. Ceea ce îl face pe om să fie cu adevărat fiu al lui Dumnezeu și îi dă identitate, nu sunt capacitățile sale fizice sau intelectuale, ci harul de a participa la Învierea lui Hristos, de a fi în stare, de acum înainte, să moară lumii și să trăiască vieții veșnice. „Cel ce-și iubește viața sa o va pierde, iar cel ce-și urăște viața în lumea aceasta o va păstra pentru viața veșnică” (Ioan 12, 25).

Adevăratul creștin este acela care a înviat din morți, o icoană a lui Hristos Cel Înviat. El arată că imaterialul nu este numai spiritual și că trupul nu este numai material. „Duhovnicesc” este tot ceea ce a fost sfințit prin taina Crucii și a Învierii.

Un monah a scris cândva: „Nu este treaba mea să construiesc case sau să le văruiesc. Nu e treaba mea să scriu și să citesc. Care este chemarea mea? Este aceea, dacă e cu putință, de a muri în Dumnezeu. Atunci voi trăi cu adevărat și voi fi mișcat de o altă putere. Atunci voi putea face toate lucrurile – să sap, să fac ordine, să scriu, să citesc – în chip liber, fără a mă alipi de nimic. Pot merge

oriunde, însă oriunde merg, trebuie să caut „singurul lucru de care este nevoie” (Luca 10, 42). Când construiești pentru a construi, îți lărgiești mormântul. Când scrii pentru a scrie, îți țevi giulgiul. Dar când trăiești și respiri căutând totdeauna mila lui Dumnezeu, atunci un veșmânt nestricăcios se țese în jurul tău și găsești dulceața unei încredințări cerești țâșnind înlăuntrul tău” și un glas tainic îți șoptește: „Nu te teme! Eu sunt Cel dintâi și Cel de pe urmă și Cel ce sunt viu. Am fost mort și iată sunt viu în vecii vecilor și am cheile morții și ale iadului” (Apocalipsa 1, 17-18) (Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în Împărăție*, Editura Deisis, Sibiu, 2007, p. 134).

Mai mult, Sfântul Dimitrie al Rostovului ne încredințează că, „fiind născut în păcat nu-ți este cu puțință a scăpa de acesta (de păcat) și nu poți trece la viața veșnică altfel decât prin moarte și despărțirea de trup și de pământ. Așadar, înainte de învierea obștească sârguiește-te să fii în toată vremea viu întru Domnul, înviind sufletul tău prin nepăcățuire și nepătimire, sufletul tău cel omorât prin păcate și patimi. Înviind cu Duhul nu te vei mai teme de moartea trupezască vremelnică, ci o vei dori cât mai degrabă pentru a fi împreună cu Domnul. Iar la învierea cea de obște vei străluci ca lumina prea strălucitoare prin virtutea ta lăuntrică iar în cele din afară cu primirea trupului nestricăcios și preaslăvit” (*Călăuziri către veșnicele locașuri*, Editura Sofia, București 2003, p. 80).

De aceea, întrucât Învierea Domnului a început cu pogorârea Sa la Iad, pentru a-i sfârâma porțile și a aduce și acolo lumina vieții, tot așa și învierea noastră spirituală va trebui să înceapă cu coborârea în iadul suferințelor de tot felul în care se poate afla aproapele nostru, pentru a-l smulge de sub tirania lor prin puterea și dragostea Mântuitorului nostru Cel Înviat. Cu atât mai mult acum, când societatea în general se confruntă cu lipsuri de tot felul provocate de criza economică mondială.

Bucuria sfântă a Învierii Mântuitorului Hristos ni se descoperă tuturor ca să putem depăși neajunsurile de orice fel, să ne putem ridica biruitori deasupra oricărei amăgiri și ca să înțelegem rostul trecerii de la moarte la viață, nevoia înnoirii ridicării de pe pământ la cer în toate rosturile ascultărilor noastre: „Bucurați-vă, căutați desăvârșirea, fiți uniți în cuget, trăiți în pace și Dumnezeu dragostei și al păcii va fi cu voi” (II Corinteni 13, 11).

Viața noastră în Hristos, redimensionată prin Învierea Sa, trebuie să fie nu numai dar peste dar, nu numai minune și înnoire, bucurie și sens, ci ea trebuie să rămână iconă luminată a răsăritului identității noastre creștinești și făclie aprinsă a virtuților unei existențe ne comune, izvorâtă din dragostea Sa pentru noi.

Păstrători și chivernisitori ai darurilor Învierii, putem fi icoane ale bunătății,

folosului urcușului nostru duhovnicesc, dat fiind faptul că în timpul săvârșirii lor, Harul lui Dumnezeu lucrează asupra nevoițelor noastre în chip nevăzut, dar perceptibil, ca urmare a răspunsului față de cererile noastre. Ne aduce sfințenie, ne ajută să putem fi oameni noi, înnoiți; bucuria este cu atât mai mare cu cât ne amintim că ele au fost instituite de Mântuitorul Hristos Înșuși, în diferite momente ale propovăduirii cuvântului lui Dumnezeu și că numărul lor, de șapte – o altă simbolică reală – descoperă și grija permanentă a lui Dumnezeu, dar și realitatea că noi beneficiem de roadele binefacerilor lor în toate momentele vieții noastre: Botez, Mirungere, Spovedanie, Împărtășanie, Cununie, Maslu, dar și cele speciale, adică Hirotonia. Adică întregul existențial, cler și popor – un tot unitar – în comuniunea dragostei lui Dumnezeu sub pronia lui Dumnezeu pecetluită de darurile Duhului Sfânt prezente în timpul săvârșirii Sfințelor Taine. Este minunat.

Mântuitorul a pus în Biserica Sa o anume ierarhie superioară și conducătoare. Care este acea ierarhie și care sunt acele puteri și daruri deosebite pe care Mântuitorul le-a dat acestei ierarhii?

Ierarhia o reprezintă diaconii, preoții și episcopii. Prin tradiție, prin instituirea preoției de către Mântuitorul Iisus Hristos, ca taină, păstrată de Sfinții Apostoli, lucrarea noastră este misiune, adică sacrificiu, dedicație, altruism, slujire, nu în ultimă parte, chivernisitori ai tainelor lui Dumnezeu – ce multă profunzime și frumusețe. Este jugul greu – ușor al purtării cuvântului lui Dumnezeu și al responsabilității pentru mântuirea tuturor celor încredințați spre a-i păstori. De aceea, preoția este taină și lucrare, misiune iar slujitorilor li se cuvine prin definire, nu neapărat prin definiție, respectul ne impus ci simțit; sunt slujitori în veac după rânduiala lui Melchisedec. Responsabilitatea este mai mare decât bucuria.

Sunt teleormănenii credincioși, Preasfinția Voastră?

Da. Dar orice atitudine a noastră încapă încă exercițiul cultivării oricărei virtuți. Ceea ce trebuie să înțelegem este faptul că ceea ce facem prin exercițiul credinței este pentru noi, pentru fiecare în parte, parte dintr-un tot al binelui de care avem nevoie cu toții. Credința este aură în pasul așezat pe scara virtuților lui Iacob, ea aduce pace și sens. Avem nevoie de ele?

Ce-ar trebui făcut pentru ca teleormănenii să bată în număr cât mai mare la ușa Sfintei Biserici?

Să vină!, să venim, ca să putem fi purtători ai darurilor Duhului Sfânt prin Sfințele Taine. E casa noastră și a lui Dumnezeu. E poarta intrării și a ieșirii din viață; nu există mântuire în afara Bisericii, adică în afara comuniunii; „unde sunt doi sau trei în numele Meu acolo sunt și Eu”. Înțelegând că avem nevoie să fim

arbitru și libertatea omului și uite că peste timp mai avem și noțiunea de libertinaj. A avea libertate înseamnă în înțeles concentrat a asculta și împlini poruncile lui Dumnezeu – de judecată se ocupă numai Judecătorul – a da Cezarului ceea ce este de dat lui, a rămâne liberi în limitele rânduinelor și legilor, a păstra echilibrul bunului simț și a celui educațional din familie sau din școală sau din contribuție proprie, a păstra rânduiala unei moralități omenești neîntrecută de mândrie sau păcat, pentru că acolo unde este rânduială, acolo este Dumnezeu. Nu în constrângere, ci în conștientizare. Luminarea minții trebuie să fie și să rămână trează.

Știm că Biserica Ortodoxă păstrează învățătura Mântuitorului de a socoti pe toți oamenii aproapele nostru. Preasfințite Părinte, ce trebuie să facem pentru a convinge pe cineva să creadă în Dumnezeu?

„Credința nu este un act săvârșit o singură dată, ci o neîntreruptă privire aruncată din inimă lui Dumnezeu” (A. W. Tozer); „Credința este arma secretă, care anihilează toate secretele, împrăjurările și pulverizează hazardul” (Nicolae Steinhardt); „Credința este libera consimțire a sufletului” (Sfântul Antonie cel Mare). Cum s-ar mai putea defini credința, Preasfințite Părinte Galaction?

Trebuie să fim exemple, trebuie să păstrăm predarea orelor de religie în școală – care este bine să rămână centrul educațional pentru formarea copiilor și a personalității și conștiinței lor – trebuie să iubim, să înțelegem și este nevoie să amintim că ne naștem cu această comoară pentru veșnicie – credința! Pe ea nu o putem îngropa! Ea este sădită în noi și este o modalitate, cea mai bună, de a ne dovedi existența și identitatea. Omul fără credință, dacă nu este mort, este adormit. Credința înseamnă viață în Hristos. Viața în Hristos înseamnă trăire, esența trăirii este podoabă, este veșmânt, este oglinda frumuseții launtrice și exterioare și pedagog. Condiția ei este calitatea nu cantitatea.

Preasfințite Părinte Episcop Galaction, care este semnificația semnului crucii cu care ne închinăm?

Este semnul – armă împotriva tuturor celor potrivnice – distinctiv al creștinului... ajutor văzut sau tainic al legăturii dintre noi și Dumnezeu, care ne îndepărtează de singurătatea deșertăciunilor și ne apropie de esența legăturii cu Dumnezeu, ca suport al vieții ordonate de pecetea grijii Sale mântuitoare. Crucea este nu numai gest liturgic, ceea ce înseamnă cu mult mai mult și la îndemâna tuturor și cel mai ușor este să săvârșim podoaba milei lui Dumnezeu așternând asupra trupului nostru semnul Sfintei Cruci, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, Amin! ca să mai sfințim un pic existența noastră.

Ce este Taina, Prea Sfinția Voastră? Care sunt tainele Bisericii lui Hristos?

Într-o accepție largită, Sfintele Taine sunt minuni puse la îndemâna

ale înțelepciunii, ale păcii, ale milosteniei și ale îngăduinței care sunt valori ale tezaurului duhovnicesc aflat deasupra oricărui vremuri. Din ele culegând, avem credința că putem oferi, cu dărnicia celui convins că în toate cele ce sunt, Hristos este răspuns al dragostei. Luminați de Învierea Sa, putem sta fără de prihană martori ai vieții veșnice, izvorâtă din aceasta și purtători de lumină, vestitori ai bucuriei și păcii.

Acum este Învierea, când toate s-au umplut de lumină, când cel chemat în ceasul întâi și cel ajuns în ceasul din urmă stau în aceeași dragoste a lui Dumnezeu, când pragul înțelegerii acestei minuni este și poarta care deschide intrarea noastră în împărăția lui Dumnezeu. Sfânta Înviere a transformat cuvintele în simțiri, gândurile în certitudini, iar așteptările împreună pătimirii noastre cu El în împreună bucurie a Învierii întregii lumi. Învierea lui Hristos este cina la care ne cheamă Dumnezeu ca să putem sfinți viața noastră. La ea nu putem lipsi. Doar împărțându-ne din aceasta putem rămâne în dragostea lui Dumnezeu. Hristos a Înviat! Bucurați-vă și dăruți, spuneți copiilor voștri, strigați celor ce încă nu dorm și celor adormiți că bucuria aceasta sfântă este darul lui Dumnezeu oferit spre folosul nostru duhovnicesc.

Punându-vă la inimă aceste învățături și părintești îndemnuri, rugăm pe „Dumnezeul păcii, Cel ce L-a sculat din morți pe Domnul nostru Iisus, Marele Păstor al oilor prin sângele unui testament veșnic, să vă înzestreze cu tot ceea ce este bun spre a-I face voia, lucrând întru noi ceea ce e bineplăcut înaintea Lui, prin Iisus Hristos, Căruia a fie-I Slava în veci” (Evrei 13, 20-21), vestindu-vă cu sfințenie și cu dragoste tuturor, cea mai mare bucurie adusă lumii vreodată: Hristos a Înviat!

Al vostru de tot binele doritor
și către Domnul Iisus Hristos Cel Înviat rugător,

† GALACTION

Episcopul Alexandriei și Teleormanului





ARTICOLE ȘI STUDII

FAMILIA CREȘTINĂ ÎN OPERA ȘI CANOANELE SFÂNTULUI VASILE CEL MARE. O PERSPECTIVĂ DOGMATICO-CANONICĂ

Pr. Drd. Alexandru Mortici

Anul 2009 declarat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române „An comemorativ – omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al tuturor Părinților Capadocieni”, constituie, pe de o parte, un bun prilej de a rememora o pagină glorioasă din Istoria Bisericii Universale, respectiv, veacul al patrulea, supranumit și „veacul de aur al Bisericii”, „veacul părinților capadocieni”¹ iar, pe de altă parte, are menirea de a evidenția, contribuția pe care Sfântul Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Capadociei a avut-o la definirea și apărarea învățăturii de credință, la dezvoltarea și tâlcuirea Sfintei Scripturi, la îmbogățirea tezaurului liturgic și canonic, la reglementarea stării civile și religioase a credincioșilor precum și aportul la dezvoltarea vieții monahale și a operei social-filantropice în Biserica Ortodoxă.

În lungul șir al ierarhilor Bisericii creștine, Sfântul Vasile cel Mare (330 - 379) ocupă un loc aparte alături de ceilalți părinți capadocieni, Sfântul Ioan Gură de Aur și Sfântul Grigorie de Nazianz, acesta fiind considerat unul dintre cei trei mari dascăli ai lumii. Această calitate de „Mare Ierarh și Dascăl al

1. Ene. Pr. Braniște, *Sfinții Trei Ierarhi în cultul creștin*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 1-2, (1958).

același timp, și în societate. Teama, neliniștea sunt necesare exercițiului de a împlini, adică să fie lucrătoare ca hotărâre și percepere a capacității de a fi mai buni, îmbogății în virtuți, nădăjduitori ai răspunsului lui Dumnezeu față de preocuparea și strădania noastră. În credință nu mai există frică în exteriorizarea credinței, ca în vremea persecuțiilor, credința este expresie a trăirilor native cultivate în viața noastră, ea este dragoste.

*Și, iată, potirul la gură Te-aduce
Isuse Hristoase, Tu, jertfă pe Cruce
Adapă-ne, sânge de Sfânt Dumnezeu*

*Ca bobul în holdă, ca mustu-n ciorchine
Ești totul în toate și toate prin Tine
Tu, vinul de-a pururi al neamului meu.*

Se poate spune că pâinea și vinul sunt două splendide realități pe care se sprijină creștinismul, așa cum scria în Jurnalul Fericii, Nicolae Steinhardt?

Da! Realități existențiale cu multiple sensuri și însemnătăți. Dar când pâinea și vinul sunt prefăcute în timpul Sfintei Liturghii, la care suntem chemați cu toții, în Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos, Acestea sunt mai mult decât orice, mai mult decât se poate explica, sunt viață în Hristos, sunt părți din veșnicia iubirii lui Dumnezeu cu care ne împărtășim, este Hristos Însuși. Trăim în Hristos și cu Hristos, pâinea și vinul înseamnă existență, viața noastră, părtășie în Dumnezeu, Înviere, și posibilitatea noastră de a rămâne sărbătoare, de care este atât de multă nevoie astăzi, mai cu seamă.

De-a lungul timpului, s-a vorbit mult despre libertate. Nicolae Bălcescu, în Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul, scria: Cine luptă pentru libertate se luptă pentru Dumnezeu. S-a spus că „există oameni pentru care a fi liberi e o plictiseală, e o belea”, că „libertatea nu e un drept, e asumarea unui risc”, dar și că „libertatea e, mai presus de orice, un act de credință”. II Cor. 3, 17: „Domnul este Duh, și unde este Duhul Domnului acolo este libertate”. Care este opinia Domniei Voastre, Preasfințite Părinte Galaction?

Libertatea o înțelegem – poate greșit, în funcție de ceea ce suntem – funcție de ceea ce dorim să fim, poate, ... sau ceea ce ne convine, de cele mai multe ori. Exemple sunt la tot pasul. Însă, important, definitoriu este să distingem folosul, folosul pentru viața noastră, pentru societate, pentru comunitatea în care trăim, pentru țara noastră, pentru lumea întreagă și, nu în ultimul rând, pentru consistența legăturii dintre oameni și a omului cu Dumnezeu. Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți, au adâncit această necesitate pentru a face distincție între liber

decât putem înțelege; adică, credință dreaptă, adică, partea cea bună sau partea care nu se va lua de la noi explicată de Sfânta Biserică ca armonie lucrătoare dintre credință și sens. Este cale de pe pământ la cer a omului iubitor de Dumnezeu.

Preasfinția Voastră, se poate spune astăzi că există în lume o teribilă foamă de sens, de iubire, de credință? Ce este mai important astăzi, realitatea sau adevărul?

Ar fi minunat și necesar în același timp să putem înțelege în permanență sensul și adâncimea cuvintelor în bogăția cărora se adâncește lucrarea în sine și viața – ca atitudine particulară – ne uitând că la început a fost Cuvântul. Legătura dintre cuvânt – Cuvântul lui Dumnezeu – și viață, este convergentă darurilor pe care le avem de la Dumnezeu. Realitatea este tranzitorie în istoria adevărului, dar Adevărul care dă vieții sens, dă viață existenței noastre, Cuvântul și învățătura Mântuitorului Iisus Hristos sunt veșnice. În virtutea nevoii noastre de ascensiune duhovnicească, importanța adevărului adaptat realităților, face să descifrăm folosul nostru, folosul pentru viața noastră, pe care trebuie să-l căutăm mai înainte de toate, ca parte a ceea ce ne îndeamnă Mântuitorul Hristos să căutăm mai înainte de toate „dreptatea și înțelepciunea”. Pentru aceasta, trebuie creștinului și nouă, foamă și sete ca și consecințe sau lucrări ale credinței iubitoare, adică neobosită. Nu demult, Preafericitul Părinte Daniel, sublinia această nevoie; „foamă și sete de Dumnezeu – în înțelesul și folosul postului” – întărind însemnătatea mijloacelor Bisericii – post, în care ne aflăm, rugăciune, ca permanență, dragoste, ca atitudine continuă – sunt cununi, podoabe, virtuți descoperite folosului vieții noastre pentru conștientizarea, ca mijloace, ale acestui folos.

Există o frică de Dumnezeu, sau este vorba doar de o frică virtuoasă, pe care Dumnezeu i-a dat-o omului ca mijloc de mântuire și pe care Părinții o numesc „frica mântuitoare”, „neliniște mântuitoare”? Ioan spunea: „În iubire nu este frică ci iubirea adevărată alungă frica”.

Frică de Dumnezeu înseamnă cumiștenia cu care nu neapărat suntem datori ci ne trebuie ca să putem împlini poruncile lui Dumnezeu. Adică, luare aminte, aprofundare, însușire. Nu frică în sensul propriu. Nu îți poate fi frică de cineva care te iubește. Cu alte cuvinte, față de iubirea lui Dumnezeu care a grăit nouă în nenumărate rânduri și în multe feluri, care ne-a mântuit pe cruce, luând chip de rob, care a pățimit pentru noi din dragoste, nu poți avea stare sau atitudine, sau gând de frică. Această frică este adâncime a răspunsului nostru față de iubirea Sa mântuitoare, manifestată de noi ca iubire din atitudine față de aproapele nostru. Comunicarea dintre oameni este rezultat al păcii, al înțelepciunii, al credinței, al armoniei ... al ascultării spre împlinire a poruncilor lui Dumnezeu, sumă ce ne poate face încredători să nădăjduim mântuirea dar care ne reprezintă, în

Ortodoxiei”², i-a fost atribuită Sfântului Vasile de conștiința comună a Bisericii creștine încă din timpul vieții sale pământești, personalitatea marelui ierarh rămânând puternic înrădăcinată în inimile și sufletele credincioșilor din toate timpurile. Totodată, figura de excepție a marelui teolog capadocian l-au impus de-a lungul timpului printre părinții bisericii universale ca „apărător al dreptei credințe în Sfânta Treime, un dascăl al vieții liturgice, al vieții de familie, al vieții monahale, al lucrării filantropice a Bisericii, precum și un teolog al înțelepciunii divine, exprimată în Scripturi și în fapte”³.

Lucrarea de față își propune să aducă în prim plan imaginea familiei creștine, așa cum transpune aceasta în gândirea marelui ierarh capadocian, respectiv în opera, cuvântările și canoanele care fac referire la această problematică.

Subiectul propus spre dezbatere este cu atât mai stringent de abordat în actualitate cu cât, dacă părinții veacului al patrulea se confruntau în epoca lor cu un păgânism în descompunere care avea influențe majore în viața familiei creștine, vremurile actuale ne postează într-o situație aproape analogă în sensul că, familia creștină din ziua de astăzi este greu încercată de secularizarea și desacralizate societății prezente care tinde să cuprindă tot mai mult pe omul contemporan, întemeierea unei familii care să se conducă după prescripțiile creștine în prezent devenind un model tot mai greu de atins.

Astfel, ca soluție la criza actuală prin care trece familia creștină, consider că este foarte necesar a vedea modelul de familie creștină propovăduit de Sfântul Vasile cel Mare, învățătura⁴ lui vis-a-vis de această problematică dovedindu-se a fi cât se poate de actuală. Considerând familia ca o instituție divină, respectiv căsătoria ca legătura naturală pentru întreaga viață a bărbatului cu femeia ca umanitate completă, fiecare dintre ei realizându-se ca persoană, Sfântul Vasile cel Mare, la baza familiei creștine pune iubirea desăvârșită care face unirea matrimonială indisolubilă⁵.

Unirea sacramentală a bărbatului cu femeia are un caracter ontologic, primii oameni avându-și ființa comună ca dar dumnezeiesc, iar omul fiind „chipul lui

2. Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Cuvânt înainte la „Sfântul Vasile cel Mare, închinare la 1630 de ani”*, în vol. II, Studia Basiliana, Ed. BASILICA a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 5.

3. *Ibidem*, vol. I, p. 5

4. Ioan. Arhid. Zegrean, *Probleme morale în opera Sfântului Vasile cel Mare*, în vol. I, Studia Basiliana, Ed. BASILICA a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 352.

5. Vasile. Sf. Mare, *Reguli Morale*, în *Scrieri*, partea a II-a, PSB. Vol. 18, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1983, p. 187.

Dumnezeu” (Facere I, 27) tinde ființial spre viața în comuniune (Facere II, 18), iubirea dintre bărbat și femeie trebuind să fie asemenea iubirii dintre Hristos și Biserică „se cuvine ca bărbații să-și iubească femeile lor cu iubirea cu care Hristos a iubit Biserica, dându-se pentru ea pentru ca să o sfințească”⁶.

Asemenea atributelor Bisericii, vedem cum în gândirea și opera marelui capadocian atributele căsătoriei sunt unitatea și indisolubilitatea, ambii soți formând un singur trup indivizibil pentru toată viața. Totodată, când soțul și soția trăiesc în iubire reciprocă și în sacrificiu unul pentru celălalt viața lor conjugală devine un semn vizibil al faptului că ei îl urmează și îl imită pe Hristos Iisus în raport cu dragostea pe care o poartă față de Biserică.

Or, cu siguranță ceea ce lipsește în prezent familiei creștine este tocmai acest duh de sacrificiu pentru celălalt, fiecare trăind în propria lui „iubire” egoistă, în sânul familiei raportul nemaifiind iubirea pentru celălalt și iubirea de sine sau propriu său ego.

La polul opus, Sfântul Vasile cel Mare învață că „iubirea reciprocă dintre soți este datorie fundamentală”, fiindcă numai prin iubire jertfelnică aceștia păstrează buna înțelegere și liniștea căminului punând totodată bază solidă la temelia familiei lor.

Pe baza textului evanghelic (Matei V, 31-32), Sfântul arată că singurul motiv valabil pentru desfacerea căsătoriei este adulterul sau infidelitatea conjugală, acest fapt nedând dreptul celui care a rupt legătura căsătorie să se unească cu altă persoană. Ca model de fidelitate între soți mai departe este dat exemplul turturelei care „dacă se desparte vreodată de soțul ei, nu mai vrea să trăiască cu altul, ci rămâne singură, că în amintirea soțului de altădată refuză orice altă însoțire”⁷. Să audă femeile, zice Sfântul cât de cuviincioasă este văduvia chiar la cele necuvântătoare.

De asemenea, ierarhul capadocian arată că, unitatea și armonia deplină în familie ca o microbiserică se poate realiza numai dacă cei doi soți practică rugăciunea⁸, care are menirea de a înmuia inima și care face ca fiecare dintre cei doi soți să aibă mai multă îngăduință unul față de celălalt atunci când zice: „bărbaților, iubiți-vă femeile voastre, chiar dacă sunteți din alte localități când veniți în comuniunea nunții. Jugul primit prin binecuvântare să ajungă legătura

6. *Ibidem*, p. 188

7. Vasile Sf. Mare, *Omilii la Hexaïmeron, Omilia a VIII-a*, în col. P.S.B., nr. 17, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, p. 164.

8. Idem, *Omilii la Hexaïmeron, Omilia a IV-a*, în col. P.S.B., nr. 17, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, p. 118.

Biserica Sf. Spiridon (fostă Sf. Apostoli), nr.2/2007, an IX, pp. 301-308

Viezuianu, Prof. Dana, *Episcopul Inochentie Micu Klein – deschizătorul luptei politice a românilor din Transilvania*, nr.2/2004, an VI, pp. 177-183

Viezuianu, Prof. Dana, *Utilizarea noilor criterii de notare la clasele V-VIII*, nr.1/2005, an VII, pp. 204-207

P.S. Visarion Rășinăreanu, Episcop Vicar Sibiu, „*Prin stăruință, prin evlavie și prin cutezanță*”, nr.1/2003, an V, pp. 102-103

Vulcănescu, Pr. Grigore, *Zimnicea în zi de sărbătoare*, nr. 1/2007, an IX, pp. 255-256

Zăvoianu, Pr. Dr. Corneliu, *Disputa dintre Mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei și Mitropolitul Calinic Miclescu al Moldovei pentru primăție*, nr.2/2005, an VII, pp. 50-101



INTERVIUL PREA SFÎNȚITULUI PĂRINTE GALACTION ACORDAT ZIARULUI OPINIA TELEORMANULUI

Bine v-am găsit Preasfințite Părinte Episcop Galaction. Vă mulțumesc pentru îngăduința de a mă primi și pentru disponibilitatea sufletească de a răspunde câtorva gânduri nerostite până acum, pentru a ne arăta mai deslușit adevărul despre credința noastră creștin ortodoxă. Ce se înțelege, Prea Sfinția Voastră, prin ortodoxie?

Vă mulțumim și noi, de asemenea, pentru că v-ați gândit că este bine să oferiți cititorilor ziarului *Opinia Teleormanului* și pe această cale, parte din dreptarul credinței noastre care, de-altminteri, viu și permanent este hrană spirituală pentru noi toți. Vă mulțumim și pentru gândul Domniei voastre preocupat de problematica necesității de a oferi modele în dimensiuni diferite în această tânără publicație. În ceea ce privește ortodoxia, aceasta cunoaște necesitatea înțelesului religios strict, al credinței, dar și pe cel practic, exteriorizat, folositoare în înțelesuri acceptate în ambele situații.

În puține cuvinte, am putea spune îndreptățiti că înseamnă dragoste. Dar dragostea aplicată, înseamnă mult mai mult decât putem explica, poate mai mult

sacramentale, nr.2/2007, an IX, pp. 51-79 și în nr. 1/2008, an X, pp. 12-35

Stoian, Drd. Mihai Sebastian, *Preoția în ortodoxie*, nr. 2/2008, an X, pp. 12-31

I.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei, *Părintele Galaction – Episcopul monah*, nr.1/2003, an V, pp. 92-93

Tita, Dr. Dobre, *Activități în slujba comunității – AFMC Christiana Alexandria*, nr.2/2002, an IV, pp. 163-169

Tita, Dr. Dobre, *AFMC Christiana Alexandria – La 10 ani de la înființare*, nr.2/2002, an IV, pp. 170-175

Trifa, Prof. drd. Gavril Ioan, *Desacralizarea vieții creștine europene*, nr.2/2004, an VI, pp. 157-165

Trifa, Prof. drd. Gavril, *Persoana umană „conștientă” – destinatar al educației duhovnicești*, nr.1/2005, an VII, pp. 149-160

Trifa, Lect. Univ. Dr. Gavril, *Influența mass-media asupra minții umane*, nr.2/2007, an IX, pp. 80-85

Trifa, Lect. Univ. Dr. Gavril, *Terapeutică mândriei după învățătura Sfinților Părinți*, nr. 1/2008, an X, pp. 64-69

Țânțăreanu, Ecaterina, *Cercetări arheologice în slujba refacerii Mănăstirii Plăviceni*, nr.1/2000, an II, pp. 131-138

Țânțăreanu, Ecaterina, *O ctitorie sârbească în Teleorman*, nr.1/2001, an III, pp. 218-228

Țânțăreanu, Ecaterina, *Spațiul Bisericii Ortodoxe între sacru și „modernism”*, nr.2/2001, an III, pp. 182-185

Țânțăreanu, Ecaterina, *Motive ornamentale din arta populară a lemnului pe ansamblurile de piatră ale bisericii fostei mănăstiri Aluniș – Plăviceni – Teleorman*, nr.2/2002, an IV, pp. 181-186

Țânțăreanu, Ecaterina, *Considerații istorice, arhitectonice și arheologice despre biserica Sf. Dumitru a fostei Mănăstiri Drăgănești, județul Teleorman (sec. XVII)*, nr.1/2004, an VI, pp. 176-184

Țânțăreanu, Ecaterina, *Un monument de la cumpăna veacurilor XVII și XVIII – Biserica Adormirea Maicii Domnului a fostului schit Didești, județul Teleorman*, nr.2/2004, an VI, pp. 277-283

Țânțăreanu, Ecaterina, *Despre ruinele bisericii din Baldovinești, comuna Ciolănești*, nr.1/2005, an VII, pp. 224-230

Țânțăreanu, Ecaterina, *Danii ale domnitorilor din Țara Românească în județul Teleorman*, nr.2/2005, an VII, pp. 219-228

Țânțăreanu, Ecaterina, *Note despre un vechi lăcaș din Roșiorii de Vede –*

a firii, să fie unire a celor care au stat până atunci departe unul de celălalt! Vipera, cea mai cumplită dintre târâtoare, întâmpină spre nuntă pe mirenă... Ce vreau să spun cu acest cuvânt? Chiar dacă soțul ar avea o fire aspră și sălbatică, soția trebuie neapărat să-l suporte și nici o pricină să n-o facă să rupă unirea. Este pornit spre bătaie? Dar îi este bărbat! Este bețiv? Dar este unit cu el potrivit firii! Este aspru și neplăcut? Dar este mădularul tău și cel mai de cinste dintre mădulare!⁹ Desigur că în ziua de astăzi astfel de iubire jertfelnică propovăduită de Sfântul Vasile cel Mare capabilă să accepte defectele și neajunsurile celuilalt, poate fi înțeleasă ca ceva nefiresc care este împotriva libertății și a drepturilor celor doi soții, în mod special a drepturilor femeii, sau chiar ca abuz îndreptat asupra acesteia, așa cum susțin unele organizații actuale.

De aceea, pentru a trece peste aceste greutăți familiare și a nu se mai ajunge atât de ușor la divorț sau desfacerea unității familiale, trebuie să înțelegem aceste exemple în virtutea eshatologiei căci atunci când Sfântul Vasile cel Mare dădea exemplele amintite avea în vedere unitatea cuplului conjugal în virtutea veșniciei. Ori pe parcursul vieții pământești care de cele mai multe ori însumează bucurii dar și multe greutăți, trebuie să trecem peste încercările care vin asupra fiecăruia dintre noi ca persoane și ca membrii ai unei familii, or tocmai în aceste momente ar trebui ca fiecare dintre cei doi soți să conștientizeze importanța pe care o joacă în economia mântuirii în raport cu celălalt „Căci bărbatul necredincios se sfințește prin **femeia** credincioasă și **femeia** necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios” (I Corinteni VII, 14). Dar, acest lucru înseamnă jertfă, înseamnă să iubești pe cel pe care l-ai ales ca să-ți fie partener de viață în mod deplin și fără nici un fel de condiționare, fără nici un fel de pornire egoistă.

Mergând pe această linie de grijă deosebită a Bisericii față de căsătorie și familie, Sfântul Vasile cel Mare s-a arătat atent nu numai față de problema căsătorie și ci de egalitatea deplină dintre bărbat și femeie, de raportul dintre părinți și copii și de rolul pe care femeia creștină îl are ca mamă și educatoare de copii¹⁰.

Armonia deplină în familie se realizează pe relațiile juste între membrii ei, în sensul că trebuie respectată porunca divină „copii să-și cinstească părinții și să li se supună întru toate” (Efeseni VI, 1-3), iar „părinții trebuie să-și crească copii întru învățătura și certarea Domnului, cu toată blândețea și răbdarea sub nici

9. Idem, *Omilii la Hexaïmeron, Omilia a VII-a*, în col. P.S.B., nr. 17, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, p. 154.

10. *Ibidem*, p. 393

un pretext care s-ar referi la ei, să nu le producă întristare și mânie”¹¹. Pentru a sensibiliza această relație dintre unii și alții, Sfântul Vasile cel Mare face apel la un alt exemplu din lumea animală: „dacă leoaica își iubește pe cei născuți de ea, iar lupul se luptă pentru cățelușii lui, ce va spune omul, care nu ascultă de poruncă și strică firea, fie atunci când copilul necinstește bătrânețile tatălui, fie atunci când tatăl, prin a doua căsătorie, uită pe copii din prima căsătorie. De nebiruit este la cele necuvântătoare dragostea dintre părinți și pui, pentru că Dumnezeu, Cel ce le-a creat, a înlocuit în ele lipsa rațiunii cu bogăția simțurilor”¹² „iar grija pe care o au de berzele bătrâne puii lor e îndestulătoare copiilor noștri, dacă ar vrea să vadă, pentru a-i face să-și iubească părinții! Berzele când văd că tatălui lor i-au căzut penele, la bătrânețe, stau în jurul lui și-l încălzesc cu penele, îi pregătesc din belșug hrana, iar la zbor îi dau ajutorul ce-l pot dat, ajutându-l și dintr-o parte și din alta cu aripa”¹³.

Demnitatea și responsabilitatea soțului și a soției în cadrul familiei își au temeiul în creația divină a amândorura, în chipul dumnezeiesc cu care sunt înzestrați ambii în aceeași măsură pentru că „bărbat și femeie i-a făcut pe ei” (Geneză I, 27), de aceea cei ce au „aceiași fire și aceleași lucrări, iar ce săvârșesc aceeași faptă, aceia primesc și aceeași plată”¹⁴.

Pentru întreținerea familiei sunt recomandate și elogiuate munca și hărnicia: „ai mâini, ai o meserie, muncește... multe sunt mijloacele de trai, multe sunt prilejurile. Furnica poate să se hrănească fără să ceară sau să se împrumute, iar albina dăruiește rămășițele hranei ei reginei, căreia natura nu i-a dat nici mâini, nici meserie. Tu, însă, om viețuitoare care poate deprinde ușor orice meserie, tu nu găsești oare din toate meseriile una care să-ți întrețină viața?”¹⁵.

Așa, cu prioritate în viața de familie ca și în cea personală trebuie promovate valorile spirituale, dintre acestea un loc special trebuie rezervat rugăciunii, căci spune sfântul capadocian că „trebuie să ne eliberăm de grijile căsătoriei, ca să ne îndeletnicim cu rugăciunea; să ne eliberăm de sânguința de a aduna averi, de pofta după slava lumii acesteia, de plăcerile pe care ni le aduce desfătarea, de invidie și de orice gând rău asupra semenului nostru, pentru ca, fiind liniștiți

11. Idem, *Regulile morale, Regula 76, op. cit.*, p. 190.

12. Idem, *Omilii la Hexaimeron, Omilia a IX-a*, în col. P.S.B., nr. 17, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, pp. 174-175.

13. *Ibidem*, p. 163

14. Idem, *Omilii la Psalmi, Omilia la Psalmul I, III*, în vol. Scrieri, partea I, col. P.S.B., nr. 17, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1986, p. 186.

15. Idem, *Omilia a II-a, la o parte din Psalmul XIV, op. cit.*, p. 219.

Smaranda, Aurică, *Cămătăria – fenomen social bănesc*, nr.2/2006, an VIII, pp. 226-231

Smaranda, Aurică, *Din istoria bisericii Schei Câmpulung – Muscel*, nr. 1/2008, an X, pp. 223-227

Sovejanu, Petru, *Mă întrebi, deci exist !*, nr.1/2004, an VI, pp. 139-152

Sovejanu, Petre, *Puncte de vedere*, nr.2/2004, an VI, pp. 246-266

Sovejanu, Petre, *Lumea în care trăim*, nr.1/2005, an VII, pp. 215-218

Sovejanu, Petre, *7 cuvinte*, nr.1/2005, an VII, pp. 219-223

Sovejanu, Petre, *Fundamente existențiale*, nr.2/2005, an VII, pp. 146-149

Spătaru, Drd. Gina Doina Justina, *Natura și valoarea timpului*, nr.2/2005, an VII, pp. 102-123

Spătaru, Drd. M-hia Gina-Doina Justina, *Liberul arbitru în viziunea Sfântului Augustin*, nr.2/2006, an VIII, pp. 13-43

Spătaru, Drd. M-hia, Gina-Doina Justina, *Influențe biblice și apocrife în dramaturgia lui Lucian Blaga. Biblia și sacrul în literatură*, nr.1/2007, an IX, pp. 104-124

Spătaru, Drd. M-hia Gina Doina Justina, *Elemente religioase în „Cruciada copiilor” de Lucian Blaga*, nr.2/2007, an IX, pp. 323-348

Spătaru, Drd. M-hia Justina Gina-Doina, *Bogumulismul în literatura românească*, nr. 1/2008, an X, pp. 193-211

Spătaru, Prof. Drd. Gina Doina Justina, *Cercetând și înțelegând Sfintele Scripturi*, nr. 2/2008, an X, pp. 126-132

Stan, Dr. George, *Popas aniversar*, nr.1/2003, an V, pp. 109-111

Stancu, Pr. Lect. Dr. Ioan, *Fenomenologia spațiului sacru*, nr.1/2002, an IV, pp. 194-208

Stănescu, Pr. Marin, *Așteptându-l pe Ștefan*, nr.2/2004, an VI, pp. 286-287

Stângă, Alin, *Jihadul. Ideologie și tradiție*, nr.1/2006, an VIII, pp. 234-316

Stângă, Alin, *O istorie a literaturii religioase românești în secolul al XVII-lea*, nr.2/2006, an VIII, pp. 44-66

Stângă, Alin, *Autoritatea imperială și monahismul în primul mileniu*, nr.1/2007, an IX, pp. 172-184

Stângă, Alin, *Concert de colinde la Turnu Măgurele*, nr. 2/2007, an IX, pp. 369-370

Stângă, Alin, *Mitropolitul Varlaam al Moldovei*, nr. 1/2008, an X, pp. 228-284 (partea I) și nr. 2/2008, an X, pp. 133-175 (partea a II-a)

Stângă, Alin, *Concert de colinde*, nr. 2/2008, an X, pp. 253-254

Stoian, Drd. Mihai Sebastian, *Preoția și arhieria lui Hristos, izvor al preoției*

origenismului, nr.2/2003, an V, pp. 164-178

Popescu, Arhim. Clement, *Cu vrerea lui Dumnezeu*, nr. 1/2007, an IX, pp. 250-254

Răpeanu, Pr. Sorin, **Dincă**, Pr. Maruis, *A zecea cetate*, nr. 1/2007, an IX, pp. 245-249

Radu, Pr. Lect. Aurel, *Hinduismul – școlile filosofice*, nr.2/2001, an III, pp. 130-137

Radu, Pr. Lect. Aurel, *Biserica, Morala Ortodoxă și Asistența Socială*, nr.1/2002, an IV, pp. 227-231

Radu, Pr. Lect. Aurel, *Responsabilitatea morală*, nr.2/2002, an IV, pp. 78-88

Radu, Pr. Drd. Aurel, *Apărarea vieții și temeiurile scripturistice*, nr.1/2005, an VII, pp. 161-187

Rădoi, Paraschiva, *E un păcat ?!?*, nr. 2/2006, an VIII, p. 231

Rădoi, Paraschiva, *Versuri*, nr.1/2007, an IX, pp. 228-235

Rădoi, Paraschiva, *Versuri*, nr.2/2007, an IX, pp. 354-361

Rădulescu, Lect. Univ. Mihai, *„Codicele Erneanul” și „Avatarurile infernului”*, nr.2/2005, an VII, pp. 150-152

Redacția, *Adunarea Eparhială*, nr. 1/2000, an II, pp. 139-168

Redacția, *Festivalul „Te-Deum Laudamus”* (Ediția I), nr. 1/2000, an II, pp. 190-198

Redacția, *Lansarea Albumului „Biserici din Teleorman”*, nr. 1/2000, an II, pp. 199-227

Sârbu, Viorica, *Pneumatologia Sfântului Chiril al Alexandriei*, nr.1/2006, an VIII, pp. 42-129

Sârbu, Viorica, *Tradiții și vechi obiceiuri culturale românești*, nr.2/2006, an VIII, pp. 156-225

Simă, Pr. Gheorghe, *Aspecte esențiale ale spiritualității ortodoxe*, nr.1/2000, an II, pp. 94-108

Smaranda, Aurică, *Circulația monetară în secolul al XVII-lea în Țara Românească*, nr.1/2003, an V, pp. 26-30

Smaranda, Aurică, *Herbul Moldovei pe flota navală a lui Ștefan cel Mare*, nr.1/2004, an VI, pp. 87-92

Smaranda, Aurică, *Muscelenii la Expoziția Generală Română – București, 1906*, nr.2/2004, an VI, pp. 166-176

Smaranda, Aurică, *Bâlciul de Sfântul Ilie din Câmpulung-Muscel*, nr.1/2005, an VII, pp. 208-214

Smaranda, Aurică, *Numismatică biblică*, nr.2/2005, an VII, pp. 243-245

sufletește și netulburați de nici o patimă, strălucirea lui Dumnezeu să fie curată și neîntunecată în noi, ca într-o oglindă”¹⁶.

De asemenea, alături de rugăciune, postul are un rol întăritor și edificator în familie acesta fiind „tovarăș credincios al soților. Bărbatul nu pune la îndoială cinstea casei sale când vede că femeia lui postește; nici femeia nu se topește de gelozie când bărbatul său sfințește postul”. De altfel, postul se recomandă tuturor membrilor familiei „femeile să postească și ele că și lor postul le este tot atât de potrivit și de firesc ca și respirația. Copii să fie adăpați cu apa postului ca și plantele bine crescute. Bătrânilor le este ușor postul pentru că de mult s-au obișnuit cu el; postul păzește pruncii, postul face curat pe tânăr, umple de vrednicie pe bătrân, părul alb, împodobit cu postul este mai vrednic de respect. Postul este pentru femei podoaba cea mai potrivită; este frâu pentru oamenii în floarea vârstei, balsamul căsniciei, păzitorul fecioriei. Acestea sunt binefacerile pe care le aduce postul în fiecare casă”¹⁷.

Un rol important acordă Sfântul Vasile cel Mare educației în familie, respectiv procesului educativ, părinții având îndatorirea de a întrebuința mijloacele potrivite și eficiente acestui proces, căci afirmă sfântul „copilul are finețea și simplitatea și inocența specifică, el nu cunoaște mândria, șiretenia, viclesugurile, ci acestea și le însușește din comportamentul părinților”¹⁸.

Prin atitudinea părinților față de situațiile fericite și prosperitatea gospodăriei, precum și din furtunile sau valurile necazurilor și nenorocirilor ce se pot abate peste familie, părinții oferă un model educațional copiilor lor. Prin toate acestea călăuzitoare trebuie să se arate făclia sau lumina credinței care unește soții între ei și întreaga familie creștină.

De observat la Sfântul Vasile cel Mare este și faptul că, de multe ori în opera sa revine asupra problemei legate de egalitatea între bărbat și femeie¹⁹, între soț și soție, astfel în comentariu la psalmul I, afirmă „fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor” el subliniază că deși psalmistul vorbește numai de bărbat, totuși nu o face deoarece ar considera femeia ca inferioară bărbatului, de vreme ce atât virtutea bărbatului cât și a femeii este una singură, iar prin crearea și prin răsplata făgăduită amândorura se confirmă această egalitate.

16. *Ibidem*, p. 307

17. *Ibidem*, p. 361

18. Idem, *Omilii și cuvântări, Omilia a XII-a, La începutul Proverbelor, XI, op. cit.*, p. 479.

19. Trebuie avut în vedere faptul că în secolul al IV-lea, în rândul popoarelor păgâne femeia era sclavă supusă total bărbatului.

De asemenea, în Omilia la psalmul 5, 2²⁰, precizează că femeia a fost făcută de Dumnezeu capabilă de aceleași virtuți ca și bărbatul, făcuți amândoi după chipul lui Dumnezeu și, în consecință, egali între ei.

Sfântul Vasile cu aceiași prețuire față de așezământul sfânt al familiei, dar dintr-o poziție mult mai severă, abordează și reglementează în mod special în canoanele sale factorii distructivi sau păcatele și viciile care amenință în mod grav unitatea și indisolubilitatea căsătoriei.

Astfel, atunci, ca și astăzi, pătrunderea păcatelor în mediul familial produc o mare dezordine și deviere, păcatul cel mai periculos care atentează la subminarea și destabilizarea familiei fiind desfrâul. Acest păcat întuneacă mintea și discernământul omului făcându-l pe acesta să piardă demnitatea și responsabilitatea umană, care automat duc la destrămarea familiei.

De altfel, singurul păcat acceptat de sfânt pentru desfacere căsătoriei este desfrâul sau adulterul, arătând că acesta este motiv de divorț, indiferent de cine este săvârșit păcatul, în cazul acesta oricare dintre soții înșelați putând cere desfacerea căsătoriei așa cum rezultă din canonul 9 care afirmă „hotărârea Domnului este că nu-i iertat nimănui a desface căsătoria afară de motivul de adulter (Matei V, 32). Urmând sensul cuvintelor Domnului, se potrivește atât deopotrivă bărbaților, cât și femeilor. Dar obiceiul nu este așa; căci în privința femeilor aflăm că rigurozitate multă în tratament, zicând Apostolul că cel ce se lipește de o desfrânată un trup este (I Corinteni VI, 16), iar Ieremia că femeia de se va împreuna cu un alt bărbat să nu se mai întoarcă la soțul ei, ci spurcându-se să se spurce (Ieremia III, 1); și iarăși: cel ce ține de adulteră este fără minte și nelegiuit (Pilde XVIII, 23); iar obiceiul orânduiește ca atât bărbații adulteri cât și cei ce trăiesc în desfrâu să se rețină de la femei; încât ceea ce trăiește împreună cu un bărbat lăsat nu știu de poate fi numită adulteră; deoarece aici vina atinge pe cea care a lăsat pe bărbat din care cauză s-a depărtat de căsătorie; căci sau bătută fiind și nesuferind bătăile trebuia să rabde mai vârtos decât să se despartă de soț; sau nesuferind paguba de averi, nici această pricină nu este vrednică de luat în seamă; iar dacă bărbatul acela ar viețui în desfrâu, în privința acesta nu avem obiceiul bisericesc această observație. Ci chiar de bărbatul necredincios nu s-a orânduit ca femeia să se despartă, ci trebuie să rabde din cauză că nu știe care va fi sfârșitul. Căci ce știi femeie dar dacă-ți vei mântui bărbatul? Drept aceea care a lăsat pe soțul său și s-a dus la altul este adulteră; iar cel părăsit este de iertat și nici ceea ce viețuiește laolaltă cu unul ca acesta nu se osândește. Însă dacă bărbatul,

Păunescu, Pr. Cătălin-Eugen, *Post și sărbătoare*, nr.1/2007, an IX, pp.89-103

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, „Nu te teme, om plăcut al lui Dumnezeu! Fii tare și curajos”, nr. 2/2007, an. IX, pp. 13-16

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Scriptură și liturghie – cuvânt și sfințenie*, nr. 1/2008, an X, pp. 184-192

Păunescu Pr. Eugen-Cătălin, *Canonul ortodoxiei – Canonul apostolic al primelor secole (autor Diacon Ioan Ică Jr)*, nr. 2/2008, an X, pp. 241-243

Petre, Ierom. Nectarie, *Chipul Înaintemergătorului Ioan în Tradiția Liturgică Ortodoxă*, nr. 2/2008, an X, pp. 32-41

Peța, Pr. Alexandru, *Preotul iconom stavrofor Octavian Bunescu (1906-2001)*, nr. 1/2001, an III, pp.238-239

Ponea, Protos. Ghenadie, *Îndumnezeirea omului în gândirea teologică a Părintelui Dumitru Stăniloae*, nr. 1/2008, an X, pp. 81-170

Pop, Pr. Silviu, *Elocvența oratorică în Predica de pe Munte*, nr.2/2007, an IX, pp. 292-300

Pop, Pr. Silviu, *Mereu rugăciunea*, nr. 1/2008, an X, pp. 212-222

Pop, Pr. Silviu, *Meditație despre boală*, nr. 2/2008, an X, pp. 176-179

Pop-Bistrițeanul, Episcop-vicar Irineu, *În prezența lui Dumnezeu*, nr.2/2005, an VII, pp. 23-25

Popa, Pr. Gheorghe, *Numirea, hirotonirea și instalarea Preasfințitului Părinte Episcop Galaction*, nr.1/1996-1999, an I, pp.51-80

Popa, Pr. Gheorghe, *Vizita domnului Emil Constantinescu – Președintele României (5 iunie 1999)*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 133-136

Popa, Pr. Gheorghe, *Vizita Preafericitului Patriarh Teoctist (6 iulie 1999)*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 137-151

Popa, Pr. Gheorghe, *Sfințirea locului pentru construirea bisericii Sfântul Mucenic Mina din municipiul Alexandria*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 152-158

Popa, Pr. Gheorghe, *Bucurie jubiliară. Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist la împlinirea a 85 ani de viață, a 50 ani de arhierie și a 14 ani de patriarhat*, nr. 1/2000, an II, pp. 14-20

Popa, pr. Gheorghe, *Hramul Catedralei Sfântul Alexandru*, nr. 2/2000, an II, pp. 122-129

Popa, Pr. Gheorghe, *Hramul Catedralei Sfântul Alexandru – 30 august 2005*, nr. 2/2005, an VII, pp. 247-249

Popa, Pr. Gheorghe, *Hramul Catedralei Sf. Alexandru*, nr. 2/2007, an IX, pp. 361-362

Popescu, Arhim. Drd. Clement, *Sfântul Maxim Mărturisorul și combaterea*

20. Vasile Pr. Axinia, *op. cit.*, p. 393.

copiilor nenăscuți și de recuperarea sufletului mamei care a avortat, nr.2/2000, an II, pp. 163-180

Moldoveanu, Pr. Ioan, *Capitala Muntelui Athos de la Karies-Protaton și Țările Române (1650-1863)*, nr.1/2000, an II, pp. 66-93

Moldoveanu, Pr. Ioan, *Aspecte privind relațiile Mănăstirii Ivir din Muntele Athos cu Țările Române*, nr.2/2000, an II, pp. 88-108

Mortici, Pr. Drd. Alexandru, *Instituirea clerului ortodox în comparație cu legislația romano-catolică*, nr. 1/2008, an X, pp. 319-327

Mortici, Pr. Drd. Alexandru, *Scythia Minor (Dobrogea) și biserica ei apostolică. Scaunul arhiepiscopal și mitropolitan al Tomisului (sec. IV-XIV) (autor Prof. Univ. Dr. Nicolae V. Dură)*, nr. 2/2008, an X, pp. 236-240

Mureșan, Asis. Drd. Radu, *Biserica romano-catolică și noile mișcări religioase. Perspective pastorale și misionare*, nr.1/2006, an VIII, pp. 21-41

Mureșan, Asist. Drd. Radu, *Datorie și slujire sfântă. Misiunea preoților militari în primul război mondial (1916-1918)*, nr.2/2006, an VIII, pp. 120-15

Mureșan, Asist. Drd. Radu, „Misiunea Misiologiei”. *Câteva considerații actuale privind misiologia ortodoxă*, nr.1/2007, an IX, pp. 197-215

Neacșu, Arhid. Vasile, *Îndumnezeirea – scopul final al vieții duhovnicești*, nr.1/2007, an IX, pp. 125-171

Neacșu, Pr. Vasile, *Te-Deum Laudamus*, nr. 1/2008, an X, pp. 334-335

Neacșu, Diac. Drd. V., *Theologia mistica. Taina Bisericii ca taină a lui Hristos și viața spirituală a omului. Fundamente teologico-dogmatice ale vieții mistice a omului*, nr. 2/2008, an X, pp. 42-65

Negoită, Pr. Prof. Dr. Atanasie, *Hristologia Sfântului Atanasie cel Mare*, nr.2/2000, an II, pp. 61-87

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Coordonate ale chipului lui Dumnezeu în om, în lumina cercetărilor teologice actuale*, nr.2/2003, an V, pp. 62-163

Păunescu, Pr. Eugen Cătălin, *Valoarea spiritualității poporului român în cadrul istoriei sale*, nr.2/2004, an VI, pp. 144-156

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Importanța legăturii dintre preoția specială și preoția universală în biserica ortodoxă*, nr.1/2005, an VII, pp. 60-77

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Sfânta taină a spovedaniei – teme și referințe actuale*, nr.2/2005, an VII, pp.124-141

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Doamne, învață-ne să ne rugăm!*, nr.1/2006, an VIII, pp. 317-328

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Popas în timp pe calea împărăției*, nr.2/2006, an VIII, pp. 91-96

despărțindu-se de soție ar merge la alta, atât el este adulter, fiindcă o face pe dânsa să fie adulteră cât și ceea ce viețuiește împreună cu dânsul este adulteră, fiindcă a atras la ea bărbat străin”²¹.

Pentru o înțelegere justă a acestui canon, acesta trebuie corelat cu canonul 77 în care se arată că „cel ce lasă pe femeia ceea ce s-a împreunat legiuit cu dânsul și aduce pe alta se supune, după hotărârea Domnului, pedepsei adulterului. Și s-a canonisit de Părinții noștri ca unii ca aceștia un an să se tânguiască, doi să asculte, trei să se smerească, iar al șaptelea să stea împreună cu credincioșii, și așa se vor învrednici de proaducere de se vor pocăi cu lacrimi”²².

Astfel, în lumina canonului 77 dar și cel al canonului 59, vedem sintetizată concepția Sfântului Vasile cel Mare cu privire la problema desfrânării, acesta înscriindu-se în linia părinților bisericii care prin prescripțiile canonice lăsate au dorit promovarea și întărirea vieții de familie și au condamnat infidelitatea soților.

Tot în privința căsătoriei²³, Sfântul Vasile cel Mare, atât în comentariul la Hexaimeron, cât și în canoanele sale face referire și la a doua și a treia căsătorie, ca și căsătoriile care s-ar încheia împotriva canoanelor (căsătoria între rudenii, cu două surori la vreme diferită, abandonarea soțiilor sau a soților etc.) reglementând aceste situații.

Referitor la a doua căsătorie sfântul o socotește pe acesta ca pe o slăbiciune omenească, el numind nunta a doua drept „remediu împotriva desfrâului iar nu mijloc pentru necumpătare”²⁴, pentru cei aflați în această situație fixând o epitimie de un an sau doi conform canonului care zice „în privința celor care se căsătoresc a treia oară și a celor care se căsătoresc mai de multe ori am hotărât același canon, care este corespunzător și pentru cei care se căsătoresc a doua oară; adică pentru cei care se căsătoresc a doua oară, un an...”

În privința nunții a treia sfântul afirmă că nu este lege, de aceea nunta a treia nu se aprobă de lege socotind-o totuși „mai tolerabilă decât desfrâul”, cei ce încheiau această nuntă fiind opriți de la sfânta împărtășanie trei sau mai mulți ani. A patra nuntă Sfântul Vasile o consideră ca un păcat mai mare decât desfrâul, și ca pe faptă nelegiuită. Interesantă este și dispoziția canonului 80 care zice „că părinții au trecut sub tăcere poligamia, ca pe o faptă dobitocească și cu totul

21. Ioan Arhid, Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 2005, p. 386.

22. *Ibidem*, p. 425.

23. Iulian Lect. Univ. Mihai Constantinescu, *Statutul preoților divorțați și recăsătoriți în Biserica Ortodoxă. Studiu Canonic*, pe <http://www.iulianmihaiconstantinescu.blogspot.com>

24. Vasile Pr. Axinia, *op. cit.*, p. 394.

străină de neamul omenesc. Iar nouă ni se arată că acest păcat este ceva mai mult decât desfrânarea. Drept aceea, este de cuviință ca unii ca aceștia să se supună canoanelor; adică un an tânguindu-se și trei ani prosternându-se, apoi să fie primiți²⁵, prin care așa cum se poate vedea sfântul consideră căsătoria încheiată de mai multe ori după căsătoria a treia cu persoane diferite, ca poligamie, ca și căsătoria cu mai multe femei în același timp.

Ca o concluzie la problema căsătoriei putem conchide că, după Sfântul Vasile cel Mare numai prima căsătorie este considerată sfântă și binecuvântată de Dumnezeu, a doua se îngăduie cu epitimie, a treia este considerată drept necurăție, fiind numai tolerată, cu epitimia de patru sau mai mulți ani, celelalte căsătorii fiind considerate poligamie, păcat mai grav decât desfrânarea.

Legat tot de păcatul desfrânării ierarhul capadocian ia atitudine față de un alt păcat mult mai grav, anume avortul.

De altfel, putem afirma fără să greșim cu ceva că acest păcat constituie „cancerul societății de astăzi” amploarea acestuia în rândul tinerelor, respectiv al femeilor fiind foarte mare. De fapt, se încearcă de anumite asociații²⁶ să se legalizeze acest păcat strigător la cer, cum de altfel se încearcă de aceiași asociație ca în numele libertății de opinie să se legalizeze prostituția și căsătoriile între persoanele²⁷ de același sex²⁸.

Împotriva celor care săvârșesc păcatul avortului marele capadocian „le supune pedepsei uciderii” indiferent de momentul când acest păcat se săvârșește²⁹, căci „aici se osândește nu numai pentru cel ce se va naște și ci pentru că pe sine s-a primejduit, căci de multe ori mor femeile în aceste încercări. Dar pe lângă acesta se mai adaugă și omorârea fătului, altă ucidere după intenția celor ce îndrăznesc aceasta. Dar nu trebuie să se întindă pocăința lor până la moarte, ci să se primească după un termen de zece ani, dar vindecarea să se hotărască nu după timp, ci după chipul pocăinței”³⁰.

Tot în canonul 2, sfântul, arată că celor care ucid fătul prin meșteșugire li

25. Ioan Arhid. Floca, *op. cit.*, p. 426.

26. Vezi Asociația Accept

27. Constantin Pr. Mihoc *Sfântul Vasile cel Mare. Dascăl al familiei creștine*, în vol. III, Studia Basiliana, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, p. 514.

28. Din păcate această asociație câștigă tot mai mulți adepți în România, în ultimii ani organizându-se în București festivități ale lesbianelor, transsexualilor, gay, etc.

29. A se vedea concepțiile legate de faptul că în primele zile de la concepție nu putem vorbi despre – om.

30. Ioan Arhid. Floca, *op. cit.*, p. 378.

Lazăr, Pr. Emil, *Conferințe preoțești*, nr. 1/2008, an X, pp. 335-336

Lemeni, Drd. Adrian, *Eshaton și istorie. Anul 1000*, nr.1/2001, an III, pp. 146-165

Ligor, Prof. Univ. Dr. Alexandru, *Ștefan cel Mare și Sfânt – „Athleta Christi”*, nr.1/2004, an VI, pp. 26-59

Ligor, Prof. Dr. Alexandru, *Biserica Ortodoxă Română și cărțile sfinte*, nr.2/2004, an VI, pp. 21-112

Lupescu, Pr. Aurel, *Biserica este frumoasă „când este împodobită cu inimi ale credincioșilor”*, nr. 2/2007, an IX, pp. 367-369

Luțai, Pr. Claudius Sebastian, *Sfântul Niceta de Remesiana – apostol al daco-romanilor*, nr. 1/2005, an VII, pp.78-145

Luțai, Pr. Claudius Sebastian, *Biserica Ortodoxă Română la an aniversar*, nr.2/2005, an VII, pp. 153-206

Luțai, Pr. V. Claudius Sebastian, *Adunările Național Bisericești ca organe deliberative în Bisericile Ortodoxe*, nr.2/2007, an IX, pp. 207-289

Manolache, Pr. Prof. Dr. Stelian, *Părintele Dumitru Stăniloae – apărător al dreptei credințe*, nr.1/2004, an VI, pp. 93-101

Maraloiu, Magister Ana-Maria, *Voință naturală și voință gnomică în teologia Sf. Maxim Mărturisorul*, nr.1/2007, an IX, pp. 13-88

Maraloiu, Magister Ana-Maria, *Exegeza afirmației hristologice: „Eu sunt lumina lumii” din Evanghelia după Ioan VIII, 12*, nr.2/2007, an IX, pp. 86-158

Maraloiu, Magister Ana-Maria, *Exegeza pericopei Evangheliei după Ioan 6, 60-71*, nr. 2/2008, an X, pp. 66-98

Marinescu, Pr. Prof. Gh. M., *100 de ani de la nașterea Patriarhului Justinian Marina*, nr.1/2001, an III, pp. 176-185

Marinescu, Pr. Prof. M. Gheorghe, *Deschiderea festivă a anului școlar 2006-2007 la Seminarul Teologic „Sfântul Calinic Cernicanul” din Turnu Măgurele*, nr.2/2006, an VIII, pp. 248-250

Milea, Prof. Nicoleta, *Cartea Veche – Citorie a Literaturii Române*, nr.2/2000, an II, pp. 143-150

Milea, Prof. Nicoleta, *Cartea Veche în Teleorman*, nr.2/2000, an II, pp. 151-154

Militaru, Pr. Iancu, *Trecerea la cele veșnice a Părintelui Mateescu Gheorghe (1916-2001)*, nr. 1/2001, an III, pp. 236-237

Mitrodora, Monahia, *Sfântul Nicodim de la Tismana. 600 de ani de la trecerea în rândul sfinților*, nr. 2/2006, an VIII, pp.104-106

Moldovan, Pr. Prof. Dr. Ilie, *Principii și mijloace de salvare de la moarte a*

contemporane, nr.1/2006, an VIII, pp. 12-20

Lazăr, Pr. Dumitru, *Dimensiunea socio-caritativă a activității Bisericii Ortodoxe Române la sfârșit de mileniu (Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, 1-18 iunie 1999)*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 243-256

Lazăr, Pr. Dumitru, *Dimensiunea dialogului interconfesional exprimată în activitatea socio-caritativă religioasă din România (Mănăstirea Durău, 21-24 iulie 1999)*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 257-260

Lazăr, Pr. Dumitru, *Mesajul Conferinței Bisericilor din România*, nr.1/2000, an II, pp. 228-244

Lazăr, Pr. Dumitru, *Implicarea Bisericii Ortodoxe Române în programul național de protecție a copilului*, nr.1/2001, an III, pp. 229-235

Lazăr, Pr. Dumitru, *Reflecții asupra slujirii preotului de asistență socială în spital*, nr.2/2001, an III, pp. 213-218

Lazăr, Pr. Consilier Dumitru, *Viitorul creștinismului în România*, nr.2/2002, an IV, pp. 144-151

Lazăr, Pr. Dumitru, *Viitorul creștinismului în România văzut prin virtutea iubirii și prin virtutea păcii*, nr.2/2004, an VI, pp. 267-276

Lazăr, Pr. Dumitru, *Județul Teleorman sub ape*, nr. 2/2005, an VII, p. 246

Lazăr, Pr. Dumitru, *Eminescu la Roșiorii de Vede*, nr. 1/2006, an VIII, pp. 350-352

Lazăr, Pr. M. Emil, *Biserica și școala – perspective teleormănene*, nr.2/2000, an II, pp.160-162

Lazăr, Pr. Emil M., „*Te-Deum Laudamus*” – Festival – concurs județean (Ediția a III-a), nr. 1/2002, an IV, pp.225-226

Lazăr, Pr. M. Emil, *Sufletul Preasfințitului Părinte Galaction, model al inimii lui Iisus Hristos. Omagiu la împlinirea a 7 ani de arhierie*, nr.2/2003, an V, pp. 248-251

Lazăr, Pr. M. Emil, *Informare privind aspecte ale activității învățământului religios și teologic în anul școlar 2004-2005*, nr. 2/2005, an VII, pp. 255-256

Lazăr, Pr. Emil, *Festivalul – concurs „Te-Deum Laudamus”* (Ediția a VI-a), nr. 1/2006, an VIII, pp. 356-357

Lazăr, Pr. Prof. M. Emil, *România, spațiu al regăsirii lui Dumnezeu, Mesia*, nr.2/2006, an VIII, pp. 97-103

Lazăr, Pr. Emil, *Festivalul-concurs „Te-Deum Laudamus”*, nr. 1/2007, an IX, pp. 236-237

Lazăr, Pr. Emil M., *A fi ortodox în contextul Uniunii Europene*, nr.2/2007, an IX, pp. 349-353

se aplică pedeapsa cuvenită ucigașilor, adică penitență 10 ani, admitând ca acest termen să fie prescurtat dacă se dovedește căință și părere de rău pentru fapta săvârșită. Așa cum am menționat deja, sfântul Vasile cel Mare, subliniază că după legea creștină nu se aplică pedepse diferite în funcție de starea fătului, care poate fi deplin sau deformat sau încă nedefinit, ci în toate cazurile pedeapsa este aceeași cea potrivită ucigașilor.

Totodată, nu numai femeia care face acest păcat este vinovată, ci toate persoanele care contribuie la săvârșirea uciderii pruncului, fie că este vorba de soț sau bărbatul nelegitim, fie că este vorba de cei care administrează medicamente spre uciderea fătului sau provoacă mecanic avortarea pruncului.

De reținut este și faptul că, aceleași pedepse sunt aplicate și femeilor care însărcinate fiind, aflate în călătorii nu se îngrijesc de viața copilului și din neglijență pot pierde copilul „ceea ce nu a purtat grijă în călătorie de făt și deși a avut puțința să-l salveze, a între lăsat să se facă acest lucru, ori socotind că astfel, își va acoperi păcatul, ori având intenția cu totul diavolească și neomenească să se judece ca pentru ucidere, iar de nu a putut să poarte de grijă din cauza pustietății fătul a pierit, în acest caz mama să se ierte”³¹. Numai în cazul în care mama a încercat dar nu a putut să salveze viața pruncului, Sfântul Vasile dispune ca ea să fie iertată și absolvită de pedeapsă.

Un alt păcat care atentează la taina cununiei este beția. Acesta, adesea, merge mână în mână cu desfrânarea, de aceea în Omilii la cuvântări Sfântul Vasile ia atitudine subliniind că „starea fizică și psihică la care ajunge bețivanul este degradantă, de aceea demoniacul este vrednic de milă, bețivul însă, care suferă ca și demoniacul, nu-i vrednic nici de milă, căci se luptă cu un demon pe care singur l-a ales”³². Patima beției este o grea povară pentru întreaga familie, fie că acesta cuprinde cel mai adesea pe bărbații, fie că cuprinde așa cum putem observa în ultima vreme tot mai multe femei, efectele patimei fiind instaurarea haosului și dezbinarea familiei creștine.

Această patimă terorizează soția și copii, face inefficientă educația, conduce numai la o stare de agitație și ceartă, de aceea Sfântul Vasile atrage atenția că numai „postul tămăduiește beția și psalmii acoperă cântecele rușinoase, iar genunchii plecați, pocăința și smerenia alungă dezmăturile și destrăbălările”³³.

31. *Ibidem*, p. 384

32. Vasile Sf. Mare, *Omilii la cuvântări XIV, I*, în vol. Scrieri, partea I, col. PSB., nr. 17, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, p. 503.

33. *Ibidem*, p. 508.

O altă patimă care amenință pacea și liniștea familiilor, din păcate actuală și astăzi, și pe care Sfântul Vasile o sesizează fiind strâns legată de beție este violența. „Mâniosul nu se deosebește întru nimic de demonic, nici în privința manifestărilor exterioare, nici în privința stării sufletești. Mânia dă naștere la ceartă, cearta aduce insulte, lovituri, loviturile răni, iar din răni, de multe ori moartea. Să oprim chiar de la început acest rău, izgonind din suflete, prin orice mijloc mânia... Te-a insultat? Binecuvântează! Te-a lovit? Suferă! Te scuipă? Și Hristos a fost scuipat! Aceste gânduri să-ți treacă prin minte, ca să-ți înfrânezi iuțea!”³⁴.

Familia mai poate fi destabilizată și distrămată și din aplecarea excesivă spre căutarea înavușirii și plăcerile materiale. De fapt, această patimă pune stăpânire pe inimile tuturor, de cele mai multe ori banii, luxul, și averile „fiind puse în slujba plăcerilor și a desfrânării, iar sărăcia și necazurile” fiind metode pedagogice divine prin care mulți au revenit la conștiința păcatului îndreptându-și viața și pornirile.

Această patimă poate fi la fel de periculoasă pentru distrămarea familiei creștine ca și desfrânarea sau beția sau avortul etc., în vremurile actuale observând cum „este la modă” a lua pe cineva bogat, fie bărbat fie femeia, locul iubirii adevărate fiind luat de interesele meschine materiale, care în final nu duc decât la o falsă relație de relație în cele din urmă familia respectivă sfârșind prin a rupe unitatea. Legat de această patimă amintim și situațiile nefirești în care tot mai multe tinere aleg să se căsătorească cu bărbați mult mai învârstă, poate cu 20 sau 30 de ani, sau invers, ori situațiile când nu se mai ține seama de credința ortodoxă și fie bărbatul, fie femeia (cazuri mai multe) se leapădă de credința ortodoxă și trec la alte confesiuni, religii, etc.

Aducând în prim plan câteva aspecte legate de familia creștină și mai ales de concepția marelui capadocian vis-a-vis de această instituție, în loc de concluzii putem afirma că, modelul propus și propovăduit de Sfântul Vasile cel Mare de trăire autentică a vieții de familie este cât se poate de actual mai ales în contextul în care decadența morală a familiei actuale atinge cote alarmante.

Este greu să convingi astăzi – în epoca așa zisei libertăți – tinerii să își întemeieze familii creștine după modelul Sfântului Vasile cel Mare, însă dacă nu se va reveni la o stare firească cât mai lipsită de păcat și de patimi în sânul familiei creștine, omenirea se îndreaptă cu pași mari spre o criză a umanității în care familia creștină nu va mai exista.

34. *Ibidem*, p. 453.

semănătorului), nr.2/2002, an IV, pp. 116-120

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Predică la Duminica XXII după Rusalii (Despre păcatul nesimțirii)*, nr.2/2002, an IV, pp. 121-124

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Predică la Duminica XXIII după Rusalii (Paralelă între demonizații din vremea propovăduirii Mântuitorului și cei de azi)*, nr.2/2002, an IV, pp. 125-131

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Prea Sfântă Treime, miluiește-ne pe noi (meditație pentru praznicul Sfintei Treimi)*, nr.1/2003, an V, pp. 75-78

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Maica Domnului – Izvorul Tămăduirii (Cuvânt pentru Vinerea din Săptămâna Luminată)*, nr.1/2003, an V, pp. 79-81

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, „Ioan este numele lui!” (Luca I, 43) – *Cuvânt pentru nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie)*, nr.1/2003, an V, pp. 82-86

Gordon, Pr. Conf. Dr., Vasile, *Trei predici din perioada iulie-decembrie*, nr.2/2003, an V, pp. 222-233

Gordon, Pr. Prof. Vasile, *Predica, parte integrantă a cultului divin*, nr.2/2005, an VII, pp. 26-33

Grama, Pr. A. Daniel, *Familia de astăzi, între sacru și desacralizare*, nr. 1/2008, an X, pp. 295-305

Ionescu, Pr. Mircea, *Tărnosirea bisericii de la schitul Sfântul Fanurie*, nr. 2/2007, an IX, pp. 362-363

Ionescu, Răzvan Andrei, *Modificări contemporane de paradigmă științifică în investigarea realității. Implicații teologice*, nr.1/2000, an II, pp. 109-130

Ionescu, Răzvan, *Evaluare a raporturilor dintre teologie și știință*, nr.1/2001, an III, pp. 109-145

Ispas, Pr. Dr. Gheorghe, *Sfântul Ioan Gură de Aur – cel mai mare predicator al Bisericii*, nr.2/2002, an IV, pp. 89-115

Ispas, Pr. Drd. Gheorghe, *Instituirea Sfintei Euharistii și săvârșirea ei în primele veacuri creștine*, nr.1/1996-1999, an I, pp. 104-123

Ispas, Pr. Asistent Dr. Gheorghe, *Rolul clericilor în conștientizarea credincioșilor privind cuminecarea euharistică*, nr.1/2003, an V, pp. 31-44

Ispas, Pr. Asis. Dr. Gheorghe, *Deficiențe în slujirea liturgică contemporană (cu privire la clerici)*, nr.2/2003, an V, pp. 194-207

Ispas, Pr. Asist. Univ. Dr. Gheorghe, *Cinstirea sfinților în biserica ortodoxă – cu temeuri biblice și patristice*, nr. 1/2005, an VII, pp. 11-59

Ispas, Pr. Asis. Gheorghe, *Aspecte practice în riturile orientale privind Euharistia*, nr.2/2004, an VI, pp. 113-124, nr.2/2005, an VII, pp. 39-49

Ispas, Pr. Asist. Univ. Dr. Gheorghe, *Sacralitatea euharistică în vremuri*

grâului și pâinii", nr. 2/2007, an IX, pp. 11-12

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Mesaj de felicitare adresat Preafericirii Sale, Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, nr. 2/2007, an IX, pp. 17-18

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului 2007*, nr. 2/2007, an IX, pp. 19-25

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului 2008*, nr. 1/2008, an X, pp. 5-11

† **Galaction**, *Cuvânt la sărbătorirea a 40 de ani de la înființarea Centrului Militar Județean Teleorman*, nr. 1/2008, an X, pp. 329-331

† **Galaction**, *Punct de vedere în legătură cu menținerea predării religiei*, nr. 1/2008, an X, pp. 331-332

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului 2008*, nr. 2/2008, an X, pp. 5-11

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Un an de la istoricul moment al întronizării Preafericitului Părinte Daniel în scaunul patriarhal*, nr. 2/2008, an X, pp. 244-245

Galeriu, Pr. Dr. Constantin, *Familia creștină și importanța ei morală pentru societatea de astăzi*, nr.1/2001, an III, pp. 18-31

P.S. Gherasim, Episcopul Râmnicului, *Cuvânt de suflet*, nr.1/2003, an V, pp. 94-95

Ghiță, Pr. Toni, *160 de ani de la târnosirea Bisericii Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Alexandria*, nr.1/2002, an IV, pp. 209-212

Gligor, Prof. Dr. Alexandru, *Mărturii mai puțin cunoscute privind instituțiile eclesiale teleormănene*, nr.1/2003, an V, pp. 13-25

Gligor, Maica Mitrodora, *Piatra din capul unghiului*, nr. 2/2008, an X, pp. 245-247

Gomboș, Drd. Stelian, *Despre gândirea teologică și acțiunea socială a Bisericii în lumea contemporană*, nr.2/2006, an VIII, pp. 232-243, nr.1/2007, an IX, pp. 216-227

Gomboș, Drd. Stelian, *Frânturi de gânduri și sentimente la momentul marii sale treceri*, nr. 2/2007, an IX, pp. 5-10

Gomboș, Drd. Stelian, *Despre dimensiunile spirituale ale eshatologiei, soteriologiei și eticii*, nr. 2/2008, an X, pp. 180-205

Gordon, Pr. Lect. Dr. Vasile, *Începuturile învățământului religios creștin, paradigme pentru ora de religie de astăzi*, nr.2/2001, an III, pp. 22-39

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Predică la Duminica XXI după Rusalii (Pilda*

Omul, singura ființă rațională înzestrată de Creatorul său cu daruri nenumărate are posibilitatea să aleagă calea cea bună în atingerea scopului pentru care a fost creat, însă de multe ori dă dovadă că nu poate și nu vrea să se ridice la statura demnității umane așa cum a fost creat, în acest sens, exemplele oferite din lumea necuvântătoarelor cu referire la familia creștină de către Sfântul Vasile cel Mare constituind pilde vrednice de urmat.





CULT ȘI DOCTRINĂ ÎN MOLIFTELE SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Pr. Păunescu Eugen-Cătălin

În practica vieții religioase, rugăciunea, ca dialog al omului cu Dumnezeu, are și un conținut doctrinar ca mărturisire a ceea ce este El și a ceea ce întemeiază și întreține acest dialog. Nu putem spune în rugăciune altceva decât o facem aceasta realmente în contextul învățurii de credință. De aceea, știința rugăciunii presupune știința doctrinei, nu ca întâietate trăirii. Alcătuirea rugăciunilor cultice a fost determinată, pe lângă rolul laudativ, de conștiința păstrării dreptei credințe și de lupta împotriva ereziilor care au zdruncinat biserica în vechime. Prin urmare cultul divin a avut un efect deosebit în privința educației creștine prin cititul rugăciunilor sau moliftelor în auzul tuturor, în biserici sau acasă, fiind sorbite cu nesaț de sufletele credincioșilor înflăcărate și dornice să afle adevărul dumnezeiesc. Acest lucru l-a preocupat și pe Sfântul Vasile cel Mare, hotărându-l să alcătuiască moliftele sale, contribuind astfel la sporirea tezaurului doctrinar ortodox. În planul cultic moliftele sunt sinonime cu exorcismele sau popular cu dezlegările.

Categoria sau grupa de slujbe pe care le numim cu un termen general ierurgii, adică servicii divine de binecuvântare și sfințire a omului și a firii înconjurătoare, sunt de mai multe feluri. Între acestea un loc aparte îl au exorcismele. Ele sunt rugăciuni care se citesc în diferite împrejurări din viața credincioșilor, și prin care se urmărește înlăturarea lucrării diavolești asupra oamenilor. Paradoxal, societatea contemporană refuză sistematic ideea existenței unei puteri diavolești, dar caută

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1998, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 34-39

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 1999, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 40-44

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1999, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 45-50

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2000, nr. 1/2000, an II, pp. 9-13

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2000, nr. 2/2000, an II, pp. 11-16

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2001, nr. 1/2001, an III, pp. 8-12

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2001, nr. 2/2001, an III, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2002, nr. 1/2002, an IV, pp. 10-14

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2002, nr. 2/2002, an IV, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2003, nr. 1/2003, an V, pp. 5-12

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2003, nr. 2/2003, an V, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2004, nr. 1/2004, an VI, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2004, nr. 2/2004, an VI, pp. 5-14

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2005, nr. 1/2005, an VII, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2005, nr. 2/2005, an VII, pp. 17-22

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2006, nr. 1/2006, an VIII, pp. 5-11

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2006, nr. 2/2006, an VIII, pp. 5-12

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2007, nr. 1/2007, an IX, pp. 5-12

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Lacrimi din ... „Țara*

1/2007, an IX, pp. 242-244

Drăghici, Pr. Adrian, *Cunoaștere și recunoștință*, nr.2/2007, an IX, pp. 290-291

Drăghici, Pr. Adrian, *Sfinții Galaction și Epistimi*, nr. 2/2007, an IX, pp. 366-367

Drăghici, Pr. Adrian, *Prețuirea, înțeles asumat altruității nerostite*, nr. 1/2008, an X, pp. 70-72

Drăghici, Pr. Adrian, *Adunarea Eparhială, 29 ianuarie 2008*, nr. 1/2008, an X, pp. 328-329

Drăghici, Pr. Adrian, *Cu inimă înfrântă pomenim trecerea la cele veșnice a părintelui Ilie Coman, părinte, frate și colegul nostru*, nr. 1/2008, an X, pp. 332-333

Drăghici, Pr. Adrian, *Ziua de suflet a tuturor colaboratorilor*, nr. 1/2008, an X, pp. 333-334

Drăghici, Pr. Adrian, *Lansare de carte (Biblioteca Județeană Marin Preda)*, nr. 2/2008, an X, pp. 247-249

Drăghici, Pr. Adrian, *Prăznuirea sfinților, timp al sărbătorii permanente - 5 noiembrie 2008*, nr. 2/2008, an X, pp. 249-253

Drăgulin, Pr. Prof. Univ. Dr. Gheorghe I., *Aria de propovăduire evanghelică a Sfântului Apostol Filip*, nr.1/2002, an IV, pp. 180-193

Dumitrescu, Pr. Alexandru-Mălăiești, *Argumente pentru o educație religioasă în Școala Românească Contemporană*, nr.2/2000, an II, pp. 155-159

Dumitru, A., *Fabulă*, nr.2/2004, an VI, pp. 284-285

Durlea, Pr. Asist. Ionel, *Metanoia în Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul*, nr.1/2002, an IV, pp. 15-23

Durlea, Pr. Lect. Ionel, *Familia preotului – aspecte teologice, canonice și pastoral-misionare*, nr.2/2002, an IV, pp. 68-77

Durlea, Pr. Ionel, *Predici*, nr.2/2004, an VI, pp. 184-212

Florin, Mircea A., *Taina Cununiei în lumina legislației canonice ortodoxe*, nr.1/2003, an V, pp. 123-152

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului 1996*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 14-20

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului 1997*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 21-24

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului 1997*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 25-28

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului 1998*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 29-33

cu orice preț înlăturarea unei forțe distructive. Așa se face că, venirea unor creștini pe data de 1 ianuarie la biserică este determinată de faptul că se citesc moliftele Sfântului Vasile ce Mare, slujba Sfintei Liturghii având un rol secundar. Și tot la acest capitol nu departe de cazul Tanacu nu putem pune sub tăcere afirmația unor „misionari” și „iluminați” care afirmau, cu toată acrivia unui discurs științific că, problema exorcismelor întoarce biserica creștină în Evul Mediu.

Cu toate acestea, trebuie afirmat faptul că moliftele pleacă de la faptul că diavolul este prezent și că lucrează, dar că lucrarea este mărginită de atotputernicia lui Dumnezeu și de posibilitatea sfințirii firii umane. Chiar Mântuitorul Însuși vindeca pe cei doi îndrăciți din ținutul gadarenilor sau gherghesenilor și pe copilul lunatic. De la Mântuitorul, Sfinții Apostoli, primesc poruncă și putere să alunge duhurile necurate „sau să scoată pe demoni” și „să-i izgonească”. Pornind de la această poruncă, Biserica a folosit dintru început practica exorcizării, adică a întocmit rugăciuni speciale pentru izgonirea duhurilor rele. Aceste rugăciuni au de obicei forma poruncitoare, de imprecăție sau blestem. Prin ele diavolul și puterea lui sunt forțate prin invocarea numelui lui Dumnezeu, să plece de la persoana respectivă și de la bunurile sau locurile bântuite de puterea diavolului, să se îndepărteze și să nu le mai facă nici un rău. Termenul de exorcism provine de la exorkizo sau orkizo care în limba greacă înseamnă a lega prin jurământ, a conjura (a blestema) – Mt. XXVI, 63; Fapt. XVI, 18.

Cele mai cunoscute și întrebuițate chiar cu acest nume sunt exorcismele care se citesc la Botez, înainte de săvârșirea Tainei propriu-zise, când preotul rostește două rugăciuni speciale celui care urmează să se boteze, acesta stând cu fața spre apus, considerat locul unde apun, odată cu soarele, duhurile rele. Următoarele două rugăciuni se citesc cu fața spre răsărit fiind adresate lui Dumnezeu, pentru a alunga de la candidat puterea celui rău și a-l feri de bântuiala protivnicului, de întâmpinarea vicleanului, de dracul cel de la amiază și de nălucirile rele. După ultima rugăciune, suflă peste candidat, de trei ori, în chipul crucii, și rostește „Izgonește de la dânsul pe tot vicleanul și necuratul duh”. Biserica a înțeles importanța alungării puterii diavolești din firea umană atunci când înainte de unirea cu Hristos și rostirea Crezului are loc „lepădarea de satana de toate lucrurile lui de toată slujirea lui și de toată trufia lui”. Ca Mântuitorul Hristos să ia chip în noi trebuie să nu existe determinare spre cel potrivnic.

În Biserica veche, ritualul exorcizării îl săvârșeau exorciștii, adică acei clerici inferiori rânduiți și investiți cu această putere a alungării duhurilor rele. Ele se citeau șapte zile înainte de botez, de către exorciști sau preoți, iar ultima dată îl citea episcopul. Odată cu încetarea exorcizării din vremea catehumenatului

primar creștin, se vede că s-a sistat și destinarea persoanelor, care se îndeletnicea astfel, ocupându-se cu aceasta membrii ierarhiei superioare. Ritualul se respecta cu strictețe, căci există în popor credința că cel care suferă de epilepsie, care se pare că nu este o simplă boală psihică, ci mai degrabă o formă de predare a celui rău, nu li s-a oficiat corect citirea exorcismelor.

Tot rugăciune cu caracter de exorcizare poate fi socotită Molifta Sfântului Trifon, citita la 1 februarie, pentru înlăturarea a tot răul și vătămarea de la grădini, țărini, vii, livezi și holde.

Practica exorcismului începe să fie reglementată în prima jumătate a secolului al III-lea și se va menține în biserică sub două forme: cea a exorcismelor integrate în pregătirea pentru botez și cea a exorcismelor asupra bolnavilor considerați posedați¹. Aceste practici nu sunt decât o aplicare particulară a unei credințe în puterea cuvântului lui Dumnezeu, a rugăciunii și a ascezei creștine². Din operele Părinților Bisericii putem înțelege că exorcismele se exercitau prin cojurarea (blestemarea) demonilor în numele lui Iisus Hristos, prin punerea mâinilor prin suflarea asupra celui cuprins de duhul necurat și însemnarea cu semnul Sfintei Cruci. De aceea, cu toate că primi creștini căutau împărăția lui Dumnezeu poate cu mai multă ardoare decât cei de astăzi, pragmatismul nuanța sistematic această căutare, în sensul că tot ceea ce poate pune piedică desăvârșirii trebuie eliminat.

În acest plan textul „moliftelor Sfântului Vasile cel Mare, sub forma pentru cei care pătimesc de la diavol și pentru toată neputința, care se citesc și în ziua Sfântului Vasile”³, este bogat în idei dogmatice înalte, îmbrăcate într-o formă aleasă, distinsă, impresionantă, ceea ce determină pe mulți credincioși să le solicite slujitorilor spre a le citi. Ele se remarcă prin realism duhovnicesc, un orizont larg al cererilor și un profund simțământ creștin. Totodată Sfântul Vasile intenționează să înlătore din sufletele credincioșilor părerile oculte, practicile magice, care îi obsedau și îi preocupau ca reminiscențe ale păgânismului retrograd.

În drumul desăvârșirii, credinciosul are trebuință de ajutorul lui Dumnezeu, „Făcătorul cetelor celor de foc și lucrătorul puterilor celor fără de trup, meșterul celor cerești și al celor pământești, pe Care nimeni dintre oameni nu L-a văzut, nici poate să-L vadă...” De aceea întâi cerem ajutorul lui Dumnezeu și numai

1. Tomas Spidlik, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin*, traducere de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1997, pag. 271.

2. *Ibidem*, pag. 272

3. A fost folosit textul din ediția 2006 a Molitfelnicului, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

pp. 197-217

Damian, Pr. Dr. Theodor, *Criza contemporană a misiunii creștine a Bisericii occidentale*, nr.1/1996-1999, an I, pp. 124-132

P.S. Daniil Partoșanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei, „Îngerului bisericii din Alexandrie, scrie-i”, nr.1/2003, an V, pp. 104-105

Dănuț, Pr. Enache, *Evaluarea predării religiei în școală*, nr.2/2002, an IV, pp. 152-162

Dina, Pr. Constantin, *Bujoreni – sărbătoare și bucurie*, nr. 2/2007, an IX, pp. 363-365

Dinu, Marius Ciprian, *Ekstazul în mistica Sfintei Tereza de Avila*, nr.1/2006, an VIII, pp. 130-233

Dobre, Prof. Ana, *Adrian Drăghici – Irod, teatru pentru copii*, Editura Biserica Ortodoxă, Alexandria, 2002, nr.2/2002, an IV, pp. 176-180

Dogaru, Pr. Gheorghe, *Legea Veche – „pedagog” către Hristos*, nr.1/2002, an IV, pp. 164-179

Dogaru, Drd. Pr. Olimpiu, *Negații areopagitice*, nr. 1/2008, an X, pp. 73-80

Drăghici, Pr. Adrian-Petruș, *Elemente de hristologie și cosmologie soteriologică în gândirea Sfântului Atanasie cel Mare*, nr.2/2001, an III, pp. 138-181

Drăghici, Pr. Adrian, *Gnoză și îndumnezeire. Cunoașterea lui Dumnezeu în viziunea Părinților Răsăriteni*, nr. 1/2002, an IV, pp.39-95

Drăghici, Pr. Adrian, *Preotul Octavian Velehorsch*, nr.2/2002, an IV, pp. 187-194

Drăghici, Pr. Adrian, „Doamne, iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție, ce va fi cu noi?”, nr.1/2003, an V, pp. 87-91

Drăghici, Pr. Adrian, *Meditații din cuvântul Sfintelor Evanghelii*, nr.2/2004, an VI, pp. 213-227

Drăghici, Pr. Adrian, *Ierarhul iubit de popor și binecuvântat de Dumnezeu – Preasfințitul Galaction – nouă ani de arhiepiscopie*, nr. 2/2005, an VII, pp. 250-252

Drăghici, Pr. Adrian, *Crăciunul bucuriei noastre*, nr. 2/2005, an VII, pp. 253-254

Drăghici, Pr. Adrian, *Adunarea Eparhială*, nr. 1/2006, an VIII, pp. 342-344

Drăghici, Pr. Adrian, *Cununa spirituală, dimensiune, sens și câștig duhovnicesc*, nr. 2/2006, an VIII, pp. 244-247

Drăghici, Pr. Adrian, *Înălțarea Domnului Iisus Hristos, 17 mai, ziua de naștere a Preasfințitului Părinte Episcop Galaction*, nr. 1/2007, an IX, pp. 238-241

Drăghici, Pr. Adrian, *Înălțarea Domnului, Ziua eroilor. 17 mai ziua Preasfințitului Părinte Episcop Galaction. Chipul bucuriei înălțării cu sufletul*, nr.

pp. 182-189

Coman, Pr. Ilie, *Preotul Hrihor Gavril (1914-2001)*, nr. 1/2001, an III, pp. 240-241

Coman, Pr. Ilie, *Preotul Dumitrescu Gheorghe (1919-2001)*, nr. 2/2001, an III, pp. 219-220

Coman, Pr. Ilie, *Sfințirea Bisericii Schitul Poienari*, nr. 1/2002, an IV, pp. 223-224

Coman, Pr. Ilie, *Preotul Mihai Lupu (1921-2003)*, nr.1/2003, an V, pp. 153-154

Coman, Pr. Ilie, *Alegeri pentru constituirea organelor deliberative și executive în Episcopia Alexandriei și Teleormanului*, nr. 1/2006, an VIII, pp. 345-346

Constantinescu, Prep. Univ. Iulian Mihai L., *Preotul ortodox – slujitor al Cuvântului Dumnezeu*, nr.2/2001, an III, pp. 40-52

P.S. Corneliu Bârlădeanu, Vicar al Episcopiei Hușilor, *P.S. Episcop Galaction, monahul și ierarhul timpului prezent*, nr.1/2003, an V, pp. 106-108

Costache, Diac. Asist. Dr. Doru, *Fericitul Augustin sau Justificarea teologică a minții*, nr.2/2000, an II, pp. 109-121

Costache, Diac. Asist. Dr. Doru, *Societate și comuniune*, nr.1/2001, an III, pp. 95-108

Costache, Pr. Dr. Doru, *Logos și evoluție în cercetarea antropologică*, nr.2/2001, an III, pp. 93-111

Costache, Pr. Dr. Doru, *René Descartes și lumea în care trăim – privire dinspre teologia ortodoxă*, nr.2/2001, an III, pp. 112-129, nr.1/2002, an IV, pp. 106-123

Costache, Pr. Asis. Dr. Doru, *Anselm de Canterbury sau Justificarea lui Dumnezeu în minte*, nr.2/2002, an IV, pp. 56-67

Costache, Pr. Dr. Doru, *Secularismul, religia puterii și criza ecologică*, nr.1/2003, an V, pp. 45-74

Costache, Pr. Dr. Doru, *O perspectivă teologică asupra fricii*, nr.2/2003, an V, pp. 54-61

Costache, Pr. Dr. Doru, *Reflecții despre regimul sfintei împărtășiri în tradiția Bisericii Ortodoxe*, nr.2/2003, an V, pp. 179-193

Costache, Pr. Dr. Doru, *Tabloul votiv de la Voroneț în contextul programului iconografic al ctitoriei lui Ștefan cel Mare și în lumina penultimului capitol al Apocalipsei*, nr.1/2004, an VI, pp. 18-25

Coșofreț, Pr. Drd. Nicolae, *Biserica și societatea politică*, nr. 2/2008, an X, pp. 217-233

Cristea, Stan V., *Cartea religioasă în Roșiorii de Vede*, nr.1/2001, an III,

după aceea vrem să alungăm puterea celui rău din realitatea vieții noastre. Este aici o întreagă alchimie duhovnicească, bazată pe elemente bine stabilite și drămuite. Blestemul celui potrivit cuprinde toată puterea cea căzută, căci ajutorul vine din Întruparea Mântuitorului Hristos care „a făcut făptura văzută și nevăzută și a zidit pe om după chipul Său... cu priveghere îngerească păzindu-l”. Chipul presupune participarea omului la firea dumnezeiască și posibilitatea, în libertate, de a se îndrepta. Tocmai de aceea Întruparea este posibilă. Diavolul, în perspectiva rugăciunii, trebuie să se rușineze de „chipul cel zidit și înfrumusețat de mâna lui Dumnezeu” iar temerea să vină din „asemănarea lui Dumnezeu celui Întrupat”. Ceea ce diferențiază omul de îngeri este faptul că el există „după chipul Întrupării”⁴ și astfel „omul nu reflectă, ci devine el însuși lumină, devine valoare spirituală și de aceea îl slujesc îngerii”⁵.

Ceea ce trebuie remarcat în cuprinsul celor trei rugăciuni este sinteza învățăturii de credință, structurată esențial pe elemente scripturistice. Practic în doar câteva rânduri avem desfășurată o întreagă istorie care începe de la crearea cetelor îngerești, trecem apoi prin căderea lui Satan „din lumina cea de sus... pentru mândrie în întunericul adâncului”, Sodoma și Gomora fiind următoarea etapă a decăderii, urmată de ieșirea din Egipt iar în planul Noului Legământ, Întruparea cu toate evenimentele mântuitoare. Astfel rugăciunea o putem înțelege ca un veritabil catehism și pagină de istorie biblică într-o formă laudativă.

Bogăția spirituală care vine din relația, în iubire, a omului cu Dumnezeu, este pusă în antinomie cu sărăcia și lipsa de sensuri a locului unde este trimis „în pământ fără de apă, pustiu, nelucrat, unde om nu locuiește, ci este cercetat numai de Dumnezeu, Cel ce leagă pe toți care vatămă și uneltesc asupra chipului Său, în întunericul iadului...”

„Dumnezeul dumnezeilor și Domnul domnilor, făcătorul cetelor celor de foc, și lucrătorul puterilor celor fără de trup” este evidențiat ca singurul Dumnezeu în raport cu păgânismul care profesa politeismul. El ca „Domnul domnilor” este stăpânitor peste toate, „în fața Căruia se topesc munții” și care este mai presus de fire și mai înainte de veci. Astfel atributele naturale ale dumnezeirii ca atotputernicia, veșnicia și spiritualitatea sunt considerate necesare pentru ca ascultătorii săi, cunoscându-le să poată preamării Persoanele Sfintei Treimi.

Doxologia mică prin care Sfântul Vasile încheie exorcismele sale, descoperă egalitatea în cinstire care se cuvine Celor trei Persoane ale Sfintei Treimi, dar

4. Pr. Dr. Marin D. Ciulei, *Antropologie Patristică*, Editura Sirona, 1999, pag. 157.

5. *Ibidem*, pag. 157

pune în lumină și faptul că ereziile trinitare începeau să zdruncine temelia bisericii și ca atare era nevoie de formulări clare care să lămurească învățătura de credință. De aceea dacă celor Trei persoane li se cuvine aceeași cinstire, în contextul rugăciunii, totul ține de egalitatea Lor.

În blestemul diavolului Sfântul Vasile invocă nu numai persoana Tatălui ci și pe Fiul, adică pe „Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul Cel nou-Născut, Care mai înainte de veci negrăit...” Aici Sfântul Vasile formulează rugăciunea în așa fel încât să poată fi combătute ulterior ereziile semiariene, sabatiene ș.a. Dumnezeu Mântuitorului este atestată de săvârșirea minunilor, minuni care întăresc și propovăduirea Sa: liniștirea mării agitate, prin izgonirea duhurilor necurate, prin vindecarea orbilor, a mușilor, înnoind „zidirea cea veche a neamului nostru”.

Când Sfântul Vasile cel Mare zice: „Teme-te de asemănarea lui Dumnezeu celui Întrupat”, pune în lumină o întreagă teologie a Înomenirii, anume: Fiul lui Dumnezeu a participat la crearea omului, omul este destinat asemănării cu Dumnezeu, iar Întruparea este clar conturată în perspectiva mântuirii. În cuvintele „Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos” se vedește nașterea din Dumnezeu a Fiului, care deși a îmbrăcat trupul nostru, totuși n-a încetat a avea aceleași însușiri cu Tatăl și cu Duhul.

În termenii: „Dumnezeule al părinților” se reflectă întreaga teocrație a Vechiului Testament care a păstrat unitatea poporului evreu și a potențat venirea unui Izbăvitor. Aici Sfântul Vasile prezintă etapele mântuirii ca fiind comună Persoanelor treimice, dar atribuită Fiului „Cel care, la plinirea vremii, din Fecioară în chip negrăit S-a întrupat...”, iar prin botez „ne-a dat nouă în apă, prin har, chipul nestricăciunii”. Taina Întrupării este noutatea absolută, „de Care îngerii și toate puterile cerești s-au mirat, văzând pe Dumnezeu cel întrupat smerindu-se, când Tatăl cel fără de început a descoperit nașterea cea fără de început a Fiului și când pogorârea Sfântului Duh a mărturisit unimea Treimii” – argumentul necesar în mărturisirea egalității persoanelor treimice. Puterea pe care ne-o dă Mântuitorul Hristos vine din jertfa pe cruce nedeslipită de înviere „care cu moartea Ta ne-ai făcut nemuritori, și ne-ai mărit cu slava Ta”. Ceea ce aduce nou creștinismul este faptul că îndreptarea vine din interiorul firii și nu declarativ, prin Învierea Mântuitorului care ne-a „dăruit nouă să ne ridicăm de la oameni la Dumnezeu”, făcându-ne cale în ceruri „stricăciunea în nestricăciune prefăcând-o”. Temeinicia rugăciunilor este structurată de posibilitatea firii umane de a se desăvârși sub razele pururi strălucitoare ale Învierii. După cum observăm puterea asupra vrăjmașului vine din contemporaneitatea Învierii; Sfântul Vasile este martorul, prin credință, evenimentului central al omenirii și de aceea poate

Căciuleanu, Mihail Lucian, **Roșca**, Florin Iancu, *Nicolae Milescu (1636-1708) și contribuția sa la cultura europeană și mondială*, nr.2/2005, an VII, pp. 229-242

Cârstoiu, Protos. Lect. Dr., *Rugăciunea, mijloc de desăvârșire spirituală în drumul omului spre virtute*, nr.1/2002, an IV, pp. 24-38

Ciolan, Arhim. Macarie, *Epicleza euharistică*, nr. 1/2002, an IV, pp. 96-105

Ciulei, Pr. Dr. Marian D., *Învățătura despre suflet și trup la Sfântul Maxim Mărturisitorul*, nr.1/1996-1999, an I, pp. 81-103

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Învățătura despre om la Sfântul Vasile cel Mare*, nr.1/2000, an II, pp. 21-65

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Concepția antropologică a Fericitului Augustin*, nr.2/2000, an II, pp. 17-60

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Expunere succintă a antropologiei patristice din primele trei secole*, nr.1/2001, an III, pp. 32-94

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Catedrala Sfântul Haralambie (la 100 de ani de la punerea pietrei de temelie)*, nr.1/2001, an III, pp. 166-175

Ciulei, Pr. Dr. Marian, *Învățătura despre om la Sfântul Ioan Gură de Aur*, nr.2/2001, an III, pp. 53-92

Ciulei, Pr. Dr. Marian D., *Împlinirea a cinci ani de la înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului și de la întronizarea întâiului ei arhiepiscop Preasfințitului Părinte Galaction Stângă*, nr.2/2001, an III, pp. 186-196

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian D., *Antropologia Sfântului Atanasie cel Mare*, nr.1/2002, an IV, pp. 124-163

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian D., *Probleme specifice și perspective în învățământul teologic preuniversitar*, nr.1/2002, an IV, pp. 232-238

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Cunoașterea omului după antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, nr.2/2002, an IV, pp. 11-55

Ciulei, Pr. Dr. Marian D., *Părintele Academician Pr. Prof. Doctor DUMITRU STĂNILOAE (1903-1993), un „EVEREST” al teologiei ortodoxe a secolului al XX-lea*, nr.2/2003, an V, pp. 11-53

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Biserica și satul românesc în fața secularizării*, nr.2/2003, an V, pp. 252-265

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, **Grădinaru**, Prof. Iulian, *Ștefan cel Mare – voievod și ctitor*, nr.1/2004, an VI, pp. 60-86

Ciuntuc, Geanina, *Cartea, un călător milenar (320 de ani de la tipărirea Bibliei de la București – 1688)*, nr. 2/2008, an X, pp. 234-235

Coman, Pr. Ilie, *Tărnosire de biserică (Parohia Tecuci II)*, nr. 1/2000, an II,

Adam, Protos. Serafim, *Rugăciunile pentru cei bolnavi și reprezentarea lor în structura Molitfelnicului ortodox*, nr.1/2004, an VI, pp. 133-138

Adam, Protos. Serafim, *Ortodoxie și globalizare*, nr.1/2004, an VI, pp. 166-170

Adam, Protos. Valeriu-Serafim, *Familia creștină – factor și mediu de formare și dezvoltare a personalității*, nr.1/2004, an VI, pp. 171-175

Adam, Protosinghel Serafim, *Rugăciunea lui Iisus în gândirea și practica monahală românească*, nr.2/2004, an VI, pp. 125-143

Adam, Protos. Serafim Valeriu, *Cunoaștere și ignoranță în viața spirituală*, nr.1/2005, an VII, pp. 146-148

Adam, Protos. Serafim Valeriu, *Împărtășire din CUVÂNTUL-HRISTOS cel ÎNVIAT*, nr.2/2005, an VII, pp. 142-145

Aionei, Drd. Constantin, *Monahismul în spiritualitatea Bisericii Ortodoxe*, nr.2/2007, an IX, pp. 26-50

Aionei, Drd. Ieromonah Constantin – Chiril, *Învățătura creștină despre muncă*, nr. 1/2008, an X, pp. 36-63

Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, *Duminica purtătoarelor de mir și a femeii creștine*, nr.1/2001, an III, pp. 13-17

Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, *Familia astăzi*, nr.2/2001, an III, pp. 14-21

P.S. Ambrozie Sinaitul, Vicar patriarhal, *„Primul model de călugăr și părinte”*, nr.1/2003, an V, pp. 98-101

Ambrozie Sinaitul, Vicar Patriarhal, *Despre Ștefan cel Mare, ctitor de stil moldovenesc*, nr.1/2004, an VI, pp. 11-17

Bugiulescu, Drd. I. Marian, *Hristos Logosul lui Dumnezeu întrupat. Darul vieții*, nr.2/2006, an VIII, pp. 67-90

Bugiulescu, Drd. I. Marian, *Creația, darul iubirii lui Dumnezeu*, nr.2/2007, an IX, pp. 159-206

Bugiulescu, Drd. I. Marin, *Biserica – prelungire a lui Hristos, prin Sfintele Taine și lucrarea Duhului Sfânt*, nr. 2/2008, an X, pp. 99-125

Cancelaria Sfintei Episcopii, *Astăzi, 17 mai 2006, Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, împlinește 53 ani*, nr.1/2006, an VIII, pp. 347-349

Cancelaria Centrului Eparhial, *5 noiembrie – Pomenirea Sfinților Galaction și Epistimi († 250), ziua numelui Preasfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului*, nr.2/2006, an VIII, pp. 251-252

P.S. Casian, Episcopul Dunării de Jos, *Părinte duhovnicesc, misionar destoinic*, nr.1/2003, an V, pp. 96-97

să se „târguiască” cu cel rău. Jertfa Mântuitorului Hristos și Învierea Sa din morți așează pe fiecare botezat în fața mormântului gol și astfel putem vorbi de o dimensiune soteriologică a moliftelor în sensul eliberării definitive de puterea celui rău: „teme-te, taci, fugi, să nu te mai întorci, nici să te ascunzi cu vreo altă viclenie de duhuri necurate...”

Atotputernicia lui Dumnezeu, egalitatea cinstirii Persoanelor Sfintei Treimi și Întruparea Mântuitorului sunt temele fundamentale ale acestor rugăciuni. De asemenea realitatea prezenței răului și a puterilor celor fără de trup întregesc conținutul doctrinar al moliftelor.

Discutăm despre rău ca stare opusă binelui și de rău ca personificare a celui care este „începătorul răutăților și al hulei, căpetenia împotrivirii și urzitorul vicleniei”. Pentru Sfântul Vasile, răul nu este o dimensiune utopică, el nu are o existență vie și însușită ci este „o stare sufletească potrivnică virtuții, din pricină că cei care nu sunt cu luare aminte asupra vieții lor se depărtează de bine”⁶.

În vremea Sfântului Vasile cel Mare problema răului era actuală datorită filozofiei neoplatonicilor, care era la modă și mai ales a gnosticilor, în special manihei, care pretindeau că ar fi cei mai competenți în rezolvarea acestor probleme. De asemenea, e de constatat că filosofia abandonează speculațiile abstracte preocupându-se în schimb de viața practică. Apariția religiei creștine face să se nască noi probleme referitoare la raportul adevărilor creștine cu filosofia vremii aceleia. Cu mari sacrificii umane, creștinismul iese biruitor în lupta cu filosofii păgâne. Gânditorilor contemporani Sfântului Vasile nu le convenea să renunțe la conceptele lor filosofice și să primească învățătura creștină. „În acele frământări și aspirațiuni spre unitate, problema răului își avea o importanță deosebită, situându-se în centrul preocupărilor”⁷.

După învățătura bisericii răul nefiind o existență de la sine și prin sine înseamnă că originea lui este păcatul. De aceea Sfântul Vasile îndeamnă: „Nu căuta, dar, răul în afară de tine și nici nu-ți închipui o natură care să fie cauza răului, ci fiecare să se recunoască pe el însuși cauza răului care este în el”⁸. Marele capadocian trebuia să lupte pe de o parte cu fatalismul dualist îmbrățișat de gnostici, iar pe de altă parte cu maniheismul – numit „puroiul Bisericii” – care

6. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și cuvântări*, PSB vol. 17, traducere de Pr. D. Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1986, pag. 90.

7. Constantin C. Pavel, *Problema răului la Fericitul Augustin* pp. 31-32

8. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii...*, pag. 9

considera răul fizic și cel spiritual ca entități. Astfel, conform celor două doctrine, răul era coetern cu Dumnezeu, ca principiul al binelui și ca atare orice efort duhovnicesc era, din început, supus eșecului. Realismul teologiei vasilienne rezidă în aceea că relele din viața noastră nu sunt exclusiv urmarea diavolului, a ispitei sau a căderii. Și iată argumentele: „Din relele care ni se întâmplă în viață, pe unele ni le aduce firea noastră omenească, de pildă bătrânețea și bolile; altele sunt datorită întâmplării, de pildă: când găsești o comoară săpând o fântână sau, când ducându-te la piață, îți iese un câine turbat în cale; alte rele depind de noi, de pildă: a-ți înfrâna poftele sau a da frâu liber plăcerilor, a-ți stăpâni mânia sau a bate pe cel ce te-a supărat⁹. Există un statut al libertății care determină răsplata sau pedeapsa și astfel răul ține și de modul de mișcare al firii: spre cele de sus, ca „moștenitori ai veșnicilor bunătăți” sau spre cele de jos. Dar „răul manifestă proporții și puteri care nu pot fi explicate numai din libertatea noastră; pe de altă parte, omul poate ține în frâu și se poate izbăvi de el aproape în întregime, ca subiect care îl săvârșește dar nu numai prin eforturile sale, ci prin eforturile sale ajutate de puterea lui Dumnezeu”¹⁰.

Pentru ceea ce înseamnă moliftele, înțelegem că autorul moral al răului este diavolul chiar dacă această răutate este mai mult o invitație în a păcătui, decât păcatul propriu zis. Sfântul Apostol Pavel îi îndeamnă pe efeseni să nu-i dea „prilej diavolului” (Efes. IV,27) ca cel care poate profita de conjunctura păcatului; „Îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului” (Efes. VI,11) era sfatul apostolului venit dintr-o experiență profundă căci: „Datu-mi-s-a mie un ghimpe în carne, un înger al satanei, ca să mă bată peste obraz și să nu mă trufesc” (II Cor. XII, 7). Experiența răului poate fi, la un anumit nivel duhovnicesc, mijloc de îndreptare și întărire.

Mitologia prezintă lumea și pe om ca un veritabil câmp de luptă între bine și rău; în funcție de locul unde au luat naștere diversele mitologii, binele iese totdeauna învingător. Totuși întrebarea firească: Dumnezeu a făcut lumea văzută spre a fi o arenă de dezlănțuire a forțelor răului sau spre a fi mediul firesc de desăvârșire? Lumea a fost „bună foarte”, omul purtând o dată cu crearea sa responsabilitatea desăvârșirii întregii creații a lui Dumnezeu, răul trebuind înlăturat, nu prin răul însuși, ci prin obișnuința binelui. În accepțiunea autorului patristic, răul ca încălcare conștientă și liberă a voii lui Dumnezeu poate lua

9. Preot Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1996, pag. 309.

10. *Ibidem*, pag. 91

Mortici, Pr. Drd. Alexandru, *Scythia Minor (Dobrogea) și biserica ei apostolică. Scaunul arhiepiscopal și mitropolitan al Tomisului (sec. IV-XIV)* (autor Prof. Univ. Dr. Nicolae V. Dură,), nr. 2/2008, an X, pp. 236-240

Păunescu Pr. Eugen-Cătălin, *Canonul ortodoxiei – Canonul apostolic al primelor secole* (autor Diacon Ioan Ică Jr.), nr. 2/2008, an X, pp. 241-243



Copiii – bucuria vieții. Cuvântul Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist la 1 iunie – Ziua copilului, nr. 1/2000, an II, pp. 5-8

Cuvântul Preașfințitului Părinte Episcop Galaction rostit la vernisajul expoziției „Patrimoniul Eclezial din Județul Teleorman” (4 septembrie 2001), nr. 1/2000, an II, pp. 11-13

Cuvântul Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist la 1 iunie – Ziua copilului, nr. 1/2001, an III, pp. 5-7

Cuvântul Preașfințitului Părinte Episcop Galaction rostit cu ocazia „Zilele Luceafărului” la Concursul Național de Poezie „Mihai Eminescu”, nr. 1/2006, an VIII, pp. 353-355

Cuvinte ale Sfântului Isaac Sirul, trad. de Iorga Alexandru, nr.1/2008, an X, pp. 171-183

Hotărârea Sfântului Sinod cu privire la avort și eutanasiu, nr. 2/2005, an VII, pp. 5-16

Mângâiere către un om bolnav (Sfântul Vasile), trad. de Constantin Daniel, nr.2/2005, an VII, pp. 34-38

Mesajul Întâistătătorilor Bisericii Ortodoxe cu ocazia întâlnirii lor de la Constantinopol, nr. 2/2000, an II, pp. 5-10

Punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române privind transplantul de organe, nr.2/2004, an VI, pp. 5-14

Sinodul Mitropolitan al Ardealului – Declarație de presă, nr. 1/2002, an IV, pp. 5-9

Adam, Protos. Serafim, *Urcușul duhovnicesc – specificul spiritualității ortodoxe*, nr.1/2004, an VI, pp. 102-132

Adam, Ierom. Valeriu Serafim, *Isihasmul bizantin (sec. XIII-XIV). Controverse isihaste din Bizanț*, nr.2/2003, an V, pp. 208-221

Adam, Protos. Serafim, *Chip de sfințenie la un ascet – Sfântul ierarh Nifon, episcopul Constanței*, nr.2/2003, an V, pp. 266-280

V.4 Filosofie creștină

Sovejanu, Petru, *Mă întrebi, deci există !*, nr.1/2004, an VI, pp. 139-152

Sovejanu, Petre, *Fundamente existențiale*, nr.2/2005, an VII, pp. 146-149

Sovejanu, Petre, *Lumea în care trăim*, nr.1/2005, an VII, pp. 215-218

Sovejanu, Petre, *7 cuvinte*, nr.1/2005, an VII, pp. 219-223

Sovejanu, Petre, *Puncte de vedere*, nr.2/2004, an VI, pp. 246-266

VI. In Memoriam

Coman, Pr. Ilie, *Preotul Mihai Lupu (1921-2003)*, nr.1/2003, an V, pp. 153-154

Coman, Pr. Ilie, *Preotul Hrihor Gavril (1914-2001)*, nr. 1/2001, an III, pp. 240-241

Coman, Pr. Ilie, *Preotul Dumitrescu Gheorghe (1919-2001)*, nr. 2/2001, an III, pp. 219-220

Drăghici, Pr. Adrian, *Preotul Octavian Velehorsch*, nr.2/2002, an IV, pp. 187-194

Drăghici, Pr. Adrian, *Cu inimă înfrântă pomenim trecerea la cele veșnice a părintelui Ilie Coman, părinte, frate și colegul nostru*, nr. 1/2008, an X, pp. 332-333

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Lacrimi din ... „Țara grâului și pâinii”*, nr. 2/2007, an IX, pp. 11-12

Gomboș, Drd. Stelian, *Frânturi de gânduri și sentimente la momentul marii sale treceri*, nr. 2/2007, an IX, pp. 5-10

Militaru, Pr. Iancu, *Trecerea la cele veșnice a Părintelui Mateescu Gheorghe (1916-2001)*, nr. 1/2001, an III, pp. 236-237

Peța, Pr. Alexandru, *Preotul iconom stavrofor Octavian Bunescu (1906-2001)*, nr. 1/2001, an III, pp.238-239

VII. Recenzii

Dobre, Prof. Ana, *Adrian Drăghici – Irod, teatru pentru copii*, Editura Biserica Ortodoxă, Alexandria, 2002, nr.2/2002, an IV, pp. 176-180

mai multe forme: „patima desfătării, iubirea trupească, iubirea de argint, beția, desfrânarea, nerușinare, mânia, iubirea de ceartă, neastâmpărarea și tot cugetul cel viclean”. Și modul de „lucru” cu diavolul sub forma vrăjilor, venite dintr-o lume a păgânismului dominată de ocultism și lipsită de orizont spiritual sunt făcute cunoscute: „toată vraja, toată fermecătura, slujirea idolească, căutarea în stele, vraja cu mort, vraja cu pasăre...” Sfântul Vasile cunoștea toate aceste forme oculte, ca manifestări directe ale unui primitivism religios și tocmai de aceea el face aluzie ca să-i ferească de asemenea practici și să-i întărească pe credincioși în practica rugăciunii și a formelor de cult sănătoase din punct de vedere duhovnicesc și din punct de vedere practic.

De remarcat este și modul de adresare venit din partea slujitorului; totul se structurează pe relația Dumnezeu ca Treime de Persoane – preotul slujitor – credinciosul. Până în finalul rugăciunilor tonul este unul imperativ ca martor și mărturisitor a tot ceea ce s-a făcut pentru mântuirea fiecăruia; finalul îl arată pe slujitor dependent de paza dumnezeiască: „Păzește împreună cu dânsul și inimile noastre că puternic ești, Doamne...” „A păzi inima” este expresie profund scripturistică ce semnifică paza ființei umane „în toto”. „Iar cea de lângă drum sunt cei care aud, apoi vine diavolul și ia cuvântul din inima lor, ca nu cumva, crezând, să se mântuiască” (Lc. VIII,12) adică, diavolul nu lasă nicio șansă de înmulțire, de spor duhovnicesc care să facă prezentă împărăția lui Dumnezeu. „Și făcându-se Cina, și diavolul punând în inima lui Iuda fiul lui Simon Iscarioteanul, ca să-l vândă” (In. XIII, 2), desemnează acapararea întregii ființe de către diavol și astfel, fapta este cea știută de toți. Rămânând la acest context scripturistic, înțelegem că lucrarea diavolului este fără scrupule și perfidă. Sfântul Apostol Pavel îi scria lui Timotei ca episcopul să aibă grijă „să nu cadă în cursa diavolului” (I Tim. III, 7), iar cearta să fie cu blândețe „pentru ca ei să scape din cursa diavolului” (II Tim. II, 26) pentru că „diavolul este vrăjmaș a toată dreptatea” (Fapt. XIII,10) și „cel ce are stăpânirea morții” (Evrei II, 14). Sfântul Apostol Iacov îi îndemna pe cititorii săi astfel „Supuneți-vă deci lui Dumnezeu. Stați împotriva diavolului și el va fugi de la voi.” (Iacov IV, 7). Sfântul Apostol Ioan este categoric atunci când spune că „Cine săvârșește păcatul este de la diavolul, pentru că de la început diavolul păcătuiește. Pentru aceasta S-a arătat Fiul lui Dumnezeu, ca să strice lucrurile diavolului” (I Ioan III, 8-9). Am făcut referire la aceste citate scripturistice tocmai pentru a înțelege că prezența diavolului nu este o ficțiune așezată la intrarea în biserică, ci este realitatea care a frământat conștiințele responsabile de mântuirea celorlalți și propria mântuire. Este semnificativ saltul calitativ al vieții sociale de astăzi; este apreciable efortul oamenilor de știință care încearcă să lămurească

fiecare amănunt al vieții, dar aceasta nu înseamnă că puterea celui rău nu este lucrătoare. Nu cumva și „armele” sunt altele, sau lipsa preocupărilor înalte îi dă odihnă diavolului?

Teologul Paul Evdokimov găsește deloc surprinzător faptul că „în limba greacă simbol și diavol au aceeași rădăcină și de aceea ele exprimă realități contrare cu cea mai mare forță. Diavolul este cel care învrăjbește, cel ce separă, taie orice uniune și reduce ființa la singurătatea ultimă. Dimpotrivă, simbolul leagă, face o punte, restabilește comuniunea”¹¹.

Dezbinarea interioară a omului modern este determinată și de acest „neluat în calcul” a ceea ce poate fi puterea și cursa diavolului. Este grotesc modul în care înțelegem să fim alții dar fără un minim de efort spiritual. Viziunea aceea, cu un singur diavol dormind deasupra cetății din apropierea pustiului unde era Sfântul Antonie, și mulțime de diavoli care se nevoiau să-l ispitească pe Sfânt pare a fi cât se poate de reală și concludentă. Diavolul este într-adevăr absent în concepția modernă: pentru omul de azi, el aparține panopliei superstiției medievale și ține de o mentalitate primitivă. Cât privește pe neortodocși, ei merg mai departe: ei vorbesc de necesitatea „demitologizării” Noului Testament însuși, degajarea lui de o concepție perimată asupra lucrurilor – între care demonologia este una din expresiile esențiale – concepție care ar masca mesajul autentic și veșnic. „Ceea ce este esențial pentru noi, este că Biserica a afirmat întotdeauna dimensiunea demonică, a cunoscut totdeauna, pentru a vorbi mai simplu, pe diavol. Dacă această cunoaștere directă n-a fost sistematizată într-o doctrină clar definită, este pentru că e greu, dacă nu chiar imposibil, să definești, în mod rațional iraționalul. Ori, elementul demoniac și, mai general, răul, constituie tocmai realitatea iraționalului”¹².

Aceasta experiență a răului ca putere irațională, ca forță ce pune stăpânire pe noi și dirijează faptele noastre a constituit totdeauna experiența Bisericii și, de asemenea, a tuturor celor ce caută, oricât de anemic, să se îmbunătățească, de a nu se lăsa pradă pornirilor firești contradictorii, și doresc să ajungă la o viață duhovnicească mai aleasă.

Aceasta este totdeauna, în fapt, cea a căderii; ceva prețios în noi este deturnat de la rostul lui firesc, trădează propria-i natură. De unde caracterul antinatural al

11. Paul Evdokimov, *Vârstele vieții spirituale*, traducere de Pr. Prof. Ion Buga, Asociația filantropică medicală creștină, București, 1993, pag. 67.

12. Alexander Schmemmann, *Din apă și din Duh*, traducere de Pr. Prof. Ion Buga, Editura Simbol, pag. 42

V. Teologie și Cultură

V.1 Istoria literaturii

Căciuleanu, Mihail Lucian, **Roșca**, Florin Iancu, *Nicolae Milescu (1636-1708) și contribuția sa la cultura europeană și mondială*, nr.2/2005, an VII, pp. 229-242

Milea, Prof. Nicoleta, *Cartea Veche – Citorie a Literaturii Române*, nr.2/2000, an II, pp. 143-150

Rădulescu, Lect. Univ. Mihai, „*Codicele Erneanul*” și „*Avatarurile infernului*”, nr.2/2005, an VII, pp. 150-152

Spătaru, Drd. M-hia, Gina-Doina Justina, *Influențe biblice și apocrife în dramaturgia lui Lucian Blaga. Biblia și sacrul în literatură*, nr.1/2007, an IX, pp. 104-124

Spătaru, Drd. M-hia Gina Doina Justina, *Elemente religioase în „Cruciada copiilor” de Lucian Blaga*, nr.2/2007, an IX, pp. 323-348

Spătaru, Drd. M-hia Justina Gina-Doina, *Bogumulismul în literatura românească*, nr. 1/2008, an X, pp. 193-211

V.2 Poezie creștină

Dumitru, A., *Fabulă*, nr.2/2004, an VI, pp. 284-285

Rădoi, Paraschiva, *E un păcat ?!?*, nr. 2/2006, an VIII, p. 231

Rădoi, Paraschiva, *Versuri*, nr.1/2007, an IX, pp. 228-235

Rădoi, Paraschiva, *Versuri*, nr.2/2007, an IX, pp. 354-361

Stănescu, Pr. Marin, *Așteptându-l pe Ștefan*, nr.2/2004, an VI, pp. 286-287

V.3 Tradiții

Sârbu, Viorica, *Tradiții și vechi obiceiuri culturale românești*, nr.2/2006, an VIII, pp. 156-225

Smaranda, Aurică, *Bâlciul de Sfântul Ilie din Câmpulung-Muscel*, nr.1/2005, an VII, pp. 208-214

Gordon, Pr. Prof. Vasile, *Predica, parte integrantă a cultului divin*, nr.2/2005, an VII, pp. 26-33

Ispas, Pr. Dr. Gheorghe, *Sfântul Ioan Gură de Aur – cel mai mare predicator al Bisericii*, nr.2/2002, an IV, pp. 89-115

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Scriptură și liturghie – cuvânt și sfințenie*, nr. 1/2008, an X, pp. 184-192

Pop, Pr. Silviu, *Elocvența oratorică în Predica de pe Munte*, nr.2/2007, an IX, pp. 292-300

IV.3.1 Biserica și Școala (Pedagogie creștină)

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian D., *Probleme specifice și perspective în învățământul teologic preuniversitar*, nr.1/2002, an IV, pp. 232-238

Dănuț, Pr. Enache, *Evaluarea predării religiei în școală*, nr.2/2002, an IV, pp. 152-162

Dumitrescu, Pr. Alexandru-Mălăiești, *Argumente pentru o educație religioasă în Școala Românească Contemporană*, nr.2/2000, an II, pp. 155-159

† **Galaction**, *Punct de vedere în legătură cu menținerea predării religiei*, nr. 1/2008, an X, pp. 331-332

Gordon, Pr. Lect. Dr. Vasile, *Începuturile învățământului religios creștin, paradigme pentru ora de religie de astăzi*, nr.2/2001, an III, pp. 22-39

Lazăr, Pr. M. Emil, *Biserica și școala – perspective teleormănene*, nr.2/2000, an II, pp.160-162

Lazăr, Pr. M. Emil, *Informare privind aspecte ale activității învățământului religios și teologic în anul școlar 2004-2005*, nr. 2/2005, an VII, pp. 255-256

Trifa, Prof. drd. Gavril, *Persoana umană „conștientă” – destinatar al educației duhovnicești*, nr.1/2005, an VII, pp. 149-160

Viezuianu, Prof. Dana, *Utilizarea noilor criterii de notare la clasele V-VIII*, nr.1/2005, an VII, pp. 204-207

acestei căderi, care devine totuși un element integrant și natural în ființa noastră. Și când contemplăm răul în noi înșine și în lume, cât de deșarte și superficiale ne apar toate exercițiile, zise raționale, toate reducerile răului la teorii bine construite și raționale! Dacă este ceva ce noi învățăm din experiența spirituală, este aceea că răul nu poate fi explicat, dar că el trebuie înfruntat și combătut. Cumplitul adevăr este că o majoritate copleșitoare creștină pur și simplu nu mai sesizează prezența și acțiunea lui Satan în lume și nu mai simt deci nevoia de a renunța la lucrurile și la slujirea lui. Ei nu mai discern evidenta idolatrie care impregnează ideile și valorile în care oamenii trăiesc azi și care determină, orientează și aservesc viața lor mult mai mult decât idolatria tangibilă a păgânismului de altădată.

Adevărul, în ceea ce-l privește pe omul modern, fie că este un conformist respectuos față de lege, ori un virulent contestatar, este că cel mai adesea el este amenințat fie de mândrie, fie de reversul mândriei – deznădejdea. Astfel, „a te lepăda de Satana nu înseamnă doar a respinge o ființă mitologică în a cărei existență nici nu se mai crede. Înseamnă a respinge toată această concepție despre lume, plină de suficiență și de deznădejde”¹³. Prin urmare, nu putem să atribuim toate căderile noastre diavolului. Sfântul Ioan Sinaitul spune că un monah „părăsind chilia, învinovățește diavoli, dar a uitat că el însuși s-a făcut sieși diavol”. Antonie cel Mare este revelator în acest sens. Spune că din când în când cineva a lovit poarta mănăstirii. A ieșit afară și a văzut „o lungă și înaltă arătare”. La întrebarea „cine este?”, a răspuns: „Eu sunt satana”. La întrebarea „pentru ce ai venit?”, a răspuns: „De ce mă defăimă degeaba monahii și toți ceilalți creștini? De ce mă blestemați în fiecare ceas?” Și când Antonie cel Mare i-a spus: „Pentru ca îi superi”, acela a răspuns: „Nu eu sunt cel care îi supără, ci ei înșiși se tulbură pe ei înșiși; căci eu am devenit neputincios”. Din aceasta este vizibil că nu putem pentru toate să învinuim diavolul. Avem și noi răspunderea noastră personală pentru căderi și ispite.

Ca formă de cult, exorcismele evaluează și re-dimensionează cuvântul uman în înțelesul său de putere. Noi vorbim diavolului! Este aici structurată taina cuvântului uman și a Cuvântului divin. „Cuvântul uman este putere creatoare și, de asemenea, putere distructivă, căci el comunică nu numai idei și concepte, ci mai ales realități spirituale, pozitive dar și negative”¹⁴. Sfințenia nu este apanajul unei vieți lipsite de încercări și ispite; este finalul victorios al acestor încercări, argumentat de faptul că omul trebuie să lucreze neîncetat la propria desăvârșire.

13. *Ibidem*, pag. 46

14. *Ibidem*, pag. 47

De aceea moliftele Sfântului Vasile cel Mare sunt rugăciuni în care ne întâlnim deodată cu diavolul și cu Dumnezeu. Dialogăm și cu Unul și cu celălalt. Ne dorim însoțirea lui Dumnezeu pe tot parcursul călătoriei și de aceea Îl chemăm în ajutorul nostru. Diavolul nu ține de o realitate fantasmagorică, a unui timp nedefinit, ci este personajul care „lucrează” neîncetat la mântuirea noastră, fiindcă nu ne-o dorește. Sfântul Vasile cel Mare, cunoscător și trăitor al realităților duhovnicești ne învață, chiar și prin rugăciune că statutul fiecăruia dintre noi este în consonanță cu raportarea la Dumnezeu cel întreit în Persoane.



Domnului 2004, nr. 1/2004, an VI, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului 2004*, nr. 2/2004, an VI, pp. 5-14

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului 2005*, nr. 1/2005, an VII, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului 2005*, nr. 2/2005, an VII, pp. 17-22

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului 2006*, nr. 1/2006, an VIII, pp. 5-11

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului 2006*, nr. 2/2006, an VIII, pp. 5-12

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului 2007*, nr. 1/2007, an IX, pp. 5-12

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului 2007*, nr. 2/2007, an IX, pp. 19-25

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului 2008*, nr. 1/2008, an X, pp. 5-11

† **Galaction**, *Cuvânt la sărbătorirea a 40 de ani de la înființarea Centrului Militar Județean Teleorman*, nr. 1/2008, an X, pp. 329-331

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului 2008*, nr. 2/2008, an X, pp. 5-11

Durlea, Pr. Ionel, *Predici*, nr.2/2004, an VI, pp. 184-212

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Predică la Duminica XXI după Rusalii (Pilda semănătorului)*, nr.2/2002, an IV, pp. 116-120

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Predică la Duminica XXII după Rusalii (Despre păcatul nesimțirii)*, nr.2/2002, an IV, pp. 121-124

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Predică la Duminica XXIII după Rusalii (Paralelă între demonizații din vremea propovăduirii Mântuitorului și cei de azi)*, nr.2/2002, an IV, pp. 125-131

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Prea Sfântă Treime, miluiește-ne pe noi (meditație pentru praznicul Sfintei Treimi)*, nr.1/2003, an V, pp. 75-78

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Maica Domnului – Izvorul Tămăduirii (Cuvânt pentru Vinerea din Săptămâna Luminată)*, nr.1/2003, an V, pp. 79-81

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, „Ioan este numele lui!” (Luca I, 43) – *Cuvânt pentru nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie)*, nr.1/2003, an V, pp. 82-86

Gordon, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Trei predici din perioada iulie-decembrie*, nr.2/2003, an V, pp. 222-233

Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, *Duminica purtătoarelor de mir și a femeii creștine*, nr.1/2001, an III, pp. 13-17

Constantinescu, Prep. Univ. Iulian Mihai L., *Preotul ortodox – slujitor al Cuvântului Dumnezeu*, nr.2/2001, an III, pp. 40-52

Drăghici, Pr. Adrian, *Meditații din cuvântul Sfintelor Evanghelii*, nr.2/2004, an VI, pp. 213-227

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1996, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 14-20

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 1997, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 21-24

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1997, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 25-28

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 1998, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 29-33

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1998, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 34-39

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 1999, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 40-44

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 1999, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 45-50

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2000, nr. 1/2000, an II, pp. 9-13

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2000, nr. 2/2000, an II, pp. 11-16

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2001, nr. 1/2001, an III, pp. 8-12

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2001, nr. 2/2001, an III, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2002, nr. 1/2002, an IV, pp. 10-14

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2002, nr. 2/2002, an IV, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea Domnului* 2003, nr. 1/2003, an V, pp. 5-12

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Nașterea Domnului* 2003, nr. 2/2003, an V, pp. 5-10

† **Galaction** Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Pastorală la Învierea*



MILA CREȘTINĂ CA ATITUDINE DE VIAȚĂ ÎN ÎNVĂȚĂTURA SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Pr. Grama A. Daniel

În vremurile noastre, când se vorbește atât de mult de asistența socială se impune cu necesitate un popas duhovnicesc asupra Sfântului Vasile cel Mare. Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capodociei – proeminentă personalitate eclesiastică a secolului al IV-lea și scriitor de înaltă ținută teologică a perioadei patristice, în cuvântările și lucrările sale de excepțională valoare, pe lângă cele mai diverse aspecte ale doctrinei ortodoxe, disciplinei și organizării bisericești s-a aplecat cu deosebită grijă și asupra problemelor sociale care frământau lumea din vremea sa. Luptător neînfricat pentru credința cea adevărată și trăitor al vieții neprihănite Sfântul Vasile a fost mai presus de orice apărătorul săracilor, necăjiților și bolnavilor.

Pentru a înțelege mai bine atitudinea Sfântului Vasile față de problemele moral-sociale ale timpului este necesar să aruncăm o privire generală asupra vieții sociale din timpul său. Secolul al IV-lea, numit epoca de aur a bisericii, mai ales datorită activității Sfinților Trei Ierarhi, ar putea fi caracterizat ca o perioadă de mari frământări politice și contradicții sociale. Viața zilnică era dominată de pronunțatul contrast social între clasa celor bogați și a celor săraci. O minoritate de privilegiați dețineau averi imense, în timp ce mulțimile lipsite de cele necesare vieții, cădeau victime sărăciei, mizeriei și suferințelor de tot felul.

Bogații trăiau într-un lux scandalos, duceau o viață de huzur și în petreceri

neîncetate. Cei săraci trăiau într-o mizerie de nedescris: flămânzi, goi, bolnavi, fără adăpost, adeseori fiind siliți să-și vândă copiii ca sclavi, speculanților de grâu, sau să-i mutilizeze, silindu-i să cerșească.

Averile bogaților sporeau mereu prin mijloace necinstite: camătă, dobânzile mari, comerțul cu sclavi, exploatarea nemiloasă. Sărăcia și suferințele erau cauzate și de impozitele mari, care atunci când nu erau plătite, debitorilor li se vindea totul, chiar și copiii. Mai erau și confiscările de bunuri ce se făceau adesea în baza unui simplu denunț. Legile romane reglementau și apărau toate aceste nedreptăți sociale¹. Munca nu era la loc de cinste; de asemenea neînțelegerile politice duceau, deseori, la războaie care aduceau mari neajunsuri.

Fin observator și bun psiholog, Sfântul Vasile se îndoieste că averea poate fi câștigată pe cale cinstită și atitudinea sa se observă atunci când spune bogatului: „Cel care dezbracă pe cel îmbrăcat se numește hoț, iar cel care nu îmbracă pe cel gol deși poate s-o facă, este vrednic de alt nume? Dacă se numește hoț cel ce ia haina cuiva, ce nume să dea celui care, putând să îmbrace pe fratele său gol n-a făcut-o?”²

Sfântul Vasile subliniază că bunurile materiale nu sunt un scop în sine, ci numai un mijloc de trai, de rezolvare a problemelor personale în limita strictului necesar, și de ajutorare a celor care duc lipsă. Astfel, ele capătă și o funcție soteriologică ajutând la mântuirea sufletului. Oamenii sunt numai administratorii acestor bunuri, iar când și le însușesc mai mult decât le trebuie atunci nedreptătesc pe frații lor. Sfântul Vasile cel Mare, pe care au procedat așa, i-a muștră în felul următor: „Oare nu ești hoț, odată ce ți-ai însușit cele ce ți-au fost date în administrarea ta? Pâinea pe care o ții tu, este a celui flămând, haina pe care o păstrezi în dulapurile tale, este a celui dezbrăcat. Încălțăminte care se strică în casele tale este a celui nevoiaș!”³

Dacă obștea bunurilor din primele trei veacuri a dispărut, dacă în locul folosirii lor în comun, în veacurile următoare au apărut săracii și bogații este clar că aceasta s-a întâmplat din cauza pizmei, a neînțelegerii și a lăcomiei.

Părintele capadocian, subliniind că bogăția poate constitui o piedică în calea mântuirii, dacă deținătorii ei nu o folosesc și în interesul celor lipsiți, pune

1. Prof. Constantin C. Pavel, *Atitudinea Sfinților Trei Ierarhi față de problemele morale ale vremii lor*, în „Studii Teologice”, XXIX (1977), nr. 3-4, p. 223.

2. Omilia 12 la I Timotei; P.G. LXII, 564, *apud*. Prof. Constantin C. Pavel, *op.cit.*, p. 225.

3. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilie la cuvântul Evangheliei după Luca*, P.G.XXXI, col. 276 BC, 277 A, *apud* Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Rolul social al milei creștine la Părinții capadocieni*, Beiuș, 1945, p. 8.

Costache, Pr. Dr. Doru, *Reflecții despre regimul sfintei împărtășiri în tradiția Bisericii Ortodoxe*, nr.2/2003, an V, pp. 179-193

Ispas, Pr. Drd. Gheorghe, *Instituirea Sfintei Euharistii și săvârșirea ei în primele veacuri creștine*, nr.1/1999, an I, pp. 104-123

Ispas, Pr. Asistent Dr. Gheorghe, *Rolul clericilor în conștientizarea credincioșilor privind cuminecarea euharistică*, nr.1/2003, an V, pp. 31-44

Ispas, Pr. Asis. Dr. Gheorghe, *Deficiențe în slujirea liturgică contemporană (cu privire la clerici)*, nr.2/2003, an V, pp. 194-207

Ispas, Pr. Asis. Gheorghe, *Aspecte practice în riturile orientale privind Euharistia*, nr.2/2004, an VI, pp. 113-124 repetat și în nr.2/2005, an VII, pp. 39-49

Ispas, Pr. Asist. Univ. Dr. Gheorghe, *Sacralitatea euharistică în vremuri contemporane*, nr.1/2006, an VIII, pp. 12-20

Petre, Ierom. Nectarie, *Chipul Înaintemergătorului Ioan în Tradiția Liturgică Ortodoxă*, nr. 2/2008, an X, pp. 32-41

IV.2 Drept Bisericesc

Luțai, Pr. V. Claudius Sebastian, *Adunările Național Bisericești ca organe deliberative în Bisericele Ortodoxe*, nr.2/2007, an IX, pp. 207-289

Florin, Mircea A., *Taina Cununiei în lumina legislației canonice ortodoxe*, nr.1/2003, an V, pp. 123-152

IV.3 Omiletică, Catehetică și Cuvântări ocazionale

Copiii – bucuria vieții. Cuvântul Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist la 1 iunie – Ziua copilului, nr. 1/2000, an II, pp. 5-8

Cuvântul Preafericitului Părinte Patriarh Teoctist la 1 iunie – Ziua copilului, nr. 1/2001, an III, pp. 5-7

Cuvântul Preasfințitului Părinte Episcop Galaction rostit la vernisajul expoziției „Patrimoniul Eclezial din Județul Teleorman” (4 septembrie 2001), nr. 1/2000, an II, pp. 11-13

Cuvântul Preasfințitului Părinte Episcop Galaction rostit cu ocazia „Zilele Luceafărului” la Concursul Național de Poezie „Mihai Eminescu”, nr. 1/2006, an VIII, pp. 353-355

Coșofreț, Pr. Drd. Nicolae, *Biserica și societatea politică*, nr. 2/2008, an X, pp. 217-233

Lazăr, Pr. Consilier Dumitru, *Viitorul creștinismului în România*, nr.2/2002, an IV, pp. 144-151

Lazăr, Pr. Dumitru, *Viitorul creștinismului în România văzut prin virtutea iubirii și prin virtutea păcii*, nr.2/2004, an VI, pp. 267-276

Lazăr, Pr. Dumitru, *Mesajul Conferinței Bisericilor din România*, nr.1/2000, an II, pp. 228-244

Lazăr, Pr. Prof. M. Emil, *România, spațiu al regăsirii lui Dumnezeu, Mesia*, nr.2/2006, an VIII, pp. 97-103

Lazăr, Pr. Emil M., *A fi ortodox în contextul Uniunii Europene*, nr.2/2007, an IX, pp. 349-353

Manolache, Pr. Prof. Dr. Stelian, *Părintele Dumitru Stăniloae – apărător al dreptei credințe*, nr.1/2004, an VI, pp. 93-101

Trifa, Prof. drd. Gavril Ioan, *Desacralizarea vieții creștine europene*, nr.2/2004, an VI, pp. 157-165

Trifa, Lect. Univ. Dr. Gavril, *Influența mass-media asupra minții umane*, nr.2/2007, an IX, pp. 80-85

Țânțăreanu, Ecaterina, *Spațiul Bisericii Ortodoxe între sacru și „modernism”*, nr.2/2001, an III, pp. 182-185

III.4 Istoria Religiilor

Radu, Pr. Lect. Aurel, *Hinduismul – școlile filosofice*, nr.2/2001, an III, pp. 130-137

Stângă, Alin, *Jihadul. Ideologie și tradiție*, nr.1/2006, an VIII, pp. 234-316

IV. Teologie Practică

IV.1 Liturgică

Adam, Protos. Serafim, *Rugăciunile pentru cei bolnavi și reprezentarea lor în structura Molitfelnicului ortodox*, nr.1/2004, an VI, pp. 133-138

Ciolan, Arhim. Macarie, *Epicleza euharistică*, nr. 1/2002, an IV, pp. 96-105

în fața ochilor celor bogați situația în care au ajuns unii săraci, descriind astfel frământarea și regretul unui părinte care și-a vândut pe unul dintre copii ca sclav, pentru a-i salva pe ceilalți de la înfometare.

Sfântul Vasile îndemna pe toți păstoriții săi să nu mai fie egoiști și să-și deschidă inima și hambarele, împărțind din bunurile lor celor care nu aveau sau care erau victime ale calamităților. El s-a străduit să înlocuiască distribuirea nedreaptă a bunurilor materiale pe care o făceau mulți în secolul al IV-lea, cu o distribuire dreaptă a acestora.

Împărțirea egală a bunurilor materiale este de fapt o restituire a acestora la izvorul lor – Dumnezeu. De aceea Sfântul Vasile îndrumă pe cei bogați să facă bine tuturor oamenilor, așa după cum pământul rodește pentru toți.

Marele păstor capadocian arată că este o datorie a tuturor oamenilor, indiferent de starea lor socială și materială, de a progresa pe calea facerii de bine și de a fi în slujba semenilor. „Fiecare ins – orice har ar primi după cuviință de la Dumnezeu – trebuie să-l sporească neîncetat, îndreptându-l spre facere de bine și spre folosul celor mulți”⁴, căci urmând pe Domnul creștinul trebuie să slujească tuturor. „Pentru că nimic nu înalță, nu înfrumusețează și nu îndumnezeiește pe om ca dragostea de frați... de la firișorul de iarbă și de la gândăcelul cât vârful de ac, până la om și până la Dumnezeu. Cel care iubește pe Domnul, iubește ca urmare și pe aproapele său, pentru că nimic nu este atât de propriu firii noastre ca faptul de a comunica între noi și de a ne folosi unii de alții și de a iubi pe cei asemenea nouă.”⁵

Eforturile pe care le-a făcut Sfântul Vasile prin exemplul viu și prin operele sale pentru o folosire egală a bunurilor materiale a determinat reluarea principiului vieții în comun practicat în comunitatea din Ierusalim, care era, într-un fel întoarcerea la starea paradisiacă, unde nu erau săraci, nici bogați, nici sclavi, ci toți una, egali.

În fața principiului egalității, după acest sfânt părinte al Bisericii, orice deținător de bunuri are datoria sfântă de a le împărți cu cei lipsiți, pentru că iubirea ideală de aproapele aduce după sine în mod natural egalitatea între toți oamenii, iar egalitatea materială este rezultatul egalității în iubire.

4. Protos. Nestor Vornicescu, *Învățăături duhovnicești din viața și opera Sfântului Vasile cel Mare*, în rev. „Mitropolia Moldovei și a Sucevei”, apud. Epifanie Norocel Tomitanul, *Învățătura Sfântului Vasile cel Mare pentru folosirea bunurilor materiale în „Glasul Bisericii”*, 1979, nr. 5-6, p. 473.

5. *Ibidem*, p. 474

Problema folosirii bunurilor materiale în mod egal, în secolul al IV-lea, a reprezentat o adevărată doctrină economico-socială, care totuși nu a putut schimba raporturile economice în favoarea celor lipsiți. Cu toate acestea predicile și exemplele personale ale Sfântului Vasile cel Mare, au provocat numeroase acte de înaltă ținută morală care au dus la ușurarea multor lipsuri.

În timpul Sfântului Vasile cel Mare în Capadocia s-a întâmplat un mare cutremur, o îndelungată secetă și o mare foamete. Cuvântările rostite de el în acel timp sunt nemuritoare până astăzi. Sfântul Vasile a reușit prin îndemnul său să deschidă jitițele bogățiilor împlinind, în felul acesta cuvântul psalmistului care zice: „Roadele pământului le voi binecuvânta foarte; pe săracii lui îi voi sătura cu pâine”.

Au trecut 1641 ani de la marea foamete care a bătut peste cele mai multe din ținuturile centrale ale Asiei Mici, pe unde se întindea jurisdicția marelui Vasile al Cezareei Capadociei, dar ecourile stărnite de înflăcărata lui râvnă pentru alinarea suferințelor și nedreptăților omenești mai răsună încă și azi cu putere.

Cu o deosebită elocință Sfântul Vasile descrie în cuvinte emoționante suferința oamenilor și a dobitoacelor din aceste ținuturi depărtate de mare. Acțiunea salvatoare a Sfântului Vasile este descrisă de prietenul său, Sfântul Grigorie de Nazianz: „Într-armându-se cu deosebită îndrăzneală față de cei bogați și de mai marii orașului, Sfântul a știut impune ca lege dreptatea pentru toți și s-a silit în toate chipurile să vină în ajutorul celor strâmtorați ... desigur Vasile nu a putut face să plouă pâinea din cer, dar prin cuvântul său a deschis hambarele bogățiilor, a hrănit în foamete pe flămânzi și a umplut de bunătăți pe cei smeriți⁶.

În afară de cele arătate mai sus, Sfântul Vasile cel Mare căuta permanent și stăruitor să găsească o aplicare practică a adevărurilor de credință, traducându-le personal în operele de caritate pentru cei lipsiți și suferinzi.

Marele ierarh dăruit de Dumnezeu Capadociei nu a fost predicator al milosteniei doar cu cuvântul, ci a pecetluit cu fapta ceea ce susținea pe amvon, ilustrând o deplină concordanță între cuvânt și faptă. Sfântul Vasile și-a dăruit averea mănăstirii de pe Iris, înființată de el, săracilor din Cezareea și așezămintelor de caritate pe care le-a înființat și organizat. Sfântul Vasile și-a jertfit atât marea sa avere, cât și toate resursele morale și spirituale pentru ridicarea nemuritoarei

6. Paranegeticul Sfântului Vasile, Migne. P.G.XXXVI, p. 541, *apud* Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, *Un apel fierbinte la solidaritate creștină: predica Sfântului Vasile cel Mare la vreme de foamete și secetă*, în „Glasul Bisericii”, an XXXVIII, nr. 5-6, 1979, p. 480

Lazăr, Pr. Dumitru, *Dimensiunea dialogului interconfesional exprimată în activitatea socio-caritativă religioasă din România (Mănăstirea Durău, 21-24 iulie 1999)*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 257-260

Lazăr, Pr. Dumitru, *Reflecții asupra slujirii preotului de asistență socială în spital*, nr.2/2001, an III, pp. 213-218

Radu, Pr. Lect. Aurel, *Biserica, Morala Ortodoxă și Asistența Socială*, nr.1/2002, an IV, pp. 227-231

Tita. Dr. Dobre, *Activități în slujba comunității – AFMC Christiana Alexandria*, nr.2/2002, an IV, pp. 163-169

III.3 Misiologie

Damian, Pr. Dr. Theodor, *Criza contemporană a misiunii creștine a Bisericii occidentale*, nr.1/1996-1999, an I, pp. 124-132

Mureșan, Asis. Drd. Radu, *Biserica romano-catolică și noile mișcări religioase. Perspective pastorale și misionare*, nr.1/2006, an VIII, pp. 21-41

Mureșan, Asist. Drd. Radu, „Misiunea Misiologiei”. *Câteva considerații actuale privind misiologia ortodoxă*, nr.1/2007, an IX, pp. 197-215

III.3.1 Biserica și Lumea contemporană

Mesajul Întâistătătorilor Bisericii Ortodoxe cu ocazia întâlnirii lor de la Constantinopol, nr. 2/2000, an II, pp. 5-10

Sinodul Mitropolitan al Ardealului – Declarație de presă, nr. 1/2002, an IV, pp. 5-9

Adam, Protos. Serafim, *Ortodoxie și globalizare*, nr.1/2004, an VI, pp. 166-170

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Biserica și satul românesc în fața secularizării*, nr.2/2003, an V, pp. 252-265

Costache, Diac. Asist. Dr. Doru, *Societate și comuniune*, nr.1/2001, an III, pp. 95-108

Costache, Pr. Dr. Doru, *René Descartes și lumea în care trăim – privire dinspre teologia ortodoxă*, nr.2/2001, an III, pp. 112-129, nr.1/2002, an IV, pp. 106-123

Costache, Pr. Dr. Doru, *Secularismul, religia puterii și criza ecologică*, nr.1/2003, an V, pp. 45-74

Pop-Bistrițeanul, Episcop-vicar Irineu, *În prezența lui Dumnezeu*, nr.2/2005, an VII, pp. 23-25

Sima, Pr. Gheorghe, *Aspecte esențiale ale spiritualității ortodoxe*, nr.1/2000, an II, pp. 94-108

Spătaru, Prof. Drd. Gina Doina Justina, *Cercetând și înțelegând Sfintele Scripturi*, nr. 2/2008, an X, pp. 126-132

Trifa, Lect. Univ. Dr. Gavril, *Terapeutică mândriei după învățătura Sfinților Părinți*, nr. 1/2008, an X, pp. 64-69

III.2.2 Biserica și Familia

Adam, Protos. Valeriu-Serafim, *Familia creștină – factor și mediu de formare și dezvoltare a personalității*, nr.1/2004, an VI, pp. 171-175

Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, *Familia astăzi*, nr.2/2001, an III, pp. 14-21

Durlea, Pr. Lect. Ionel, *Familia preotului – aspecte teologice, canonice și pastoral-misionare*, nr.2/2002, an IV, pp. 68-77

Galeriu, Pr. Dr. Constantin, *Familia creștină și importanța ei morală pentru societatea de astăzi*, nr.1/2001, an III, pp. 18-31

Grama, Pr. A. Daniel, *Familia de astăzi, între sacru și desacralizare*, nr. 1/2008, an X, pp. 295-305

Lazăr, Pr. Dumitru, *Implicarea Bisericii Ortodoxe Române în programul național de protecție a copilului*, nr.1/2001, an III, pp. 229-235

Moldovan, Pr. Prof. Dr. Ilie, *Principii și mijloace de salvare de la moarte a copiilor nenăscuți și de recuperare a sufletului mamei care a avortat*, nr.2/2000, an II, pp. 163-180

III.2.3 Biserica și Asistența Socială

Gomboș, Drd. Stelian, *Despre gândirea teologică și acțiunea socială a Bisericii în lumea contemporană*, nr.2/2006, an VIII, pp. 232-243 repetat și în nr.1/2007, an IX, pp. 216-227

Lazăr, Pr. Dumitru, *Dimensiunea socio-caritativă a activității Bisericii Ortodoxe Române la sfârșit de mileniu (Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, 1-18 iunie 1999)*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 243-256

sale „Vasiliade” în care va da oamenilor nu numai „binefacere și milă, ci și hrană îngerească”⁷ după cum grăiește panegiricul său.

În aceste așezăminte botezate *Vasiliade* erau îngrijiți bolnavii, săracii, bătrânii, orfanii, văduvele, călătorii și străinii.

Vasiliada a fost instituția în care s-a concretizat un întreg ansamblu de preocupări sociale și de acțiuni pentru dreptate ale acestui mare ierarh, menite să îmbunătățească situația celor lipsiți și oropsiți din vremea sa, de care nu se ocupa nimeni. Pentru biserică și toți contemporanii săi Sfântul Vasile reprezenta un exemplu remarcabil al omului de acțiune, un expert în dirijarea oamenilor și al organizării realului... un om slăbuț, cu sănătatea precară (a murit la vârsta de 49 de ani) având o autoritate extraordinară care emana din toată persoana sa⁸.

Anul înălțării celor dintâi clădiri ale marelui complex de asistență socială de la Cezareea, anul 369, se găsește înscris cu cinste în toate cronicile de istorie a medicinei. Este punctul de plecare a numeroase opere, a spitalelor care au umplut întreaga lume.

Această instituție de caritate se subîmpărțea în diferite compartimente după nevoile celor în cauză și a celor care îi slujeau. Localitățile erau împărțite pe circumscripții, conduse din punct de vedere spiritual de câte un horepiscop în care era organizată câte o casă pentru săraci. La sediul mitropoliei, nu departe de Cezareea, s-a înființat un important așezământ de caritate, unde fiecare suferință avea o îngrijire specială. În apropiere se aflau camerele clericilor, oaspeților, azilul bătrânilor și spitalul bolnavilor. Sfântul Vasile cel Mare a anexat la mănăstirile din eparhia sa spitale, azile precum și orfelinate conduse chiar de călugări.

Cu dreptate s-a spus că Cezareea în timpul Sfântului Vasile ajunsese mai degrabă un oraș al asistenței sociale. Opera de ajutorare a celor din nevoi a răspândit-o de la reședința mitropolitană în tot cuprinsul eparhiei cum am spus mai sus. Acolo unde era un horepiscop a înființat și o casă a săracilor, precum și un mic spital pentru deservirea satelor din apropiere. Întreținerea așezămintelor de asistență socială s-a făcut din averea Sfântului Vasile și a Bisericii. Însă la această lucrare uriașă Sfântul a căutat să trezească sentimente alese, creștinești ale bogaților arătând că bogățiile sunt de la Dumnezeu, iar oamenii sunt numai administratorii lor, întru ajutorarea semenilor lor.

Bogățiile sunt în măsură să deschidă porțile cerului, când oamenii dezbrăcați

7. *Ibidem*, p. 481

8. Drd. Samir Gholam, *Vasiliada sau Instituția de binefacere a Sfântului Vasile cel Mare*, în „Glasul Bisericii”, an 1973, nr. 7-8; p. 743

de egoism, lux și de robia patimilor, înțeleg să trăiască Evanghelia iubirii și nesiliți de nimeni să le împartă săracilor și suferinzilor.

Marele Sfânt Ierarh al Capadociei a fost un desăvârșit propovăduitor al dragostei și milei creștine în numele căreia în timpul foametei împărțea săracilor, în primul rând tot ce avea el personal – săruta rănile leproșilor pe care-i ocolea toată lumea și se îngrijea de ei⁹.

De fapt această mare dragoste a sa față de oameni s-a concretizat mai ales în acel important așezământ filantropic de care s-a amintit numit de sfântul Grigorie de Nazianz *orașul dragostei creștine*.

Atitudinea și spiritul milostiv al Sfântului Vasile sunt și astăzi actuale și mai necesare ca oricând. Mila creștină propovăduită de Sfântul Vasile prinde și astăzi contur și se ancorează în timpul prezent atunci când oameni de bine cu inima încălzită de lumina lui Dumnezeu își pun averile în slujba unor instituții social-caritative (cantine sociale, centre medico-farmaceutice, centre de îngrijiri paliative) sau programe cu caracter social (pentru evitarea violenței, asistența copiilor și familiilor afectate de fenomenul migrației, programe de ajutor alimentar sau de recuperare a anumitor persoane dependente de alcool, tutun sau droguri).

Mila creștină și dragostea propovăduită de Sfântul Vasile aruncă și astăzi punți de legătură între oameni, îi înfrățeste, îi apropie, îi face generoși, unii față de alții și dornici a împlini cuvintele Mântuitorului: „Să vă iubiți unii pe alții”.



9. Protos. Nestor Vornicescu, *op. cit.*, p. 53

Aionei, Drd. Ieromonah Constantin – Chiril, *Învățătura creștină despre muncă*, nr. 1/2008, an X, pp. 36-63

Radu, Pr. Lect. Aurel, *Responsabilitatea morală*, nr.2/2002, an IV, pp. 78-88

Radu, Pr. Drd. Aurel, *Apărarea vieții și temeiurile scripturistice*, nr.1/2005, an VII, pp. 161-187

Smaranda, Aurică, *Cămătăria – fenomen social bănesc*, nr.2/2006, an VIII, pp. 226-231

III.2.1 Spiritualitate

Adam, Protos. Serafim, *Urcușul duhovnicesc – specificul spiritualității ortodoxe*, nr.1/2004, an VI, pp. 102-132

Adam, Protosinghel Serafim, *Rugăciunea lui Iisus în gândirea și practica monahală românească*, nr.2/2004, an VI, pp. 125-143

Adam, Protos. Serafim Valeriu, *Cunoaștere și ignoranță în viața spirituală*, nr.1/2005, an VII, pp. 146-148

Adam, Protos. Serafim Valeriu, *Împărtășire din CUVÂNTUL-HRISTOS cel ÎNVIAT*, nr.2/2005, an VII, pp. 142-145

Aionei, Drd. Constantin, *Monahismul în spiritualitatea Bisericii Ortodoxe*, nr.2/2007, an IX, pp. 26-50

Cârstoiu, Protos. Lect. Dr., *Rugăciunea, mijloc de desăvârșire spirituală în drumul omului spre virtute*, nr.1/2002, an IV, pp. 24-38

Drăghici, Pr. Adrian, *Cunoaștere și recunoștință*, nr.2/2007, an IX, pp. 290-291

Drăghici, Pr. Adrian, *Prețuirea, înțeles asumat altruității nerostite*, nr. 1/2008, an X, pp. 70-72

Durlea, Pr. Asist. Ionel, *Metanoia în Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul*, nr.1/2002, an IV, pp. 15-23

Neacșu, Arhid. Vasile, *Îndumnezeirea – scopul final al vieții duhovnicești*, nr.1/2007, an IX, pp. 125-171

Păunescu, Pr. Eugen Cătălin, *Valoarea spiritualității poporului român în cadrul istoriei sale*, nr.2/2004, an VI, pp. 144-156

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Doamne, învață-ne să ne rugăm!*, nr.1/2006, an VIII, pp. 317-328

Păunescu, Pr. Cătălin-Eugen, *Post și sărbătoare*, nr.1/2007, an IX, pp.89-103

Pop, Pr. Silviu, *Mereu rugăciunea*, nr. 1/2008, an X, pp. 212-222

Pop, Pr. Silviu, *Meditație despre boală*, nr. 2/2008, an X, pp. 176-179

legislația romano-catolică, nr. 1/2008, an X, pp. 319-327

Neacșu, Diac. Drd. V., *Theologia mistica. Taina Bisericii ca taină a lui Hristos și viața spirituală a omului. Fundamente teologico-dogmatice ale vieții mistice a omului*, nr. 2/2008, an X, pp. 42-65

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Coordonate ale chipului lui Dumnezeu în om, în lumina cercetărilor teologice actuale*, nr.2/2003, an V, pp. 62-163

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Importanța legăturii dintre preoția specială și preoția universală în biserica ortodoxă*, nr.1/2005, an VII, pp. 60-77

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Sfânta taină a spovedaniei – teme și referințe actuale*, nr.2/2005, an VII, pp.124-141

Ponea, Protos. Ghenadie, *Îndumnezeirea omului în gândirea teologică a Părintelui Dumitru Stăniloae*, nr. 1/2008, an X, pp. 81-170

Spătaru, Drd. Gina Doina Justina, *Natura și valoarea timpului*, nr.2/2005, an VII, pp. 102-123

Stancu, Pr. Lect. Dr. Ioan, *Fenomenologia spațiului sacru*, nr.1/2002, an IV, pp. 194-208

Stoian, Drd. Mihai Sebastian, *Preoția și arhieria lui Hristos, izvor al preoției sacramentale*, nr.2/2007, an IX, pp. 51-79 și în nr. 1/2008, an X, pp. 12-35

Stoian, Drd. Mihai Sebastian, *Preoția în ortodoxie*, nr. 2/2008, an X, pp. 12-31

III.1.1 Religie și Știință

Ionescu, Răzvan Andrei, *Modificări contemporane de paradigmă științifică în investigarea realității. Implicații teologice*, nr.1/2000, an II, pp. 109-130

Ionescu, Răzvan, *Evaluare a raporturilor dintre teologie și știință*, nr.1/2001, an III, pp. 109-145

Costache, Pr. Dr. Doru, *Logos și evoluție în cercetarea antropologică*, nr.2/2001, an III, pp. 93-111

III.2 Morală

Hotărârea Sfântului Sinod cu privire la avort și eutanasiu, nr. 2/2005, an VII, pp. 5-16

Punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române privind transplantul de organe, nr.2/2004, an VI, pp. 5-14



PĂRINȚII CAPADOCIENI ȘI IMAGINEA PREOTULUI ORTODOX

Prof. Dincă Nela

Viața și activitatea Sfinților Trei Ierarhi sunt așa de bogate și cu laturi așa de multiple, încât fiecare aspect al lucrării bisericești se poate reflecta din plin în ceea ce ei au îndeplinit cu scrisul, cu vorbirea și cu fapta sau trăirea. Ei au fost teologi și dascăli de profundă gândire și de rară subtilitate, cu vastă erudiție, darurile lor au fost minunate și alese, talentele lor neîntrecute, dar mai presus de toate, și poate în primul rând, ei au fost preoți și ierarhi și au rămas pentru noi chipuri desăvârșite ale adevăratului păstor creștin de suflare pe care l-au zugrăvit cu inegalabilă măiestrie în operele lor nemuritoare despre preoție și pe care toți trei l-au întruchipat în trăirea și în fapta lor. Niciun ideal nu le-a încălzit atât de mult sufletul ca preoția creștină.

Pe traseul învolburatei istorii a Bisericii Creștine aceasta a marcat momente cruciale de jertfă dar și de glorie, aidoma traseului Fiului lui Dumnezeu întrupat de la Peștera Bethleemului, până la înălțarea întru slavă la Cer de pe muntele Măslinilor.

Și pentru că Biserica este una ca Trup tainic al Domnului Hristos, atât cea din istorie cât și cea din prezent, conlucrând și fiind într-o permanentă comuniune și interdependență, evenimentele și momentele remarcabile din istoria Bisericii revin și devin mereu în prezent sau în actualitate. Însăși Sfânta Liturghie este expresia plenară a acestei conlucrări și comuniuni pe orizontală și verticală,

iar anul bisericesc transpune în viața cotidiană această raportare a membrilor și comunității Bisericii cu istoria și eternitatea în relația dintre uman și Divin.

Suntem recunoscători Sfântului Sinod al B.O.R.¹ că, marcând cu înțelepciune evenimentele din istoria Bisericii, anul acesta ne-a prilejuit un nou popas jubiliar, de această dată anul 2009 fiind consacrat ca „Anul comemorativ sau omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al tuturor Părinților Capadocieni”. Faptul acesta ne permite să rememorăm o pagină glorioasă din Istoria Bisericii Universale, veacul al IV-lea, supranumit, pe bună dreptate, „veacul de aur al Bisericii”.

Și ce legătură mai frumoasă se putea face anul acesta cu anul comemorativ precedent când, la propunerea Sfântul Sinod, întreaga Biserică s-a bucurat de prezența Sfintei Liturghii și a Sfintei Scripturi în viața noastră, așa precum și Părinții Capadocieni le-au sădit în sufletele creștinilor de odinioară.

Așadar, în 2009 se împlinesc 1630 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareei Capadociei, supranumit, adesea, de posteritatea bisericească cu sintagme „împăratul cuvintelor duhovnicești” sau „gura de foc a Duhului Sfânt”. El rămâne până astăzi alături de ceilalți Părinți Capadocieni un apărător al dreptei credințe în Sfânta Treime, un dascăl al vieții liturgice, al vieții de familie, al vieții monahale și al lucrării filantropice a Bisericii, precum și un teolog al înțelepciunii divine, exprimată în Scripturi și în fapte. Putem spune, pe drept cuvânt, că, dintre cei trei mari Capadocieni, Vasile era cel practic, Grigorie din Nazianz, vorbitorul și scriitorul, iar Grigorie de Nyssa, gânditorul.

Pastorația creștină, adică arta și misiunea de a conduce sufletele la mântuire, este, așa cum au descris-o și au practicat-o Sfinții Trei Ierarhi, una dintre cele mai delicate și mai dificile lucrări pe care le poate îndeplini cel care s-a dedicat preoției. Și aceasta pentru faptul că elementul asupra căruia se exercită această întreagă lucrare este sufletul omenesc, cu multiplele lui aspecte și manifestări, cu nesfârșitele lui frământări, în năzuința lui spre Dumnezeu și spre desăvârșire.

Pastorația este o continuă, susținută și intensă activitate de dăltuire a caracterelor și a sufletelor credincioșilor. Nu există modelare mai grea decât aceea a sufletului. Dacă materia inertă se supune fără împotrivire mâinii pricepute a artistului, nu același lucru se întâmplă cu sufletul omenesc care, pentru a fi

1. În ședința de lucru din 29 octombrie 2008, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2009 ca „An comemorativ-omagial al Sfântului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei († 379 – de la a cărui trecere la cele veșnice se împlinesc 1630 de ani), și al celorlalți Sfinți Capadocieni, în Patriarhia Română”.

II. Teologie Biblică

II.1 Vechiul Testament

Dogaru, Pr. Gheorghe, *Legea Veche – „pedagog” către Hristos*, nr.1/2002, an IV, pp. 164-179

Smaranda, Aurică, *Numismatică biblică*, nr.2/2005, an VII, pp. 243-245

II.2 Noul Testament

Maraloiu, Magister Ana-Maria, *Exegeza afirmației hristologice: „Eu sunt lumina lumii” din Evanghelia după Ioan VIII, 12*, nr.2/2007, an IX, pp. 86-158

Maraloiu, Magister Ana-Maria, *Exegeza pericopei Evangheliei după Ioan 6, 60-71*, nr. 2/2008, an X, pp. 66-98

III. Teologie Sistematică

III.1 Dogmatică

Bugiulescu, Drd. I. Marian, *Hristos Logosul lui Dumnezeu întrupat. Darul vieții*, nr.2/2006, an VIII, pp. 67-90

Bugiulescu, Drd. I. Marian, *Creația, darul iubirii lui Dumnezeu*, nr.2/2007, an IX, pp. 159-206

Bugiulescu, Drd. I. Marin, *Biserica – prelungire a lui Hristos, prin Sfintele Taine și lucrarea Duhului Sfânt*, nr. 2/2008, an X, pp. 99-125

Costache, Pr. Dr. Doru, *O perspectivă teologică asupra fricii*, nr.2/2003, an V, pp. 54-61

Drăghici, Pr. Adrian, *Gnoză și îndumnezeire. Cunoașterea lui Dumnezeu în viziunea Părinților Răsăriteni*, nr. 1/2002, an IV, pp.39-95

Dogaru, Drd. Pr. Olimpiu, *Negații areopagitice*, nr. 1/2008, an X, pp. 73-80

Gomboș, Drd. Stelian, *Despre dimensiunile spirituale ale eshatologiei, soteriologiei și eticii*, nr. 2/2008, an X, pp. 180-205

Mortici, Pr. Drd. Alexandru, *Instituirea clerului ortodox în comparație cu*

nr.1/2002, an IV, pp. 124-163

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Cunoașterea omului după antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, nr.2/2002, an IV, pp. 11-55

Costache, Diac. Asist. Dr. Doru, *Fericitul Augustin sau Justificarea teologică a minții*, nr.2/2000, an II, pp. 109-121

Costache, Pr. Asis. Dr. Doru, *Anselm de Canterbury sau Justificarea lui Dumnezeu în minte*, nr.2/2002, an IV, pp. 56-67

Dinu, Marius Ciprian, *Ekstazul în mistica Sfintei Tereza de Avila*, nr.1/2006, an VIII, pp. 130-233

Drăghici, Pr. Adrian-Petruș, *Elemente de hristologie și cosmologie soteriologică în gândirea Sfântului Atanasie cel Mare*, nr.2/2001, an III, pp. 138-181

Maraloiu, Magister Ana-Maria, *Voință naturală și voință gnomică în teologia Sf. Maxim Mărturisorul*, nr.1/2007, an IX, pp. 13-88

Negoită, Pr. Prof. Dr. Atanasie, *Hristologia Sfântului Atanasie cel Mare*, nr.2/2000, an II, pp. 61-87

Popescu, Arhim. Drd. Clement, *Sfântul Maxim Mărturisorul și combaterea origenismului*, nr.2/2003, an V, pp. 164-178

Sârbu, Viorica, *Pneumatologia Sfântului Chiril al Alexandriei*, nr.1/2006, an VIII, pp. 42-129

Spătaru, Drd. M-hia Gina-Doina Justina, *Liberul arbitru în viziunea Sfântului Augustin*, nr.2/2006, an VIII, pp. 13-43

I.4 Aghilogie

Adam, Protos. Serafim, *Chip de sfințenie la un ascet – Sfântul ierarh Nifon, episcopul Constanței*, nr.2/2003, an V, pp. 266-280

Ispas, Pr. Asist. Univ. Dr. Gheorghe, *Cinstirea sfinților în biserica ortodoxă – cu temeuri biblice și patristice*, nr. 1/2005, an VII, pp. 11-59

Luțai, Pr. Claudius Sebastian, *Sfântul Niceta de Remesiana – apostol al daco-romanilor*, nr. 1/2005, an VII, pp.78-145

Mitrodora, Monahia, *Sfântul Nicodim de la Tismana. 600 de ani de la trecerea în rândul sfinților*, nr. 2/2006, an VIII, pp.104-106

dăltuit și modelat, spre a deveni o comoară de virtuți necesită mult mai mult talent, mai multă răbdare și tact.

Pornind de la acest adevăr, Sfinții Trei Ierarhi au fost conștienți de marea răspundere care apasă pe umerii aceluia care își închină viața înaltei misiuni a preoției și pastorației creștine. Ei au privit cu toată seriozitatea și răspunderea cuvenită această misiune sfântă și s-au înspăimântat de ea, neîndrăznind să se socotească vrednici de o așa de înaltă chemare². Dar după ce au acceptat-o au făcut din ea cea mai sfântă lucrare a vieții lor.

Sfinții Trei Ierarhi au fost cu adevărat păstori de suflete și au lăsat posterității tratatele lor despre preoție, în care importanța și răspunderile pastorației au fost înfățișate magistral, rămânând definitorii pentru preoțimea din toate timpurile. Pastorația este, după Sfinții Trei Ierarhi, o lucrare de luminare și de ridicare a credincioșilor rătăciți sau prăbușiți în păcat și destrămare. Ea este o sarcină copleșitoare pe care marii noștri ierarhi o consideră nu numai o simplă știință sau artă, ci „arta artelor și știința științelor”, după expresia Sfântului Grigorie de Nazianz, tocmai pentru această importantă sarcină de modelare a sufletului omenesc și de îndrumare a lui pe căile desăvârșirii.

Sfântul Vasile cel Mare subliniază și trasează precis sarcinile pastorației: „Tu, cel care ești păstor, ia seama să nu-ți scape nimic din cele ce aparțin meșteșugului și artei pastorale. Și ce aparține acestei arte? Să readuci oaia cea rătăcită, să refaci pe cea zdrobită, să vindec pe cea bolnavă”. După Sfântul Ioan Gură de Aur, pastorația este „expresia practică a sufletului preotului pentru sufletele credincioșilor”. Lucrarea de pastorație a Sfinților Trei Ierarhi s-a desfășurat sub cele trei aspecte ale misiunii preoțești în general: învățătoresc, sfințitor și de îndrumare.

Pentru ca un preot să fie, ca păstor, un bun și iscusit învățător, este nevoie ca el să se înarmeze cu un arsenal întreg de cunoștințe, spre a face față tuturor împrejurărilor și situațiilor create, pentru a putea da răspunsurile potrivite și satisfăcătoare oricărei întrebări, pentru a ști să îndrume, să dojenească, unde este cazul, și să zidească sufletele credincioșilor. Și Sfinții Trei Ierarhi au fost oameni de o largă cultură, atât teologică, creștină, cât și clasică sau profană. Toți proveneau din medii culte, au studiat și s-au format în secolul de aur al Bisericii, la vestitele școli ale vremii, cu profesori iluștri, făcând o sinteză și o îmbinare admirabilă între cultura clasică și cea creștină.

„Dar pentru că nu-i cu puțință, din pricina vârstei voastre, să înțelegeți

2. Sf. Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoție*, Editura Sophia, București, 2004, pp.8-9

adâncimea cuvintelor Sfintei Scripturi, deocamdată să ne exercităm mai dinainte ochii sufletului ca în umbră și în oglindă, cu alte învățături, care nu se deosebesc cu totul de ale noastre trebuie să stăm de vorbă cu poeții, cu scriitorii, cu oratorii și cu toți oamenii de la care am putea avea vreun folos oarecare pentru cultivarea sufletului.”³

Ei au fost mari și profunzi cunoscători ai Sfintei Scripturi, pe care au interpretat-o ca nimeni alții, au iubit-o și au recomandat-o păstorilor de suflete drept carte de căpătâi. Pe lângă cunoașterea desăvârșită a Sfintei Scripturi, Sfinții Trei Ierarhi au stăpânit vaste cunoștințe de cultură profană, recomandând și altora, mai ales tinerilor, însușirea ei, subliniind necesitatea și utilitatea acesteia. Este cunoscut sfatul pe care îl dă Sfântul Vasile cel Mare tinerilor, în omilia adresată lor, de a alege, ca albină nectarul, tot ceea ce este folositor din cultura profană. „Trebuie deci și voi să citiți scrierile autorilor profani, așa cum fac albinele; acelea nici nu se duc fără nici o alegere la toate florile nici nu încearcă să aducă tot ce găsesc în florile pe care se așează, ci iau cât le trebuie pentru lucrul lor, iar restul îl lasă cu plăcere. „Noi, dacă suntem înțelepți, să luăm din cărți cât ni se potrivește nouă și cât se înrudește cu adevărul iar restul să-l lăsăm. Și, după cum atunci când culegem flori de trandafiri dăm la o parte spinii, tot așa să ne ferim și de ce este vătămător.”⁴

Sfinții Trei Ierarhi au învățat pe credincioși prin propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu. Toți trei au fost mari propovăduitori ai cuvântului Sfintei Scripturi și au predicat în toate împrejurările, dar mai ales Sfântul Ioan Gură de Aur, care rămâne cel mai mare predicator al tuturor timpurilor. În cartea a cincea a tratatului „Despre preoție”, el se ocupă de caracterul și referințele predicilor alcătuite pentru mulțimile de credincioși. Acestea cer întotdeauna o aprofundare temeinică a tuturor problemelor vieții, studiu și pregătire serioasă. După marele ierarh, nu-i este îngăduit nimănui să predice fără pregătire. Omiliile și cuvântările sale sunt model de oratorie creștină, ca și Hexaimeronul Sfântului Vasile cel Mare sau Cele cinci cuvântări teologice ale Sfântului Grigorie de Nazianz. Oratoria Sfinților Trei Ierarhi se impune și azi ca o creație de rar nivel omiletic și literar. Sarea omiliilor Sfântului Vasile cel Mare, lucrătura în filigran de aur a cuvântărilor Sfântului Grigorie, patetismul, realismul și sclipirea comparațiilor din discursurile sau predicile Sfântului Ioan sunt și rămân „achiziții pentru

3. Sfântul Vasile cel Mare, *Cuvânt către tineri*, apărut în volumul „Sfântul Vasile, Omilii și cuvântări”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., p. 357

4. Idem, p. 355

Popa, Pr. Gheorghe, *Hramul Catedralei Sfântul Alexandru – 30 august 2005*, nr. 2/2005, an VII, pp. 247-249

Popa, Pr. Gheorghe, *Hramul Catedralei Sf. Alexandru*, nr. 2/2007, an IX, pp. 361-362

Popescu, Arhim. Clement, *Cu vrerea lui Dumnezeu*, nr. 1/2007, an IX, pp. 250-254

Răpeanu, Pr. Sorin, **Dincă**, Pr. Marius, *A zecea cetate*, nr. 1/2007, an IX, pp. 245-249

Redacția, *Adunarea Eparhială*, nr. 1/2000, an II, pp. 139-168

Redacția, *Festivalul „Te-Deum Laudamus* (Ediția I), nr. 1/2000, an II, pp. 190-198

Redacția, *Lansarea Albumului „Biserici din Teleorman”*, nr. 1/2000, an II, pp. 199-227

Stângă, Alin, *Concert de colinde la Turnu Măgurele*, nr. 2/2007, an IX, pp. 369-370

Stângă, Alin, *Concert de colinde*, nr. 2/2008, an X, pp. 253-254

Vulcănescu, Pr. Grigore, *Zimnicea în zi de sărbătoare*, nr. 1/2007, an IX, pp. 255-256

I.3 Patrologie

Cuvinte ale Sfântului Isaac Sirul, trad. de Iorga Alexandru, nr.1/2008, an X, pp. 171-183

Mângâiere către un om bolnav (Sfântul Vasile), trad. de Constantin Daniel, nr.2/2005, an VII, pp. 34-38

Ciulei, Pr. Dr. Marian D., *Învățătura despre suflet și trup la Sfântul Maxim Mărturisitorul*, nr.1/1996-1999, an I, pp. 81-103

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Învățătura despre om la Sfântul Vasile cel Mare*, nr.1/2000, an II, pp. 21-65

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Concepția antropologică a Fericitului Augustin*, nr.2/2000, an II, pp. 17-60

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Expunere succintă a antropologiei patristice din primele trei secole*, nr.1/2001, an III, pp. 32-94

Ciulei, Pr. Dr. Marian, *Învățătura despre om la Sfântul Ioan Gură de Aur*, nr.2/2001, an III, pp. 53-92

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian D., *Antropologia Sfântului Atanasie cel Mare*,

pp. 342-344

Drăghici, Pr. Adrian, *Adunarea Eparhială, 29 ianuarie 2008*, nr. 1/2008, an X, pp. 328-329

Drăghici, Pr. Adrian, *Ziua de suflet a tuturor colaboratorilor*, nr. 1/2008, an X, pp. 333-334

Drăghici, Pr. Adrian, *Lansare de carte (Biblioteca Județeană Marin Preda)*, nr. 2/2008, an X, pp. 247-249

Gligor, Maica Mitrodora, *Piatra din capul unghiului*, nr. 2/2008, an X, pp. 245-247

Ionescu, Pr. Mircea, *Târnosirea bisericii de la schitul Sfântul Fanurie*, nr. 2/2007, an IX, pp. 362-363

Lazăr, Pr. Dumitru, *Județul Teleorman sub ape*, nr. 2/2005, an VII, p. 246

Lazăr, Pr. Dumitru, *Eminescu la Roșiorii de Vede*, nr. 1/2006, an VIII, pp. 350-352

Lazăr, Pr. Emil M., „*Te-Deum Laudamus*” – Festival – concurs județean (Ediția a III-a), nr. 1/2002, an IV, pp. 225-226

Lazăr, Pr. Emil M., *Informare privind aspecte ale activității învățământului religios și teologic în anul școlar 2004-2005*, nr. 2/2005, an VII, pp. 255-256

Lazăr, Pr. Emil, *Festivalul – concurs „Te-Deum Laudamus”* (Ediția a VI-a), nr. 1/2006, an VIII, pp. 356-357

Lazăr, Pr. Emil, *Festivalul-concurs „Te-Deum Laudamus”*, nr. 1/2007, an IX, pp. 236-237

Lazăr, Pr. Emil, *Conferințe preoțești*, nr. 1/2008, an X, pp. 335-336

Lupescu, Pr. Aurel, *Biserica este frumoasă „când este împodobită cu inimi ale credincioșilor”*, nr. 2/2007, an IX, pp. 367-369

Marinescu, Pr. Prof. M. Gheorghe, *Deschiderea festivă a anului școlar 2006-2007 la Seminarul Teologic „Sfântul Calinic Cernicanul” din Turnu Măgurele*, nr. 2/2006, an VIII, pp. 248-250

Neacșu, Pr. Vasile, *Te-Deum Laudamus*, nr. 1/2008, an X, pp. 334-335

Popa, Pr. Gheorghe, *Vizita domnului Emil Constantinescu – Președintele României (5 iunie 1999)*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 133-136

Popa, Pr. Gheorghe, *Vizita Preafericitului Patriarh Teoctist (6 iulie 1999)*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 137-151

Popa, Pr. Gheorghe, *Sfințirea locului pentru construirea bisericii Sfântul Mucenic Mina din municipiul Alexandria*, nr. 1/1996-1999, an I, pp. 152-158

Popa, pr. Gheorghe, *Hramul Catedralei Sfântul Alexandru*, nr. 2/2000, an II, pp. 122-129

totdeauna”, care „împodobesc Biserica Mântuitorului și creștinătatea întreagă cu frumuseți rare”⁵.

Făcând teologie înaltă, ei au predicat totuși pe înțelesul tuturor, pentru toate categoriile de credincioși și în toate împrejurările de la bucuria panegiricului unui praznic împărătesc la tristețea necrologului, de la lecția de catehizare și predica liturgică la cuvântarea publică, de la mângâierea săracilor și necăjiților la muștrarea aspră a împăraților.

În importanta operă de păstorire a credincioșilor, preotul urmărește sfințirea vieții acestora. Dar pentru a face sfânt pe altul, păstorul trebuie să fie el mai întâi un om curat și sfânt, să fie un om al virtuții, căci înduhovnicirea și sfințirea vieții credincioșilor depinde de gradul de înduhovnicire și sfințenie al păstorilor. Sfințenia este una din cuceririle cele mai înalte ale vieții duhovnicești a celor Trei Ierarhi. Știința lor superioară a întărit și înflorit dorul lor după sfințenie, după desăvârșire.

Sfinții Trei Ierarhi au fost cu adevărat oameni sfinți, având sufletele împodobite cu cele mai alese virtuți. Toți au fost oameni de o rară și profundă credință în Dumnezeu, pe care L-au iubit și pentru care au fost gata oricând să se jertfească. Preoția este, după Sfântul Ioan Gură de Aur, „semnul iubirii lui Dumnezeu”⁶, iubire care le-a încălzit neconținut inimile. Ca preoți și ca ierarhi, ei au strălucit printr-o seamă de calități sufletești care i-au înălțat în fața credincioșilor. Ei au fost oameni modești, curați cu inima, sinceri, familiari și apropiați de credincioșii lor, răspândind în jur bunătate și bucurie.

În năzuința lor permanentă de sfințire a sufletelor credincioșilor, Sfinții Trei Ierarhi au desfășurat o pastorație individuală, aplecându-se cu grijă, cu migală, cu nesfârșită dragoste, cu răbdare și tact asupra rănilor sufletești ale păstoriților lor, asupra inimilor bolnave, asupra convingerilor în formație, asupra sufletelor răvășite de păcat și de vicii și pe toți i-au ajutat, i-au mângâiat, i-au încurajat și i-au luminat. Ei erau mistuiți de dorința de a face din credincioșii lor mădulare cu adevărat sfinte ale Trupului lui Hristos.

Cea mai importantă latură a pastorației individuale o constituie duhovnicia. În scaunul de duhovnicie preotul trebuie să depună eforturi considerabile pentru a face din credincios o personalitate împodobită de virtuți și în continuă depășire de sine. Această lucrare a preotului a fost calificată de Sfinții Trei Ierarhi ca

5. Din cuvântul Preafericitului Părinte Patriarh Daniel rostit în pelerinajul organizat de Patriarhia Română în locurile natale ale Părinților Capadocieni

6. Sf. Ioan Gură de Aur, *op. cit.*, p. 9

alcătuiind cea mai grea dar și cea mai de cinste dintre toate lucrările și răspunderile care revin celui care se dedică pastorației. În îndeplinirea acestui nobil țel, preotul duhovnic are de luptat cu păcatul și cu patimile trupești și sufletești, de care trebuie să ferească pe credincioșii săi, iar când acestea au pus stăpânire pe sufletele lor, să ajute la purificarea, descătușarea, eliberarea și luminarea celor înlănțuiți de ele. Este una din cele mai de seamă datorii ale duhovnicului, știut fiind că patimile pot pune stăpânire și pe sufletul preotului.

„Patimile, zice Sfântul Vasile cel Mare, sunt valuri, deasupra cărora dacă te ții, vei fi un conducător sigur al vieții. Dacă nu elimini cu bună știință și constant pe fiecare din aceste patimi, vei fi înghițit de oceanul păcatului, dus de nenorocirile continui ale vieții, ca o corabie fără leș”⁷.

Dintre aceste patimi, pe care Sfântul Ioan Gură de Aur le numește „fiare”, cea mai primejdioasă este „slava deșartă”, la care el adaugă mândria, îngâmfarea, invidia, lăcomia, desfrânarea, pâra, minciuna, fățarnicia, uneltirea, pornirea de a face rău celor din jur, care nu le-au făcut un rău, mulțumirea deșartă pe care o simt unii pentru slăbiciunile aproapelui, plăcerea de a fi neconținut laudat, onorurile nemeritate, lingușirile nevrednice de demnitatea omului, disprețuirea și asuprirea săracilor, oprirea plății lucrătoare, exploatarea celor lipsiți și alte forme ale nedreptății sociale. Tot Sfântul Ioan Gură de Aur, care a fost un cunoscător desăvârșit al străfundurilor și labirinturilor sufletului omenesc, arată că lupta împotriva patimilor, trebuie să înceapă cu izvorul și hrana care alimentează pe fiecare din ele: „Slava deșartă se hrănește cu onoruri și laude, îngâmfarea cu puterea și măreția funcției; invidia cu succesele celor din jur, iar desfrânarea cu traiul bun și petrecerile...” De asemenea, o luptă înverșunată trebuie să ducă duhovnicul împotriva ispitelor care pot proveni din partea slăbiciunilor și a poftelor trupului și care pot tulbura sufletele credincioșilor și ale preoților, ispite pe care Sfântul Ioan Gură de Aur le înfățișează cu atâta pricepere. În scaunul de duhovnicie, preotul este doctor al sufletelor. După Sfinții Trei Ierarhi, păstorul este doctor al sufletelor, făcând tot ce-i stă în putință spre a preveni sufletele cele sănătoase, spre a vindeca pe cele bolnave, spre a smulge din gheara morții pe cele în agonie.

Cei Trei Ierarhi au fost cu adevărat doctori ai sufletelor, mântuind cu desăvârșire și rară iscusință arta vindecării sufletelor omenești. Este uimitoare precizia cu care acești episcopi și asceți cunosc toate aspectele vieții sufletești și aceasta datorită unui fin simț de observație și puterii mari de pătrundere care-i fac maeștri ai psihologiei credincioșilor. Cunoașterea vieții sufletești a credincioșilor,

7. Sfântul Vasile cel Mare, *op. cit.*, p. 41

Lazăr, Pr. M. Emil, *Sufletul Preasfințitului Părinte Galaction, model al inimii lui Iisus Hristos. Omagiu la împlinirea a 7 ani de arhierie*, nr.2/2003, an V, pp. 248-251

Luțai, Pr. Claudius Sebastian, *Biserica Ortodoxă Română la an aniversar*, nr.2/2005, an VII, pp. 153-206

Marinescu, Pr. Prof. Gh. M., *100 de ani de la nașterea Patriarhului Justinian Marina*, nr.1/2001, an III, pp. 176-185

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, *Popas în timp pe calea împărăției*, nr.2/2006, an VIII, pp. 91-96

Păunescu, Pr. Eugen-Cătălin, „Nu te teme, om plăcut al lui Dumnezeu! Fii tare și curajos”, nr. 2/2007, an. IX, pp. 13-16

Popa, Pr. Gheorghe, *Bucurie jubiliară. Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist la împlinirea a 85 ani de viață, a 50 ani de arhierie și a 14 ani de patriarhat*, nr. 1/2000, an II, pp. 14-20

Ales, chemat și rânduit de Dumnezeu, Preasfințitul Părinte Episcop Galaction, Episcop al Alexandriei și Teleormanului a împlinit 50 de ani de viață rodnică, la 17 mai 2003 (nr.1/2003, an V)

Stan, Dr. George, *Popas aniversar*, nr.1/2003, an V, pp. 109-111

I.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei, *Părintele Galaction – Episcopul monah*, nr.1/2003, an V, pp. 92-93

Tita, Dr. Dobre, *AFMC Christiana Alexandria – La 10 ani de la înființare*, nr.2/2002, an IV, pp. 170-175

P.S. Visarion Rășinăreanu, Episcop Vicar Sibiu, „Prin stăruință, prin evlavie și prin cutezanță”, nr.1/2003, an V, pp. 102-103

I.2.3 Viața Eparhiei

Coman, Pr. Ilie, *Tărnosire de biserică* (Parohia Tecuci II), nr. 1/2000, an II, pp. 182-189

Coman, Pr. Ilie, *Sfințirea Bisericii Schitul Poienari*, nr. 1/2002, an IV, pp. 223-224

Coman, Pr. Ilie, *Alegeri pentru constituirea organelor deliberative și executive în Episcopia Alexandriei și Teleormanului*, nr. 1/2006, an VIII, pp. 345-346

Dina, Pr. Constantin, *Bujoreni – sărbătoare și bucurie*, nr. 2/2007, an IX, pp. 363-365

Drăghici, Pr. Adrian, *Adunarea Eparhială*, nr. 1/2006, an VIII,

Preasfințitului Părinte Galaction Stângă, nr.2/2001, an III, pp. 186-196

Ciulei, Pr. Dr. Marian D., *Părintele Academician Pr. Prof. Doctor DUMITRU STĂNILOAE (1903-1993), un „EVEREST” al teologiei ortodoxe a secolului al XX-lea*, nr.2/2003, an V, pp. 11-53

Ciuntuc, Geanina, *Cartea, un călător milenar* (320 de ani de la tipărirea Bibliei de la București – 1688), nr. 2/2008, an X, pp. 234-235

P.S. Corneliu Bârlădeanu, Vicar al Episcopiei Hușilor, *P.S. Episcop Galaction, monahul și ierarhul timpului prezent*, nr.1/2003, an V, pp. 106-108

P.S. Daniil Partoșanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei, *„Îngerului bisericii din Alexandria, scrie-i”*, nr.1/2003, an V, pp. 104-105

Drăghici, Pr. Adrian, *„Doamne, iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție, ce va fi cu noi?”*, nr.1/2003, an V, pp. 87-91

Drăghici, Pr. Adrian, *Ierarhul iubit de popor și binecuvântat de Dumnezeu – Preasfințitul Galaction – nouă ani de arhipăstorie*, nr. 2/2005, an VII, pp. 250-252

Drăghici, Pr. Adrian, *Crăciunul bucuriei noastre*, nr. 2/2005, an VII, pp. 253-254

Drăghici, Pr. Adrian, *Cunună spirituală, dimensiune, sens și câștig duhovnicesc*, nr. 2/2006, an VIII, pp. 244-247

Drăghici, Pr. Adrian, *Înălțarea Domnului Iisus Hristos, 17 mai, ziua de naștere a Preasfințitului Părinte Episcop Galaction*, nr. 1/2007, an IX, pp. 238-241

Drăghici, Pr. Adrian, *Înălțarea Domnului, Ziua eroilor. 17 mai ziua Preasfințitului Părinte Episcop Galaction. Chipul bucuriei înălțării cu sufletul*, nr. 1/2007, an IX, pp. 242-244

Drăghici, Pr. Adrian, *Sfinții Galaction și Epistimi*, nr. 2/2007, an IX, pp. 366-367

Drăghici, Pr. Adrian, *Prăznuirea sfinților, timp al sărbătorii permanente – 5 noiembrie 2008*, nr. 2/2008, an X, pp. 249-253

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Mesaj de felicitare adresat Preafericirii Sale, Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, nr. 2/2007, an IX, pp. 17-18

† **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, *Un an de la istoricul moment al întronizării Preafericitului Părinte Daniel în scaunul patriarhal*, nr. 2/2008, an X, pp. 244-245

P.S. Gherasim, Episcopul Râmnicului, *Cuvânt de suflet*, nr.1/2003, an V, pp. 94-95

Ghiță, Pr. Toni, *160 de ani de la târnosirea Bisericii Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Alexandria*, nr.1/2002, an IV, pp. 209-212

a nevoilor și problemelor care-i frământă este și rămâne o necesitate pastorală de care marii noștri ierarhi nu au făcut abstracție.

De aceea ei au fost socotiți părinți sufletești desăvârșiți ai credincioșilor lor. Tratatetele Despre Preoție, ale Sfântului Grigorie Teologul și Sfântului Ioan Gură de Aur și Regulile monahale, ale Sfântului Vasile cel Mare, cuprind în ele o nesfârșită bogăție de leacuri și doctorii duhovnicești. În legătură cu administrarea acestor acte și doctorii sufletești, se pune problema metodei pastorale care trebuie folosită. După Sfinții Trei Ierarhi, această metodă nu trebuie să fie uniformă și îmbinată de rutină, fiindcă manifestările sufletești ale oamenilor sunt variate. Tratatamentul sufletesc nu se aplică tuturor la fel și nu are la toți aceleași rezultate. În această privință Sfântul Vasile cel Mare spune că „uneori ceea ce pentru unii este foarte bun și de folos, la alții dă rezultate contrarii, întrucât depinde foarte mult de timp și de împrejurări, cum și de tratamentul bolnavului. De aceea, continuă el, este cu neputință să înțelegi ... anumite reguli generale sau să concentrezi într-un singur capitol, pentru a învăța bine, odată pentru totdeauna, arta vindecării sufletelor, oricât te-ai strădui și oricât de mult ai învăța...”

Sfântul Grigorie de Nazianz accentuează necesitatea ca păstorul să stea permanent în mijlocul păstoriților săi, asemenea unui medic printre bolnavi. Dar Sfinții Trei Ierarhi nu au rămas numai la scaunul duhovniciei, pentru a forma și ridica pe omul individual, ci au pătruns dincolo de el în viața de toate zilele a credincioșilor, pentru a le asculta păsurile, pentru a le alina suferințele, pentru a-i mângâia și pentru a le veni în ajutor. Ei au intrat în mijlocul mulțimilor de oameni, ajutând pe fiii lor sufletești, salvându-le viața, avutul și onoarea, desfășurând astfel o pastorație colectivă.

Tot în cadrul acestei pastorații colective Sfinții Trei Ierarhi s-au ridicat împotriva sclaviei, exploatării celor săraci de către cei bogați, ignoranței sau războiului. Ca păstori ai credincioșilor, nu le-au fost indiferente toate acestea, ci au pus la inimă nevoile lor, fără să se izoleze de ei și aceasta pentru că toți trei au fost oameni ai vremii lor, contopiți și identificați cu năzuințele de bine ale credincioșilor.

Toate acestea dovedesc una din marile calități ale adevăratului păstor de suflete și anume dragostea pentru cei păstoriți, fără de care nu se poate concepe pastorația. Nu poți să ajuți și să te lupti pentru binele cuiva dacă nu-l iubești. Sfântul Ioan Gură de Aur este mistuit de dragostea pentru păstoriții săi, dragostea fiind, după expresia sa, „cel mai mare dintre daruri”⁸.

8. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a la Epistola către Evrei*

El îi însoțește în gândurile, vorbele și faptele lor, cercetându-le adâncurile inimii, cântărind cugetele și năzuințele lor, bucurându-se de binele pe care-l fac, plângând de suferințele lor, muștrându-i pentru patimi și păcate, învățându-i calea virtuților, rugându-se pentru iertarea păcatelor și pentru îmbunătățirea vieții lor. „Nici boala, nici mii de alte piedici nu mă pot despărți de dragostea voastră”, exclamă el în una din omiliile sale.

Dragostea de oameni și facerea de bine au fost coordonatele majore ale vieții Sfinților Trei Ierarhi. Ele s-au manifestat mai ales față de cei săraci și lipsiți, față de cei bolnavi și bătrâni, față de cei apăsăți și robiți. Sfântul Grigorie de Nazianz spune că „nimic nu are omul așa de dumnezeiesc ca facerea de bine”, iar Sfântul Ioan Gură de Aur este socotit „ambasadorul săracilor”. Sfinții Trei Ierarhi sunt pilde ale dragostei față de păstoriții lor, și teoretic și practic, și aceasta pentru că ei au iubit nemărginit pe om, pe care l-au văzut ca chip al lui Dumnezeu și care poate fi învrednicit să ajungă până la îndumnezeire. Concepția Sfântului Ioan Gură de Aur despre om, este o dragoste fierbinte pentru om. Nimic în lume nu merită atâta dragoste ca omul, căci spune el „nimic nu-i mai prețios ca sufletul (omul); toată lumea nu-l egalează...” Această iubire, îndreptată cu pasiune asupra credincioșilor atrage după sine și dragostea acestora față de păstoriții lor. O astfel de legătură sufletească reciprocă trainică nu se creează decât la păstoriții de vocație și în această direcție marii noștri Ierarhi sunt pildă.

Ca preoți și păstori, Sfinții Trei Ierarhi au fost profund ancorați în viața spirituală a păstoriților lor și în îndeplinirea misiunii lor sacramentale pe care au slujit-o cu atâta abnegație și devotament încât nu au precupețit nici timpul, nici odihna și nici truda și oboseala, ci au pus în valoare tot talentul, toată erudiția și cultura lor, tot spiritul de sacrificiu și toată strădania și nevoința lor, în scopul îmbunătățirii sufletești a credincioșilor. Pentru ei, factorul determinant în slujirea misiunii preoțești (al cărei scop fundamental este formarea caracterelor creștine și modelarea sufletelor) îl constituie exemplul vieții personale a preotului, adică „graiul faptelor”. Aceasta este trăirea autentică a Evangheliei și predica vie care are o înrăurire covârșitoare asupra vieții păstoriților. Predica prin cuvânt luminează doar mintea și sensibilizează inima, însă exemplul faptei este mai ușor intuit de credincioși, care văzând forma vizibilă și concretă în care se prezintă binele înfăptuit sub ochii lor, se aprind și mai mult de dorința de a-l transpune întocmai în practică și astfel prind gustul virtuții. De aceea preotul în calitatea sa de păstor de suflete și „ca model și dreptar al pietății spre îndrumarea pe calea cea dreaptă a celor ce urmează Domnului”, i se cere lui mai întâi, înaintea tuturor să traducă în faptă poruncile dumnezeiești ale Sfintei Evanghelii, ca în felul acesta

Țanțăreanu, Ecaterina, *Cercetări arheologice în slujba refacerii Mănăstirii Plăviceni*, nr.1/2000, an II, pp. 131-138

Țanțăreanu, Ecaterina, *O ctitorie sârbească în Teleorman*, nr.1/2001, an III, pp. 218-228

Țanțăreanu, Ecaterina, *Considerații istorice, arhitectonice și arheologice despre biserica Sf. Dumitru a fostei Mănăstiri Drăgănești, județul Teleorman (sec. XVII)*, nr.1/2004, an VI, pp. 176-184

Țanțăreanu, Ecaterina, *Danii ale domnitorilor din Țara Românească în județul Teleorman*, nr.2/2005, an VII, pp. 219-228

Țanțăreanu, Ecaterina, *Note despre un vechi lăcaș din Roșiorii de Vede – Biserica Sf. Spiridon (fostă Sf. Apostoli)*, nr.2/2007, an IX, pp. 301-308

Țanțăreanu, Ecaterina, *Despre ruinele bisericii din Baldovinești, comuna Ciolănești*, nr.1/2005, an VII, pp. 224-230

Țanțăreanu, Ecaterina, *Un monument de la cumpăna veacurilor XVII și XVIII – Biserica Adormirea Maicii Domnului a fostului schit Didești, județul Teleorman*, nr.2/2004, an VI, pp. 277-283

Țanțăreanu, Ecaterina, *Motive ornamentale din arta populară a lemnului pe ancadramentele de piatră ale bisericii fostei mănăstiri Aluniș – Plăviceni – Teleorman*, nr.2/2002, an IV, pp. 181-186

I.2.2 Aniversări

P.S. Ambrozie Sinaitul, Vicar patriarhal, „*Primul model de călugăr și părinte*”, nr.1/2003, an V, pp. 98-101

Cancelaria Sfintei Episcopii, *Astăzi, 17 mai 2006, Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, împlinește 53 ani*, nr.1/2006, an VIII, pp. 347-349

Cancelaria Centrului Eparhial, *5 noiembrie – Pomenirea Sfinților Galaction și Epistimi († 250), ziua numelui Preasfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului*, nr.2/2006, an VIII, pp. 251-252

P.S. Casian, Episcopul Dunării de Jos, *Părinte duhovnicesc, misionar destoinic*, nr.1/2003, an V, pp. 96-97

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, *Catedrala Sfântul Haralambie (la 100 de ani de la punerea pietrei de temelie)*, nr.1/2001, an III, pp. 166-175

Ciulei, Pr. Dr. Marian D., *Împlinirea a cinci ani de la înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului și de la întronizarea întâiului ei arhiepiscop*

Ligor, Prof. Dr. Alexandru, *Biserica Ortodoxă Română și cărțile sfinte*, nr.2/2004, an VI, pp. 21-112

Moldoveanu, Pr. Ioan, *Capitala Muntelui Athos de la Karies-Protaton și Țările Române (1650-1863)*, nr.1/2000, an II, pp. 66-93

Moldoveanu, Pr. Ioan, *Aspecte privind relațiile Mănăstirii Ivir din Muntele Athos cu Țările Române*, nr.2/2000, an II, pp. 88-108

Mureșan, Asist. Drd. Radu, *Datorie și slujire sfântă. Misiunea preoților militari în primul război mondial (1916-1918)*, nr.2/2006, an VIII, pp. 120-15

Stângă, Alin, *O istorie a literaturii religioase românești în secolul al XVII-lea*, nr.2/2006, an VIII, pp. 44-66

Stângă, Alin, *Mitropolitul Varlaam al Moldovei*, nr. 1/2008, an X, pp. 228-284 (partea I), nr. 2/2008, an X, pp. 133-175 (partea a II-a)

Smaranda, Aurică, *Herbul Moldovei pe flota navală a lui Ștefan cel Mare*, nr.1/2004, an VI, pp. 87-92

Smaranda, Aurică, *Circulația monetară în secolul al XVII-lea în Țara Românească*, nr.1/2003, an V, pp. 26-30

Smaranda, Aurică, *Muscelenii la Expoziția Generală Română – București, 1906*, nr.2/2004, an VI, pp. 166-176

Smaranda, Aurică, *Din istoria bisericii Schei Câmpulung-Muscel*, nr. 1/2008, an X, pp. 223-227

Viezuianu, Prof. Dana, *Episcopul Inochentie Micu Klein – deschizătorul luptei politice a românilor din Transilvania*, nr.2/2004, an VI, pp. 177-183

Zăvoianu, Pr. Dr. Corneliu, *Disputa dintre Mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei și Mitropolitul Calinic Miculescu al Moldovei pentru primăție*, nr.2/2005, an VII, pp. 50-101

I.2.1 Istoria Bisericii Ortodoxe în Teleorman

Cristea, Stan V., *Cartea Religioasă în Roșiorii de Vede*, nr.1/2001, an III, pp. 197-217

Gligor, Prof. Dr. Alexandru, *Mărturii mai puțin cunoscute privind instituțiile eclesiale teleormănene*, nr.1/2003, an V, pp. 13-25

Milea, Prof. Nicoleta, *Cartea Veche în Teleorman*, nr.2/2000, an II, pp. 151-154

Popa, Pr. Gheorghe, *Numirea, hirotonirea și instalarea Preasfințitului Părinte Episcop Galaction*, nr.1/1996-1999, an I, pp. 51-80

„să înfățișeze tuturor chipul oricărui bine, făcând el mai întâi cele ce învață” cum mărturisește Sfântul Vasile cel Mare sau cum avea să spună de altfel mai târziu, Sfântul Ioan Gură de Aur în celebrul său tratat Despre preoție: „Atunci ești un învățător desăvârșit, când prin cele ce faci și prin cele ce înveți duci pe ucenicii tăi, pe credincioși, la viața fericită, pe care a poruncit-o Hristos.”

Sfinții Trei Ierarhi au fost consecvenți întru totul îndeplinirii idealului sfânt al preoției, consacrand în slujba lui tot elanul și efortul lor, împletind armonios cuvântul cu fapta, munca cu rugăciunea, curăția cu smerenia, jertfa cu dăruirea, abnegația cu evlavie, cultura cu trăirea și iubirea dezinteresată și sinceră cu mila față de cei săraci, pentru a deveni în felul acesta icoane vii ale virtuții și trăirii creștinești. În tot ce au învățat și au înfăptuit ei în toate laturile apostolatului lor evanghelic, întrezărim chipul ideal al adevăratului păstor duhovnicesc care se străduiește neîncetat să-și împodobească viața sa religios-morală în așa fel încât „frumusețea sufletului lui să strălucească în toate împrejurările din viața lui, ca să poată în același timp, și bucura, dar și lumina sufletele celor ce-l privesc.”

Această conștiință a misiunii preoțești, care definește profilul moral al adevăratului slujitor al sfântului altar, izvorăște din convingerea că în numele lui Dumnezeu nu poți lucra cu vrednicie și nici nu poți apropia pe oameni de Dumnezeu dacă nu ești tu mai întâi cu sufletul neprihănit lângă Dumnezeu. Pentru a evita acest eșec nu rămâne decât o singură cale trasată de Mântuitorul și de Sfinții Trei Ierarhi și anume aceea că preotul să-și conformeze viața cu spiritul învățaturii evanghelice, unind învățătura cu fapta și demonstrând tuturor că ceea ce zice și face, căci numai astfel își vor căpăta oamenii încrederea într-însul și-l vor aprecia și iubi ca pe un adevărat părinte. Credincioșii vor să vadă în persoana și purtarea preotului întruchiparea fidelă a virtuții și nu numai un simplu vorbitor despre Dumnezeu, ci „un exemplu evident de împlinire a fiecărei porunci a Domnului, astfel încât chiar și atunci când tace, exemplul faptelor lui să fie pentru învățătură mai eficace decât orice vorbă” – cum spune Sfântul Vasile.

Prin credința puternică și viața curată însoțită de cununa faptelor bune și preotul poate ajunge asemenea Sfântului Vasile cel Mare – un făclier al inimilor și o pildă de înălțare neîntreruptă pe treptele virtuților creștine așa cum îl elogiază Biserica în cântările ei: „Ai adunat cuvioase părinte mulțimea bunătăților sfinților: blândețea lui Moise, râvna lui Ilie, mărturisirea lui Petru, teologia lui Ioan și ca și Sfântul Apostol Pavel n-ai încetat a striga: cine nu este slab și eu să nu fiu slab, cine se smintește și eu să nu mă aprind”⁹.

9. Stihira a II-a de la stihovna Vecerniei praznicului

Umblând pe pământ, preotul trebuie să fie omul care coboară mireasma cerului pe întinsul pământului prin nestricăciunea sufletului său care „trebuie să fie mai curat decât înseși razele soarelui, pentru ca Duhul Sfânt să nu-l părăsească și să poată (oricând) spune: «De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine»” (Galateni 2, 20).

Cu alte cuvinte trebuie să trăiască în tine Dumnezeu pentru ca să-L poți cunoaște. Trebuie să-L găsești mai întâi și după aceea să-L propovăduiești altora, spunând că și Sfântul Apostol Pavel, ce știi tu, ce simți tu, ce ești tu, ce poți tu, acum când Dumnezeu locuiește întru tine și lucrează în lume prin tine, căci altfel niciodată nu-L vei găsi iar dacă te-ai unit cu El prin fapta bună și prin viața curată, atunci El însuși va grăi oamenilor prin tine.

Preotului i se cere mai înainte de toate viața morală ireproșabilă și sfințenie. Aceste două însușiri sunt impuse atât de calitatea sa de păstor al turmei duhovnicești cât mai ales de condiția sa de sfințitor al vieții credincioșilor. Ca mijlocitor al harului divin și organ sfințitor al vieții păstoriților săi, „preotul este dator să se prezinte în fața sfântului altar curat, precum cu sufletul așa și cu trupul” după cum prevăd povătuirile din Liturghier¹⁰.

Cele sfinte se chivernisesc și se dau celor sfinți, adică curați cu inima și fără de prihană, așa cum se exprimă în mod sugestiv Mântuitorul în rugăciunea Sa arhierască: „pentru ei Eu Mă sfințesc pe Mine Însumi ca și ei să fie sfințiți întru adevăr” (Ioan 17, 19). În aceste cuvinte este cuprinsă cea mai imperativă datorie a preotului și a apostolului creștin. Toate faptele și manifestările exterioare ale preotului trebuie să-l vădească ca fiind un om al lui Dumnezeu demn de misiunea sa, curățit de patimi, cu gesturile controlate, cu fruntea descrețită, cu privirea blândă și prietenoasă și cu vorba dulce și tacticoasă, încât – spune Sf. Grigore – „să nu sune niciodată fals sau să aibă sunet de aramă, ci să fie întocmai ca argintul sau aurul în orice împrejurare din viață”, adică să fie „statornic în caracter, cunoscător al rânduielilor canonice și corect în ale credinței, trăind cu toată râvna creștinească în cumpătare și asceză”, cum afirmă Sfântul Vasile cel Mare.

Acesta este chipul adevăratului preot care se jertfește pe sine, pentru binele și mântuirea sufletească a păstoriților săi, a preotului care se străduiește cu timp și fără timp să se ridice la înălțimea chemării sale, răspunzând fără preget nevoilor sufletești ale credincioșilor săi, astfel încât suferințele lor să devină suferințele sale, neputințele lor să devină neputințele lui, iar lipsurile și slăbiciunile lor, să le ia în sarcina sa pentru a le ușura cu râvna, înțelepciunea și nevoița sa ajutate de

10. *** *Liturghier*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R.

subcapitolul Biserica și Școala (Pedagogie creștină) – pentru Teologia Practică.

Acestor diviziuni și subdiviziuni li se vor adăuga și altele în funcție de necesitățile sistematizării materialului existent.

De asemenea, tot pentru o mai ușoară orientare, am adăugat la finalul bibliografiei tematice și una ordonată alfabetic.

Încheierea acestei scurte introduceri o vom lăsa tot speranțelor și nădejdlor începutului de drum de acum 10 ani: „*Împărtășim nădejdea că din paginile revistei fiecare preot și credincios din Eparhie va aduna „învățătură la neștiința sa, sfat la îndoielile sale îndemn la slavă și faptă bună.” (idem, p.12)*

I. Teologie Istorică

I.1 Istoria Bisericii Universale

Adam, Ierom. Valeriu Serafim, *Isihasmul bizantin (sec. XIII-XIV). Controverse isihaste din Bizanț*, nr.2/2003, an V, pp. 208-221

Lemeni, Drd. Adrian, *Eshaton și istorie. Anul 1000*, nr.1/2001, an III, pp. 146-165

Stângă, Alin, *Autoritatea imperială și monahismul în primul mileniu*, nr.1/2007, an IX, pp. 172-184

I.2 Istoria Bisericii Ortodoxe Române

Ambrozie Sinaitul, Vicar Patriarhal, *Despre Ștefan cel Mare, ctitor de stil moldovenesc*, nr.1/2004, an VI, pp. 11-17

Ciulei, Pr. Prof. Dr. Marian, **Grădinaru**, Prof. Iulian, *Ștefan cel Mare – voievod și ctitor*, nr.1/2004, an VI, pp. 60-86

Costache, Pr. Dr. Doru, *Tabloul votiv de la Voroneț în contextul programului iconografic al ctitoriei lui Ștefan cel Mare și în lumina penultimului capitol al Apocalipsei*, nr.1/2004, an VI, pp. 18-25

Drăgulin, Pr. Prof. Univ. Dr. Gheorghe I., *Aria de propovăduire evanghelică a Sfântului Apostol Filip*, nr.1/2002, an IV, pp. 180-193

Ligor, Prof. Univ. Dr. Alexandru, *Ștefan cel Mare și Sfânt – „Athleta Christi”*, nr.1/2004, an VI, pp. 26-59

(între anii 1999-2001), Pr. Drăghici Adrian (din anul 2002), Pr. Păunescu Eugen-Cătălin, iar cu partea de tehnoredactare s-au ocupat de-a lungul anilor domnii Paul Vlăsescu și Sorin Constantin.

Încă de la apariție, scopul revistei „*Biserica Ortodoxă*” a fost acela de „*călăuză spirituală*” pentru toți cei „*care doresc să înțeleagă semnificația dintre credință și viața creștină în general și din Eparhia noastră în special*” și de „*a prezenta Ortodoxia în valențele ei specifice*” meleagurilor teleormănene, însă „*în simfonie și deplină unitate dogmatică, canonică și cultică cu celelalte eparhii ale Bisericii Ortodoxe Române*.” (B.O., nr.1/1996–1999, an I, p. 12) În urmă cu 10 ani colectivul redacțional își exprima nădejdea că „*aparitia revistei Biserica Ortodoxă constituie o modalitate de împlinire a misiunii învățătoarești în Biserica drept măritoare*” (*idem*, p. 7) și de asemenea „*ca paginile revistei noastre eparhiale să fie „o sămânță care să aducă rod însutit” în ogrorul duhovnicesc al preoților și credincioșilor.*” (*idem*, p. 9)

Această sămânță s-a concretizat în articolele, diverse ca tematică, ce au umplut paginile revistei și care poarta semnături la fel de diverse: profesori universitari de prestigiu, preoți ai eparhiei, tineri masteranzi și doctoranzi, monahi și monahii etc.

Dealungul deceniului revista nu a rămas tributară formei inițiale de împărțire a capitolelor directoare. Ea și-a adaptat structura în funcție de necesitățile și cerințele unui anumit moment, potrivit dinamicii interogațiilor și frământărilor societății la care Biserica a fost chemată să răspundă și în acest fel.

Chiar dacă perioada de 10 ani nu pare una prea mare în comparație cu alte reviste eparhiale care numără multe decenii de existență, o bibliografie generală, aranjată tematic, se constituie într-o necesitate pentru o mai bună și ușoară orientare în materialul, destul de vast, strâns într-un deceniu de existență.

Structurarea materialului urmează împărțirea uzuală în teologie pe patru mari ramuri: Teologie Istorică, Teologie Biblică, Teologie Sistematică și Teologie Practică (Liturgică). La rândul lor aceste patru mari capitole au fost împărțite, urmând și aici diviziunea scolastică în: Istoria Bisericii Universale, Istoria Bisericii Române (cu o subdiviziune specială privind istoria Bisericii Ortodoxe din Teleorman și o alta privind diferitele aniversări, atât de la nivel național, cât și de la cel eparhial), Patrologie – pentru Teologia Istorică; Vechiul și Noul Testament – pentru Teologia Biblică; Dogmatică (incluzând aici și un subcapitol privind raportul dintre religie și știință), Morală (având ca subdiviziuni capitole privind Spiritualitatea, Biserica și Familia și Biserica și Asistența socială), Misiologie (cu un capitol dedicat Bisericii și lumii contemporane) și Istoria Religiiilor – pentru Teologia Sistematică; Liturgică, Drept Canonic și Omiletică și Catehetică (cu

puterea harului dumnezeiesc. Acesta este jugul preoției. Este jugul lui Hristos care a luat asupra Sa povara păcatelor noastre suferind pentru ele și pironindu-le pe Cruce. Nici o slujire din lumea aceasta nu oferă satisfacția datoriei împlinite și bucuria binelui săvârșit ca preoția, cu toate că ea este însoțită de nenumărate ispite și necazuri care răscolesc și biciuiesc sufletul preotului. „Valurile care tulbură sufletul preotului sunt mai mari decât vânturile care frământă marea” spune Sf. Ioan Gură de Aur. Necazurile și durerile preoției nu diminuează râvna, efortul și elanul preotului, ci dimpotrivă îi înalță, sporindu-i tot mai mult dorința și puterea de a-și împlini datoria.

Pentru a traduce în faptă exemplul Sfinților Trei Ierarhi, preotul ortodox al zilelor noastre trebuie să privească și să asculte în jurul său cu ochi și urechi de slujitor al lui Hristos, de păstor de suflete, de părinte duhovnicesc, de frate al tuturor oamenilor și îndeosebi al „fraților mai mici” ai lui Hristos și al celor care au nevoie de doctor sufletesc, pentru a vedea și a simți în inima și conștiința sa, cât de mare este misiunea și răspunderea sa, și cât efort trebuie să depună pentru împlinirea ei.

Această redresare morală și ameliorare a stărilor sufletești ale credincioșilor este rodul muncii fără preget a păstorului bun; este expresia zelului apostolic al preotului devotat, care nu simte liniște, odihnă și împăcare până ce nu a făcut totul, până ce nu a încercat toate posibilitățile și până ce nu a plătit toate jertfele pentru câștigarea sufletelor. Este într-adevăr o muncă uriașă care necesită trudă, osteneală și durere, zbucium, frământare și suferință, însă nu o suferință care îngreuiază, ci o suferință care edifică, înalță și înobilează, fiindcă este dătătoare de har și de mântuire cum spune Sfântul Apostol Pavel: „Că precum prisosesc pătimirile lui Hristos întru noi, așa prisosește prin Hristos și mângâierea noastră. Deci, dacă suntem strâmtorați, este pentru a voastră mângâiere și mântuire” (II Cor. I, 5-6). Acesta este înțelesul apostolatului evanghelic, acesta este prețul biruinței și al bucuriei duhovnicești: izbânda prin sacrificiu, fericire prin suferință. Aceasta înalță preoția mai presus de orice profesiune, aceasta este valoarea incomparabilă a sacerdoțiului creștin.





IRONIA ÎN SCRIERILE ANTIERETICE ALE SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Traducere de Msd. Alexandru Iorga

De fiecare dată când vrem să vorbim despre noțiunea de ironie inevitabil ne gândim la Socrate, precum se prezintă în dialogurile platoniciene. Această trimitere nu face însă noțiunea de ironie mai ușor de înțeles. Este cu adevărat dificil să se stabilească și să se analizeze, deoarece alcătuiește o izbucnire duhovnicească, o scânteiere a minții. De altfel, ironia este strict un produs al personalității și se influențează de către cadrul istoric și social în mijlocul căruia se manifestă. Pentru aceasta, datorită caracterului său multilateral, arată o reacție (rezistență) naturală în încercarea de a o clasifica în principii și forme generale.

De-a lungul timpului s-au formulat destule definiții ale ironiei. Aceste definiții luminează doar anumite părți ale sale, în paralel, însă, creează confuzie în ceea ce privește esența sa (conținutul său) pe care încercăm să o explicăm (lămurim). Și acesta se întâmplă deoarece fiecare încercare de a defini o tresărire duhovnicească, ce este indisolubil legată de moment, prezintă multe dificultăți.

Pentru aceasta, granițele și esența ironiei nu sunt clare. Câteodată ironia pare să se identifice cu ignoranța prefăcută iar altădată să se înrudească cu ofensa și cu atacul. Deseori se comprimă între satiră, umor și comic. Există de asemenea între acestea semne comune, precum, spre exemplu, o adâncă repulsie față de minciună, exagerare, lăudăroșenie și deșertăciune, diferă însă prin modul în care le înfruntă. Astfel, ironia, cu adâncă seriozitate, nici nu se întoarce frontal



DIN VIAȚA EPARHIEI

„BISERICA ORTODOXĂ” – 10 ANI – BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

Stângă Alin-Vasilică

Anul acesta se împlinesc 10 ani de la apariția revistei „Biserica Ortodoxă”. În organizarea sectorului cultural al fiecărei eparhii din jurisdicția Patriarhiei Române există și o revistă eparhială care se constituie într-o oglindă a vieții intelectual-creștine a episcopiei, arhiepiscopiei sau mitropoliei respective.

Alături de cuvântul rostit (fie la sfintele slujbe, în predici sau cuvântări ocazionale) stă cuvântul scris, mărturie în fața lumii a frumuseții și bogăției spiritualității Bisericii noastre străbune.

Dorită încă de la înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului în vara anului 1996 și materializată în al treilea an de existență a acesteia, „Biserica Ortodoxă” a fost o permanență a preocupărilor Preasfințitului Părinte Galaction, aceasta nu numai prin faptul că este Președintele comitetului redacțional (funcție ce este de altfel mai mult onorifică, revenind de drept fiecărui întâistătător al unei eparhii), ci și prin grija și iubirea părintească cu care îndeamnă, mustră sau felicită (binecuvintează) după caz, îndreaptă și sfătuiește, sprijină cu materiale pe cei ce se ostensec în această ascultare. Pentru că am ajuns în punctul în care facem referire la ostenitorii și jertfitorii pe ogorul apariției acestei reviste este un gest de minim și necesar respect acela de a-i aminti pe cei care au lucrat și pe cei care lucrează în această ascultare: Pr. Prof. Dr. Ciulei Marian, directorul Seminarului Teologic „Calinic Cernicanul” din Turnu Măgurele și care este și vicepreședintele consiliului de redacție, Pr. Popa Gheorghe, consilier cultural

În procesul nostru de desăvârșire morală și spirituală un rol important îl au virtuțile care înlocuiesc patimile sufletești printr-un efort îndelungat și constant. O primă virtute necesară prin care se dobândesc de fapt toate celelalte virtuți, este **credința puternică** în Dumnezeu Întreit Personal ca fundament al mântuirii și îndumnezeirii noastre. Această credință este într-o permanentă dezvoltare și fortificare cu ajutorul harului primit în Sfânta Taină a Botezului. Această credință este: „puterea care ne face să murim pentru Hristos de dragul poruncii Lui și să credem că moartea aceasta este pricina vieții. Ea ne face să socotim sărăcia ca bogăție, neînsemnătatea și umbrirea ca slavă și cinste adevărată; iar când nu avem nimic, să credem că stăpânim toate (II Cor. 6,10), mai bine zis că am dobândit bogăția cunoștinței lui Hristos cea nepătrunsă (Efes. 3,8).”⁶⁶



66. Pr. Lect. Liviu Stoina, *Desăvârșirea creștină după Sf. Simeon Noul Teolog* în rev. *Studii Teologice* 37, 1985, nr. 5-6, pp. 395-396

către slăbiciunile omenești, precum satira, nici nu are puterea de a împăca și de a uni pe oameni, precum comicul. Pe de altă parte, trăsătura caracteristică a ironiei este că evită exagerările și extremitățile. Pentru aceasta caută echilibrul și se manifestă cu eleganță și naturalețe, evitând astfel situațiile extreme, precum persiflarea, atacul, cuvintele urâte (adânci) și conflictele personale.

Aristotel a definit ironia ca „prefăcătorie contra defectelor” și Teofrast ca „prefăcătorie contra relelor fapte și cuvinte”. Însă, pe când prefăcătoria descrie în special fapta obiectivă (imparțială), prin care se manifestă neasemănarea dintre esență și fenomen, ironia descrie și o satisfacție subiectivă de o calitate superioară¹. Cu adevărat, prin ironie subiectul se eliberează de tensiunea ce se exercită asupra sa în viață și asigură libertatea sa personală. Prin ironie se încearcă o destindere psihică și simultan o dobândire a echilibrului duhovnicesc ce este necesară după o încordare nervoasă sau mâhnire, care inevitabil se adună la fiecare om onest, când întâmpină agresivitatea (provocarea) minciunii și deșertăciunea absurdității.

Astfel, ironicul vrea să subestimeze (devalorizeze) realitatea care îl înconjoară. Cu ignoranța sa prefăcută ascunde cunoștințele și virtuțile sale pentru a da ocazia nerăbdătorilor înțelepți autoprocamați să învețe și, astfel, să vestească ei înșiși neseriozitatea lor. Să ne amintim pe Grigorie Teologul, care spune despre sine însuși că se nevoiește să se ascundă când vede „pălăvrăgeala și pe efemerii înțelepți și pe hirotoniții teologi, care vor numai să fie [numiți] înțelepți”².

Ironia nu este necunoscută nici în Sfânta Scriptură, de altfel nici satira și nici umorul. Se întâlnesc de asemenea în aceasta și anumite forme inferioare de ironie, precum jocul de cuvinte și **paronomasia**. Specialiști estimează ca fiind aproximativ cinci sute numărul locurilor din Vechiul Testament ce au un

1. Αριστοτέλη, *Ἠθικά Νοκομάχεια* β 7 1108 21-23; Θεοφράστου, *Χαρακτήρες* I, Α' (editor J. Edmonds, Loeb Classical Library, p. 40). Vezi de asemenea și strălucitul studiu al lui S. Kirkegaard, *The Concept of Irony, with Constant Reference to Socrate*, Londra, 1966, p. 272 și D.C. Muecke, *Εἰρωνία. Ἡ γλώσσα της κριτικής* (traducere în limba greacă K. Πύρζα, Atena, 1974), p. 25.

2. Λόγος 20, 1, PG 35, 1065A. vezi de asemenea Λόγος 42, 22, PG 36, 485A: „ὥστε οὐκ αν θανμάσαιμι ουδέ τούτο, ει και δεθεῖν ως δύσχρηστος και ανοηταίνειν δόξαιμι τοῖς πολλοῖς, ο τις λέγεται των παρ' Ἑλλησι φιλοσοφησάντων παθεῖν, εγκληθεῖς ως μανίαν την σωφροσύνην, ὅτι διεγέλα τα πάντα, γέλωτος ορών άξια τα τοῖς πολλοῖς σπουδαζόνενα ή και γλεύκους νομισθεῖν εἶναι μεστός, ως ύστερον οι Χριστού μαθηταί τω λαλεῖν γλώσσαις”. De asemenea, R. Escarpit, *L'umor* (traducere în limba greacă To Χιούμορ, Atena, 1963), p. 82.

conținut ironic și două sute în Noul Testament³.

Constatarea aceasta nu trebuie să ne pară stranie, nici să ne problematizeze, deoarece nu se opune deloc seriozității Sfintei Scripturi. Așa ceva ar scandaliza doar pe cei care o văd cu intenție pseudo-evlavioasă. Din păcate există puține studii despre folosirea ironiei în Sfânta Scriptură și această temă foarte interesantă este în esență necercetată.

Tema noastră, însă, este mai neexplorată în literatura bisericească decât în Sfânta Scriptură, cu toate că prezintă de asemenea un mare interes. Probabil, aceasta se datorează și unei înclinări deosebită de a se prezenta marile figuri ale trecutului și desigur scripturistice și bisericești, idealizate și desprinse de cadrul lor istoric și psihologic. Astfel, ne place să le vedem nu precum au fost în realitate, chiar dacă (au avut) inevitabilele lor imperfecțiuni, ci ca pe nemișcate figuri ale unei lumi fantastice. În acest fel, cu cât trece timpul, cu atât se mărește distanța dintre lumea lor și lumea noastră, și prăpastia temporală ce ne desparte se face mai dificil de trecut. Astfel, cu această distanță pe care o creăm și cu barierele pe care le ridicăm în mod voit între aceștia și noi, încetăm de a să-i simțim și să-i înțelegem cu adevărat. Acestea sunt de neacceptat pentru adevărata părere ortodoxă. În realitate nu există nicio micșorare (diminuare) de autoritate între Biserica primară și cea contemporană, după cum a accentuat cu deosebită emfază părintele Florovsky, vorbind despre sfântul Grigorie Palama⁴.

Cercetând operele sfântului Vasile cel Mare constatăm o destul de largă folosire a ironiei, chiar dacă de puține ori se folosește ironia ca și termen. Termenului acestuia i se acordă un conținut negativ⁵, ce tinde să-l identifice cu injuria și batjocura. Subliniem că aceeași întrebuintare a termenului se întâlnește și în operele altor scriitori bisericești.

Ironia, în scrierile sfântului Vasile cel Mare, poate să se remarce în trei forme principale. Prima se întâlnește în scrierile sale antieretice. Din natura sa, desigur, forma aceasta presupune o oarecare cunoștință în legătură cu problemele

3. Vezi bibliografia corespunzătoare în The Interpreter's Dictionary of the Bible, vol. II, pp. 660-662 și 726-728. Este demnă de menționat părerea lui J. Moreau (o menționează R. Escarpit, *op. cit.*, p. 104) că „doar omul evlavios are îndreptățirea de a fi ironic; trebuie să credem în ceva, să avem credință în ceea ce este superior față de om, pentru a ne îndreptății să ironizăm comportamentul și grijile comune ale oamenilor”.

4. Vezi Γ. Φλορόφσκη, Ἀγία Γραφή, Ἑκκλησία, Παράδοσις (traducere în limba greacă Δ.Γ. Τσάμης), Tesalonica, 1976, p. 150.

5. Vezi Περί ηἡστείας 2,1 PG 31, 188A; Εἰς το ρήτον... «καθελώ μου τας αποθήκας...» 4, PG 31, 269B; Κατά Ευνομίου 1,1, PG 29, 501B.

ne arată cum ia formă în noi, asemănarea. Luminile sufletului prin care vedem duhovnicește sunt simțurile sufletești izbăvite de pofte și gânduri pătimase.”⁶³

Doar un suflet nepătimaș poate sesiza lucrarea harului, de aceea eforturile noastre duhovnicești constau în primul rând în a aduce firea în a simți, în a o pregăti pentru împărtășirea de lucrările dumnezeiești.

Această împărtășire rămâne condiționată de limitele firii umane create, căci „Dumnezeirea se toarnă în noi atât cât poate primi firea zidită” care nu se desființează și nici nu se înlocuiește ca esență. Prezența harului îi dă o mobilitate firii care se deschide mereu, prin care își lărgeste și își înnoiește puterile și lucrările. De aceea se spune că mintea luminată de har este o minte dumnezeiască cu lucrări suprafirești. De aici și necesitatea constanței noastre legături prin har cu Duhul Sfânt, care ne ajută să ne purificăm de patimi, să ne curățim inima, pentru că vederea lui Dumnezeu la măsura omului, este dată și condiționată de măsura curățirii inimii:

„Fiindcă dacă El ne-a descoperit această vedere de Dumnezeu, care este a inimii celei curate, fără îndoială că în clipa în care este agonisită curăția nici vederea sau contemplarea nu poate lipsi să-i urmeze, și dacă tu ai fi ajuns vreodată la această curăție, și-ai fi dat seama îndată de adevărul acestor cuvinte. Dar, pentru că tu nu ți-ai pus la inimă așa ceva, nu ai nici credință în acest adevăr. Ai nesocotit puțința de a te curăți și te-ai lipsit și de contemplare. Fiindcă, dacă deplina noastră curăție, neprihănire (καθαρσις) este încă din această viață, atunci din această viață va fi și vederea. Dacă spui că vederea are loc după moarte – nu mai există nici o lucrare pentru tine, prin care să obții purificarea.”⁶⁴

Sănătatea noastră intrinsecă, a simțirii prezenței energiei necreate, a harului lui Dumnezeu trebuie să se vădească în mod clar printr-o atitudine exterioară corespunzătoare, adică, prin totalitatea faptelor bune care conduc la contemplarea lui Dumnezeu:

„Să nu nesocotești frate – spune Sf. Simeon – că te vei mântui prin credință, căci credința fără fapte nimic nu folosește. Auzi pe Domnul care zice: «Nu tot cel ce-Mi spune Mie, Doamne, Doamne va intra în împărăția cerurilor, ci cel care face voia Tatălui Meu Cel din ceruri» și în alt loc: «dacă nu are cineva credință fără știrbire și fapte bune, e cu neputință să vină la el harul Duhului Sfânt.»”⁶⁵

63. I. Bria, *Simțirea tainică a prezenței harului după Sf. Simeon Noul Teolog*, în Rev. *Orthodoxia*, 8, 1956, nr.7-8, p. 481

64. *Ibidem*, pp. 482

65. D. Popescu, *Faptele bune după Sf. Simeon Noul Teolog*, în rev. *Orthodoxia* XLV 1962, nr.4, pp. 546-547

Iisus, începătorul și plinitorul credinței... Care a suferit crucea” (Evr. 12, 1-2). Același Apostol Pavel ne spune că dacă „pățimim împreună cu El, împreună cu El vom fi și preamăriți”(Rom. 8,17) și dacă „purtăm întotdeauna în trup omorârea lui Iisus” atunci și „viața lui Iisus să se arate în trupul nostru” (II Cor. 4,10).

Vorbind despre rostul ispitelor sau al necazurilor din viața omului Isaac Sirul zice: „Când vei da de pace fără turburare în calea ta, atunci teme-te. Căci stai departe de cărarea cea dreaptă, pe care calcă picioarele ostenitoare ale Sfinților. Cu cât înaintezi în calea care duce la Cetatea împărătească și cu cât te apropii de cetatea lui Dumnezeu, să-ți fie ție semn aceasta: te vor întâmpina și ispite puternice. Și cu cât te apropii de Dumnezeu, și cu cât sporești, cu atât se măresc ispitele împotriva ta. Așadar, când în călătoria ta, simți în sufletul tău ispite felurite, mai tari, află că în clipele acelea într-adevăr sufletul tău a primit o treaptă mai înaltă, în ascuns, și peste starea la care era, i s-a adăugat lui un Har nou. Căci pe măsura Harului, dă Dumnezeu și necazul ispitelor în suflet. Și nu sunt ispite de felul acelora, în care Dumnezeu duce pe unii, ispite lumești, care să pună frâu răutății, și lucrării pe față. (...) Iar dacă sufletul este neputincios, și nu poate să biruiască ispitele cele mari, și se roagă să nu fie ispitit, și îl ascultă pe el Dumnezeu, apoi să știi cu tot dinadinsul, că în măsura în care nu poate primi ispitele, tot în aceeași măsură nu poate primi nici Harul. Că nu dă Dumnezeu Har mare, fără ispită mare. (...) Deci din necazurile cele grele, care ți se întâmplă ție, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, poți pricepe câtă cinste a primit sufletul tău de la Mărirea Lui; căci pe măsura întristării este și mângâiere.”⁶²

Sănătatea simțirii duhovnicești este dată de existența energiei harice dar și de eforturile noastre umane. În starea orinală, firea noastră era nedespărțită de har și – prin aceasta – într-o stare de conștiință harică dezvoltată. Simțirea harului și cunoașterea, sunt proprii chipului lui Dumnezeu în om în forma lui inițială, simțurile spirituale în această stare integră subzistau într-o adevărată sinergie. Din această perspectivă, conștiința harului după căderea în păcatul originar înseamnă recapitularea unei stări ființiale originare, încât refacerea stărilor antropologice primare aduce după sine și revenirea persoanei umane la starea de conștiință harică. Asemănarea noastră cu Dumnezeu constă într-o permanentă modelare a chipului și o continuă lucrare a harului în minte, pe care aceasta o primește simțit și conștient. Diadoh al Foticeii conchide prin a spune că „mintea primește asemănarea prin lumina dumnezeiască, iar simțirea

teologice ale secolului IV, pentru a fi percepută. Paradigmele acestei forme nu sunt multe, sunt însă caracteristice și ne descoperă o trăsătură a personalității marelui Vasile. Aceasta este certitudinea plină de calm față de justetea pozițiilor sale și credința sa în victoria finală a ortodoxiei într-o perioadă în care majoritatea se alăturase taberei adverse. De aceea poate înflora (îmbogății) scrierile sale antieretice cu o bine-intenționată și pedagogică ironie, fără de mânie și fără de expresii caustice.

A doua formă de ironie se întâlnește în operele sale ce au un conținut moral. Deseori se înrudește cu satira, în special când vorbește despre invidioși, arțăgoși, bețivi, ipocriți, lacomi, etc. Aici, ironia are un clar caracter formativ și pedagogic, care se încadrează în largul interes al sfântului față de problemele sociale ale perioadei sale.

Neîndoielnic, cea mai veselă și cunoscută este cea de a treia formă a ironiei. Aceasta s-a salvat în scrisorile sfântului Vasile cel Mare ce le-a trimis prietenilor săi, precum ar fi Grigorie Teologul și Amfilohiu de Iconiu. Este vorba de o ironie prietenească, ce se înrudește aici cu o dispoziție îndreptată spre joc, caracteristică unei adevărate legături de prietenie. Această formă a ironiei o recunoaștem ușor și o întâlnim îndeosebi în primele epistole vasiliene. Probabil este și un ecou al anilor de studenție și al cunoștinței sale în Atena cu „sarea attică”⁶.

Această temă nu este doar necercetată ci și mare. Este deci imposibil să se trateze exhaustiv în cadrele unei conferințe. Pentru aceasta va fi suficient să vedem doar anumite părți (laturi, fețe) ale întrebuirii ironiei în lucrările antieretice ale sfântului Vasile cel Mare, analizând și comentând anumite exemple caracteristice.

Despre ironia din operele antieretice ale Marelui Vasile vom spune în început (în principiu) că are un caracter pedagogic. Astfel, ironia sa nu acționează doar ca un bisturiu ce crestează adânc pentru a găsi ce este bolnav și de prisos, ci se interesează, în continuare, și de terapia plăgii ce a deschis-o, de restabilirea după natură a direcției lucrurilor⁷. În cele din urmă, ironia sa nu provoacă râsul sarcastic sau râsul ce umilește, ci urmărește descoperirea adevărului, după ce aruncă mai întâi barierele ce l-au ascuns⁸.

În cele trei cuvântări ale sfântului Vasile cel Mare ce combat pozițiile eretice

6. Vezi Kol. 4,6: „Ὁ λόγος υμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἀλατὶ ἡρτυμένος...”

7. Vezi Ἰω. Χρυσοστόμου, Εἰς τὸν ἅγιον Φωκᾶν 2, PG 50, 701: „...ἰατρός ἀρρωστον θεραπεύων οὐ τῷ σώματι πολεμεῖ, ἀλλὰ τοῦ σώματος τὴν κακίαν ἀναιρεῖ. Καὶ γὰρ τοῖνον εἰς πολεμῆσω αἰρετικοῖς, οὐκ αὐτοῖς τοῖς ἀνθρώποις πολεμῶ, ἀλλὰ τὴν πλάνην ἐκβαλεῖν βούλομαι καὶ τὴν σηπεδὸνα ἐκκαθάραι”.

8. Vezi Κατὰ Εὐνομίου 1,1, PG 29, 500B și 501A.

62. Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, Editura Bunavestire, Bacău, 2001, p. 218

ale lui Eunomiu, foarte des întâlnește cineva întrebări succesive. Acestea nu se folosesc drept simple forme retorice ce înfrumusețează cuvântarea, ci ținesc la ceva mult mai substanțial, la găsirea și arătarea adevărului. Desigur, folosirea întrebării în vederea atingerii acestui scop este deja cunoscută din tradiția platoniciană, ce a făcut din aceasta o înaltă artă. În acest fel, interlocutorii se provoacă prin neîntrerupte întrebări și se răstoarnă pozițiile ce păreau de neclintit. Astfel, opoziții se forțau să guste amara experiență a drumului fără ieșire și a dărâmării propriilor lor convingeri.

Întrebările maieutice în lucrările sfântului Vasile nu sunt o imitație servilă a tehnicii socratice, căci, după cum se va vedea în continuare, există diferențe fundamentale.

În general, întrebările se pot clasifica în două categorii: a) în întrebări ce se adresează pentru a iscodi (a obține. Termenul folosit în text este *να εκμαιευτεῖ* – să iscodească, în neo-greacă. Termenul, de la care provine și denumirea de maieutică, într-un sens anterior celui de a iscodi, desemna procesul de moșire. n. tr.) un răspuns cu esență și un adevăr ce este pe jumătate ascuns sub aparență; în această situație, cu cât se formulează mai multe întrebări corecte, cu atât mai substanțial și mai serios va fi răspunsul; b) în întrebări ce se adresează pentru a arăta deșertăciunea interlocutorului, cu scopul de a-l obliga să iasă din mincinoasa autosuficiență a neștiinței și, cu o directă ridiculizare, din lauda care îl însoțește.

Primul gen al acestor întrebări presupune existența unui conținut (unei esențe, unui fond). Al doilea gen este în general ironic și presupune deșertăciunea⁹. Întocmai aceasta a dezvoltat cu măiestrie Socrate în dialogurile platonice cu un succes de nedescris. De asemenea, acest gen îl folosește și sfântul Vasile cel Mare în lucrările sale antieretice. Există însă între acestea o diferență fundamentală. Orice sistem filozofic sau teologic, prin extinderea noțiunilor (înțelesurilor), termină inevitabil în aceleași presupuneri de la care a pornit, pe care acum le prezintă ca și concluzii, bazându-se așadar pe anumite postulate fixe. Marele Vasile se baza în exclusivitate pe *εν Χριστό αποκάλυψη* (descoperirea în Hristos) și, deoarece a avut ca dat adevărul, nu a căutat să-l găsească. Întrebările și pozițiile (tezele) sale, din moment ce au avut ca premisă adevărul descoperit, au terminat lesne tot în acesta. În fiecare sistem, așadar, cu rațiune există o indestructibilă și neîndoieală simfonie armonică între început și final, fără importanță dacă

9. Vezi S. Kierkegaard, *op. cit.*, p. 265. Un episod caracteristic, în care sfântul Vasile cel Mare a folosit întrebări din al doilea gen, a salvat Grigorie Teologul; este vorba de vestitul dialog al sfântului cu eparhul Modest. Vezi Λόγος 43, PG 49, 560BC.

12,7). *Ca să nu mă mândresc* – spune Pavel – *Dumnezeu a îngăduit îngerilor lui Satana să mă palmuiască*. Îngeri ai lui Satana numește Pavel nu pe demoni ci pe oamenii puși în slujba lui, pe necredincioși, pe tirani, pe eleni, pe cei care neconținut îl prigoneau. Ioan enumeră opt pricini pentru care sfinții îndură tot felul de suferințe: ca să nu se mândrească iute din pricina măreției faptelor lor bune și a minunilor lor, ca să nu creadă ceilalți oameni că aceștia au o fire superioară firii omenești, să-i socotească dumnezei și nu oameni, ca să se arate că puterea lui Dumnezeu biruie, învinge și răspândește predicarea Evangheliei prin cei bolnavi și cei înălțuiți, ca să se facă mai vădită răbdarea sfinților, că ei slujesc lui Dumnezeu nu în vederea răsplății, și că își arată față de El atât de mare recunoștință, încât îl iubesc în mod deplin, chiar după atâtea necazuri și suferințe, ca să cugetăm la Înviere, ca toți cei care cad în nenorociri, uitându-se la sfinții care au pățimit și gândindu-se la relele ce-au venit peste ei, să aibă mângâiere și ușurare îndestulătoare în propriile lor nenorociri; ca să nu socotiți, din pricina faptelor mari ale sfinților, că ei au avut o altă fire decât noi, și așa să pregetați de a-i imita când vă îndemnăm să le urmați virtutea și când vă spunem fiecăruia dintre voi: „Imită-l pe Pavel, fii ca Petru” și ca să știm când trebuie să ferim sau să neferim pe cineva, ca să știm pe cine trebuie să socotim fericiți și pe cine nefericiți. Pentru aceste pricini ale suferinței Ioan are și temeuri biblice⁶¹.

Mă bucur în strămtorări și în nevoi (II Cor, 12,10) îndrăznește Apostolul Pavel să le scrie celor noi convertiți din Corint. Creștinul nu este asemenea unui stoic care să cânte măreția suferințelor omenești, ci este mai degrabă ucenic al Celui care S-a numit pe Sine „începutul și desăvârșirea credinței” și care „în locul bucuriei ce-i era pusă înainte, a îndurat crucea” (Evrei 12,2). Creștinul privește toate suferințele prin Iisus Hristos pentru că el este Omul durerilor, care se arată sensibil față de orice durere umană, El nu asistă la vreo suferință fără a fi profund mișcat, cuprins de o îndurare divină (Mt. 9,36; 14,14; 15,32). Hristos Însuși a suferit din cauza mulțimii necredincioase și rătăcite (Mt. 17,17) care era asemenea unui „neam de vipere” (Mt.12,34). În creștinul adevărat zice Pavel „nu mai trăiește el, ci Hristos trăiește în el” (Gal. 2,20) iar suferințele lui sunt „suferințele lui Hristos în el” (II Cor. 1,5). Persoana umană îi aparține lui Hristos prin chiar trupul său, iar suferința îl face asemenea cu Hristos (Filip. 3,10). Dacă Hristos „deși era Fiul, a învățat ascultarea din cele ce a pățimit” (Evr. 5,8) așa și noi trebuie „să alergăm cu stăruință în lupta care ne stă înainte cu ochii ațintiți asupra lui

61. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la statui*, EIBMBOR, București, 2007, *Omilia I*, pp. 17-19

Corinteni, Ioan afirma: „Căci bărbatul și femeia nu sunt doi oameni (*anthropoi*) ci un singur Om (*anthropos*)”. În *Omilia a XXVI la I Corinteni*, Ioan ne spune că bărbații și femeile își împart „egalitatea întru cinste” (*isotimia*). Comentând un text al apostolului Pavel de la *Epistola către Galateni* capitolul 3 versetul 28 care spune că: „Nu mai este parte bărbătească și parte femeiască, pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus”, Ioan subliniază că această natură umană, care este în mod egal împărtășită de bărbați femei, este împărtășită și de Iisus Hristos: „«Voi toți una sunteți în Hristos Iisus» înseamnă că voi toți aveți o singură stare sau formă (*morphen*) și un singur tipar (*hena typon*), acela al lui Hristos.”⁵⁸ Din această cauză, parțial, harul se revărsă în mod egal atât asupra femeilor cât și asupra bărbaților. De aceea „Fie robi, fie liberi, fie Greci, fie Barbari, fie Sciți, fie știutori, fie neștiutori, fie bărbați, fie femei, fie copii, fie bătrâni, fie cinstiți, fie disprețuiți, fie bogați, fie săraci, fie împărați, fie oameni obișnuiți: toți, zice Domnul nostru, se învrednicesc de aceeași cinste. Credița și harul Duhului Sfânt ridicând inegalitatea (*anomalian*) stărilor omenești, El îi pune pe toți în aceeași formă (*morphen*) [umană], pe toți însemnându-i cu aceeași pecete (*charaktera*) împărătească.”⁵⁹

Citând un text din Ioan Gură de Aur, David. C. Ford înțelege astfel că fie prin naștere biologică, fie prin renaștere spirituală, există o egalitate absolută între bărbat și femeie: „Hristos dă legi care privesc și pe bărbați și pe femei, deși pare că se adresează numai bărbaților. Vorbește capului, dar poruncile Sale sunt adresate deopotrivă (*koinen*) întregului trup. Vede în femeie și în bărbat o singură ființă (*zoon*) și nu face deosebire între sexe (*genos*).”⁶⁰

g) Despre suferință

Despre suferință Ioan zice că vine asupra sfinților ca să-i facă modești și smeriți, ca să nu se mândrească din pricina minunilor și a faptelor mari. Pavel însuși spune că „a fost răpit în al treilea cer” (II Cor. 12,2) „și am fost dus în rai” (II Cor. 12,4), adăugând că „Și ca să nu mă mândresc cu mulțimea descoperirilor, mi s-a dat un ghimpe în trup, un înger al Satanei, ca să mă palmuiască” (II Cor.

58. apud David C. Ford, *op. cit.*, pp. 240-241

59. *Ibidem*, pp. 241-242

60. *Ibidem*, p. 242

diferă în metoda și premisele lor.

Pentru aceasta, sfântul Vasile cel Mare a putut să dezvăluie (demaște) argumentele adversarilor săi eretici din seriozitatea lor aparentă și lauda pe care o nașteau din afirmația că se luptă pentru adevăr. Prin ironia bine-intenționată a scos în evidență inconsecvența și aberația lor. Așadar, pe când se prezentau că au baza în descoperirea „în Hristos” și declarau că sunt tradiționali, se dovedea că ale lor concluzii nu erau roadele unei dezvoltări a tradiției, ci propriile lor creații¹⁰. Acestea nu suportau nici lumina apocalipsei (descoperirii) și nici analiza filozofică.

Această metodă o folosește Marele Vasile în cuvântările împotriva lui Eunomie precum și în lucrarea despre Sfântul Duh. În începutul acestei lucrări, sfântul Vasile cel Mare face câteva raționamente reușite către prietenul său Amfilohiu despre sensul (rostul) întrebărilor și remarcă următoarele:

„Te laud mai ales pentru că întrebi nu ca să mă încerci, precum fac mulți acum, ci pentru a găsi cu adevărat adevărul. De altfel, sunt mulți cei ce ascultă cu curiozitate și mă întreabă cu stăruință. Este însă printre cele mai dificile lucruri să găsești un suflet dornic de învățătură care să caute adevărul, pentru a vindeca indiferența. Căci precum capcana vânătorilor și ambuscada luptătorilor au ascuns și încorporat vicleșugul așa și întrebările celor mulți, care vorbesc nu pentru a se folosi cu ceva din aceasta, ci ca să pară că au motiv de luptă îndreptățit în situația în care nu găsesc răspunsuri care să concorde cu dorințele lor. Și dacă se recunoaște înțelepciunea în neînțeleptul ce întreabă, cât de vrednic vom considera pe ascultătorul cel înțelept, care se compară de profet cu sfetnicul cel de admirat?”¹¹.

Cea mai obișnuită formă de ironie este atunci când se spune ceva serios fără însă să existe intenția corespunzătoare. O altă formă, care nu se înfățișează des, este când se spune ceva ca în glumă, în spatele căruia se ascunde însă o intenție serioasă. În operele antieretice ale Marelui Vasile se prezintă o variantă a celei de a doua forme. În concordanță cu aceasta, Marele Vasile analizând argumentele opozanților săi evidențiază consecințele lor logice. Acestea erau ineluctabil schimbătoare, deoarece tratat în dezvoltarea lor teologică s-au înstrăinat de

10. Vezi M. Βασιλείου, Κατά Ευνομίου 1, 19, PG 29, 556A: „Ὑποθέμενος εαυτὸν κατὰ τὸν λόγον ἄπερ ἐβούλετο, καὶ τὰ ἀκόλουθα λαβὼν ταῖς ὑποθέσεσιν, εἶτα εἰς ἀτόπους ἐννοίας εαυτὸν ἐξωθῶν, ἀναγκαίαν ἐντεύθεν οἶεται τὴν παραδοχὴν τῶν ἰδίων δογμάτων ἐπιδεικνύειν”. În gândirea Marelui Vasile se prezintă aplicat adevărul fundamental, că „ὁ λόγος ἡμῶν... οὐκ ἔστιν ναὶ καὶ οὐ. Ὁ τοῦ Θεοῦ γὰρ υἱὸς Χριστὸς Ἰησοῦς... οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὐ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν” (B’ Kor 1, 18-19).

11. Περὶ αγ. Πνεύματος 1,1, PG 32, 68A-69A.

punctul lor de plecare, apocalipsa (descoperirea).

Astfel, Marele Vasile, cercetând cu o dispoziție ironică pozițiile eretice ale lui Eunomie, demonstrează că concluziile ce reieșeau din analiza finală a acestor poziții erau simultan iraționale (absurde) și ridicole. Asemenea concluzii erau de exemplu următoarele: a) mișcările pe care le fac scarabeii creează timpul, b) nu este doar Fiul unul-născut, ci și musculițele, lăcustele și broaștele, c) Eunomie a descoperit o nouă unitate de măsură pentru timp, care nu are nici nume, nu este nici an, nici secol, ș.a.

Să vedem însă mai în amănunt astfel de exemple:

a) Sfântul Vasile cel Mare verificând definiția lui Eunomie că natura timpului este o mișcare calitativă a stelelor, analizează confuzia ereziarhului între existența temporală și locală sau între calitatea și cantitatea timpului. În legătură cu aceasta remarcă următoarele:

„Așadar, foarte înțeleptul a dorit să ne definească (stabilească) natura timpului, să vedem și aici siguranța și înțelepciunea rațiunii sale. Spune, așadar, că timpul este mișcare calitativă a stelelor, deci a soarelui, a lunii și a celorlalte, câte au posibilitatea de a se mișca singure. Ca ce va considera acest mare astronom distanța dintre creația cerului și a pământului până la creația stelelor? Căci acesta care cu puterea Duhului Sfânt a rescris cosmogonia spune că stelele cele mari care transmit lumină, însă și celelalte, s-au creat în ziua a treia. Precum se pare, nu a existat, deci, timp în zilele anterioare, căci încă nu se mișcau stelele, și de altfel nici nu se creaseră. Și când Isus al lui Navi lupta împotriva dușmanului și luna a rămas de-o parte, nici atunci nu a existat timp? Cum vom numi așadar intervalul de timp al zilei aceleia? Ce numire vei inventa? Căci dacă natura timpului a încetat să existe, este clar că în locul său ar trebui să vină veșnicia. Ca să numescă, însă, cineva un mic interval de timp al zilei veșnicie, nu depășește orice nebunie? Se pare că din multa deșteptăciune crede că mișcarea calitativă a stelelor face ziua și noaptea, și că acestea sunt parte a timpului. Pentru aceasta a spus că timpul este mișcare calitativă a stelelor, și nu a înțeles nici măcar ceea ce spune, căci mult mai adecvat ar fi fost să nu spună mișcare calitativă a stelelor, ci cantitativă. Cine însă este atât de copil în gândire, încât să nu știe că zilele și orele și lunile și anii sunt măsuri ale timpului și nu părți (ale sale), și timpul este intervalul care se întinde paralel cu lumea de la creația acesteia? În acest interval se măsoară orice mișcare fie a stelelor, fie a animalelor sau a oricărei alte creații care se mișcă, și cu aceasta bază (unitate) de măsură spunem că una se mișcă mai repede sau mai încet decât alta. Mai repede (se mișcă) aceea care într-o perioadă scurtă de timp parcurge o distanță mare, și mai încet (se mișcă) aceea care într-o

Iar în alt loc Sfântul Ioan Gură de Aur zice că nu trebuie iscodit cu indiscreție, ci trebuie așteptat sfârșitul lucrurilor: „Fiindcă nu trebuie iscodit cu indiscreție nici la început, nici după acestea; iar dacă ești atât de curios și indiscret, așteaptă sfârșitul și observă unde duc acestea și nu te frământa, nici nu te tulbura de la început.(...) Așadar, și tu, omule, nu-L iscodi indiscret pe Stăpânul comun, al nostru al tuturor; iar dacă ești atât de ambițios și îndrăzneț să boleşti de această nebunie, așteaptă și sfârșitul celor ce se fac. Căci dacă țărânul așteaptă toată iarna uitându-se nu la cele pe care le pătimește grâul în anotimpul rece, ci spre cele de care are să se desfăteze mai încolo, cu atât mai mult e drept să aștepți și tu sfârșitul când este vorba de Cel care cultivă tot pământul și sufletele noastre; și numesc sfârșit nu numai pe cele din viața de față – căci de multe ori aceasta va fi încă de aici – ci și pe cele din viața viitoare.”⁵⁶ Apostolul Pavel aduce în fața romanilor un exemplu grăitor de credință neclintită în Dumnezeu, pe Avraam: „Avraam a crezut cu nădejde împotriva oricărei nădejdi că va deveni tată al multor neamuri” (Rom. 4, 18). Însă tâlcuirea acestor cuvinte din Scriptură o aduce Ioan care zice: „Ce înseamnă: «cu nădejde împotriva oricărei»? Împotriva oricărei nădejdi omenеști cu nădejdea în Dumnezeu Care poate și biruie toate. Și el, bătrânul sterp care avea o femeie bătrână și steapă, a crezut nu numai că va deveni tată, ci tată al atâtor neamuri.”⁵⁷

f) Egali dar diferiți

Suntem de acord împreună cu David C. Ford cum că viziunea lui Ioan despre relația ontologică dintre bărbat și femeie, în special dintre soț și soție, nu poate fi înțeleasă altfel decât prin prisma unor tipare de ordine aplicate componentelor egale dar diferite prezente și în alte teme-capitole cu privire la creație, persoana umană, societate, viața duhovnicească personală și în însăși natura dumnezeiască. Ioan consideră totuși că niciunul din aceste tipare nu reprezintă o analogie directă sau corectă a relației bărbat-femeie.

Caracteristica generală a relației bărbat-femeie o constituie identitatea ontologică dintre bărbat și femeie, deoarece amândoi au o natură umană identică. Femeia are aceeași esență (*tes autes ousias*) cu bărbatul. În Omilia XXXIV la I

56. Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil...*, op. cit., pp. 290-291

57. *Ibidem*, p. 292

părți a ei, ascultă cum a fost lovit de uimire, cum a amețit, cum a sărit numaidecât înapoi cedând în fața necuprinsului ei.(...) Deci când a cercetat nu cum anume îi proniază Dumnezeu pe îngeri și pe arhangheli, pe heruvimi și serafimi și celelalte puteri negrăite, nici cum proniază soarele, luna, cerul, pământul și marea, nici cum proniază întreg neamul omenesc, nici cum proniază cele necuvântătoare, plantele, semințele, aerul, vânturile, izvoarele și râurile, nici cum proniază nașterea, creșterea și transformarea lor naturală, și celelalte asemenea acestora (...) – a strigat apostolul cu multă uimire aceste cuvinte: «O, adâncul bogăției, înțelepciunii și cunoașterii lui Dumnezeu [Rm 11,33].» (...) Fiindcă nu numai că nu le poate cuprinde cineva, dar nu poate nici măcar să facă începutul cercetării, astfel încât nu numai că nu va putea veni cineva la capătul ei, dar nu va putea aduldmea nici măcar începutul econo miilor Lui.”⁵⁴

Pentru a arăta apoi cât de adânc este păcatul mândriei omenești care iscodește fără sfială înțelepciunea lui Dumnezeu și din cauza căruia omul suferă foarte mult, Ioan zice: „Deci dacă adâncul bogăției, înțelepciunii și cunoașterii Lui e nemărginit, judecățile Lui sunt de necercetat, iar căile Lui de neadulmecat, darul Său e de nepovestit și pacea Lui covârșește toată mintea, a mea, a ta și a lui cutare, nu numai a lui Pavel și Petru, ci și a îngerilor și puterilor de sus, ce cuvânt de apărare vei avea atunci?, spune-mi! Ce iertare, când arăți o atât de mare nebunie și demență, vrând să cuprinzi cele neadulmecate și cerând socoteală de toată Pronia lui Dumnezeu?(...) Căci dacă Pavel, care se bucura de atâta cunoaștere (...) dă înapoi și iese din cunoașterea aflată sub cercetare, și nu numai nu poate găsi ceea ce caută, dar nu poate cerceta nici măcar începutul, fiindcă nici nu e cu puțință, cum nu va fi mai nenorocit decât toți și bolnav de cea mai grea nebunie cel care urmează o cale contrară aceluia? Fiindcă n-a spus numai acestea, ci scriind o dată corintenilor despre cunoaștere și arătând că, deși am învățat multe, măsura cunoașterii pe care o avem este mică și foarte mică, spune așa: «Dacă i se pare cuiva că a cunoscut ceva, n-a cunoscut încă așa cum trebuie» [I Co 8,2]. După care, arătând că multe lipsesc cunoașterii noastre și cea mai mare parte e rezervată timpului viitor, și că ni s-a dat doar puțin din ea, a adăugat: «În parte cunoaștem și în parte profețim. Dar când va veni ceea ce e desăvârșit, atunci ce e în parte va fi desființat» [I Co 13, 9-10].”⁵⁵

54. Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil. Despre deprimare, suferință și Providență. Către Olimpiada și cei rămași credincioși*, volum realizat de diac. Ioan I. Ică jr., Sibiu, Deisis, pp. 265-266

55. *Ibidem*, p. 267

perioadă mare de timp parcurge o distanță mică. Acesta, deoarece stelele se mișcă în timp, susține că sunt creatori ai timpului. În conformitate cu afirmația acestui bărbat mult înțelept, întrucât scarabeii se mișcă în timp, vom defini că timpul este mișcarea calitativă a scarabelilor, căci ce a spus acela nu diferă întru nimic de aceasta (ce am spus-o noi), afară numai de seriozitatea numelor”¹².

b) În încercarea lui Eunomie de a arăta că nu există nicio deosebire între (cele) ale Fiului și (cele) ale creației a spus că Fiul se numește Unul-născut nu pentru că s-a născut singur, ci întrucât s-a născut doar de la Dumnezeu. Astfel însă, observă sfântul Vasile cel Mare, devin identice creația și nașterea, prin urmare și Fiul se poate numi Unul-creat. Niciun om nu poate să fie singurul (unul) născut, deoarece toți se nasc prin unirea dintre bărbat și femeie.

„Nici Sarra nu a fost mama unui copil singur născut, deoarece nu l-a născut ea singură, ci împreună cu Avraam. Și dacă ar câștiga (s-ar impune) punctul vostru de vedere, trebuie să schimbe toți oamenii părerea și să învețe că numele nu înseamnă lipsa fraților, ci lipsa soțului. Deja și creația Logosului lui Dumnezeu pierde din valoarea sa, căci nici aceasta nu este singura născută, de vreme ce pentru creație Fiul a conlucrat cu Tatăl; însă nici pe aceasta nu o acceptă, întrucât numesc pe Fiul slujitor desăvârșit. Cum deci nu s-a făcut și creația numai de la Tatăl după părerea voastră, dacă legați pe dumnezeiescul Logos de Tatăl asemenea unui organ neînsuflit? Altminteri trebuie să tăgăduiască cineva că și constructorul de nave a făcut singur vaporul, deoarece a folosit pentru fabricarea sa ustensilele. Așadar, și creația este una născută și părțile sale, nu numai puterile nevăzute, ci și trupurile sensibile și dintre acestea cele mai de nimic: musculițele, lăcustele și broaștele”¹³.

c) Eunomie, cu afirmația sa că Fiul a fost făcut din nimic, a terminat într-un drum fără de ieșire, deoarece nu este posibil să stabilească acest neant din punct de vedere temporal neputând să-l încadreze nici în veșnicie, nici în timp.

„Mai apoi merită să laude cineva și prostia acestora, căci nu înțeleg cum că prin a spune că Fiul a venit în existență din nimic, îl prezintă mai tânăr nu doar Tatălui, ci și aceluia prin care se separă Fiul de Tatăl. Căci în mod necesar, dacă există ceva între Tatăl și Fiul, acesta este mai vechi decât existența Fiului. Însă ce ar putea să fie acesta? Ce altceva afară de veșnicie sau timp? Așadar, acesta care crede că viața Tatălui este mai multă ca viața Celui Unuia-Născut, cum altfel ar putea să măsoare sau să găsească mai multul acesta dacă nu cu distanța veacurilor

12. Κατά Ευνομίου 1, 21, PG 29, 557C-560C.

13. Κατά Ευνομίου 2, 21, PG 29, 617A-C.

și a anilor? Dacă este adevărat acesta, atunci spune minciuni Sfânta Scriptură, care spune că veacurile s-au creat prin Fiul și că toate se cuprind în veacuri. Dacă însă acum susțin că nu neagă cum că Fiul s-a născut mai înainte de veacuri, să nu scape din atenția noastră că ceea ce acceptă cu cuvinte în realitate îl trunchiază. Să întrebăm deci pe cei care derivă ființa Celui Unuia-Născut din nimic: care a fost acel interval de timp, când, precum afirmă, nu a existat? Ce numire ar născoci pentru aceasta?”¹⁴.

d) Față de (sfântul) Grigorie de Nyssa, care folosește pentru Eunomie o ironie atât de caustică ce produce cu adevărat uimire, ironia Marelui Vasile nu are (acel) caracter batjocoritor sau asprime necioplită, ci respiră politețe, lipsa patosului și presupune o avansată cunoaștere, delicatețe și sensibilitate.

Doar într-o singură situație folosește sfântul Vasile cel Mare o oarecare ironie adâncă (dură) pentru a descrie pe adversarii săi eretici. Ereziarhul Eunomie a fost ucenic al lui Aetie, un arian extremist. Eunomie a fost foarte apropiat de Aetie devenind secretar al său. Prin această calitate a putut să salveze mai târziu învățăturile cele greșite ale dascălului său. Cei doi se distingeau ca teoreticieni ai anomeilor, parte extremistă a arienilor.

În prologul primului cuvânt împotriva lui Eunomie, Marele Vasile observă corect că cercetând pe Eunomie, cercetează simultan și pe Aetie. Și pentru a arăta strânsa legătură a acestor două persoane face o reușită corelație ironică între aceștia și o pereche ce se menționează în Vechiul Testament, spunând următoarele: „Măcar să reușesc cu rugăciunile voastre să dobândească cuvintele mele atâta putere, încât, precum s-a întâmplat și cu râvnitorul Finees, cu doar o lovitură a cercetării, să pot lovi de moarte simultan pe cei doi care sunt strâns îmbrățișați cu nelegiuirea (impietatea)”¹⁵.

Pentru a înțelege ironia ce ascunde în aceste cuvinte trebuie să ne amintim episodul Vechiului Testament, la care face aluzie Marele Vasile. În cartea Numeri (25, 6-8) se menționează că un israelitean a păcătuit cu o idololatră madianită. Evenimentul acesta a infuriat atât de mult pe zilotul Finees, încât a intrat în camera în care se afla nelegiuita pereche și cu o lovitură a suliei sale a ucis pe amândoi.

Pentru cei care cunosc respectiva istorisire a Vechiului Testament, ironia este clară. Paralelismul nelegiuitei perechi din Vechiul Testament cu perechea Aetie și Eunomie ne lasă să ne închipuim și lucruri ce nu ar fi fost, probabil, ușor de scris¹⁶.

14. Κατά Ευνομίου 2, 13, PG 29, 593C-569B.

15. Κατά Ευνομίου 1, 1, PG 29, 500B-501A.

16. Despre libertinitatea lui Aetie vezi ‘Επιφανίου Κωνσταντίας, Πανάριον 3,

netulburată de patimi, adică rațiunea cea după fire, pe care a avut-o omul prin creație, prin curățirea de patimi. Câtă vreme mai e o pornire spre păcat în om, nu e nici deplin curat, nici deplin rațional. Toată cunoștința a devenit dispersată în urma căderii. Învățații cunosc rațiuni separate ale lucrurilor, cei neînvățați își fac fel de fel de gânduri amestecate cu patimile. Aceasta produce o conlocuire de idei, de multe ori plină de contradicții, dar nu un între unitar. Nu se cunoaște înțelepciunea ca Persoană Supremă, din care pornesc toate rațiunile și în care se unifică toate și în unire cu care se unesc toți.”⁵²

Vorbind despre minte Antonie cel mare zice: „Trupul vede prin ochi; iar sufletul prin minte. Și precum trupul fără ochi e orb și nu vede soarele care luminează tot pământul și marea, nici nu se poate bucura de lumină, așa și sufletul, dacă nu are minte bună și viețuire cuvioasă, este orb și nu se înțelege pe Dumnezeu, Făcătorul și Binefăcătorul tuturor, și nu-L preamărește, nici nu va putea să se bucure de nestricăciunea Lui și de bunurile veșnice. Mintea nu este suflet, ci dar de la Dumnezeu care mântuiește sufletul. Ea călăuzește sufletul și-l sfătuiește la ceea ce-i plăcut lui Dumnezeu: să disprețuiască cele vremelnice, trupești și stricăcioase și să râvnească bunurile cele veșnice, nestricăcioase și netrupești.”⁵³

e) Cred că și în sensul celor arătate mai sus despre rațiunea umană și celelalte a înțeles Ioan Gură de Aur **că este lucru primejdios a iscodi cu curiozitate și indiscreție înțelepciunea negrăită a lui Dumnezeu.**

Ioan Gură de Aur îl ia drept exemplu în explicația sa, pe marele apostol Pavel pentru a arăta cât de necuprinsă pentru mintea omenească este înțelepciunea lui Dumnezeu: „Cine a fost mai înțelept decât Pavel? Spune-mi! Oare n-a fost el vas al alegerii [FA 9,15]? (...) N-a auzit el singur cele ce nici unui om nu-i este cu putință a le grăi? N-a fost răpit în rai? N-a fost urcat până la al treilea cer? (...) Și totuși acest bărbat atât de mare, atât de înțelept, puternic și duhovnicesc (...) când a căzut în cercetarea Proniei lui Dumnezeu, și nu a întregii Pronii, ci doar a unei

52. Pr. Dumitru Stăniloae, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. 7, E IBMBOR, București, 1977, pp. 91-91, notele 129-130

53. Antonie cel Mare, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. 1, Editura Harisma, București, 1993, p. 44, 39

subiect comunicabil, subiect pentru alte subiecte. Ca persoană omul nu există numai pentru sine, ci și pentru ceilalți, sau se realizează pe sine în comunicare cu ceilalți. În fața și cuvântul lui se reflectă și se realizează conștiința sa că e pentru alții, că nu se poate realiza decât în comuniune cu alții. În fața omului se reflectă toate urmele lăsate de întâlnirea și de convorbirea cu ceilalți oameni. Iar cuvintele lui se îmbogățesc din convorbirea cu ceilalți, din învățarea de la ei, din cuvântul lor oral sau scris. În fața și în cuvintele fiecăruia se păstrează urmele și vibrațiile sentimentelor produse de alții.

Fața ține de om, pentru că el este pentru alții, și prin față își arată trebuința să fie cu ei, să se intereseze de ei, și alții să știe că el se interesează de ei. Fața nu aparține cuiva în izolare. Fața e protecția inevitabilă a insului spre ceilalți. Ea ține de el, pentru că el ține de ceilalți. De aceea a luat Fiul lui Dumnezeu față omenească. El a arătat prin aceasta interesul Lui față de noi, voința de a comunica cu noi.⁴⁹

d) Rațiunea umană

Vorbind despre rațiunea umană Pr. D. Stăniloae afirma: „cosmosul și natura umană ca intim legată de cosmos sunt imprimate de o raționalitate, iar omul – creatură a lui Dumnezeu – e dotat în plus cu o rațiune capabilă de cunoaștere conștientă a raționalității cosmosului și a propriei sale naturi.”⁵⁰ Raționali după fire s-au arătat „numai sfinții prin curăție. Căci rațiune curată nu a avut nici unul dintre înțelepții întru ale rațiunii, dat fiind că și-au stricat rațiunea de la început prin gânduri. Fiindcă duhul pământesc și mult vorbitor al înțelepciunii lumii acesteia, apropiind rațiunile de cei mai cunoscători, iar gândurile de cei mai neînvățați, pricinuiește împreună lor locuire lipsindu-i pe oameni de înțelepciunea ipostaziată și de vederea ei, sau de cunoștința neîmpărțită și unitară.”⁵¹

Explicând unele cuvinte D. Stăniloae spune că „Părinții nu separă planul etic de cel rațional. Deplin rațional e sfântul. El și-a recâștigat privirea și judecata

49. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 58

50. Pr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ediția II, EIBMBOR, București, 1996, p. 12

51. Sf. Grigore Sinaitul, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. 7, EIBMBOR, București, 1977, p. 91

Însă, folosirea ironiei are limite și granițe în care poate să se manifeste. În pozițiile (tezele) de mai sus ale lui Eunomie a fost posibilă folosirea ironiei, deoarece absurditatea argumentelor sale nu era evidentă și ușor de deslușit pentru cineva neinițiat.

Deseori există însă situații în care prostia și absurditatea sunt evidente. În aceste situații ar fi greșit să se folosească ironia deoarece poate aduce un rezultat contrar (așteptărilor), prostia (neghiobia) ar putea să primească valoare și să se rădă de cel ce o examinează, care cu ironia se luptă să spargă uși deschise¹⁷. Pe de altă parte, un efort pasionat de a ridiculiza orice poziție adversă, face imposibilă manifestarea ironiei, care în mod necesar presupune un climat calm și dominat de stăpânirea de sine. Potrivită în această situație este observația lui Aristotel că „cei care folosesc cu moderație ironia se bucură”¹⁸.

Se pare că aceasta știa destul de bine sfântul Vasile cel Mare. De aceea, în legătură cu tezele lui Eunomie, unde absurditatea era evidentă, remarcă în mod caracteristic următoarele: „Aceste prostii nu mă lasă inima să le cercetez. Se pare că cel care încearcă să cerceteze pe cel ce spune prostii se confundă (asimilează) cu el. Îmi pare că pentru aceasta și Solomon sfătuiește să nu răspundă cineva celui fără de minte și nici să se coboare la nivelul neroziei sale”¹⁹. În aceste situații trebuie să acceptăm, după Marele Vasile, că nu este posibil să aplicăm criteriile adevărului celor ce au frământat viața lor cu minciuna²⁰.

Într-o situație asemănătoare, notează următoarele: „Deoarece absurditatea este evidentă, mă arăt ca neavând argumente să cercetez lipsa lor de rațiune și astfel îmi pare că, în ciuda prostiei lor, câștigă ceva. Precum în obiectele ce sunt moi și cedează ușor nu poți să reușești (să dai) o lovitură puternică, căci nu prezintă rezistență, în același fel, nu poate nimeni să cerceteze cu putere pe cele ce în mod evident sunt prostești. Deci, nu ne rămâne nimic altceva decât să le

1, 4, PG 42, 524B: „Ἀκηκόαμεν... ὡς τινες κατηγοροῦντο ἐπὶ ἀτοπήματι γυναικὸς ἄδοντες... Ὁ δὲ οὐδὲ περὶ τούτων χαλεπῶς ἔφερεν, ἀλλὰ καὶ μάτην ἐχλεύαζε, φάσκων μηδὲν εἶναι το τοιούτον. Σωματική γὰρ ἐστὶν ἡ χρεία καὶ ἡ υπηρεσία, ὥσπερ γὰρ, φησί, περὶ τοὺς κνηθόμετα (καὶ αὐτὸς μὲν αἰδοῦμαι λέγειν ὅσαπερ ἐκεῖνος ἀκόθαρος διηγῆσατο), λαβόντες δὲ, φησί, πτερόν ἢ κάρφος, τοὺς κνηθόμετα καὶ οὕτω πανόμεθα τῆς περὶ τὴν ἀκοήν κνησμονῆς, οὗτο καὶ τοῦτο, φησί, συμβαίνει κατὰ φύσιν, καὶ εἰ τις ἐπιτελέσειεν, οὐχ αμαρτάνει”.

17. *Vezi* Κατὰ Εὐνομίου 1,5, PG 29, 516AB.

18. Ἀριστοτέλη, Ἠθικά Νικομάχεια δ 13, 1127b, 16-18.

19. Κατὰ Εὐνομίου 1, 11, PG 29, 537B.

20. Κατὰ Εὐνομίου 1, 4, PG 29, 513B.

trecem sub tăcere...”²¹. Precum, așadar, poate să se întâmple cu un campion când încearcă să se întrecă cu un neexperimentat. Nu este deloc imposibil ca în cele din urmă să se învingă campionul prin jocul adversarului său, care nu cunoaște regulile principale.

Ironia, precum am spus și mai înainte, are o sensibilitate deosebită pentru tot ce este mincinos, deșert și irațional (prostesc). De aceea este foarte ușor, dacă nu este atent cineva, să identifice ironia cu satira, ridiculizarea și ofensa. Aceasta, însă, ar fi (un lucru) greșit. Chiar dacă au ca punct comun sensibilitatea pentru ce este deșert, etc., diferă în modul de a înfrunta (aborda) spre exemplu deșertăciunea cu un atac direct, asemenea unui justițiar, după cum ar acționa satira. Dimpotrivă, dese ori ironia pare să întărească cu multă râvnă deșertăciunea deșertăciunii, (pare) să vrea să înnebunească nebunia, să împingă prostia la capătul răbdării (limita extremă) și să se lupte să ridice febra absurdității la o temperatură greu de văzut (de imaginat).

Astfel, exagerarea care cu generozitate se oferă deșertăciunii de către ironie, aduce împreună cu ea și distrugerea finală. În felul acesta, sistemul ce s-a întemeiat pe aroganță și deșertăciune putrezește și se prăbușește singur, deoarece prin exagerarea (hiperbolizarea) sa i se sustrag puterile de convingere.

Din această prismă trebuie să vedem cuvintele pe care sfântul Vasile cel Mare le așează în gura lui Eunomie: „Nu fiți supărați pe mine oamenilor pentru că am urcat în vârful cel mai înalt al virtuții, am depășit cele pământești și am mutat întreaga mea viață în cer”²². „Aceștia sunt, precum spune, cei care disprețuiesc toate câte se află jos la picioarele lor și traversează cerul și toate puterile supra-lumești și se unesc, prin mintea lor, cu ființa primă”²³. Comentând, în altă parte, Marele Vasile afirmația lui Eunomie cum că a pătruns în taina ființei divine se întreabă dacă Dumnezeu, care nu a descoperit Patriarhilor Vechiului Testament numele său (Ieșire, 6, 2-3), ar fi fost posibil să descopere acum ființa Sa. Și continuă, remarcând cu o adâncă ironie următoarele: „Se pare că Dumnezeu a descoperit lui Eunomie nu doar numele Său, ci și însăși ființa Sa. Deci Acesta care este atât de confidențial și nu s-a descoperit nici unuia dintre sfinți, Îl descoperă acesta (Eunomie) scriind cărți și Îl vestește imprudent (necugetat) tuturor oamenilor”²⁴. Cu același duh, Marele Vasile combate Apologia lui Eunomie și o caracterizează

Ținta existenței noastre este iubirea desăvârșită între oameni ca frați, din puterea iubirii față de noi a Celui ce, creându-ne ca frați ai Lui S-a făcut ca om și frate desăvârșit al nostru. Iubirea Lui față de noi, care a mers până la jertfa Sa pe cruce pentru noi, poate ridica și iubirea noastră față de El și între noi la cea mai mare înălțime și o poate întreține astfel în veci. Adâncimea persoanei umane se află în infinitatea lui Dumnezeu. Din ea soarbe bogăția infinității. Numai un Creator personal și iubitor prin Sine poate să dea persoanelor create o valoare prin care să se impună ca existențe de neuitat semenilor, deci și neputința de a se uita în veci unele pe altele, fapt în care se arată că le-a făcut pentru veșnicie.

Eu pot iubi, dacă voiesc, la nesfârșit o altă persoană, pentru că prin unirea mea cu Dumnezeu și prin puterea ce-mi este dată de El pentru această unire, îmi pot prelungi și înnoi la nesfârșit iubirea mea față de acea persoană, dar și pentru că există o unire a ei cu Dumnezeu care o face vrednică de a fi iubită la nesfârșit⁴⁷.

D. Melehov observă că teoriile sociologice contemporane ale personalității cer să fie cercetate atât aspectele ei biologice („biogene”), cât și psihologice („psihogene”) și sociale („sociogene”). Spre deosebire de teoriile mecaniciste, materialiste, psihologia dialectică vede factorul principal, determinant al personalității în relațiile ei sociale (V. N. Miasîșcev), în cele mai înalte poziții ideatice, motive, scopuri și valori (sociale și spirituale) ale ei, care definesc „sensul personal” al comportamentului și gesturilor omului (A. N. Leontiev), care reprezintă partea indispensabilă și definitorie a personalității, care asigură inhibiția și reglarea tuturor formelor înnăscute și dobândite de comportament⁴⁸.

c) Fața omenească

După D. Stăniloae fața omenească „este prin ea însăși mijlocul de comunicare între oameni. Fața nu este dată omului pentru o existență a lui în izolare individualistă. Din acest punct de vedere există o mare identitate de rol între fața omului și cuvântul rostit de acesta. Amândouă sunt date insului pentru a se comunica altora. Ele sunt date omului pentru că el este o persoană, deci

21. Περί Αγ. Πνεύματος 17, 41, PG 32, 144D-145A.

22. Κατά Εὐνομίου 1, 3, PG 29, 508D-509A.

23. Κατά Εὐνομίου 1, 13, PG 29, 541B.

24. Κατά Εὐνομίου 1, 13, PG 29, 541C- 544A.

47. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Studii de Teologie Dogmatică*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1990, pp. 157-160

48. Prof. Dmitri Melehov, *Psichiatria și problemele vieții duhovnicești*. Traducere din limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Cartea Ortodoxă, București, p. 13

ca persoană.

Chipul nu înseamnă asemănarea omului cu Dumnezeu după ființă, ci asemănarea cu El în ce privește stăpânirea; nu în ceea ce privește chipul formei, ci în ceea ce privește stăpânirea⁴⁵.

Omul care poartă în sufletul său chipul Creatorului – acest chip care pururea stă îndreptat spre Creator – se vedește el însuși ca un creator. Și, ca un gânditor și cunoscător ce este, el creează din nou lumea și dă lucrurilor și fapturilor înțelesul lor. Creația aceasta secundă e o împlinire de sfințire. El pune tuturor numele lor. Și așa, ele sunt cu un rost lăuntric, fiindcă sunt rânduite și îndreptățite de către om. Dacă el însuși și lucrurile țin de o lume mult cuprinzătoare, dar care nu se poate ridica la recunoașterea și preamărirea Altuia de mai sus, nu-i mai rămâne decât să se cufunde în sine și să se adore pe sine. Așa, lumea care nu mai cunoaște nimic mai presus de ea și nu e susținută de ceva de sus cade la marea primejdie. Creațiunea toată, a cărei esență este adorarea, piere, se destramă, întâmplătoare, monstruoasă⁴⁶.

Persoana umană este o existență conștientă de sine. Eul acesteia urmărește prin cugetare, sau prin conștiința de sine să știe că este el sau sinea de care este conștient. Eul urmărește prin cugetare sau prin conștiința de sine să știe cel puțin ce este, de unde este și cu ce rost este. Căci omul se cunoaște că nu este de la sine. Animalul, planta, lucrurile materiale nu știu de ele și de aceea nu-și pun întrebări despre ce sunt, de unde vin și ce rost au și nici nu cugetă spre a afla un răspuns la ele spune Pr. Dumitru Stăniloae. Noi vom reda foarte pe scurt explicația acestuia despre țința și sensul vieții persoanei umane: sensul meu ca persoană umană cugetătoare se luminează în mod mai satisfăcător numai din îmbogățirea cu sensurile ce mi le descoperă ceilalți și cu sensurile ce le descopăr, în lume, împreună cu alții. Plusul de existență a mea din știrea despre tine, vine din faptul că știrea mea despre tine nu e o știre pur teoretică, nu e o știință despre un obiect pasiv și orb, pe care-l pot folosi numai eu cum voiesc, ci că eu întâlnesc în tine un alt subiect care îmi acordă o importanță, care-mi dă un ajutor în mod liber. În relația conștientă dintre mine și tine e implicată o prețuire mutuală, care merge între unele persoane mai apropiate până la iubire, care este o comunicare de putere.

45. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a IX-a la Facere* în *Omilia la Facere*. Traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2003, pp. 85, 93

46. Ieromonahul Sandu Tudor, *Caiete. Ce este omul?* Editura Christiana, București, 2003, p. 114

„constituție luminoasă” pe când pe eretic îl împodobește cu epitete de laudă și îl supranumește „cel mai înțelept”, „cel mai bun”, „înțelept întru toate”, „important astronom”, etc.²⁵

Unei „înțelepciuni” fără de minte și surde (neserioase), care vrea să pară că are pregătite răspunsuri pentru toate (întrebările), este corect din punctul de vedere al ironiei să nu i se declare opoziție imediată. Dimpotrivă, trebuie să i arate admirație, călduroase aplauze și triumfală recunoaștere a victoriei sale. Astfel, se va ridica în punctul cel mai înalt (va ajunge la culme) prostia și absurditatea sa patologică²⁶. În această situație, cel ironic păstrează neatins calmul și libertatea duhovnicească, cunoaște foarte bine că acest balon pe care îl umflă continuu va exploda cândva. Această cunoaștere este pentru cel ironic o rară desfătare și satisfacție. Astfel de experiențe abundă și între oamenii asupriți din punct de vedere politic, în special de la (din partea) dictaturilor ridicole și din partea slugilor hazlii care le servesc și care cer respect și admirație.

Forma ironiei acesteia nu se prezintă des. Este însă mai eficientă ca ironia care se luptă cu arma în opoziție directă. În special, alcătuiește poate cel mai potrivit mod de a se înfrunta cineva care posedă o insistentă idee a lucrului superior și măreț, care nu este rară sau necunoscută în lumea teologică. Este vorba despre acela care crede că posedă o idee explozivă și din prisma aceasta se luptă cu o arogantă absurditate și cu o bolnăvicioasă pasiune să explice orice. În mod caracteristic remarcă Marele Vasile despre preocupare insistentă a lui Eunomie nu noțiunea „necreat” (nenăscut) în corelație cu ființa lui Dumnezeu, următoarele: „a condus cuvântul la ceea ce a vrut și peste tot fragmentând (noțiunea de) nenăscut, a adunat mai apoi, după cum a crezut, esența (înțelesul)”²⁷. Astfel, orice pătimaș nu face nimic altceva decât să vorbească neîncetat despre aceasta, unica, necomparabilă sa idee și să epuizeze pe interlocutorii săi cu monotonia.

Pe fiecare om stăpânit de o idee fixă poate oricine să-l întărească și să-l facă să vorbească nestăvilit despre ideea sa, ajunge să apese butonul corect al egoismului său. În conformitate cu regulile de funcționare ale ironiei, cel ironic trebuie să pară că se minunează de extraordinara idee pe care o stăpânește interlocutorul său. Astfel, fiecare pătimaș se poate transforma într-o marionetă ascultătoare²⁸, cu răspuns deplin la ostentativele mișcări ale celui ironic, care deține frâul discuției și

25. Vezi *Κατά Ευνομίου* 1, 2, PG 29, 504C; 1, 21, 557C-560A; 2, 23, PG 29, 624C; 2, 24, 628C; 2, 10, 589A; 3, 6, PG 29, 665D.

26. Vezi S. Kierkegaard, *op. cit.*, p. 266.

27. *Κατά Ευνομίου* 1, 11, PG 29, 537A; 1, 9, PG 29, 533A.

28. Vezi S. Kierkegaard, *op. cit.*, p. 266-267.

în felul acesta programează mișcările.

Pentru coerența (celor spuse) să vedem și un exemplu corespunzător de întrebuintare a ironiei de către sfântul Vasile cel Mare, pe care l-a salvat sfântul Grigorie Teologul. În acesta se folosește ironia în scopuri clare de apărare și autoapărare. Ironia, în situația aceasta, se manifestă cu excesivă supunere și cu o inocentă maleabilitate în fața violenței crude. Abandonarea Marelui Vasile în evenimentul pe care avem să-l vedem dintr-o evidentă și așteptată încercare defensivă a avut dublu rezultat. Pe de-o parte a împins pe demnitarul persecutor într-o irațională depășire a drepturilor sale și astfel a creat premisele pentru inevitabila sa ridiculizare, iar pe de altă parte, poporul revoltat, care a văzut nedreptatea ce s-a făcut ierarhului și lipsa reacției din partea sa, și-a însușit cu putere și succes apărarea sfântului.

Episodul respectiv a evoluat în felul următor: judecătorul Capadociei a forțat o văduvă nobilă să se căsătorească cu el fără de voința sa. Femeia, pentru a se elibera din această insuportabilă presiune, s-a adăpostit în biserică pentru azil. Sfântul Vasile cel Mare a luat asupra sa apărarea femeii. Această intervenție a încins mânia judecătorului, care nu s-a mulțumit cu o cercetare smerită la casa ierarhului, „ci a poruncit să se prezinte în fața sa și să se apere nu într-un mod calm și iubitor de oameni, ci ca și cum ar fi un condamnat. Acela, deci, s-a prezentat iar judecătorul a stat în scaunul său plin de mânie și de aroganță. Vasile, însă, a stat exact ca Iisus, Domnul meu, când l-a judecat Pilat. Trăsnetele dumnezeieștii dreptăți au întârziat, și... cuțitul (pumnalul) lui Dumnezeu se lustruia încă și a preluat activitatea sa. Și arcul Dumnezeului Judecății (dreptății) s-a încordat, însă nu a slobozit săgeata, dând încă o șansă de pocăință. Acesta este, precum știm, modul în care acționează dreptatea Domnului.

Observă, deci, modul diferit de abordare a lucrurilor de către luptătorul evlaviei și de către persecutorul său. Judecătorul i-a poruncit să scoată și să arunce omoforul său. Acela i-a răspuns: „voi scoate, pentru hatârul tău (plăcerea ta), dacă vrei și hainele mele cele intime”. L-a amenințat că va porunci să fie lovit cu biciul, pe cel care trup nu are (datorită vieții sale ascetice), și acela s-a aplecat. L-a amenințat că-l va zgâria cu unghiile (cele de fier), și acela a răspuns: „prin zgârieturile trupului meu îmi aduci un serviciu, căci îmi vindecă ficatul, care vezi cum mă torturează”. Acestea, dar, s-au întâmplat între cei doi. Cetățenii, însă, doar ce au aflat de acest eveniment neplăcut și de pericolul ce îi amenințase (căci fiecare a considerat această amenințare ca fiind pentru sine) s-au înfuriat cu toții. Și precum fumul obligă albina să iasă repede afară din stup, așa unul după altul s-au răsculat din orice familie și de orice vârstă și mai ales cei înarmați și

Un lucru este foarte clar deci, omul este alcătuit din trup și suflet care are trei mișcări generale, adunate într-una: cea după minte, cea după rațiune, cea după simțire. De unde și protopărintele Adam care nerezemându-și ochiul sufletului în lumina dumnezeiască, ci pipăind și mângâind cu amândouă mâinile amestecătura materiei, ca un orb, în întunericul neștiinței, s-a aplecat întreg spre simțire predându-se ei⁴².

Deosebirea dintre sufletul omului și sufletul animalului o face și Grigorie Palama când zice că : „Sufletul fiecăruia din dobitoacele necuvântătoare este viața trupului însuflețit prin el. Ele au viața nu ca ființă, ci ca lucrare, nefiind în sine ci pentru altul. Căci această viață nu se vede să aibă nimic altceva, decât cele ce le lucrează prin trup. De aceea, desfăcându-se acestea, se desface numaidecât și ea. Sufletul fiecăruia dintre oameni este și viața trupului însuflețit prin el și are lucrare de viață făcătoare pentru altul, lucrare ce se arată adică în trupul însuflețit de el. Dar are viața nu numai ca lucrare, ci și ca ființă, întrucât sufletul e viu prin el și pentru el însuși. Căci se arată având viața rațională și înțelegătoare, ca una ce e în chip vădit alta decât viața trupului și a celor ce sunt prin trup. De aceea, chiar desfăcându-se trupul, sufletul nu se destramă.”⁴³

b) Omul chip al lui Dumnezeu

„Și a zis Dumnezeu: să facem om după chipul Nostru și după asemănare și să stăpânească peștii” (Fac. 1, 26). Prin faptul ca este după *chip* el a putut tot timpul să tindă spre Chipul său real, iar prin aceea că este persoană a fost posibilă legătura personală, vie cu acest Arhetip⁴⁴. Persoana face ca omul să păstreze în el, chiar și la marginea existenței sale „chipul personal” al Cuvântului, iar pe de altă parte chipul presupune și condiționează prin existența lui, existența omului

42. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*. Traducere din limba greacă veche, introducere și note de Pr. Profesor Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2006, pp. 164, 232-233

43. Sf. Ierarh Grigorie Palama, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. 7, EIBMBOR, București, 1977, pp. 441-442

44. Despre faptul că omul tinde spre Dumnezeu scrie și Sfântul Augustin în *Cartea întâi din De libero arbitrio*. Ediție bilingvă. Studiu introductiv, traducere și note de Gh. I. Șerban. Control științific de Lucia Wald, Humanitas, București, 2004, p. 209

întru totul (*sphodra homonoounta*) și se unesc între ele prin lucrarea lor.”³⁸

Fer. Augustin vorbește despre patru ipoteze asupra originii sufletelor: „sau ele provin din același izvor; sau sunt făcute din nou în fiecare dintre indivizii care se nasc; sau există deja pe undeva și sunt trimise în trupurile celor care urmează să se nască fie prin voință divină, fie coborându-se în trupuri din proprie inițiativă; deci, va trebui să nu confirmăm pe niciuna dintre ele fără discernământ. Căci, sau această problemă n-a fost pusă încă în lumină și îndeajuns de bine explicată de către toți comentatorii creștini ai Cărților Divine, din pricina neclarității și complexității ei, sau, dacă lucru acesta s-a întâmplat deja, scrierile referitoare la ea n-au ajuns încă în mâinile noastre.”³⁹

Există totuși și o prioritate: sufletul are întâietate față de trup și este menit să-l conducă pe acesta la înțelepciune și iubire: „Acum mărturisim (*homologoumen*) că trupul este mai puțin important (*elattōna*) decât sufletul și inferior (*katadeesteran*) lui, dar nu opus sau potrivnic sau rău. El se supune (*hypokeisthai*) sufletului, așa cum se supune harpa harpistului și corabia corăbierului. Iar acestea nu se opun celor care le conduc și se folosesc de ele, ci conlucrează (*symbainonta*) cu ei întru totul (*sphodra*), deși nu se bucură de aceeași cinste (*homotima*) ca și artistul [sau corăbierul]. După cum atunci când cineva spune că arta ține de harpist și de corăbier, nu de harpă sau de corabie, nu înseamnă că defăimează instrumentele, ci doar că arată cât de mare este deosebirea dintre ele și artist [sau corăbier], tot astfel atunci când Apostolul Pavel spune că nu locuiește nimic bun în trupul lui, nu înseamnă că defăimează trupul, ci doar că atrage atenția asupra superiorității (*hyperechom*) sufletului.”⁴⁰

Ioan îi vedea pe toți oamenii legați în baza aceleiași naturi umane pe care o împărtășesc: „În trupul omenesc există un duh care ține totul laolaltă, făcând ca diferitele sale părți să fie una. Așa este și aici [în Biserică, Trup al lui Hristos]. Acesta este scopul întru care ne-a fost dat Duhul, pentru a-i uni pe cei despărțiți de culoare și datini; pentru ca bătrâni și tineri, bogați și săraci, prunci și flăcăi, bărbați și femei – toate sufletele să fie una, mai deplin chiar decât trupurile [...], ca în toate să fim un singur suflet (*mian psychen*).”⁴¹

38. cf. David C. Ford, *Bărbatul și femeia în viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur*. Trad. din limba engleză de Luminița Irina Niculescu, Editura Σοφία, București, 2004, p. 215

39. Sfântul Augustin în *Cartea a treia* din *De libero arbitrio*. Ediție bilingvă. Studiu introductiv, traducere și note de Gh. I. Șerban. Control științific de Lucia Wald, Humanitas, București, 2004, pp. 329-335

40. *Ibidem*, p. 217

41. David C. Ford, *Bărbatul și femeia*, *op. cit.*, p. 83

câți se ocupau cu țesătoria împărătească, deoarece aceștia sunt mai aprinși în aceste situații. Și fiecare folosea ca armă orice avea la-ndemână, orice îi oferea meseria sa, sau orice confecționase în grabă pentru situația aceasta. Țineau făclii în mâini, aveau pregătite pietre și ciomege ca să arunce, un drum urmau cu toții, un glas se auzea de la toți și un singur elan stăpâna pe toți. Mânia naște pe cel mai înspăimântător luptător sau general. Nici femeile nu au rămas neînarmate în acele momente, căci situația aceasta le tulburase și pe ele. Armele lor erau suveicile războiului de țesut. Acestea nu mai erau femei căci erau încinse cu râvna și pline de duh bărbătesc (curaj). În puține cuvinte, toți credeau ca vor primi titlul de cel mai cucernic dacă vor sfâșia pe judecător. Și considerau mai pios pe cel care va ataca primul împotriva celui care a făcut acest rău. Și ce credeți că a făcut acel neînsemnat și obraznic judecător? A început să-i roage vrednic de milă, ca vai de el, umilit, până s-a înfățișat Vasile... care doar cu forța a putut să împiedice poporul, care s-a înfrânat din respect față de acesta. Astfel, l-a salvat pe cel cere l-a batjocorit și acum îl ruga pentru mântuirea (scăparea) lui”²⁹.

După Capadocieni, folosirea spontană (originală) a ironiei nu se întâlnește des în literatura bisericească ulterioară. Foarte multe motive au contribuit la acesta și nu este posibil să le analizăm acum. Excepție în constatarea aceasta fac viețile „nebunilor după Hristos”, în care abundența și măiestria folosirii ironiei verifică convenționalismul și ipocrizia orânduirii eclesiale.

În deosebi, despre ironie în lucrările antieretice trebuie să consemnăm următoarele: corecta folosire și întrebuițate a ironiei acesteia trebuie să aibă drept scop ideile greșite și nu persoanele³⁰, altfel ironie este în pericol de a se transforma în satiră ieftină sau injuriu și de a pierde delicatețea sa, naturalețea și controlul indirect. Acesta este un adevăr ce din păcate se uită deseori, în special în zilele noastre, de înverșunată ce se prefac a fi luptători antieretici. Aceștia coboară lupta lor, precum toți fanaticii, la un foarte ieftin și neomenos nivel, cu atacuri personale, calomnieri, etc. Este lesne de înțeles că o astfel de climă nu ajută nici la descoperirea adevărului, nici la corecta funcționare a ironiei.

29. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 43, 56-57, PG 36, 568A-569C. Vezi și Muecke, *op. cit.*, p. 84: „În ironia auto-devalorizatoare cel ironic are... masca ce lucrează pozitiv... Ironicul, așadar, urcă în scenă jucând pe un neinformant, cinstit sau foarte entuziasmat erou. Acolo unde «impersonalul» erou poate să micșoreze importanța cuvântului, eroul ce se auto-devalorizează micșorează importanța sinelui său și impresia care se creează despre persoana sa este parte a strategiei sale ironice. Aceasta este cea mai importantă tehnică ironică a lui Socrate...”

30. Vezi ‘Ιω. Χρυσόστομος, *op. cit.*

Sfântul Vasile cel Mare deoarece a încercat să fie creștin adevărat, a fost și om complet (integrat). O deosebită exprimare a acestei omenii a fost și folosirea ironiei, căreia i-am observat în mod concis o latură. Poate din cele de mai sus ar fi posibil să se semnaleze unele concluzii folositoare, dar astfel, cu o analiză amănunțită, am fi în pericol de a deforma esența ironiei. De aceea, încredințăm această lucrare altora mai capabili și mai înțelepți.

Traducere realizată din limba neo-greacă de Msd. Alexandru Iorga după lucrarea „Η ειρωνεία στα αντιαιρετικά συγγράμματα του Μ. Βασιλείου” a profesorului Δημητρίου Γ. Τσάμη prezentată la 21-2-1980 în cadrul conferinței ce a avut loc la Centrul de Studii Bizantine al Universității din Tesalonic.



continuat lupta pe terenul asistenței sociale ca slujitor al lui Hristos timp de cinci ani. Munca sa pentru îngrijirea săracilor, a bolnavilor, a orfanilor, a văduvelor, precum și procesiunile de slăvire a Ortodoxiei „îl făcură pe Ioan un adevărat înger al cetății”³⁶.

Moștenind de la părinți o avere uriașă, Vasile cel Mare, un contemporan al lui Ioan Gură de Aur, a folosit-o în scopuri caritabile, ajutându-i pe bolnavi, pe săraci și pe bătrâni cu aceeași dragoste, indiferent dacă erau creștini, evrei sau păgâni. Bunătatea sufletească și spiritul milosteniei l-au adus, în anul 370, în înaltul scaun de episcop al Cezareei. Ajuns în acel rang bisericesc, el și-a desăvârșit opera de ajutorare prin înființarea unor așezăminte pentru săraci, călători, bătrâni, bolnavi, orfani și leproși. Chiar și reședința episcopală și-a mutat-o lângă așezămintele sale de caritate socială. S-a spus, pe drept cuvânt, că în timpul Sfântului Vasile, Cezareea ajunsese mai degrabă un oraș al asistenței sociale. În acele locuri, botezate „Vasiliade”, fiecare bolnav își avea apartamentul lui și îngrijitori speciali. Oamenii valizi pentru muncă erau repartizați la diferite ateliere, lucrând după puterile și priceperea lor. În fruntea fiecărei ramuri de muncă a fost pus câte un reprezentant al Bisericii³⁷.

II. a) Elemente de antropologie. Persoana umană sau taina asemănării

Antropologia teologică definește coordonatele fundamentale ale ființei umane din perspectiva vocației ei: îndumnezeirea. Ioan Gură de Aur găsește fascinantă relația de armonie care unește cele două coordonate majore ale persoanei umane, trupul și sufletul: „Dar dacă sufletul se îngrijește de trup, și ia măsuri de prevedere în legătură cu acesta și suferă mii de lucruri pentru a rămâne împreună cu el și nu vrea să se despartă de el, și dacă de asemeni trupul îi slujește sufletului și îi înlesnește dobândirea de cunoștințe (*gnosin*) ample și se conformează îndeletnicirilor sale, cum să fie potrivnice între ele și cum să fie în conflict? Căci eu înțeleg nu numai că nu sunt potrivnice, ci și că sunt potrivite

36. I. G. Coman, *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur*, în „Studii Teologice”, 1957/9-10, p. 25

37. Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri. Partea întâia. Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și cuvântări*. Traducere, introducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, Colecția Părinți și scriitori bisericești 17, EIBMBOR, București, 1986, pp. 27-30

pentru a mântui pe cât mai mulți...”³²

Dacă voia lui Dumnezeu este „să hrănim pe cel flămând, să adăpăm pe cel însetat și să îmbrăcăm pe cel gol, atunci toată trebuința este să urmăm Apostolului, care spune: «în toate v-am arătat că așa muncind trebuie să ajutați celor slabi», și să ascultăm pe cel care a învățat: «mai bine să muncească făcând cu mâinile sale lucruri folositoare, ca să aibă să dea celui care are trebuință.»”³³

Dragostea hrisostomică de om are ceva în comun cu umanismul păgân, în deosebi cu cel elenic în cultul măsurii. Bazată pe Evanghelie, dragostea hrisostomică de om nu ține seama de clasele sociale și nu face discriminări între oameni. Împreună cu clasicii poeziei și cu filozofii eleni, Ioan susține că una din marile nenorociri ale omului este depășirea limitelor proprii prin aventura în spații care nu-i aparțin³⁴.

d) Asistența socială

Începând cu anul 381, Ioan Gură de Aur s-a consacrat societății creștine. Devine diacon iar misiunea sa era ajutarea săracilor. Sub aripa Bisericii din Antiohia funcționa un fel de asistență socială de cruce roșie. Pentru el însă această muncă era aridă și aparent îndepărtată de lucrarea spirituală a unui preot: „Din cauza cruzimii voastre, Biserica e plină de câmpuri, de case închiriate, de căruțe, de cai, catări. Temându-se că or să vadă murind de foame văduvele, orfanii și fecioarele, episcopii voștri au fost obligați să acumuleze bunuri. Și acum nu mai îndrăznim să deschidem gura, Biserica nefiind mai bună decât oamenii din lume. Episcopii noștri sunt mai copleșiți de grijile materiale decât intendenții, economii și comercianții, deși ar trebui să se ocupe numai de sufletele voastre. Toată ziua calculează și percep taxe... Devenim ridicoli. În loc să ne dedicăm rugăciunii și învățării, ne petrecem timpul în dezbaterile prețurilor cu negustorii de vin, de grâu și de alte mărfuri; discuții interminabile, amestecate cu injurii grosolane.”³⁵

Cu toate că era nemulțumit Ioan s-a achitat de această funcție ireproșabil. A

32. apud Virgil Gheorghiu, *op. cit.*, pp. 57-58

33. Sfântul Vasile cel Mare, *Capitolele Regulilor Mici* în *Scrieri*. Partea a doua. Asceticile, colecția Părinți și Scriitori Bisericești, EIBMBOR, București, 1989, p.405

34. cf. Ioan G. Coman, *Personalitatea și actualitatea Sfântului Ioan Gură de Aur*, *op. cit.*, p. 133

35. cf. Virgil Gheorghiu, *Gură de Aur-atletul lui Hristos*, *op. cit.*, p. 61



CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

2009 – ANUL COMEMORATIV-OMAGIAL AL SFÂNTULUI VASILE CEL MARE, ARHIEPISCOPUL CEZAREEI CAPADOCIEI († 309) ȘI AL CELORLALȚI SFINȚI CAPADOCIENI

Pr. Dincă Marius
Pr. Popescu Gabriel

I. Sfinții Trei Ierarhi – Părinți capadocieni

Sfinții Trei Ierarhi – Vasile cel Mare, Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul și Ioan Gură de Aur – cunoscuți și invocați în rugăciunile Bisericii ca „mari dascăli ai lumii și ierarhi”, strălucesc ca niște luceferi luminoși pe firmamentul Bisericii creștine, umplând cu bogăția și lumina pe care o iradiază viața, operele și activitatea lor, veacurile creștine. Ei sunt personalități impunătoare care alcătuiesc o treime rar întâlnită de dascăli și ierarhi, podoabe ale Duhului Sfânt și ale Bisericii, care au înrăurit, au însuflețit, au entuziasmat și au format mulțimea de credincioși creștini din secolul IV, „secolul de aur” al Bisericii creștine, rămânând peste veacuri chipuri și modele de neegalat ale slujirii ei și bucurându-se de prețuire în toată creștinătatea.

Viața și activitatea Sfinților Trei Ierarhi sunt așa de bogate și cu laturi așa de multiple, încât fiecare aspect al lucrării bisericești se poate reflecta din plin în ceea ce ei au îndeplinit cu scrisul, cu vorbirea și cu fapta sau trăirea. Ei au fost

teologi și dascăli de profundă gândire și de rară subtilitate, cu vastă erudiție, darurile lor au fost minunate și alese, talentele lor neîntrecute, dar mai presus de toate, și poate în primul rând, ei au fost preoți și ierarhi și au rămas pentru noi chipuri desăvârșite ale adevăratului păstor creștin de suflute pe care l-au zugrăvit cu inegalabilă măiestrie în operele lor nemuritoare despre preoție și pe care toți trei l-au întruchipat în trăirea și în fapta lor. Niciun ideal nu le-a încălzit atât de mult sufletul ca preoția creștină.

În cele ce urmează ne vom opri asupra unor aspecte ale acestei laturi a vieții și activității marilor ierarhi pe care îi prăznuim astăzi, socotindu-le interesante și utile pentru munca desfășurată în acest așezământ teologic, sub îndrumarea lor, pentru formarea viitorilor păstori de suflute.

Pastorația creștină, adică arta și misiunea de a conduce sufletele la mântuire, este, așa cum au descris-o și au practicat-o Sfinții Trei Ierarhi, una dintre cele mai delicate și mai dificile lucrări pe care le poate îndeplini cel care s-a dedicat preoției. Și aceasta pentru faptul că elementul asupra căruia se exercită această întreagă lucrare este sufletul omenesc, cu multiplele lui aspecte și manifestări, cu nesfârșitele lui frământări, în năzuința lui spre Dumnezeu și spre desăvârșire. Pastorația este o continuă, susținută și intensă activitate de dăltuire a caracterelor și a sufletelor credincioșilor. Nu există modelare mai grea decât aceea a sufletului. Dacă o materie inertă, ca bronzul, fierul, marmura sau lemnul, se supune fără împotrivire mâinii pricepute a artistului, nu același lucru se întâmplă cu sufletul omenesc care, pentru a fi dăltuit și modelat, spre a deveni o comoară de virtuți și o statuie a desăvârșirii morale, necesită mult mai mult talent, mai multă răbdare și tact.

Pornind de la acest adevăr, Sfinții Trei Ierarhi au fost conștienți de marea răspundere care apasă pe umerii aceluia care își închină viața înaltei misiuni a preoției și pastorației creștine. Ei au privit cu toată seriozitatea și răspunderea cuvenită această misiune sfântă și s-au înspăimântat de ea, neîndrăznind să se socotească vrednici de o așa de înaltă chemare. Dar după ce au acceptat-o au făcut din ea cea mai sfântă lucrare a vieții lor.

Sfinții Trei Ierarhi au fost cu adevărat păstori de suflute și au lăsat posterității tratatele lor despre preoție, în care importanța și răspunderile pastorației au fost înfățișate magistral, rămânând definitorii pentru preoțimea din toate timpurile. Pastorația este, după Sfinții Trei Ierarhi, o lucrare de luminare și de ridicare a credincioșilor răătăciți sau prăbușiți în păcat și destrămare. Ea este o sarcină copleșitoare pe care marii noștri ierarhi o consideră nu numai o simplă știință sau artă, ci „arta artelor și știința științelor”, după expresia Sfântului Grigorie de Nazianz, tocmai pentru această importantă sarcină de modelare a sufletului

mănăstirea Vatoped din Muntele Athos. Mâna dreaptă a Sfântului Ioan prin care a împărțit mereu daruri celor în nevoi și prin care a împărțit harul Preasfântului Duh slujitorilor Domnului, e întreagă și se păstrează la Mănăstirea Filoteu din Muntele Athos.

Biserica Ortodoxă Română a primit în dar o părticică din sfintele moaște ale Sfântului Ioan Gură de Aur, pentru a fi depuse în catedrala Mântuirii Neamului; o vreme, ele au fost așezate în Paraclisul Reședinței Patriarhale, fiind scoase spre închinare pe 13 noiembrie, de ziua prăznuirii Sfântului.

c) O motivație puternică

Ioan revine în Antiohia din deșert cu o iubire infinită pentru Dumnezeu și pentru semenii săi. Asceza și virtutea sunt deșarte dacă ele nu sunt puse în slujba oamenilor. Era noua concepție socială a lui Gură de Aur: „Toți monahii care s-au retras pe vârfurile munților pentru a se răstigni în mii de feluri să asculte aceste cuvinte. Să-i ajute pe măsura puterii lor pe cei aflați în fruntea Bisericilor, să-i încurajeze prin rugăciunile lor, prin simpatia lor, prin dragostea lor. *Să știe bine că dacă, în ciuda îndepărtării, nu-i susțin pe cei pe care harul dumnezeiesc i-a aruncat în primejdii și i-a supus în atâtea neazuri, viața lor rămâne trunchiată și înțelepciunea lor mutilată.*”³⁰ Gură de Aur îi avertizează deci pe asceții care au sacrificat totul pentru Dumnezeu asupra pericolului unei vieți ratate și a unei înțelepciuni mutilate. Este de preferat zice Ioan „*să fii mai puțin virtuos și să-i întorci pe ceilalți la credință în loc să rămâi în munți și să-i vezi pe frații care se osândesc*”³¹.

Concepția socială a lui Ioan își găsisese sprijin și validitate în gândirea altui mare sociolog creștin, Sfântul Vasile cel Mare care afirma că: „Nimeni nu-și este suficient sieși, chiar și numai pentru nevoile trupului și tot avem nevoie unii de alții pentru necesitățile vieții. Dumnezeu Care ne-a creat a vrut să avem nevoie unii de alții, ca să rămânem legați unii de alții. Mai mult, iubirea lui Hristos nu îngăduie unui om să se gândească numai la el însuși. Or cel care trăiește cu totul singur *n-are alt scop decât propria sa mântuire*, ceea ce este în mod evident contrar legii iubirii pe care apostolii o urmau atunci când *căutau să se facă tuturor toate*

30. cf. Virgil Gheorghiu, *Gură de Aur-atletul lui Hristos*, Ed. Deisis, Sibiu, 2008, p.55

31. *Ibidem*, p. 56

localitate mult mai îndepărtată, Pityontis, pe coasta estică a Mării Negre, din cauză că adversarii lui Ioan i-au instigat pe împărații Honorius și Arcadius; în acest timp, o delegație a papei Inocențiu, a cerut socoteală celor doi împărați, episcopul Romei având în vedere convocarea unui sinod pentru „stabilirea timpului (ținerii) acestuia”²⁷. Plecând spre Pityontis, epuizat de osteneala călătoriei, episcopul Ioan se oprește la Comana, în biserica episcopului martir Vasilisc, unde, după ce se îmbracă cu veșminte albe „demne de viața (dusă de el)”, se împărtășește cu Sfintele Taine și spune: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate!”, „își întinse picioarele care atât de frumos alegaseră pentru mântuirea celor ce se pocăiseră și spre mustrarea celor ce au cultivat din belșug păcatul”²⁸ și muri pe 14 septembrie 407.

În anul 408 la cârma Imperiului Roman de Răsărit va veni Teodosie al II-lea (cel Mic), fiul împăratului Arcadie. În anul 418 urcă în scaunul de episcop al Constantinopolului succesorul lui Ioan, Aticus, care a fost forțat de clericii și credincioșii din Antiohia și din Constantinopol să-l treacă din nou pe Ioan în dipticul (pomelnicul) Bisericii din Constantinopol. Acest lucru a fost făcut și de episcopul Alexandru al Antiohiei în 413 și după ei și de către arhiepiscopul Alexandriei, Chiril în 419.

În anul 434 a fost ales întâistătător al Bisericii din Constantinopol, Proclu fost ucenic și secretar al Sfântului Ioan Gură de Aur. El a propus la cererea poporului în 437 împăratului Teodosie cel Mic, să aducă moaștele Sfântului Ioan de la Comana la Constantinopol. În luna ianuarie, în anul 438, în cadrul unei procesiuni speciale, moaștele Sfântului Ioan au fost ridicate din biserica Sf. Vasilisc, din Comana, și aduse în capitală, unde au fost întâmpinate cu mare evlavie de către împărat, senatori și mulțime de popor în fruntea cărora mergea patriarhul Proclu cu episcopi și mulți monahi. Moaștele Sfântului Ioan au fost așezate în biserica Sfinților Apostoli, unde împăratul Teodosie le-a acoperit cu porfira sa, și a îngenunchiat lângă ele, a cerut iertare sfântului pentru nedreptatea făcută de tatăl său, Arcadie și de împărăteasa Eudoxia²⁹.

Moaștele Sfântului Ioan au fost duse de la Constantinopol la Roma, iar în cele din urmă ele au revenit în 2005 împreună cu cele ale Sfântului Ierarh Grigorie de Nazianz, fiind așezate în biserica Sf. Gheorghe, catedrala Patriarhiei Ecumenice, unde se află și astăzi. Capul Sfântului Ioan Gură de Aur se află la

omenesc și de îndrumare a lui pe căile desăvârșirii. „Oricât de grea și de anevoioasă ne apare arta medicinei, cu mult mai greu este să studiezi și să vindecii moravuri, pasiuni, vicii și înclinări rele, să îndepărtezi din comunitate toate apucăturile sălbătice și animalice, să introduci și să statornicești în schimb obiceiuri blânde și bineplăcute lui Dumnezeu”, spune același Sfânt Părinte. Sfântul Vasile cel Mare subliniază și trasează precis sarcinile pastorației: „Tu, cel care ești păstor, ia seama să nu-ți scape nimic din cele ce aparțin meșteșugului și artei pastorale. Și ce aparține acestei arte? Să readuci oaia cea rătăcită, să refaci pe cea zdrobită, să vindecii pe cea bolnavă”. După Sfântul Ioan Gură de Aur, pastorația este „expresia practică a sufletului preotului pentru sufletele credincioșilor”. Lucrarea de pastorație a Sfinților Trei Ierarhi s-a desfășurat sub cele trei aspecte ale misiunii preoțești în general: învățătoresc, sfințitor și de îndrumare.

Pentru ca un preot să fie, ca păstor, un bun și iscusit învățător, este nevoie ca el să se înarmeze cu un arsenal întreg de cunoștințe, spre a face față tuturor împrejurărilor și situațiilor create, pentru a putea da răspunsurile potrivite și satisfăcătoare oricărei întrebări, pentru a ști să îndrumeze, să dojenească, unde este cazul, și să zidească sufletele credincioșilor. Și Sfinții Trei Ierarhi au fost oameni de o largă cultură, atât teologică, creștină, cât și clasică sau profană. Toți proveneau din medii culte, au studiat și s-au format în secolul de aur al Bisericii, la vestitele școli ale vremii, cu profesori iluștri, făcând o sinteză și o îmbinare admirabilă între cultura clasică și cea creștină. Ei au fost mari și profunzi cunoscători ai Sfintei Scripturi, pe care au interpretat-o ca nimeni alții, au iubit-o și au recomandat-o păstorilor de suflete drept carte de căpătâi. „Cine ar putea să facă preoție, zice Sfântul Grigorie de Nazianz, câtă vreme inima lui nu arde în el la cuvintele cele curate și fierbinți ale lui Dumnezeu și la tâlcuirea Scripturilor, câtă vreme nu le întipărește întreit pe placa inimii sale, ca să aibă gândul la Hristos, câtă vreme nu pătrunde până la comorile cele ascunse pentru ca să privească bogăția lor și apoi să îmbogățească din ele și pe alții, oferind cele duhovnicești oamenilor celor duhovnicești”.

Pe lângă cunoașterea desăvârșită a Sfintei Scripturi, Sfinții Trei Ierarhi au stăpânit vaste cunoștințe de cultură profană, recomandând și altora, mai ales tinerilor, însușirea ei, subliniind necesitatea și utilitatea acesteia. Este cunoscut sfatul pe care îl dă Sfântul Vasile cel Mare tinerilor, în omilia adresată lor (Către tineri), de a alege, ca albina nectarul, tot ceea ce este folositor din cultura profană. Iar Sfântul Grigorie de Nazianz spune că „studiile profane, știința profană, ajută pe credincioși și pe preoți să pătrundă mai adânc în cunoașterea dumnezeiescului autor al naturii”.

27. Sozomen, *op. cit.*, p. 230

28. Socrate, *op. cit.*, XI, p.83

29. Fer. Teodoret al Cirului, *op. cit.*, p. 238

Sfinții Trei Ierarhi au învățat pe credincioși prin propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu. Toți trei au fost mari propovăduitori ai cuvântului Sfintei Scripturi și au predicat în toate împrejurările, dar mai ales Sfântul Ioan Gură de Aur, care rămâne cel mai mare predicator al tuturor timpurilor. În cartea a cincea a tratatului Despre preoție, el se ocupă de caracterul și referințele predicilor alcătuite pentru mulțimile de credincioși. Acestea cer întotdeauna o aprofundare temeinică a tuturor problemelor vieții, studiu și pregătire serioasă. După marele ierarh, nu-i este îngăduit nimănui să predice fără pregătire. Omiliile și cuvântările sale sunt model de oratorie creștină, ca și Hexaimeronul Sfântului Vasile cel Mare sau Cele cinci cuvântări teologice ale Sfântului Grigorie de Nazianz. Oratoria Sfinților Trei Ierarhi se impune și azi ca o creație de rar nivel omiletic și literar. Sarea omiliilor Sfântului Vasile cel Mare, lucrătura în filigran de aur a cuvântărilor Sfântului Grigorie, pateticul, realismul și scilpirea comparațiilor din discursurile sau predicile Sfântului Ioan sunt și rămân „achiziții pentru totdeauna”, care „împodobesc Biserica Mântuitorului și creștinătatea întreagă cu frumuseți rare”. Făcând teologie înaltă, ei au predicat totuși pe înțelesul tuturor, pentru toate categoriile de credincioși și în toate împrejurările de la bucuria panegiricului unui praznic împărătesc la tristețea necrologului, de la lecția de catehizare și predica liturgică la cuvântarea publică, de la mângâierea săracilor și necăjiților la mustrarea aspră a împăraților.

În importanta operă de păstorie a credincioșilor, preotul urmărește sfințirea vieții acestora. Dar pentru a face sfânt pe altul, păstorul trebuie să fie el mai întâi un om curat și sfânt, să fie un om al virtuții, căci înduhovnicirea și sfințirea vieții credincioșilor depinde de gradul de înduhovnicire și sfințenie al păstorilor. Sfințenia este una din cuceririle cele mai înalte ale vieții duhovnicești a celor Trei Ierarhi. Știința lor superioară a întărit și înflorit dorul lor după sfințenie, după desăvârșire. Sfântul Grigorie Teologul spune că „păstorul trebuie să fie în toate împrejurările, în tot locul și timpul, întocmai ca aurul și argintul, curat, fără sunet fals și fără amestec de alte metale mai tari, care au nevoie de un foc mai puternic pentru a le putea topi”.

Sfinții Trei Ierarhi au fost cu adevărat oameni sfinți, având sufletele împodobite cu cele mai alese virtuți. Toți au fost oameni de o rară și profundă credință în Dumnezeu, pe care L-au iubit și pentru care au fost gata oricând să se jertfească. Preoția este, după Sfântul Ioan Gură de aur, „semnul iubirii lui Dumnezeu”, iubire care le-a încălzit neconținut inimile. Ca preoți și ca ierarhi, ei au strălucit printr-o seamă de calități sufletești care i-au înălțat în fața credincioșilor. Ei au fost oameni modești, curați cu inima, sinceri, familiari și

la sinod, au fost chemați să-și ceară iertare și s-au împăcat cu Teofil. La trei zile după acest fals sinod, Ioan a fost arestat și exilat în Praenetum din Bitinia, de unde va fi chemat din nou în capitală.

Un alt eveniment avea să tulbure liniștea din nou: în apropierea de biserica Sfânta Sofia a fost ridicată o statuie a împărătesei Eudoxia, în cinstea căreia erau organizate jocuri și petreceri; Ioan denunță sărbătoarea ca fiind o insultă la adresa Bisericii: „Iarăși se mânia Irodiada, iarăși joacă, iarăși se străduiește să obțină capul lui Ioan pe tipsie”²⁴. Eudoxia cere rejudecarea lui Ioan, pentru îndepărtarea căruia s-a găsit pretextul că, scos fiind din cler de acel sinod „De la Stejar”, el a slujit totuși în continuare, ceea ce nu ar fi permis. Discuțiile pe această temă au fost trăgănate până în Sâmbăta mare din anul 404; de Paști împăratul a refuzat Împărtășania din mâna lui Ioan și i-a interzis să mai intre în catedrală. Ioan se retrage câteva luni la palatul episcopal, unde era păzit de susținătorii săi. Poporul a refuzat slujbele oficiate în capitală de dușmanii lui Ioan iar adunările religioase se țineau în afara orașului, pentru a-i ocoli pe cei ce îi arestau și prigoneau de acum pe partizanii lui Ioan. La cinci zile după Cincizecime, Acachie, Severian, Antioh și Chirinos smulg împăratului ordinul de exil, luându-și condamnarea asupra capului lor: „(...) caterisirea lui Ioan să fie asupra capului nostru. Nu cruța un om, pierzându-ne pe noi toți.”²⁵ La aflarea deciziei imperiale, Ioan a coborât din palatul episcopal, s-a rugat în biserică și și-a luat rămas bun de la episcopii săi, de la Olimpiada, Pentadia, Procla și Silvinia, care au căzut la picioarele lui cu durere, copleșite de lacrimi²⁶.

Catedrala orașului s-a aprins și în același timp și Senatul. Partizanii lui Ioan sunt acuzați de incendiu și arestați; diaconița Olimpiada e chemată în judecată, promițându-i-se eliberarea ei și a celorlalți, în schimbul intrării în comuniune cu succesorul lui Ioan, Arsacius.

Drumul celui de-al doilea exil începea: însoțit de soldați, Ioan părăsește Constantinopolul pe 20 iunie 404, pentru a merge la Cucuz, cel mai îndepărtat oraș al Armeniei. Pe 4 iulie se oprește la Niceea, de unde reia călătoria foarte istovitoare, fiind înconjurat de asprimea soldaților și de pericolul năvălirii barbarilor isaurieni. Din acest ultim motiv, Ioan se va retrage de la Cucuz pentru o vreme la Arabissos.

La sfârșitul anului 407, Ioan primește un nou ordin de a pleca într-o

24. Sozomen, *op. cit.*, p. 224

25. Socrate, *op. cit.*, X, p. 76

26. *Ibidem*, p. 77

înaintea poporului, plin de reproșuri la adresa tuturor femeilor. Mulțimea, însă, a considerat cuvântul ca făcând aluzie la adresa împărătesei. Așa fiind perceput cuvântul (și) de către răuvoitorii săi, l-au adus la cunoștință săpânitorilor. Aflând împărăteasa, a adus la cunoștința împăratului insulta adusă ei și a zis că insulta adusă ei este (insulta adusă) lui. Prin urmare, ea s-a îngrijit ca Teofil să adune degrabă un sinod împotriva lui (Ioan)²⁰. Teofil afirmase în mai multe rânduri că vine în capitală ca să-l scoată din scaun, să-l depună sau chiar să-l ucidă pe Ioan²¹. Frații Lungi l-au silit pe împăratul Arcadie să-l pună pe Ioan să-l judece pe patriarhul Teofil. Ioan a refuzat să facă aceasta, iar Teofil a profitat de situație și a adus doi diaconi caterisiți de Ioan și alte probe neîntemeiate pentru a îl învinovăți pe Ioan.

Cu ajutorul împărătesei Eudoxia s-a convocat un sinod dincolo de Bosfor, pe lângă Calcedon, într-o localitate numită „de la Stejar” unde s-au adunat toți cei care îl acuzau pe Ioan, la o biserică cu hramul Sfinții Apostoli Petru și Pavel și unde în afara episcopilor egipteni acuzatori se aflau și episcopii Severian, Antioh, Acaciu, Maruta, Macarie al Magneziei, Clericul Isaac, preotul Chiril (nepotul și urmașul lui Teofil în scaun) și alți clerici cumpărați de Teofil.

În tot acest timp la Constantinopol, Ioan a adunat 40 de episcopi din diferite eparhii, pe care i-a îndemnat să nu-și părăsească Biserica din cauza lui căci zicea el „instruirea (în tainele credinței) nu a început și nu se încheie cu mine. Murind Moise, (oare) n-a fost găsit (ca înlocuitor) Isus (fiul lui Navi)? (...) Intrați în comuniune (cu acesta), ca să nu sfâșiați Biserica, dar să nu iscăliți (actul), pentru că nu mă știu cu nimic vinovat de caterisire.”²²

Ioan a fost chemat de patru ori la sinod, fiind reclamat la curtea imperială de câțiva martori puși de Teofil. Ioan ar fi vrut să se prezinte numai atunci când cei patru adversari declarați Teofil, Severian, Acachie și Antioh ar fi fost îndepărtați. În această situație sinodul l-a judecat pe Ioan în lipsă, într-o singură zi, pronunțând caterisirea și cerând împăratului înlăturarea lui din scaun; cei patru dușmani îl acuzaseră pe Ioan în fața împăratului de lesmajestate, iar împăratul Arcadie va semna instigat, ordinul de exil. Capetele de acuzare formulate de acest sinod ilegal sunt în număr de 29²³. Frații Lungi, despre care nu s-a discutat nimic

20. Socrate, *op. cit.*, pp. 200-201

21. Palladiu, *op. cit.*, p. 66

22. *Ibidem*, p. 64

23. A se vedea lista acestora în vol. *Ioan Gură de Aur. Scrisori din exil*, trad. diac. I. I. Ică jr., Sibiu, 2003, pp. 331-337.

apropiați de credincioșii lor, răspândind în jur bunătate și bucurie.

În năzuința lor permanentă de sfințire a sufletelor credincioșilor, Sfinții Trei Ierarhi au desfășurat o pastorație individuală, aplecându-se cu grijă, cu migală, cu nesfârșită dragoste, cu răbdare și tact asupra rănilor sufletești ale păstoriților lor, asupra inimilor bolnave, asupra convingerilor în formație, asupra sufletelor răvășite de păcat și de vicii și pe toți i-au ajutat, i-au mângâiat, i-au încurajat și i-au luminat. Ei erau mistuiți de dorința de a face din credincioșii lor mădulare cu adevărat sfinte ale Trupului lui Hristos. Sfântul Grigorie Teologul cere preotului și tuturor credincioșilor „să nu se oprească pe drumul binelui și al ridicării morale, necunoscând nicio măsură în efortul respectiv, și să nu considere drept câștig ceea ce a obținut până acum, ci mai degrabă pagubă ceea ce-i lipsește”. Cea mai importantă latură a pastorației individuale o constituie duhovnicia. În scaunul de duhovnicie preotul trebuie să depună eforturi considerabile pentru a face din credincios o personalitate împodobită de virtuți și în continuă depășire de sine. Această lucrare a preotului a fost calificată de Sfinții Trei Ierarhi ca alcătuind cea mai grea dar și cea mai de cinste dintre toate lucrările și răspunderile care revin celui care se dedică pastorației. În îndeplinirea acestui nobil țel, preotul duhovnic are de luptat cu păcatul și cu patimile trupești și sufletești, de care trebuie să ferească pe credincioșii săi, iar când acestea au pus stăpânire pe sufletele lor, să ajute la purificarea, descătușarea, eliberarea și luminarea celor înlănțuiți de ele. Este una din cele mai de seamă datorii ale duhovnicului, știut fiind că patimile pot pune stăpânire și pe sufletul preotului.

„Patimile, zice Sfântul Vasile cel Mare, sunt valuri, deasupra cărora dacă te ții, vei fi un conducător sigur al vieții. Dacă nu elimini cu bună știință și constant pe fiecare din aceste patimi, vei fi înghițit de oceanul păcatului, dus de nenorocirile continui ale vieții, ca o corabie fără leș.” Dintre aceste patimi, pe care Sfântul Ioan Gură de Aur le numește „fiare”, cea mai primejdioasă este „slava deșartă”, la care el adaugă mândria, îngâmfarea, invidia, lăcomia, desfrânarea, pâra, minciuna, fățarnicia, uneltirea, pornirea de a face rău celor din jur, care nu le-au făcut un rău, mulțumirea deșartă pe care o simt unii pentru slăbiciunile aproapelui, plăcerea de a fi neconținut laudat, onorurile nemeritate, lingușirile nevrednice de demnitatea omului, disprețuirea și asuprirea săracilor, oprirea plății lucrătoare, exploatarea celor lipsiți și alte forme ale nedreptății sociale. Tot Sfântul Ioan Gură de Aur, care a fost un cunoscător desăvârșit al străfundurilor și labirinturilor sufletului omenesc, arată că lupta împotriva patimilor, trebuie să înceapă cu izvorul și hrana care alimentează pe fiecare din ele: „Slava deșartă se hrănește cu onoruri și laude, îngâmfarea cu puterea și

măreția funcției; invidia cu succesele celor din jur, iar desfrânarea cu traiul bun și petrecerile...” De asemenea, o luptă înverșunată trebuie să ducă duhovnicul împotriva ispitelor care pot proveni din partea slăbiciunilor și a poftelor trupului și care pot tulbura sufletele credincioșilor și ale preoților, ispite pe care Sfântul Ioan Gură de Aur le înfățișează cu atâta pricepere. În scaunul de duhovnicie, preotul este doctor al sufletelor. După Sfinții Trei Ierarhi, păstorul este doctor al sufletelor, făcând tot ce-i stă în putință spre a preveni sufletele cele sănătoase, spre a vindeca pe cele bolnave, spre a smulge din gheara morții pe cele în agonie. Cei Trei Ierarhi au fost cu adevărat doctori ai sufletelor, mântuind cu desăvârșire și rară iscusință arta vindecării sufletelor omenești. Este uimitoare precizia cu care acești episcopi și asceți cunosc toate aspectele vieții sufletești și aceasta datorită unui fin simț de observație și puterii mari de pătrundere care-i fac maeștri ai psihologiei credincioșilor. Cunoașterea vieții sufletești a credincioșilor, a nevoilor și problemelor care-i frământă este și rămâne o necesitate pastorală de care marii noștri ierarhi nu au făcut abstracție. De aceea ei au fost socotiți părinți sufletești desăvârșiți ai credincioșilor lor. Tratatul Despre Preoție, ale Sfântului Grigorie Teologul și Sfântului Ioan Gură de Aur și Regulile monahale, ale Sfântului Vasile cel Mare, cuprind în ele o nesfârșită bogăție de leacuri și doctorii duhovnicești. În legătură cu administrarea acestor acte și doctorii sufletești, se pune problema metodei pastorale care trebuie folosită. După Sfinții Trei Ierarhi, această metodă nu trebuie să fie uniformă și îmbinată de rutină, fiindcă manifestările sufletești ale oamenilor sunt variate. Tratatul sufletesc nu se aplică tuturor la fel și nu are la toți aceleași rezultate. În această privință Sfântul Grigorie Teologul spune că „uneori ceea ce pentru unii este foarte bun și de folos, la alții dă rezultate contrarii, întrucât depinde foarte mult de timp și de împrejurări, cum și de tratamentul bolnavului. De aceea, continuă el, este cu neputință să înțelegi ... anumite reguli generale sau să concentrezi într-un singur capitol, pentru a învăța bine, odată pentru totdeauna, arta vindecării sufletelor, oricât te-ai strădui și oricât de mult ai învăța...”

Sfântul Grigorie de Nazianz accentuează necesitatea ca păstorul să stea permanent în mijlocul păstoriților săi, asemenea unui medic printre bolnavi. Dar Sfinții Trei Ierarhi nu au rămas numai la scaunul duhovniciei, pentru a forma și ridica pe omul individual, ci au pătruns dincolo de el în viața de toate zilele a credincioșilor, pentru a le asculta păsurile, pentru a le alina suferințele, pentru a-i mângâia și pentru a le veni în ajutor. Ei au intrat în mijlocul mulțimilor de oameni, ajutând pe fiii lor sufletești, salvându-le viața, avutul și onoarea, desfășurând astfel o pastorație colectivă. Este cunoscut cazul în care preotul

episcopi pentru eparhiile vacante (pe Alexandru pentru Basilinopolis-Bitinia), îl sprijină pe episcopul de Niceea să facă diverse reforme și depune treisprezece episcopi simoniaci de la Efes, Asia, Frigia și Bitinia¹⁹. Tot acum scrie *comentariul la Faptele Apostolilor* rostit sub forma a 55 de omilii. Toate aceste măsuri de îmbunătățire a vieții bisericești au înverșunat și mai mult pe adversarii sfântului. În anul 403-404 Ioan scrie *comentariul la Epistola către Evrei* a Sfântului Apostol Pavel, redactat după moartea sa.

Dușmanii lui Ioan erau episcopul Severian de Gabala (acesta a încercat să ocupe scaunul Constantinopolului când Ioan era plecat la Efes pentru a rezolva problema episcopilor care hirotoneau pe bani, la întoarcerea lui Ioan, Severian a fost însă îndepărtat), episcopii Acaciu al Bereei, Antioh al Ptolemaisului, un anume cleric Isaac, unele văduve (prietene ale împărătesei care își etalau luxul chiar și în Biserică, fapt pentru care erau aspru criticate de Ioan).

Datorită faptului că Ioan era un om incoruptibil chiar și în cele mai dificile situații, a creat o ruptură între el și familia imperială, astfel răpirea averii unei văduve de către împărăteasa Eudoxia, l-a făcut pe Ioan să o numească într-o omilie „noua Izabela”, făcând aluzie la împărăteasa din vremea profetului Ilie care făcuse o faptă asemănătoare. Un alt moment spinos este salvarea eunucului Eutropiu (fost prim-ministru al împăratului Arcadiu), care a vrut să retragă dreptul de azil al Bisericii, drept de care va beneficia el însuși după ce a căzut în dizgrație, prilej pentru Ioan de a ține cunoscutele omilii numite „Despre căderea lui Eutropiu”, în care descrie deșertăciunea lumii și a slavei acesteia. Izgonirea din Egipt, de către patriarhul Teofil al Alexandriei, a unor monahi socotiți origeniști, numiți „frații lungi”, care au cerut găzduire și protecție lui Ioan, care le-a acceptat cererea, însă fără a-i primi la împărtășire, a creat un alt motiv de dușmănie și de ură. Monahii cer împăratului să-l judece pe Teofil în fața lui Ioan; somat de împărat, Teofil trimite ca reprezentant pe episcopul Epifanie al Salaminei, ca să discute cu Ioan dacă este adept al ideilor origeniste. Epifanie a realizat că Teofil îl acuzase pe Ioan pe nedrept.

Teofil a venit din Alexandria în 403 însoțit de un sobor de episcopi încărcat cu multe daruri; prin viclenie și mită el s-a transformat din acuzat în acuzator, din inculpat în judecător și a obținut prin calomnii, convocarea unui sinod care să-l judece pe Ioan iar „Severian, care păstra (în sufletul său oarecare) ură (împotriva lui Ioan), a contribuit (la îndeplinirea) acestui (plan)”. Acuza era alimentată și de împărăteasa Eudoxia care a aflat că Ioan „a ținut un cuvânt

19. Sozomen, *op. cit.*, p. 214

pentru înlăturarea sa). A organizat cu ajutorul unei creștine foarte bogate din Constantinopol, Olimpiada, multe opere de binefacere: spitale cu personal propriu, case de reabilitare pentru infirmi, hanuri pentru cazarea străinilor, subliniind prin acestea necesitatea ca și cei bogați să dea milostenie pentru ajutorarea săracilor¹³. De aceea și Biserica „înflorește zi de zi, orașul între ducea viață aleasă iar sufletele străluceau de cumpătare și psalmodiere”¹⁴.

Tot în această perioadă Sfântul Ioan a scris *Omiliile la Epistolele Sfântului Pavel către Filipeni, Coloseni, Tesaloniceni și la epistolele pastorale*. A avut o puternică activitate misionară, luptând pentru păstrarea credinței creștin ortodoxe între creștini, pentru aducerea unor creștini rătăciți la Ortodoxie și pentru convertirea păgânilor la creștinism. În sensul acesta trebuie înțeleasă inițiativa sa de a dărâma templele idolești din Fenicia¹⁵, se interesează de creștinismul din Persia prin episcopul Marutha¹⁶ și de sciții (goții) care erau atrași de arianism¹⁷, care aveau și o comunitate la Constantinopol (împărțită între arieni și ortodocși, acestora din urmă hirotonindu-le preoți și diaconi, dându-le de asemenea și locaș de cult și predicându-le chiar personal în 339 pentru a-i ține pe drumul cel bun).

Atunci când Gaïna, comandantul oștilor imperiale se răscoală și cere o biserică pentru goții arieni, Ioan l-a înfruntat pe Gaïna, amintindu-i starea precară în care se afla înainte de a trece Dunărea, adică înainte de a deveni general, arătându-i cât ar trebui să îi fie de recunoscător împăratului care l-a ridicat la rang: „folosind astfel de cuvinte, învățătorul lumii (Ioan gură de Aur) a astupat gura lui Gaïna și l-a silit să tacă”¹⁸.

Ioan a întărit creștinismul în Sciția, timp în care a colaborat și cu episcopul Teotim de la Tomis, care în 403 ca veni la Roma pentru a-l apăra pe Ioan de acuzațiile de origenism aduse dintr-o eroare, de către Sfântul Epifanie al Salaminei.

În anul 400 se alcătuiește în cancelaria Imperiului un act ce conține organizarea unor provincii, pe care Teodoret al Cirului le atribuie jurisdicției lui Ioan cum ar fi: dioceza Traciei, divizată în șase provincii, a Asiei, din care Ioan păstorea unsprezece cetăți, plus încă alte unsprezece în Pont. Ioan hirotonește

13. A. Malingrey, *op. cit.*, pp. 121-122

14. Paladiu, *op. cit.*, p. 52

15. Teodoret, Episcopul Cirului, *Istoria Bisericească*, V, 30, în PSB 44, trad. Prof. Sibiescu, EIBMBOR, 1995, p. 236

16. *XIV-eme épître* de S. Jean Chrysostome, *Oeuvres complètes*, trad. en français par J. Bareille, tome VI, Paris, 1866, p. 339

17. Teodoret, *op. cit.*, p. 237

18. Teodoret, *op. cit.*, p. 239

Vasile, viitorul mare mitropolit al Cezareei Capadociei, și-a salvat patria sa de moartea prin foamete. Sau ce poate fi mai evident pentru grija de cei mulți decât renumita „Vasiliadă”, acel faimos complex de asistență socială, instituție originală și unică, capodoperă a milei și dragostei creștine și a geniului practic, operă a Sfântului Vasile cel Mare? De asemenea, preotul Ioan viitorul Gură de Aur, a salvat orașul Antiohia de represaliile teribile din partea curții imperiale cu prilejul dărâmării statuiilor imperiale. Cu acest prilej el nu a fugit din oraș, ca ceilalți filozofi și cărturari păgâni, ci a rămas cu poporul, mângâind, încurajând și luminând poporul înfricoșat și deznădăjduit. Exemplul luminos al Sfântului Ioan Gură de Aur ne învață să împărtășim durerile și necazurile poporului, să fim lângă el și să-l ajutăm întotdeauna. Tot în cadrul acestei pastorații colective Sfinții Trei Ierarhi s-au ridicat împotriva sclaviei, exploatării celor săraci de către cei bogați, cotropirii, ignoranței și războiului. Ca păstori ai credincioșilor, nu le-au fost indiferente toate acestea, ci au pus la inimă nevoile lor, fără să se izoleze de ei și aceasta pentru că toți trei au fost oameni ai vremii lor, contopiți și identificați cu năzuințele de bine ale credincioșilor.

Toate acestea dovedesc una din marile calități ale adevăratului păstor de suflete și anume dragostea pentru cei păstoriți, fără de care nu se poate concepe pastorația. Nu poți să ajuți și să te lupți pentru binele cuiva dacă nu-l iubești. Sfântul Ioan Gură de Aur este mistuit de dragostea pentru păstoriții săi, dragostea fiind, după expresia sa, „cel mai mare dintre daruri” (Omilia a III-a la Epistola către Evrei). El îi însoțește în gândurile, vorbele și faptele lor, cercetându-le adâncurile inimii, cântărind cugetele și năzuințele lor, bucurându-se de binele pe care-l fac, plângând de suferințele lor, muștrându-i pentru patimi și păcate, învățându-i calea virtuților, rugându-se pentru iertarea păcatelor și pentru îmbunătățirea vieții lor. „Nici boala, nici mii de alte piedici nu mă pot despărți de dragostea voastră”, exclamă el în una din omiliile sale. Dragostea de oameni și facerea de bine au fost coordonatele majore ale vieții Sfinților Trei Ierarhi. Ele s-au manifestat mai ales față de cei săraci și lipsiți, față de cei bolnavi și bătrâni, față de cei apăsați și robiți. Sfântul Grigorie de Nazianz spune că „nimic nu are omul așa de dumnezeiesc ca facerea de bine”, iar Sfântul Ioan Gură de Aur este socotit „ambasadorul săracilor”. Sfinții Trei Ierarhi sunt pilde ale dragostei față de păstoriții lor, și teoretic și practic, și aceasta pentru că ei au iubit nemărginit pe om, pe care l-au văzut ca chip al lui Dumnezeu și care poate fi învrednicit să ajungă până la îndumnezeire. Concepția Sfântului Ioan Gură de Aur despre om, este o dragoste fierbinte pentru om. Nimic în lume nu merită atâta dragoste ca omul, căci spune el „nimic nu-i mai prețios ca sufletul (omul); toată lumea

nu-l egalează...” Această iubire, îndreptată cu pasiune asupra credincioșilor atrage după sine și dragostea acestora față de păstorii lor. O astfel de legătură sufletească reciprocă trainică nu se creează decât la păstorii de vocație și în această direcție marii noștri Ierarhi sunt pildă.

II. Sfântul Vasile cel Mare – dascăl al vieții liturgice

Capadocia a fost o provincie care a fascinat dintotdeauna. Relieful și climatul ei auster, vastele ei lanțuri muntoase solitare i-au creat o reputație deosebită. Încă din antichitate ea a fost regiunea asociată unei populații retrase într-o poziție defensivă lăsând loc popoarelor nomade să traverseze văile ei impresionante. Acești factori geografici și climatici și-au lăsat amprenta în toate aspectele vieții sociale, inclusiv în apariția creștinismului și mai apoi în dezvoltarea vieții religioase.

Regiune istorică de mare importanță, Capadocia este pentru prima dată menționată în literatura creștină în prima epistolă a Sfântului Apostol Petru (1, 1) unde această regiune este amintită alături de Pont și Bitinia. Cum au apărut atât de devreme comunități creștine în acest ținut este puțin cunoscut, însă se poate presupune că influența Antiohiei a fost definitorie. Sfântul Grigorie Taumaturgul (213-270) este considerat a fi cel care a evanghelizat Capadocia și în mod special Pontul. De personalitatea acestuia se leagă și familia Sfântului Vasile cel Mare, căci Macrina, bunica lui după tată, a fost ucenică a Sfântului Grigorie Taumaturgul.

Sfântul Vasile cel Mare este cel care și-a lăsat în mod decisiv amprenta în toate aspectele vieții religioase, sociale și politice ale Capadociei secolului IV.

El s-a născut din părinți creștini în Cezareea Capadociei, în anul 329 sau 330. Tatăl sau, retor de seamă și avocat în Neocezareea, a fost primul dascăl al tânărului Vasile, introducându-l în lumea științelor vremii și dându-i primele noțiuni de cultură generală. Situația materială a familiei i-a permis mai apoi, după frecventarea școlii din Cezareea, unde l-a cunoscut și pe Sfântul Grigorie de Nazianz, să își continue studiile în marile centre culturale ale vremii de atunci, mai întâi la Constantinopol (348-349), unde l-a audiat pe renumitul retor Libanius, iar mai apoi la Atena, unde alături de bunul sau prieten Grigorie au frecventat cursurile retoricilor Proheresius și Himerius. Părăsind Atena, pe care a numit-o „fericire goală” și după o scurtă perioadă în care a predat retorica în Cezareea (355-356) tânărul Vasile a fost botezat de episcopul Dianius, a devenit mai apoi citet (anagnost) iar din 359/360 a împlinit funcția de diacon. Dorința

S-a stabilit cu multă greutatea cronologia operelor hrisostomiene, cu toate acestea se știe că în 386 a rostit *8 omilii la Facere*, în 387 *Omiliile despre Ana și Omiliile la David și Saul*, apoi în 388, în Postul Mare, un corpus de *77 de Omilii la Facere*. De asemenea avem de la Ioan comentarii la *Evangheliile după Matei și Ioan*, alcătuite în Antiohia în 390 și 391 și comentarii la *Epistolele către Romani, Corinteni, Galateni și Efeseni*. Mulți exegeți așează în jurul anului 393 data scrierii tratatului *Despre slava deșartă și despre creșterea (educația) copiilor*.

b) Episcopatul la Constantinopol

În anul 397 pe 27 septembrie moare urmașul Sfântului Grigorie de Nazianz, Nectarie, episcop de Constantinopol. Odată cu vacantarea scaunului capitalei Imperiului, au început căutările pentru găsirea unui episcop; astfel „numaidecât s-au și îmbulzit mulți nechemați ca să-și asume întâietatea (în Biserica): bărbați care nu sunt bărbați, preoți după rang, dar nevrednici de preoție. Unii băteau (la porțile) pretorilor, alții mituiau, alții se ploconeau înaintea mulțimilor”¹⁰. Istoricul Sozomen precizează că talentul de orator al lui Ioan îl făcuse cunoscut și iubit până în capitală și în tot imperiu¹¹.

În anul 398 la 26 februarie, Ioan a fost hirotonit episcop de către Teofil, Patriarhul Alexandriei. Acesta din urmă nu a privit cu ochi buni această alegere, deoarece avea un candidat propriu, subordonat lui, pe care ar fi vrut să-l impună. Paladiu spune că Teofil „obișnuia să nu hirotonească pe cei buni și înțelepți, afară numai dacă nu greșea; pentru că voia (să aibă în preajma sa) numai proști, ca să-i domine pe toți. Socotea că este (cu mult) mai bine să-i domine pe cei proști decât să asculte de cei înțelepți.”¹²

Imediat după instalare, Ioan a început să facă ordine la palatul episcopal, urând luxul, cheltuielile inutile, interzicând clericilor să utilizeze donațiile în scop personal și în detrimentul săracilor. A interzis fecioarelor și diaconișelor să locuiască la clerici pentru a nu pune în pericol moralitatea acestora. A cerut văduvelor să-și corecteze anumite purtări (ceea ce pe multe le-a indignat, așa cum e cazul celor trei prietene ale împărătesei Eudoxia, care vor complota

10. Paladiu, *op. cit.*, p. 48

11. Sozomen, *op. cit.*, p. 210

12. Paladiu, *op. cit.*, p. 50

în numele credincioșilor săi. Cu acest prilej Ioan ține cele 21 de omilii numite *Despre statui*, pentru a-i îmbărbăta pe locuitorii îngroziți ai Antiohiei.

În omilia a 17-a *Despre statui* aflăm că Ioan oprește soldații cu ajutorul monahilor, care și-au pus viața și sufletul pentru salvarea locuitorilor Antiohiei, în timp ce filosofi și preoții păgâni împreună cu iudeii fugeau pentru a se salva pe ei înșiși; la scurt timp toți l-au primit cu lacrimi pe episcopul Flavian, care se întorsese victorios de la Constantinopol unde îl înduplecase pe împărat cu un discurs inspirat, se pare, chiar de Sfântul Ioan⁶.

Ioan își câștigă numele de „Gură de Aur” prin geniul și maturitatea gândirii, prin cuvântările din Antiohia, fiind râvnitor în a predica zilnic în Postul Mare și în fiecare duminică. Ne-a rămas de la el seria de *Cateheze baptismale, predicile la Nașterea Domnului, la Vinerea Mare, la Înălțare și Cincizecime, panegirice la sfinți martiri*, în special ai Bisericii Antiohiene: Ignatie, Vavila, Filogon, dar mai ales despre Sfântul Pavel (despre care se păstrează șapte omilii care formează un fel de „sumă pauliniană”, cu atât mai valoroasă cu cât ea este experimentată într-o înaltă trăire preoțească)⁷. El a depășit pe cei mai mulți dintre contemporanii săi „printr-o prospețime, puritate și cutezanță spirituală nemăiîntâlnită din epoca apostolică și printr-o energie combativă cu totul deosebită. (...) Marele său contemporan, Sfântul Vasile cel Mare, mai în vârstă cu un sfert de veac decât Ioan, dispunea de aceeași înclinare și entuziasm pentru acțiune, dar era mai reținut și mai calculat, ceea ce a contribuit la crearea și menținerea unor raporturi mai mult sau mai puțin corecte cu contemporanii săi civili și bisericești. Ieronim și Augustin, străluciții săi contemporani latini, depășeau pe Ioan prin puterea speculației, dar erau întrecuți de el prin avântul misionar și prin energia practică pe care o pune în lucrarea sa de a schimba pe oameni în forțe vii ale binelui”⁸.

Omiliile lui Ioan se împart în două categorii: prima categorie are conținut exegetico-dogmatic expus foarte clar, într-un limbaj simplu, pentru a fi ușor de înțeles, iar a doua categorie se constituie ca o cuvântare morală, caldă, spusă din suflet⁹. În Antiohia, Ioan predica mult împotriva ereticilor anomei și iudaizanți, străduindu-se să-și formeze credincioșii moral dar mai ales duhovnicește, îndreptându-i pe calea învățaturii ortodoxe, comentându-le și explicându-le cărți din Vechiul Testament (*Facere, Psalmii, Isaia*) și din Noul Testament.

6. Cayré, F., *Précis de patrologie*, Paris, 1927, p. 452

7. A. M. Malingrey, *op. cit.*, p. 121

8. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Personalitatea și actualitatea Sfântului Ioan Gură de Aur*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, pp. 37-38

9. A. M. Malingrey, *op. cit.*, loc cit.

sa de aprofundare și experiență în adâncime a tainelor creștinismului, au dus la retragerea sa în Pont, pe malul raului Iris, la Anesi, după modelul mamei sale Emilia și a surorii sale Macrina, nu înainte de a întreprinde o vizită la cele mai importante centre monahale ale vremii din Siria, Mesopotamia, Palestina și Egipt, pe urmele mentorului său spiritual Eustațiu de Sevastia.

Din anul 358 i se va alătura Sfântului Vasile și prietenul sau, Sfântul Grigorie de Nazianz, iar împreună vor alcătui o antologie din scrierile lui Origen numită Filocalia. Dar viața nouă ascetică începută nu l-au făcut pe marele părinte capadocian să piardă din vedere nevoile concrete ale Bisericii epocii sale. Astfel, ca simplu monah ia parte în anul 360 la dezbaterile teologice ale sinodului din Constantinopol, unde se dezice de poziția homoiousiană adoptată de episcopul său Dianius. Urmașul acestuia, Eusebiu, îl va și hirotoni pe Sfântul Vasile ca preot în 364, însă nu după mult timp din cauza unor neînțelegeri cu episcopul său, proaspătul admis în clerul bisericesc se va retrage din nou la Anesi în Pont. Atunci când împăratul arian Valens și-a anunțat vizita în Cezareea, cu asentimentul lui Eusebie, Sfântul Grigorie de Nazianz l-a chemat din Pont pe cultul și bunul teolog Vasile în sprijinul Bisericii. Întors în Cezareea, Sfântul Vasile s-a ocupat de preîntâmpinarea pericolului ereziei ariene prin organizarea unei vaste activități pastorale, prin predicile sale, prin grija pentru săraci și prin organizarea cultului Bisericii. Totodată, a participat la lucrările sinodului de Lampsakus (364) și de la Tyana (366) menite să întărească și să precizeze mărturisirea de credință niceană, și se opune cu succes tentativei din 365 a împăratului Valens de a impune orașului Cezareea formula de credință homeeană.

După moartea lui Eusebie în 370, cu toată opoziția arienilor, ortodocșii au reușit să aleagă pe Sfântul Vasile ca episcop în scaunul vacant. În noua sa poziție, marele părinte capadocian a început reorganizarea eparhiei sale vizitând pe unii, altora trimițându-le soli, îndemnând, muștrând, rugând, amenințând, ocărând, luptându-se pentru popoare, orașe sau chiar persoane izolate, găsind toată calea spre mântuire, tămăduind pretutindeni, era un nou Veseleil, arhitect al cortului mărturie, întrebuițând tot felul de materiale și meșteșugiri pentru atingerea scopului și aranjând totul pentru măreția și armonia unei unice frumuseți.

Grija pentru săraci, ajutorarea celor din nevoi, ușurarea suferințelor celor bolnavi și îmbunătățirea vieții celor săraci și a celor necăjiți a fost grija permanentă a Sfântului Vasile cel Mare: ca tânăr monah, de mai multe ori a împărțit averea sa săracilor, ca preot a dat hrană celor flămânzi în timpul cumplitei foamete din 368, iar ca episcop și-a lărgit activitățile sale de binefacere, creând în apropierea orașului Cezareea un mare complex filantropic ce cuprindea: biserică, spitale,

leprozerii, azile pentru bătrâni, case pentru străini. Așezământul acesta a fost numit de către popor „Vasiliadă”, după numele întemeietorului lui.

Slăbit și istovit de boala de care suferea încă din tinerețe și de asceza pe care și-o impunea trupului său, Sfântul Vasile s-a stins din viață la 1 ianuarie 379. El a lăsat în urma sa o vastă operă cuprinzând peste 160 de lucrări autentice, alte 15 clasificate ca „Dubia” și alte 60 ca „Spuria”. Ca și ceilalți doi părinți capadocieni, Sfântul Grigorie de Nazianz și Sfântul Grigorie de Nyssa, ca și Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare a fost o personalitate formativă și dătătoare de ton în viața și teologia Bisericii Răsăritului. Din totalitatea operelor sale ce au fi grupate în diferite categorii: scrieri dogmatice, scrieri ascetice, omilii, epistole, reiese cu evidență interesul mare pe care l-a acordat vieții liturgice în edificarea vieții spirituale în eparhia sa: Regulile sale ascetice conțin o serie de indicații privitoare la rugăciunea cotidiană a monahilor, epistolele sale vorbesc despre existența și practica rugăciunii cultice dar și de administrarea Sfintelor Taine în comunitățile creștine ale Capadociei secolului IV, iar o anaforă euharistica de o frumusețe inegalabilă poartă numele sau.

Operele Sfântului Vasile cel Mare oferă suficiente informații din care se pot desprinde principalele caracteristici ale cultului creștin din Capadocia secolului IV. Dificultatea de a defini cu exactitate în ce constă paternitatea vasiliană a anaforalei ce poartă numele marelui părinte capadocian este dată de fluiditatea și oralitatea ce a caracterizat cultul creștin al primelor secole, astfel încât de la moartea Sfântului Vasile (379) până la prima mărturie scrisă a acestui text euhologic ce apare abia în secolul VIII în codicele Barberini, perioada ce s-a scurs a fost în mod cert una de evoluție a cultului, și este astfel aproape imposibil ca acest răstimp să nu își fi lăsat amprenta asupra formularului euhologic atribuit Sfântului Vasile cel Mare.

Asemănările între două formule liturgice nu provin întotdeauna din dependența de un original comun, ci ele pot fi cauzate de forțele proprii ale dezvoltării liturgice iar această amplificare a textului anaforic s-a produs înainte de secolul IX, deci anterioară celui mai vechi manuscris, într-o epocă în care se prea poate ca Liturghiile să fi fost reținute pe de rost. Primul lucru însă care trebuie chestionat este cel al posibilității improvizării și modificării de către un episcop unui text euharistic la sfârșitul secolului IV.

Sfântul Vasile cel Mare nu dă în întreaga sa operă nici o trimitere la textul anaforalei a vremii respective, dar diferitele referințe cu caracter liturgic care apar în lucrările sale mărturisesc despre o oarecare fluiditate și oralitate a cultului creștin a acelei perioade:

1. La începutul tratatului său Despre Sfântul Duh scris în jurul anului 373,

la aceste școli, Ioan a fost inițiat nu numai în filosofie ci și în arta vorbirii și a argumentării, în vederea urmăririi carierei de avocat.

După Sozomen, Ioan se retrage în jurul anului 375 în apropierea orașului său, la mănăstirea lui Diodor și Carteriu, în Munții Antiohiei, unde intră sub ascultare la un bătrân. Aici se luptă cu patimile timp de patru ani, după care va locui singur încă doi ani într-o peșteră, unde va reduce somnul la extremă, străduindu-se să învețe Noul Testament pe de rost „și să filosofeze după legea Bisericii”³. S-a retras apoi într-o peșteră timp de doi ani unde „nu s-a culcat nici ziua, nici noaptea, încât și-a mortificat coapsele iar rinichii i-au fost afectați de frig (...) Pronia (divină) l-a îndepărtat de rigorile ascezei, astfel încât împiedicat de slăbiciune, a ieșit din peșteră” spre folosul Bisericii⁴.

În anul 381 este hirotonit diacon: treaptă în care va sluji cinci ani. În acest timp scrie *Tratatul despre preoție*, iar pentru doi monahi, prieteni de-ai săi, Dimitrie și Stelehie, compune lucrarea *Despre pocăință*; altor doi monahi le trimite tratatele numite *Către Teodor* și *Către Stagir* în care, cu multă prietenie, îi sfătuiește să nu se lase biruiți de către demon. Fiind un foarte apropiat al cercurilor monahale feminine, Ioan scrie câteva lucrări și pentru acestea: *Către o tânără văduvă*, *Despre a doua nuntă*, *Despre feciorie*, *Despre coabitarea fecioarelor subintroduse*, *Cum să trăiești în feciorie*⁵.

Este hirotonit preot în anul 386 de către bătrânul episcop flavian al Antiohiei, având sarcina de a predica poporului. Timp de un an rostește nouă omilii (386-387) *Despre necunoașterea lui Dumnezeu* și *Despre egalitatea tatălui cu Fiul*, *Contra anomeilor*. Ioan condamnă în predicile sale arianismul sub forma lui cea mai virulentă: anomeismul, arătând că rațiunea umană este foarte limitată iar Dumnezeu este de necuprins pentru mintea omului. Conștiința responsabilității lui Ioan de a învăța poporul pe calea desăvârșirii adusă de Hristos se vede în predici, panegirice, cuvântări ocazionale și mângâieri duhovnicești.

În primăvara anului 387 a avut loc în Antiohia o revoltă a populației, care s-a soldat cu dărâmarea statuielor imperiale, deoarece împăratul Teodosie acceptase creșterea impozitelor. La aflarea acestor vești, împăratul a condamnat populația orașului la moarte, iar bătrânul episcop Flavian a mers în capitală, să ceară iertare

vezi și Joseph F. Kelly, *DICTIONAIRE DU CHRISTIANISME*, traduit par Jean Denis Berger, BREPOLs, 1994, p. 113

3. Sozomen, *op. cit.*, p. 209

4. Palladiu, *Dialog istoric*, cap. V, în vol. *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur*, trad. rom. Pr. C. Cornițescu, EIBMBOR, București, 2001, p. 48

5. A. M. Malingrey, *op. cit.*, pp. 119-120



BISERICA ȘI SOCIETATEA

SOCIOLOGIE HRISOSTOMICĂ

Prof. Dr. M-hia Spătaru Gina-Doina Justina

I. a) Câteva repere biografice

Sfântul Ioan Gură de Aur se naște în Antiohia în anul 349. Într-o manieră emoționantă acesta ne vorbește în *Dialog despre preoție* despre moartea tatălui său Secundus care era ofițer superior în armata Imperiului Roman (Anne-Marie Malingrey, *La littérature grecque chrétienne*, Paris, 1996, p. 119). Mama sa Antuza, rămânând văduvă la vârsta de 20 de ani a preferat să își dedice viața creșterii și educării celor doi copii ai ei: Ioan și sora sa. În anul 368, Ioan primește la vârsta maturității – conform practicii epocii sale – Taina Sfântului Botez. Va fi hirotesit citeț în anul 375 și tot acum scrie probabil primele lucrări: *Paralelă între un rege și un monah* și *Împotriva adversarilor vieții monahale*¹.

Ioan primește o educație aleasă învățând filosofia de la Andragatiu și retorica, la școala celebrului Libanius, personaj faimos care s-a bucurat de prietenia împăratului Iulian Apostatul, iar atunci când ar fi fost întrebat *pe cine ar lăsa în locul său?*, el ar fi răspuns *pe Ioan, dacă nu mi l-ar fi furat creștinii*². Aici,

1. Anne-Marie Malingrey, *La littérature grecque chrétienne*, Paris, 1996, p. 119; vezi și Arhim. Policarp Chițulescu, *Sfânta Scriptură și valoarea vieții liturgice în gândirea Sfântului Ioan Gură de Aur*, București, 2007

2. Sozomen, *Istoria bisericească*, cartea a VIII-a, cap. II, în vol. *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur*, trad. rom. Pr. C. Cornițescu, EIBMBOR, București, 2001, p. 208;

Sfântul Vasile indică motivul care l-a determinat să redacteze această lucrare: „Nu de mult, pe când mă rugam cu poporul și aduceam laudă lui Dumnezeu Tatăl în două feluri, și anume odată cu Fiul împreună cu Sfântul Duh, iar altă dată prin Fiul în Duhul Sfânt, ne-au acuzat unii dintre cei de față că am fi folosit cuvinte străine și contradictorii.”

După cum se poate observa, Sfântul Vasile este acuzat aici de inovații cultice cu implicații dogmatice.

Folosirea alternativă a celor două doxologii de către episcopul locului denotă o anumită fluiditate și oralitate existentă în cult, fapt care face ca și acuzația să fie adusă pe motiv de inovații teologice, iar nu pe motiv de inovații liturgice. Sfântul Vasile a folosit alternativ aceste două doxologii cu un scop vădit apologetic și didactic, putând face acest lucru deoarece oralitatea formularelor euhologice la sfârșitul secolului IV permiteau improvizația. În alt pasaj din tratatul Despre Sfântul Duh autorul subliniază faptul că inovația de care este acuzat este de fapt însușirea și folosirea unei vechi expresii prezentă din vechime în cultul Bisericii, iar accentul pus pe importanța tradiției orale în transmiterea și păstrarea formularelor euhologice indică cadrele generale în care improvizația putea să aibă loc:

„Împotriva afirmației că doxologia este fără mărturii și nescrisă, aceasta o spunem: dacă nimic nescris nu este acceptat, atunci să nu fie primită nici această [doxologie]; dacă însă majoritatea Tainelor pe cale nescrisă s-au încetățenit la noi, atunci alături de celelalte multe vom accepta și pe aceasta. Cred că este apostolic, ca cineva să stăruie în tradițiile nescrise.

...Dacă însă trebuie să vorbesc despre mine însumi, eu păstrez această expresie ca pe o moștenire părintească, căci am primit-o de la un bărbat care a petrecut mult timp în slujba lui Dumnezeu. Căutând eu însumi [să aflu] dacă unul dintre bărbații fericiți de demult au folosit acești termeni controversați de acum, am găsit mulți, pe care vechimea lor îi face vrednici de crezare.”

2. Pasajul clasic din tratatul Despre Sfântul Duh în care autorul chestionează posibilitatea fundamentării practicilor liturgice pe tradiția nescrisă a Bisericii și a improvizării în cult este cel din capitolul 27, 66:

„Cuvintele epiclezei [rostit] la sfințirea pâinii [Sfintei] Euharistii și a potirului binecuvântării, cine dintre sfinți ne-a lăsat-o în scris? Căci noi nu ne mulțumim doar cu acelea pe care Apostolul sau Evanghelia le amintește, ci rostim și înainte și după și alte cuvinte, pe care le-am primit din tradiția nescrisă, ca având mare putere [însemnătate] la [săvârșirea] Tainei.”

Este evidentă distincția pe care Sfântul Vasile o face în acest capitol 27 între

învățăturile pe care Biserica le-a moștenit pe cale scrisă și între cele pe care le-a primit prin Tradiție de la Sfinții Apostoli, între mărturisirea oficială și publică a adevărului de credință creștin și între învățătura tainică nescrisă, experiența de veacuri a Bisericii, păstrată în tăcere, sesizată și trăită de către creștini în cultul divin. Este tradiția liturgică ecclesială cu învățăturile de credință tainice ce le cuprinde, transmisă de la Apostoli prin Tainele Bisericii că formulare și mărturisire de credință încearcă să definească și să precizeze învățătura Bisericii pe înțelesul tuturor. Se pare astfel, că majoritatea formularelor euhologice erau nescrise, iar săvârșitorul Sfințelor Taine improviza într-un cadru dat, folosindu-se de tainicul tradiției apostolice pentru a exprima în manieră personală în textul anaforalei ceea ce din totdeauna Biserica a experiat.

3. În alt pasaj din tratatul său despre Sfântul Duh, marele părinte capadocian pare să cunoască un formular liturgic deja fixat în scris din secolul III și pus sub autoritatea Sfântului Grigorie Taumaturgul († 270): „la ceea ce el [Sfântul Grigorie Taumaturgul] a lăsat Bisericii nu s-a mai adăugat nici un act [liturgic] nici un cuvânt, nici vreun oarecare rit tainic. Multe din cele ce se săvârșesc de către ei par să fie incomplete [neterminate] din cauza vechimii compunerii lor; căci nu au permis cei care au condus ca urmași [ai lui Grigorie] Bisericele ca lucruri care după el au apărut să fie preluate spre adăugire.”

Dacă Sfântul Vasile se referă aici la un formular euhologic deja fixat în scris ar putea fi pus sub semnul întrebării, datorită accentului mare îl pune în întreaga sa operă asupra caracterului oral al transiterii și păstrării textelor liturgice. Astfel, ar putea fi vorba aici de o fixare în Tradiție impusă de personalitatea Sfântului Grigorie Taumaturgul, care a făcut ca inovații liturgice cu implicații dogmatice să nu fie acceptate, însă faptul că începând din prima jumătate a secolul III pot fi întâlnite formulare liturgice fixate deja în scris, cum este Tradiția Apostolică a lui Ipolit, în care se precizează în mod clar faptul că episcopul nu era obligat să urmeze formularul euhologic scris existent la acea vreme, ci putea să improvizeze, rămânând în cadrele învățaturii ortodoxe, pledează pentru posibilitatea existenței concomitente în epoca Sfântul Vasile atât a unor formulare liturgice fixe, model după care se ghida episcopul în săvârșirea Liturghiei, cât și a unei libertăți de improvizare în actul de celebrare a Sfintei Euharistii, libertate care, odată cu trecerea timpului, va fi treptat redusă până în secolul VI, când mai toate anaforalele ajung să fie așternute în scris. Astfel, Novella 137 a lui Iustinian din anul 565 prevede pentru candidații la rangul de episcop obligativitatea de a memora și a reda textul anaforalei în prezența ierarhilor care urmează să săvârșască hirotonia.

Petru și Pavel și a Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Ghimbav - Brașov și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 30 iunie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel și a Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Ghimbav - Brașov și rostește un cuvânt de învățătură.



distincția Sanctus Stephanus Magnus ctitorului principal al acestei biserici și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 16 iunie 2009 – coordonează desfășurarea examenului de admitere la Seminarul Teologic Sfântul Calinic Cernicanul din Turnu Măgurele.

Joi, 18 iunie și vineri 19 iunie 2009 – participă la lucrările Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București.

Sâmbătă, 20 iunie 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și oficiază slujba privegherii în cinstea tuturor Sfinților români în biserica Mănăstirii Crasna - Prahova.

Duminică, 21 iunie 2009 – săvârșește slujba sfințirii apei, a tunderii întru rasofoar a fratelui Cristian-Ionel (Calist rasofoarul), Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Proroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna - Prahova, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 23 iunie 2009 – săvârșește privegherea în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din Mănăstirea Sfântului, de la Brânceni și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 24 iunie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din Mănăstirea Sa de la Brânceni, hirotonește diacon pe tânărul Bolnavu Gabriel și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești - Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 25 iunie 2009 – săvârșește parastas de pomenire a filozofului Constantin Noica în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria și moderează Colocviul omagial „Centenarul nașterii filozofului Constantin Noica” organizat de Primăria Municipiului Alexandria, Muzeul Județean Teleorman și Episcopia Alexandriei și Teleormanului la Muzeul Județean Teleorman.

Vineri, 26 iunie 2009 – oficiază slujba de înmormântare a lui Octavian Iliescu, Președinte de onoare al Societății Numismatice Române la biserica Bălăneanu din București și rostește un cuvânt ocazional.

Sâmbătă, 27 iunie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Duminică, 28 iunie 2009 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor, împreună cu alți ierarhi ai Sfântului Sinod și participă la ceremonia instalării Preasfințitului Vincențiu ca Episcop al Sloboziei și Călărașilor, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, în Catedrala Înălțarea Domnului din Slobozia - Ialomița.

Luni, 29 iunie 2009 – săvârșește împreună cu Înalt Preasfințitul Părinte Laurențiu, Mitropolitul Ardealului, târnosirea noii biserici a Sfinților Apostoli

Pe baza acestor informații pe care le oferă scrierile Sfântul Vasile cel Mare referitor la caracteristicile rugăciunii euharistice din a doua jumătate a secolului IV, precum și pe baza analizei contextului general cultic al acestei perioade a evoluției anaforalei euharistice a fost chestionată problema paternității vasiliene a anaforalei ce poartă numele sfântului. A compus Sfântul Vasile o anaforă nouă, sau a prelucrat un text preexistent? Răspunsul dat de cercetarea liturgică este că în acest cadru de oralitate și fluiditate a cultului, rolul acestui sfânt părinte a fost unul literar, de perfecționare a unui text ce era atunci în uz în Cezareea Capadociei, pe baza Tradiției nescrise, tainice, binecunoscute și familiare acestuia. Este astfel evident faptul că un episcop al secolului IV în actul de redactare sau prelucrarea a unui text euhologic trebuia să țină cont de o serie de norme, de un cadru definit, cel al Tradiției nescrise, în care rugăciunea euharistică trebuia să rămână, menționând creația, economia mântuirii, cuvintele de instituire și o doxologie finală, având astfel destul de puțină libertate de a improviza. Rolul lui se reducea la a insera pasaje scurte într-o schemă bine definită, cu scopul de a preciza și a defini mai bine conținutul teologic al textului euhologic.

III. Sfântul Vasile cel Mare – dascăl al familiei creștine

A trăi autentic creștinismul înseamnă a-l raporta mereu la „cuvântul lui Dumnezeu...” (Lc. 11, 28) și a se identifica cu „sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evr. 12, 14), așa cum au trăit-o și ne-au lăsat-o ca model mai marii noștri (Evr. 13, 7), pentru că „Iisus Hristos (și Biserica Sa care este Trupul Lui tainic), ieri și azi și în veci, este același” (Evr. 13, 8). Sfinții Apostoli, aleși și instituiți de Mântuitorul Iisus Hristos ca prieteni și urmăritori ai Săi (In. 15, 14) prin urmașii lor legitimi, printr-o succesiune neîntreruptă de har și dreaptă credință, ne-au transmis până astăzi în cadrul Bisericii celei Una întregul tezaur al ortodoxiei și ortopraxiei (credință și viață).

Pe traseul istoriei și extensiunii Bisericii creștine aceasta a marcat momente cruciale de jertfă dar și de glorie, aidoma traseului Fiului lui Dumnezeu întrupat de la Peștera Bethleemului, până la înălțarea întru slavă la Cer de pe muntele Măslinilor. Și pentru că Biserica este una ca Trup tainic al lui Hristos, cea triumfătoare și cea luptătoare, cea din istorie și cea din prezent, conlucrând și fiind într-o permanentă comuniune și interdependență, evenimentele și momentele remarcabile din istoria Bisericii revin și devin mereu în prezent sau în actualitate. Însăși Sfânta Liturghie este expresia plenară a acestei conlucrări și comuniuni

pe orizontală și verticală, iar anul bisericesc transpune în viața cotidiană această raportare a membrilor și comunității Bisericii cu istoria și eternitatea în relația dintre uman și Divin.

Ne bucurăm și suntem recunoscători mai marilor noștri, respectiv Sfântului Sinod al B.O.R. că, marcând cu înțelepciune evenimentele din istoria Bisericii, anul acesta ne-a prilejuit un nou popas jubiliar, de această dată anul 2009 fiind consacrat ca „Anul comemorativ sau omagial al Sfântului Vasile cel Mare și al tuturor Părinților Capadocieni”. Faptul acesta ne permite să rememorăm o pagină glorioasă din Istoria Bisericii Universale, veacul al patrulea, supranumit, pe bună dreptate, „veacul de aur al Bisericii”, desigur raportat la personalitățile eclesiastice de care Biserica s-a învrednicit și pe care Bunul Dumnezeu le-a hărăzit. Așadar, anul acesta (2009) se împlinesc 1630 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sf. Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareei Capadociei, supranumit, adesea, de posteritatea bisericească cu sintagme de genul: „împăratul cuvintelor duhovnicești”, „gura de foc a Duhului Sfânt”, „ochiul Bisericii care veghează” etc. „El rămâne până astăzi un apărător al dreptei credințe în Sfânta Treime, un dascăl al vieții liturgice, al vieții de familie, al vieții monahale și al lucrării filantropice a Bisericii, precum și un teolog al înțelepciunii divine, exprimată în Scripturi și în fapte”.

S-a născut în anul 329 sau 330 în Cezareea Capadociei din părinții Vasile și Emilia, care au adus pe lume zece copii, dintre care patru au devenit sfinți: Macrina cea tânără, Vasile, Grigorie de Nyssa și Petru al Sebastiei. Tatăl său, cu numele tot Vasile, a fost avocat și profesor de retorică, căsătorit cu o tânără orfană, Emilia, al cărei tată murise de moarte martirică în persecuția lui Liciniu, iar mama ei murise de tânără. Crescut într-o atmosferă familială prielnică virtuții, la care un aport esențial a avut bunica lui după tată, Macrina și mama lui Emilia, confirmată de tatăl său care era recunoscut în Cezareea ca „profesor obștesc al virtuții”, Sfântul Vasile și-a conturat, așadar, din casa părintească profilul unei personalități puternice care își va consolida verticalitatea pe timpul studiilor și în toată viața, impunându-se și remarcându-se ca un adevărat „profesor al înfrânării”. Contactul cu studiile celor mai renumite școli ale timpului, între care și Atena care era primejdioasă pentru evlavie și „plină de bogăția cea rea, adică de idoli, mai mult decât restul Greciei”, n-au putut destabiliza și dezarticula „sufletul oțelit și întărit în credință” al lui Vasile, cum mărturisește prietenul său, Sfântul Grigorie de Nazians.

Întreaga sa viață, Sfântul Vasile a luptat cu fapta, cu cuvântul și cu scrisul. Cea mai mare înfăptuire a lui a fost pe plan practic, creând lângă orașul Cezareea

la sala Constantin Brâncuși a Palatului Parlamentului din București.

Joi, 04 iunie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Vineri, 05 iunie 2009 – participă la ședința de lucru a Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei și la ședința specială de consultare a Sinodului Mitropolitan cu Adunarea Eparhială a Episcopiei Sloboziei și Călărașilor în vederea desemnării candidaților pentru alegerea de episcop al acestei Eparhii.

Sâmbătă, 06 iunie 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas (sâmbăta morților) în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Zimnicea și hirotonește diacon pe tânărul Safta Ioan Bogdan Romeo.

Duminică, 07 iunie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și Vecernia specială din Duminica Pogorării Duhului Sfânt în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Zimnicea, hirotonește preot pe tânărul Safta Ioan Bogdan Romeo și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 08 iunie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Prea Sfintei Treimi - Drăgănești Vlașca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 09 iunie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon - Siliștea Gumești, hirotonește preot și hiroteseste duhovnic pe tânărul Anghel Robert Daniel și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 12 iunie 2009 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați din Roșiorii de Vede.

Sâmbătă, 13 iunie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica a Centrului de Plasament Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Oficiază cununia tinerilor Cherpec Cezar-Ionuț și Găină Cleopatra Mihaela, precum și cununia tinerilor Damalan Marius Cristian și Țoncu Anca Ștefania, în biserica Sfântului Alexandru din Alexandria, rostind cuvânt de învățătură. Oficiază cununia tinerilor Robu Iliuță-Florin și Marinete Ionela-Cristina în biserica Sfintei Parascheva din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 14 iunie 2009 – din încredințarea și cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, săvârșește târnosirea bisericii Învierea Domnului din Ploiești - Prahova și săvârșește Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș. Hiroteseste iconom-stavrofor pe preotul Bondrea Aurelian Nicolae, acordă

a Maicii Domnului din parohia Purani - Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 25 mai 2009 – la Liceul Pedagogic din Alexandria face parte din Comisia de examinare a absolvenților acestei școli pentru obținerea Atestatului de competențe în predarea Religiei la ciclul primar.

Martți, 26 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Trei Ierarhi din Videle și prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare cu tema „Anul 2009 – anul Sfântului Vasile cel Mare și al celorlalți Sfinți capadocieni”. Conferința s-a desfășurat la Casa de Cultură din Videle și a reunit toți preoții din cadrul Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului.

Săvârșește privegherea în biserica Sfântului Ioan Rusul din Mănăstirea Nașterii Maicii Domnului – Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 27 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Ioan Rusul din Mănăstirea Nașterii Maicii Domnului - Adămești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Săvârșește Vecernia, Litia și Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești - Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 28 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din parohia Copăceanca și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește slujba de pomenire a eroilor la monumentul ridicat în cinstea acestora în centrul localității.

Sâmbătă, 30 mai 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Săvârșește slujba de sfințire a locului pentru ridicarea bisericii Sfântului Ierarh Nectarie Taumaturgul în curtea Spitalului Județean Teleorman și rostește un cuvânt de îndemn și învățătură.

Duminică, 31 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 01 iunie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Martți, 02 iunie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava din parohia Parisești - Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 03 iunie 2009 – participă la deschiderea Expoziției omagiale „120 de ani de la trecerea în eternitate a luceafărului poeziei românești – Mihai Eminescu”, expoziție organizată de Gruparea colecționarilor de medalii Eminescu

un alt oraș pe care poporul l-a numit pe bună dreptate: Vasiliada. Cu toate că s-a stins doar la 50 de ani (379) viața și activitatea lui a fost densă și complexă acoperind și lăsând amprente adânci, în timp și spațiu, în Biserica creștină, ale căror urme și ecouri ne impresionează până astăzi și vor rămâne mereu vii în memoria creștinătății.

Tema pe care o punem în atenția noastră astăzi, în acest context jubiliar vasilian, deși nu are o abordare expresă în opera Sfântului Vasile, am încercat să o reperăm și identificăm pentru că ea nu lipsește din preocupările, cuvântările și scrierile lui. De aceea, am propus-o și am abordat-o pentru că este o temă de stringentă și maximă gravitate și actualitate. Dacă Sfinții Părinți ai veacului patru se confruntau cu un păgânism în descompunere, dar care mai încerca să-și apere pozițiile, din nefericire vremurile actuale ne postează într-o situație aproape analoagă, dar totuși diferită: creștinismul e asaltat de secularizare și desacralizare, iar neopăgânismul câștigă tot mai mult teren și se impune în mod galopant asupra societății contemporane și postmoderne.

Pilonul central sau axa în jurul căreia gravitează și își menține identitatea și echilibrul specia umană este familia, ca așezământ sacru. Este singura determinare firească și realistă a condiției umane la nivelul microcelulei sociale, dintru începuturile existenței și până astăzi. A neglija ori a refuza această evidență istorică, etnologică și antropologică înseamnă o crasă îndărătnicie a unei mentalități diluate și distorsionate a omului contemporan sau pur și simplu o situare lejeră pe valul antropologiilor naturiste, la modă azi în lumea seculară. Drama și deznodământul sumbru la care ne conduc toate ideologiile contemporane desacralizate și naturiste se răsfrâng asupra umanității, pe care o postează într-o descentrare spirituală, făcând-o să alunece pe panta pragmatismului îngust în care ideea de transcendență este mutilată sau abolită. Acestea produc, sub ochii noștri, o destabilizare și o degradare iremediabilă a umanului, situându-l pe treapta animalizării și chiar mai jos, pe cea a demonizării, pentru că fără Dumnezeu și fără relația divino-umană, omul rămâne un accident haotic, un nonsens al existenței, o făptură rătăcită în hazard „care vine de nicăieri și merge niciunde”, cum spunea Petre Țuțea, al cărui destin se termină în moarte sau în neființă.

Iată de ce este astăzi atât de important și necesar să repunem în atenție și valoare entitatea familiei creștine așa cum a instituit-o Dumnezeu, la începutul omenirii, în Edenul primordial, și cum ne-o prezintă în chip autentic și ideal, întreaga Revelație divină, consemnată în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție prin autoritatea Sfinților Părinți.

Sfântul Vasile cel Mare, în deplină conformitate cu învățătura biblică ne

prezintă familia ca o instituție divină, subliniind unitatea și indisolubilitatea ei. Pe baza textului evanghelic se arată că singurul motiv valabil pentru desfacerea căsătoriei este adulterul sau infidelitatea conjugală (Mt. 5, 31-32) ceea ce nu-i dă dreptul celui divorțat să se căsătorească cu alta (I Cor. 7, 10-11). Invocând apoi textul paulin din „Efeseni”, Sf. Vasile accentuează că iubirea și unitatea dintre soți trebuie să aibă model iubirea dintre Hristos și Biserica: „Se cuvine ca bărbații să-și iubească femeile lor, cu iubirea cu care Hristos a iubit Biserica, dându-se pe Sine pentru ea, pentru ca să o sfințească” (Ef. 5, 25-30). Ca model de fidelitate între soți este dat ca exemplu „turturica, care dacă se desparte vreodată de soțul ei, nu mai vrea să trăiască cu altul, ci rămâne singură, că în amintirea soțului de altădată refuză orice altă însoțire. Să audă femeile, zice sfântul, cât de cuviincioasă este văduvia chiar la cele necuvântătoare!”

Unitatea și armonia deplină în familie ca o microbiserica o reliefează Sf. Părinte prin rugăciunea practică în comun de membrii familiei.

Asemenea înțeleptului biblic elogiă frumusețea morală a femeii cinstite. Femeia înțeleaptă e capabilă să pună stavilă firii dezlănțuite și sălbatică a soțului ei: „Chiar dacă soțul ar avea o fire aspră și sălbatică, soția trebuie neapărat să-l suporte și nicio pricină să n-o facă să rupă unirea. Este pornit spre bătaie? Dar îi este bărbat! Este bețiv? Dar este unită cu el potrivit firii! Este aspru și neplăcut? Dar este mădularul tău și cel mai de cinste dintre mădule!”

Armonia deplină în familie se realizează pe relațiile juste între membrii ei, în sensul că trebuie respectată porunca divină: „Copiii trebuie să-și cinstească părinții și să li se supună în toate” (Ex. 20, 12; Ef. 6, 1-3), iar „părinții trebuie să-și crească copiii întru învățătura și certarea Domnului, cu toată blândețea și răbdarea, sub niciun pretext care s-ar referi la ei, să nu le producă mânie și întristare” (Ef. 6, 6; Col. 3, 21). Pentru a sensibiliza această relație dintre unii și alții, Sf. Vasile face apel la un alt exemplu din lumea animală: „Dacă leoaica își iubește pe cei născuți de ea, iar lupul se luptă pentru cățelușii lui, ce va spune omul, care nu ascultă de poruncă și strică firea, fie atunci când copilul necinstește bătrânețile tatălui, fie atunci când tatăl, prin a doua căsătorie, uită pe copiii din prima căsătorie. De nebiruit este la cele necuvântătoare dragostea dintre părinți și pui, pentru că Dumnezeu, Cel ce le-a creat, a înlocuit în ele lipsa rațiunii cu bogăția simțurilor.” „Iar grija pe care o au de berzele bătrâne puii lor e îndestulătoare copiilor noștri, dacă ar vrea să vadă, pentru a-i face să-și iubească părinții! Berzele când văd că tatălui lor i-au căzut penele, la bătrânețe, stau în jurul lui și-l încălzesc cu penele, îi pregătesc din belșug hrana, iar la zbor îi dau ajutorul ce-l pot da, ajutându-l și dintr-o parte și din alta cu aripa.”

duhovnic pe diaconul Gheorghiță Sevestre.

Duminică, 03 mai 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 09 mai 2009 – oficiază, alături de Înalt Preasfințitul Părinte Mitropolit Laurențiu al Ardealului, cununia credincioșilor Marcel și Mirela-Filomena Sâmpetru în biserica Mănăstirii Sădinca, județul Sibiu.

Duminică, 10 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură. Face o vizită la Mănăstirea Nașterii Maicii Domnului - Adămești.

Marti, 12 mai 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Miercuri, 13 mai – vineri 15 mai 2009 – participă la lucrările celui de-al XXVI-lea Simpozion Național de Numismatică desfășurat la Băile Herculane, județul Caraș Severin, susținând comunicarea „Aniversarea centenarului nașterii filozofului Constantin Noica și medalia emisă cu acest prilej de Secția Alexandria a Societății Numismatice Române”.

Sâmbătă, 16 mai 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Duminică, 17 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie în catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 19 mai 2009 – coordonează desfășurarea examenului de atestat pentru competențe profesionale susținut de absolvenții Seminarului Teologic Sfântul Calinic Cernicanul - Turnu Măgurele.

Miercuri, 20 mai 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna - Prahova. În după amiaza aceleiași zile săvârșește Sfântul Maslu iar seara, privegherea.

Joi, 21 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Proroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna - Prahova, hirotonește preot pe Ierodiaconul Augustin Măzgoiu din obștea acestei mănăstiri și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 23 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas pentru pomenirea de un an a Ierodiaconului Visarion Iugulescu în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din Sfânta Mănăstire Cernica și rostește un cuvânt de învățătură.

Oficiază cununia tinerilor Mădălin-Gabriel și Ionela Bucleț în catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 24 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Bunei Vestiri

un cuvânt ocazional.

Miercuri, 22 aprilie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Joi, 23 aprilie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din Mănăstirea Sfântului de la Țigănești - Teleorman și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 24 aprilie 2009 – slujește Sfânta Liturghie și săvârșește Sfințirea apei în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 25 aprilie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria; Vecernia și Litia în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna - Prahova.

Duminică, 26 aprilie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Proroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna - Prahova, hirotesește Protosinghel pe Cuviosul Ieromonah Nathanael Neacșu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 27 aprilie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești - Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 28 aprilie 2009 – are o întrevedere cu Domnul Primar al Municipiului Alexandria, Victor Drăgușin, pe tema organizării Simpozionului omagial Constantin Noica și a emiterii unei medalii aniversare cu prilejul centenarului nașterii acestuia.

Miercuri, 29 aprilie 2009 – are o întrevedere cu doamna Ecaterina Țânțăreanu, directoarea Muzeului Județean Teleorman, pe tema organizării Simpozionului omagial Constantin Noica. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești - Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 30 aprilie 2009 slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Preasfintei Treimi - Drăgănești Vlașca.

Vineri, 01 mai 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și Sfântul Maslu în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe teologul Gheorghiță Sevestre.

Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 02 mai 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește preot și hirotesește

Demnitatea și responsabilitatea soțului și a soției în cadrul familiei își au temeiul în creația divină a amândurora, în chipul dumnezeiesc cu care sunt înzestrați ambii în aceeași măsură pentru că „bărbat și femeie i-a făcut pe ei” (Gn. 1, 27), de aceea, cei ce au „aceeași fire au și aceleași lucrări, iar ce săvârșesc aceeași faptă, aceia primesc și aceeași plată”.

Pentru întreținerea familiei sunt recomandate și elogiata munca și hărnicia: „Ai mâini, ai o meserie, muncește... Multe sunt mijloacele de trai, multe sunt prilejurile. Furnica poate să se hrănească fără să ceară și fără să se împrumute, iar albina dăruiește rămășițele hranei ei reginei, căreia natura nu i-a dat nici mâini, nici meserie. Tu, însă, om, viețuitoare care poate deprinde ușor orice meserie, tu nu găsești oare din toate meseriile, una, care să-ți întrețină viața?”

Prioritare în viața de familie ca și în cea personală trebuie să fie valorile spirituale, iar dintre acestea un loc special trebuie rezervat rugăciunii. „Trebuie să ne eliberăm de grijile căsătoriei, ca să ne îndeletnicim cu rugăciunea; să ne eliberăm de sânguința de a aduna averi, de pofta după slava lumii acesteia, de plăcerile pe care ni le aduce desfătarea, de invidie și de orice gând rău asupra semenului nostru, pentru ca, fiind liniștiți sufletește și netulburați de nicio patimă, strălucirea lui Dumnezeu să fie curată și neîntunecată în noi, ca într-o oglindă”. De asemenea, alături de rugăciune, postul are un rol întăritor și edificator în familie fiind „tovarăș credincios al soților. Bărbatul nu pune la îndoială cinstea casei sale când vede că femeia lui postește; nici femeia nu se topește de gelozie când bărbatul său sfințește postul.” Postul se recomandă tuturor membrilor familiei. „Femeile să postească și ele, că și lor le este postul tot atât de potrivit și de firesc ca și respirația. Copiii să fie adăpați cu apa postului ca și plantele bine crescute. Bătrânilor le este ușor postul pentru că de mult s-au obișnuit cu el.” „Postul păzește pruncii, face curat pe tânăr, umple de vrednicie pe bătrân; părul alb, împodobit cu postul, este mai vrednic de respect. Postul este pentru femei podoaba cea mai potrivită; este frâu pentru oamenii în floarea vârstei, balsamul căsniciei, păzitorul fecioriei. Acestea sunt binefacerile pe care le aduce postul în fiecare casă.”

Un rol important acordă Sfântul Vasile cel Mare educației în familie. În procesul educativ părinții trebuie să întrebuițeze mijloacele potrivite și eficiente. Copilul are finețea, simplitatea și inocența specifică. El nu cunoaște mândria, șiretenia, vicleșugurile, ci acestea și le însușește din comportamentul părinților. Prin atitudinea părinților față de situațiile fericite și de prosperitatea gospodăriei, precum și din furtunile sau valurile necazurilor și nenorocirilor ce se pot abate peste familie, părinții oferă un model educațional copiilor lor. Prin toate acestea

călăuzitoare trebuie să se arate făclia sau lumina credinței.

Necazurile și nenorocirile, moartea unui copil sau a unuia dintre soți, încercări care se pot abate peste familiile noastre, nu trebuie să ne ducă în stări de deznădejde și la întristare peste măsură, pentru că „numai un suflet lipsit de bărbăție, care nu are tăria ce i-o dă nădejdea în Dumnezeu, poate fi sfâșiat și zdrobit de dureri”. „Ai fost batjocorit? Caută la slava pe care o ai păstrată în ceruri pentru răbdarea ta! Ai suferit vreo pagubă? Uită-te la bogăția cea cerească și la comoara pe care ți-ai agonisit-o prin faptele tale bune! Ai pierdut copilul? Ai, însă, înger, împreună cu care vei dănuți împrejurul tronului lui Dumnezeu și te vei veseli cu o veselie veșnică!”

Iată doar câteva aspecte edificatoare ce stau la baza unității și indisolubilității familiei creștine, pe care Sfântul Vasile cel Mare le-a remarcat și subliniat ca indispensabile unei vieți familiale armonioase și pentru realizarea întregului scop al căsătoriei:

- nașterea de copii sau perpetuarea neamului omenesc;
- ajutorarea reciprocă;
- ocrotirea moralității sau fidelității conjugale ca mediu prielnic dezvoltării și împlinirii familiei.

Sfântul Vasile, cu aceeași prețuire față de așezământul sfânt al familiei, dar dintr-o poziție mai severă și cu un ton mai apăsător, abordează în opera sa și factorii distructivi sau păcatele și viciile care amenință în mod grav unitatea și indisolubilitatea căsătoriei.

Pătrunderea păcatelor în mediul familial produce o mare dezordine și deviere a scopului sau menirii căsătoriei. „O casă în care au loc mânia, insultă, ocară și batjocuri, petreceri și desfrânări, are o faimă proastă, iar necinstea celor petrecute în ea trece asupra stăpânului casei aceleia. Atunci când iau mădulele lui Hristos și le fac mădule ale desfrânării, am mutat slava de la Cel ce mă mântuie la cel ce mă pierde”.

Păcatul cel mai periculos care atentează la subminarea și destabilizarea familiei este desfrâul. În primul rând el întunecă mintea sau discernământul omului, făcându-l pe acesta să-și piardă demnitatea și responsabilitatea umană, care automat duc la destrămarea familiei. Gravitatea acestui păcat o descoperă însuși Mântuitorul, de aceea în Predica de pe Munte, invocând porunca a VII-a din Decalog, care condamnă desfrânarea, El atrage atenția că acest păcat nu e suficient de a fi reprobabil doar în practică, ci el trebuie extirpat din rădăcinile lui, din gândul sau pofta păcătoasă care se zămislește în mintea sau imaginația omului (Mt. 5, 28).

biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna – Prahova.

Duminică, 12 aprilie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Proroc Ilie Tesviteanul din Mănăstirea Crasna - Prahova, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe cuviosul Ierodiacon Nathanael Neacșu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 15 aprilie 2009 – participă la întâlnirea organizată de Prefectura Teleorman în vederea stabilirii programului manifestărilor prilejuite de sărbătorirea a 175 de ani de la întemeierea orașului Alexandria.

Săvârșește Sfântul Maslu și Denia în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 16 aprilie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie, parastas și binecuvântarea prinoaselor oferite familiilor sărace de Primăria Alexandria în colaborare cu un om de afaceri din această parohie, în parohia Sfântului Nicolae din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Săvârșește Denia în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 17 aprilie 2009 – participă la întâlnirea cu cadrele Inspectoratului Județean de Poliție Teleorman, la sediul Inspectoratului, adresându-le un mesaj cu prilejul sărbătorii Învierii Domnului.

Săvârșește Denia în Catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 18 aprilie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și coordonează acțiunea de preluare de la Aeroportul Internațional Otopeni, de aducere și distribuire a Luminii Sfinte, adusă de la Ierusalim, la toate parohiile din județ.

Duminică, 19 aprilie 2009 – săvârșește slujba Învierii, Utrenia și Sfânta Liturghie în Catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Săvârșește slujba Vecerniei (a doua Învierie) în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 20 aprilie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 21 aprilie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Preasfintei Treimi - Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. În Catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria săvârșește slujba înmormântării credinciosului Ilie Folică și rostește

Duminică, 22 martie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena și a Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 24 martie 2009 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna - Prahova.

Miercuri, 25 martie 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna - Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 28 martie 2009 – participă la ședința de dare de seamă anuală a Societății Numismatice Române, la sediul Societății din București.

Duminică, 29 martie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 01 aprilie 2009 – face o vizită pastorală la parohia Balaci unde se construiește o biserică de lemn într-un cătun izolat al localității.

Oficiază Denia Canonului celui Mare și Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești - Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 03 aprilie 2009 – săvârșește Denia Acatistului și Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 04 aprilie 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Duminică, 05 aprilie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din parohia Târnava și rostește un cuvânt de învățătură.

Oficiază Vecernia și tunderea în monahism a Diaconului Neacșu Sorin Vasile (Nathanael monahul) în Catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 08 aprilie 2009 – participă la dezbateră cu tema „1949-2009 – 60 de ani de la exproprierea forțată a moșierimii, în județul Teleorman”, organizată la Muzeul Județean Teleorman.

Joi, 09 aprilie 2009 – la Videle, participă la a X-a ediție a Festivalului-concurs Te-Deum laudamus și înmânează premiile, atât pentru laureații secțiunii de cunoștințe religioase cât și pentru formațiile corale ce au interpretat piese religioase, rostind un cuvânt ocazional.

Sâmbătă, 11 aprilie 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria. Săvârșește Vecernia și Litia în

Sfântul Vasile aseamănă păcatul desfrânării cu ciuma, datorită influențelor cu care se propagă și contaminează. „Nu vezi oare pe desfrânații care stau în piață, care-și povestesc faptele lor rușinoase și isprăvile întunericului... ca pe niște fapte mari? Aceștia sunt ciumații... care se străduiesc să ducă la toți păcatul propriu și se ambiționează să facă pe mulți asemenea lor...” Sunt condamnate spectacolele care incită la dezmăț, destrăbălare și desfrânare. „Aceste spectacole desfrânate sunt o adevărată școală publică de desfrâu.” „Acele femei nerușinate, uitând de frica de Dumnezeu și disprețuind bunul simț..., își fâlțâie părul în vânt, își ridică rochiile și-și arată picioarele; cu ochi ademenitori și cu râs desfrânat ațâță spre ele poftele desfrânate ale celor tineri. Ele pângăresc văzduhul cu cântece de rușine..., se dau în spectacol în fața tinerilor cu nerușinare, ca ieșite din minți, cu nimic mai prejos de cele mai mari furii ale nebuniei.” Ce imagini sinonime cu spectacolele și manifestările excitante și provocatoare din zilele noastre! În fața acestor provocări demolatoare de suflete, Sfântul Vasile ne oferă ca remediu și model al castității chipul lui Iosif, care „în fața dragostei nebune a desfrânatei lui stăpâne, a preferat curăția castității în locul plăcerii rușinoase, deoarece castitatea lui a strălucit în acele mari încercări”.

Un alt păcat care face ravagii în familii este beția. „Aceasta, adesea, merge mână în mână cu desfrânarea.” Starea fizică și psihică în care ajunge bețivanul este degradantă. De aceea „demoniacul este vrednic de milă, bețivul însă, care suferă ca și demoniacul, nu-i vrednic nici de milă, căci se luptă cu un demon pe care singur l-a ales”. Pacostea beției este grea povară pentru întreaga familie. Ea terorizează soția și copiii, face inefficientă educația și instaurează în familie haosul și infernul. De aceea, Sf. Vasile atrage atenția că numai „postul tămăduiește beția și psalmii acoperă cântecele rușinoase, iar genunchii plecați, pocăința și smerenia alungă dezmăturile și destrăbălările.”

O altă racilă care amenință pacea și liniștea familiilor, din păcate actuală și astăzi, și pe care o sesiza Sfântul Vasile, fiind strâns legată de beție, este violența. „Mâniosul nu se deosebește întru nimic de demoniac, nici în privința manifestărilor exterioare, nici în privința stării sufletești.” „Mânia dă naștere la ceartă, cearta aduce insulte, lovituri, loviturile răni, iar din răni, de multe ori, moartea. Să oprim chiar de la început acest rău, izgonind din suflete, prin orice mijloc mânia... Te-a insultat? Bindecuvântează! Te-a lovit? Suferă! Te scuipă? Și Hristos a fost scuipat! Aceste gânduri să-ți treacă prin minte, ca să-ți înfrânezi iuțeala.”

Destabilizarea și destrămarea familiei pot avea de cauză și aplecarea exclusivă sau căutarea prin orice mijloace a bogățiilor și plăcerilor materiale. De cele mai multe ori banii, luxul și averile „sunt puse în slujba desfrânării,

iar sărăcia și necazurile i-a cumințit pe mulți care mergeau pe căi greșite”. De aceea, îndeamnă Sf. Vasile: „Nu vă bizuiți pe puterea trupului! Nu umblați după strălucirea slavei omenești! Nici una dintre ele nu te mântuie! Toate-s trecătoare, toate-s înșelătoare! O singură scăpare e sigură: Dumnezeu că zice proorocul: «Blestemat este omul care își pune nădejdea în om» sau în cele omenești”. În cadrul tendințelor de lux și îmbogățire și în compania plăcerilor și desfătărilor păcătoase, se numără și dorința pătimasă a unor femei după pietre prețioase, bijuterii și haine luxoase, după parfumuri și coafuri. Oare la toate aceste femei, se întreabă Sf. Vasile, le mai rămâne vreme sau acordă vreme și pentru sufletele lor?

Pacea în familie mai poate fi tulburată prin limbuție, prin flecăreală, prin glume de prost gust, prin bârfe, vorbe ușurate, jurăminte false, mărturii mincinoase, care produc tulburări și umbresc liniștea, seninătatea și risipesc harul sfințeniei. În consecință, „oprește-ți limba de la rău, și buzele tale să nu mai grăiască viclenii! Fie ca mădularul tău, ce ți-a fost dat spre slujba cuvântului, să se îndepărteze de la orice lucrare real!”

Am reliefat doar câteva din racilele care amenință și destabilizează familia din totdeauna, dar în zilele noastre cu mai multă virulență ca niciodată. De aceea, cuvintele Sf. Vasile cel Mare sunt deosebit de actuale, atât în ceea ce privește pericolul dar și în ceea ce privește soluția sau remediul de a apăra și vindeca familia de urmările nefaste ale acestor patimi.

M-am oprit asupra acestei teme fundamentale și centrale pentru existența și devenirea umană, reliefând-o succint și parțial în opera Sfântului Vasile cel Mare, cu ocazia acestui jubileu: Consider că a fi în tonul Sf. Vasile și a-l actualiza cu deplină responsabilitate înseamnă să denunțăm și să avertizăm lumea în care trăim și mai întâi să ne conștientizăm pe noi înșine că familia umană este astăzi grav amenințată și periclitată în însăși structura ei ontologică. Decadența morală a lumii în care trăim atinge cote alarmante și de neînchipuit cu câteva decenii în urmă.

Realitatea destrămării și disoluției familiilor în lumea contemporană e cea mai sumbră cu care ne confruntăm. În ultimii ani, divorțurile depășesc ca număr căsătoriile. Mariagele cu greu depășesc 10 ani. Un raport publicat de Parlamentul European arată că în statele din Uniunea Europeană, la fiecare 30 de secunde se destramă o căsnicie și se produce un avort. Parlamentul European avertizează că viața de familie în Europa este în pragul unui colaps.

Nici la nivelul țării noastre lucrurile nu stau mai roz. Dacă în jurul anului 2000, rata divorțurilor era de aproximativ 1,5 la 1000 de locuitori, iar la o populație de 21,5 milioane aveam 810.000 de divorțuri și aproximativ 830.000 de

și, în după amiaza aceleiași zile, la ședința de lucru a Sinodului Mitropolitan al Munteniei și Dobrogei, reunit cu cel al Mitropoliei Olteniei, la Palatul Patriarhal din București.

Vineri, 27 februarie 2009 – participă la ședința lunară de lucru a Societății Numismatice Române, la sediul acestei Societăți din București.

Sâmbătă, 28 februarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas de un an pentru Preotul Ilie Coman în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Manole Viorel și rostește un cuvânt ocazional.

Duminică, 01 martie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Manole Viorel și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 05 martie 2009 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 07 martie 2009 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna - Prahova.

Duminică, 08 martie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna - Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 09 martie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești - Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 11 martie 2009 – participă la emisiunea, în direct, „În centrul atenției” la televiziunea locală Media Sud, având ca temă probleme din actualitatea religioasă.

Sâmbătă, 14 martie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena și a Tuturor Sfinților din Mănăstirea Sfântului Fanurie - Siliștea Gumești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 15 martie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în Catedrala Sfântului Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 21 martie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas pentru pomenirea de un an a mamei preasfinției Sale, în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Constantin Brâncoveanu - Călărași. Săvârșește slujba de sfințire a unei noi Sfinte Cruci pentru Sfântul Altar, realizată din contribuția credincioșilor acestei parohii și rostește un cuvânt de învățătură.

rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 10 februarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Sfințitului Mucenic Haralambie din Turnu Măgurele, hirotonește diacon pe monahul Dionisie Voinea din Mănăstirea Sfântului Cuvios Mucenic Galaction - Crângu, hirotonește iconom-stavrofor pe Preotul Păunică Ioan și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 12 februarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon - Siliștea Gumești și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 15 februarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Moșteni - Videle, hirotonește diacon pe tânărul Anghel Robert-Daniel și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 17 februarie 2009 – săvârșește resfințirea bisericii Nașterii Maicii Domnului și a Sfântului Teodor Tiron din Roșiorii de Vede și Sfânta Liturghie în această biserică. Hirotonește preot și hirotonește duhovnic pe tânărul Băltoiu Gheorghe și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 18 februarie 2009 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești - Videle.

Joi, 19 februarie 2009 – participă la ședința de bilanț a Casei de Ajutor Reciproc a preoților organizată în Sala de festivități a Seminarului Teologic din București.

Vineri, 20 februarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria și hirotonește diacon pe tânărul Soporan Vasile-Emanuel.

Sâmbătă, 21 februarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria, hirotonește diacon pe tânărul Cioacă Marius-Florin și hirotonește preot și hirotonește duhovnic pe tânărul Soporan Vasile-Emanuel.

Duminică, 22 februarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli și a Duminicii Înfricoșătoarei Judecăți din Zimnicea, hirotonește preot și hirotonește duhovnic pe tânărul Cioacă Marius-Florin și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 24 februarie 2009 – la Palatul Patriarhiei din București, participă la ședința Adunării Naționale Bisericești.

Miercuri, 25 februarie 2009 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod, la Palatul Patriarhal din București.

Joi, 26 februarie 2009 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod

inși care trăiau în uniune consensuală, adică concubinaj, în ultimul timp situația s-a schimbat galopant. Numai în județul Maramureș, în cursul anului 2008, s-au înregistrat aproximativ 1.200 cereri de divorț, cu aproximativ 41 la sută mai mult față de anul precedent și în tot județul peste 8.900 de cupluri trăiesc în concubinaj. Ultima și cea mai recentă achiziție sodomică sau babilonică cu care ne-am înzestrat palmaresul erotic românesc și care numără aproximativ 40 de mii de adepti, este cunoscută sub numele de swingeri, care practică sexul în grup.

În concluzie, în calitate de slujitori și responsabili cu mântuirea neamului omenesc, în fața acestor realități sumbre nu putem rămâne insensibili. Biserica trebuie să conștientizeze lumea contemporană că familia trebuie repusă la locul și demnitatea ei primordială, unde însuși Dumnezeu a așezat-o ca fundament al societății umane. Traumele la care este supusă familia în lumea contemporană sunt multiple și violente. Ele atentează și subminează grav tocmai temelia societății umane, a umanului în structura lui esențială. Specia umană, dacă nu-și va reconsidera atitudinea față de familie, în cadrul și cu ajutorul căreia a reușit să-și consolideze propria devenire și să realizeze toate progresele pe plan material și spiritual în decursul atâtor milenii de existență, se află în fața unui colaps ontologic, care-i va fi fatal și care va naufragia voit în abis sau va comite un act de suicid ori genocid universal.

Nădărdum că omenirea contemporană și factorii responsabili vor da dovadă de atâta înțelepciune și prezență de spirit încât să nu abandoneze cu dezinteres „lumina vieții” și să prefere „a umbla în întuneric” (In. 8, 12).

IV. Chipul preotului ortodox reflectat în opera teologică și pastorală a Sfinților Trei Ierarhi

„În fiecare parohie – spune scriitorul francez A. de Lamartine – este un om care este al tuturor; este chemat ca martor, ca sfătuitor ori ca reprezentat în toate actele cele mai solemne ale vieții, care ia pe om de la sânul mamei sale și nu-l lasă decât la mormânt, care binecuvântează ori sfințește leagănul, nunta, patul morții și sicriul; un om pe care copilașii se obișnuiesc a-l iubi, a-l venera și a se teme firește de el; pe care chiar necunoscuții îl numesc părinte; la picioarele căruia creștinii merg și depun mărturisirile lor cele mai intime; un om care prin starea lui este mângâietorul tuturor nenorocirilor sufletelor și ale trupurilor; mijlocitor obligat între bogăție și sărăcie, care vede pe cel sărac și pe cel bogat bătând la ușa sa, rând pe rând; cel bogat pentru a-l lăsa milostenia în ascuns, cel sărac pentru

a o primi fără a se rușina, care nefiind de nici o treaptă socială, ține deopotrivă la toate clasele: la clasele de jos prin modestia și simplitatea vieții; la clasele înalte prin educația, știința și înălțimea sentimentelor, ce inspiră și recomandă o religie a iubirii de oameni; un om, în fine, care știe toate, care are dreptul de a spune toate și al cărui cuvânt cade de sus asupra inteligențelor și asupra inimilor cu autoritatea unei misiuni dumnezeiești. Acest om este preotul.”

Acest portret magistral, zugrăvit în imagini așa de vii și conturat într-o forma atât de măiestră și de expresivă ne ilustrează în modul cel mai grăitor și mai convingător posibil atât chipul ideal al preotului sacerdot cât și dimensiunea, greutatea și importanța preoției creștine, înălțimea și bogăția ei de înțeles, de conținut și de datorii.

Sublimă, sfântă, înfricoșată și plină de răspunderi este această înaltă misiune a preoției pentru că este slujirea lui Hristos, puterea și izvorul preoției harice. Mântuitorul nostru Iisus Hristos Cel ce a instituit Taina Preoției după Sfânta Sa Înviere, a rânduit ca Apostolii și urmașii acestora în succesiune apostolică (episcopii și preoții sfințiți prin hirotonie) să continue în biserica lucrarea Sa mântuitoare: să propovăduiască cuvântul adevărului Sfintei Sale Evanghelii și să îndrepteze sufletele oamenilor la lumina cunoștinței de Dumnezeu; să curățească poporul prin „baia nașterii celei de a doua și înnoirea Duhului”, să-L reprezinte pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos în chipul sfintei jertfe și să-L ofere credincioșilor săi hrana euharistică spre omorârea păcatului și arvunirea vieții celei nestricăcioase; să aprindă în sufletele păstoriților săi căldura iubirii de Dumnezeu și flacăra luminii harului celui mântuitor care mistuie și curățește întinăciunea păcatelor și alungă năvălirea patimilor celor potrivnice, pentru ca izbăviți de toată înșelăciunea și răutatea să-I înfățișeze sfânt și fără prihană înaintea Dreptului Judecător.

Așa cum spune și Sfântul Grigorie Teologul în tratatul său „Despre fugă”, „preoția urmărește să întraripeze sufletul, să-l smulgă din lume, să-l dea lui Dumnezeu, să-l facă să păzească chipul lui Dumnezeu, dacă nu l-a pierdut; dacă e în primejdie să-l piardă, să-i arate calea ca să și-l păstreze; iar dacă și l-a stricat, să-l aducă din nou la starea cea dintâi. Preoția urmărește să facă să locuiască, prin Duhul Sfânt, Hristos în inimile oamenilor. Și în sfârșit, scopul cel mai de seama al preoției este să-l facă Dumnezeu și părtaș fericirii celei de sus pe cel ce aparține cetii de sus, pe om.”

Toate aceste eforturi susținute de regenerare a vieții spirituale, ar fi zadarnice și neputincioase, dacă preotul nu ar fi întărit în slujba sa de harul dumnezeiesc, pentru că toate celelalte îndeletniciri și sarcini ale omului sunt susținute și

Sâmbătă, 17 ianuarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon - Siliștea Gumești și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 18 ianuarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Măgureni și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 22 ianuarie 2009 – participă la ședința de lucru a Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei la Palatul Patriarhal din București.

Duminică, 25 ianuarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din Zimnicea și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 26 ianuarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria și hirotonește diacon pe teologul Dragomir Ilie.

Prezidează lucrările Adunării Eparhiale a Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului.

Miercuri, 28 ianuarie 2009 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești - Videle.

Vineri, 30 ianuarie 2009 – primește pe Preasfințitul Părinte Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului și slujește împreună cu Preasfinția Sa Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Trei Ierarhi din Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 01 februarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria și slujba de sfințire a apei cu Molitvele Sfântului Trifon la troița Sfântului din parohia Cernetu, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 02 februarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din Roșiorii de Vede, hirotonește diacon pe tânărul Băltoiu Gheorghe și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 06 februarie 2009 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 07 februarie 2009 – săvârșește slujba parastasului în catedrala Sfântul Alexandru din Alexandria rostind un cuvânt de evocare a fostului director al B.C.R. Alexandria, Eugeniu Voicescu, la 7 ani de la trecerea sa la Domnul.

Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna - Prahova.

Duminică, 08 februarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna - Prahova și



VIAȚA BISERICESCĂ

AGENDA DE LUCRU

A PREASFINȚITULUI PĂRINTE EPISCOP

GALACTION

01 ianuarie - 30 iulie 2009

Joi, 01 ianuarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie, Te-Deum și Molitvele Sfântului Vasile cel Mare în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 02 ianuarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Rusul din Mănăstirea Nașterii Maicii Domnului - Adămești.

Duminică, 04 ianuarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Țigănești I și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 05 ianuarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Marti, 06 ianuarie 2009 – săvârșește Sfânta Liturghie și slujba de sfințire a apei celei mari în biserica Sfinților Apostoli din Zimnicea, hirotonește diacon pe tânărul Irimia Marcel-Ionuț și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 07 ianuarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântul Ioan Botezătorul din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 09 ianuarie 2009 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați din Roșiorii de Vede.

Duminică, 11 ianuarie 2009 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din parohia Margareta și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

întărite de puterile firești ale acestuia, în timp ce preoția este ajutată de cele supranaturale, pentru că se săvârșește cu lucrarea și puterea lui Dumnezeu, cu cea „putere cerească pe care nici arhanghelii și nici îngerii nu o au”.

Sarcina fiecărui om o poartă el însuși, însă sarcina preoției o poartă fiecare preot în parte. Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, Cel ce a făgăduit ca „va fi cu noi până la sfârșitul veacurilor” (Matei 28, 20). Acest fapt înalță misiunea preoției mai presus de orice demnitate și slujire omenească, fiindcă preotul nu lucrează și nu administrează cele sfinte numai cu puterea și capacitatea sa de om, ci cu cuvântul, cu inima și cu puterea lui Hristos, cu cea putere dumnezeiască cu care Mântuitorul a încredințat pe Sfinții Apostoli că „vor călca peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului” (Luca 10, 19).

Această putere harică cu care Dumnezeu a investit pe aleșii Săi, are drept scop să mijlocească revărsarea asupra noastră a darurilor dumnezeiești necesare mântuirii și sfințirii sufletelor noastre, căci prin lucrarea preoției, Mântuitorul a lăsat în sarcina preoților grija mântuirii sufletului omenesc, răscumpărat cu prețul scumpului Său Sânge. În această artă a zidirii sufletești a credincioșilor, constă toată greutatea și sublimul preoției creștine căci „Oricât de anevoioasă și de grea ar părea medicina – spune Sfântul Grigorie Teologul – totuși nu-i atât de grea ca preoția, unde trebuie să observi și să vindeci purtările oamenilor, patimile lor, viața lor, voința lor și altele asemenea din om; unde trebuie să izgonești din perechea asta a noastră, din suflet și trup, tot ce este animalic și sălbatic și să pui în loc și să statornicești, tot ce este blând și plăcut lui Dumnezeu.”

Acesta îi făcea pe Sfinții Părinți să se sfiască în fața unei asemenea mari vrednicii iar în anumite situații aproape că nu cutezau să o primească. Chiar Sfinții Trei Ierarhi s-au temut de ea, socotindu-se nevrednici de această chemare, deși erau curați ca îngerii. S-au temut gândindu-se la măreția ei și la responsabilitatea lor ca păstori de suflete, pentru ca îmbrățișând-o să facă din această nobilă misiune cea mai vie și mai sfântă lucrare a vieții lor, rămânând peste veacuri adevărate modele de teologi și chipuri desăvârșite ale adevăratului păstor de suflete pe care l-au ilustrat cu inegalabilă măiestrie în operele lor nemuritoare despre preoție și l-au întruchipat în trăirea, nevoința și faptele lor pilduitoare.

Ei știau că a fi preot și teolog, a vorbi despre Dumnezeu și mai ales a-L simți pe Dumnezeu și a săvârși cele sfinte, trebuie să te sfințești tu însuși mai întâi; trebuie să fii curat cu inima și pentru a fi curat cu inima, trebuie mai întâi ca mintea să-ți stăpânească patimile; trebuie să plângi pentru păcatele săvârșite, să fii blând, smerit, iertător, să flămânzești și să însetezi de dreptate, să fii milostiv și să iubești pe aproapele tău. Conștient de această menire, Sfântul Grigorie Teologul

afirma astfel înainte de a se învrednici să dobândească harul preoției: „Pentru ca să curăț pe alții, spune el, trebuie să fiu eu mai întâi curat. Să fiu eu înțelept, ca să înțelepțesc pe alții. Să fiu eu lumină, ca să luminez pe alții. Să fiu eu aproape de Dumnezeu ca să apropiu pe alții. Să fiu eu sfânt, ca să sfințesc pe alții. Ca să conduc cu mâna, ca să sfătuiesc cu pricepere.” Ea este expresia celei mai înalte conștiințe a responsabilității sacerdotale ce apasă pe umerii preotului. O conștiință pătrunsă până în adâncul ei de duhul slujirii lui Dumnezeu și a oamenilor; o inimă înflăcărată care se jertfește și se dăruiește neconținut în slujba semenilor, „care nu caută pe ale sale și nu gândește rău” (I Cor. 13, 5), ci pururea urmează „cele bune și de folos sufletelor” (atât în ce privește binele moral personal cât și cel a păstoriților). Aceasta este inima preotului la care aleargă „tot sufletul creștinesc cel necăjit și întristat care are trebuință de mila și ajutorul lui Dumnezeu.”

Ca preoți și păstori, Sfinții Trei Ierarhi au fost profund ancorați în viața spirituală a păstoriților lor și în îndeplinirea misiunii lor sacramentale pe care au slujit-o cu atâta abnegație și devotament încât nu au precupețit nici timpul, nici odihna și nici truda și oboseala, ci au pus în valoare tot talentul, toată erudiția și cultura lor, tot spiritul de sacrificiu și toată strădania și nevoia lor, în scopul îmbunătățirii sufletești a credincioșilor. Pentru ei, factorul determinant în slujirea misiunii preoțești (al cărei scop fundamental este formarea caracterelor creștine și modelarea sufletelor) îl constituie exemplul vieții personale a preotului, adică „graiul faptelor”. Aceasta este trăirea autentică a Evangheliei și predica vie care are o înrăurire covârșitoare asupra vieții păstoriților. Predica prin cuvânt luminează doar mintea și sensibilizează inima, însă exemplul faptei este mai ușor intuit de credincioși, care văzând forma vizibilă și concretă în care se prezintă binele înfăptuit sub ochii lor, se aprind și mai mult de dorința de a-l transpune întocmai în practică și astfel prind gustul virtuții. De aceea preotul în calitatea sa de păstor de suflete și „ca model și dreptar al pietății spre îndrumarea pe calea cea dreaptă a celor ce urmează Domnului”, i se cere lui mai întâi, înaintea tuturor să traducă în faptă poruncile dumnezeiești ale Sfintei Evanghelii, ca în felul acesta „să înfățișeze tuturor chipul oricărui bine, făcând el mai întâi cele ce învață” cum mărturisește Sfântul Vasile cel Mare sau cum avea să spună de altfel mai târziu, Sfântul Ioan Gură de Aur în celebrul sau tratat Despre preoție: „Atunci ești un învățător desăvârșit, când prin cele ce faci și prin cele ce înveți duci pe ucenicii tai, pe credincioși, la viața fericită, pe care a poruncit-o Hristos.”

Sfinții Trei Ierarhi au fost consecvenți întru totul îndeplinirii idealului sfânt al preoției, consacrand în slujba lui tot elanul și efortul lor, împletind armonios cuvântul cu fapta, munca cu rugăciunea, curăția cu smerenia, jertfa cu dăruirea,

curții împărătești, sabie întreită înfiptă în inima dușmanilor celor tari, stemă de trei ori împodobită a împăraților noștri, lumină întreită a drumului lor de zi și de noapte, armă întreită a intimidării lor și mult iubită și egală la număr a Treimii!

Bucură-te, căci te-ai învrednicit de neîntrerupta bucurie și ești al credincioșilor împărați însoțitor! Și eu o cunosc că se învinge formația noastră²⁶ în timpul războiului, însă nu aruncăm răspunderea pentru înfrângere în trândăvia soldaților, ci roadele faptelor [noastre] rele fac mai puternici pe dușmanii noștri. Precum spune profetul, unul va vâna mii iar doi vor muta zeci de mii.

23. Și acel sfânt om, Leontie, când a terminat mult cinstita biserică a martirului și era vorba să plece în Iliric, se gândea să ia cu el o bucată din sfintele moaște, spre a ridica și acolo biserică în numele sfântului. Sfântul s-a arătat însă noaptea către acesta și i-a tăiat avântul. Atunci dar, omul a luat hlamida sfântului și o parte din orariu, ce erau vopsite în sângele roșu al martirului, a construit o raclă de argint, le-a așezat în aceasta și a continuat drumul său.

24. Când a ajuns la un râu, pe care îl numesc Dunăre, deoarece nu a putut să treacă din pricina vremii furtunoase și a curentului violent, s-a așezat și a așteptat să se potolească râul, acesta, însă, mai rău se umfla. Și Sfântul Dimitrie s-a arătat noaptea către acesta și i-a spus: „Înlătură din tine orice lipsă de curaj și necredință, urcă în corabia ta, ia în mâinile tale racla ce o porți cu tine și treci fără frică râul cu însoțitorii tăi!” Și omul a făcut aceasta, a trecut nevătămat râul și așa s-a salvat și a așezat sfânta raclă și cele sfinte din ea acolo unde a zidit altă biserică în cinstea sfântului martir Dimitrie, lângă cinstita biserică a fericitei martire Anastasia, de unde s-au revărsat multe râuri de minuni. De la aceștia, Hristoase împăratul meu, după ce ne-ai adăpat, din râul păcii, umple, luminează, curăță, vindecă, sufletele noastre împreună cu trupurile noastre cu rugăciunile slujitorului și martirului Tău Dimitrie, cu ale Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, spre a se slăvi și de aici preasfânt numele Tău, căci ție se cuvine fiecare slavă, cinste și închinăciune, împreună cu al Tău Tată și cu Duhul Tău Cel Sfânt totdeauna, acum și pururi și în vecii vecilor. Amin.



26. Este vorba aici despre formația de luptă. (n.trad.)

bine, și însuși eparhul și cei din jurul său s-au minunat de grabnicul ajutor al martirului, au slăvit pe Dumnezeu și au lăudat pe martirul Său Dimitrie.

20. Acesta, deci, [Leontie, eparhul Iliricului] a distrus cămările și construcțiile băilor și a curățat în întregime locul de toate lemnele și gunoaiile, a construit biserică foarte frumoasă în cinstea sfântului martir, între baia publică și stadion, pe care le-am arătat mai înainte, pe care a împodobit-o, făcându-o strălucitoare. Aceasta până astăzi este privită asemenea cerului pe pământ, căci a făcut-o slăvită izvorul minunilor, aceasta poartă întotdeauna de Dumnezeu izvorâtoarea raclă a mirului ca izvor inepuizabil, aceasta este medicament de calmare, care vindecă diferitele boli, aceasta având ca stăpân inegalabil al casei pe vestitul Dimitrie nu se va înfricoșa de năvălirile dușmanilor barbari, aceasta de multe ori este salvarea celor din captivitate, căci de multe ori s-au găsit captivii în această sfântă biserică cu lanțurile lor și din Siria și din alte țări barbare și ne spun că îi răpește sfântul Dimitrie și îi salvează aducându-i ca prin aer²⁵ în biserica sa.

21. Dar nu doar ai acestora [ai celor din captivitate] ci și al credincioșilor împărați este aliat acest sfânt soldat către care plin de bucurie voi adresa puține cuvinte de laudă și voi termina cuvântarea mea.

22. Bucură-te, de neconcurat soldat al lui Hristos de trei ori fericite Dimitrie, căci asemenea lui Pavel te-ai luptat lupta cea bună, ai alergat până la final, ai păzit credința și te-ai încununat pe merit de la Dumnezeu cu coroana dreptății!

Bucură-te martire Dimitrie, căci chiar de ai primit și tu în trupul tău rănilor pe care le-a primit Hristos, ai urcat către acesta cu bucurie și mulțumire!

Bucură-te, martire Dimitrie, căci te-ai făcut cu adevărat următor al lui Hristos. Acela, desigur, pentru binele nostru a acceptat sulița de la soldatul nelegiuit în prea curata Sa coastă iar tu ca evlavios soldat al Său pentru dragostea Sa ai acceptat sulița în închisoare de la nelegiuiții soldați!

Bucură-te, martire Dimitrie, căci te-ai îmbogățit cu îngerească virtute și te-ai dovedit inger pământesc și om ceresc, plin de slavă!

Bucură-te, martire Dimitrie, căci ești eliberatorul celor din robie și al multor bolnavi foarte grabnic doctor!

Bucură-te, martire Dimitrie, împreună cu Gheorghe și cu Teodor, cei împreună luptători cu tine, de trei ori fericita armă a evlavioșilor noștri împărați, sabia lor cu trei tășuri împotriva barbarilor fără de Dumnezeu, zid întreit al

25. Cuvântul folosit în text este adjectivul în acuzativ μετέωρος ce desemnează persoane ridicate în aer, dar în același timp poate desemna și o persoană nehotărâtă. Am optat pentru traducerea „ca prin aer” ținând cont de aceste două valențe ale termenului și de faptul că se încadrează mai bine în context. (n.trad.)

abnegația cu evlavia, cultura cu trăirea și iubirea dezinteresată și sinceră cu mila față de cei săraci, pentru a deveni în felul acesta icoane vii ale virtuții și trăirii creștinești. În tot ce au învățat și au înfăptuit ei în toate laturile apostolatului lor evanghelic, întrezărim chipul ideal al adevăratului păstor duhovnicesc care se străduiește neîncetat să-și împodobească viața sa religios-morală în așa fel încât „frumusețea sufletului lui să strălucească în toate împrejurările din viața lui, ca să poată în același timp, și bucura, dar și lumina sufletele celor ce-l privesc”.

Această conștiință a misiunii preoțești, care definește profilul moral al adevăratului slujitor al sfântului altar, izvorăște din convingerea că în numele lui Dumnezeu nu poți lucra cu vrednicie și nici nu poți apropia pe oameni de Dumnezeu dacă nu ești tu mai întâi cu sufletul neprihănit lângă Dumnezeu. „Marele scop pentru care este pus un păstor într-o parohie – spunea odată cineva – nu este acela de a-și urmări studiile sale teologice, nici de a-și cerceta enoriașii în fiecare săptămână, nu este nici măcar acela de a le predica Duminica; ci acela de a trăi în mijlocul lor ca un om al lui Dumnezeu, a cărui prezență însăși să fie o dovadă că e cu putință să trăiești pe pământ viața de sus și că lucrurile de care se vorbește Duminica la biserică sunt realități.” Numai atunci sămânța cuvântului evanghelic va prinde rădăcini și va încolți în sufletele oamenilor și numai așa va avea preotul certitudinea și însușirea care rezultă din convingerea că reprezintă adevărul și anume atunci când aceste adevăruri au fost trăite și realizate integral în viața sa exemplară. Altfel, învățătura singură fără pietate adâncă nu aduce roade și cuvântul preotului nu poate avea ecou în sufletele ascultătorilor și nu poate zidi. El rămâne sec, fără viață; nu pătrunde în adâncul inimii pentru că nefiind simțit cu toată ființa, nu are putere de convingere. De aceea pe bună dreptate afirma cândva episcopul Guillibert din Ferejus la începutul secolului XX: „Să ne ferească Dumnezeu de un cler care n-ar ținti decât numai știința. Prin aceasta ar câștiga academiile, dar popoarele n-ar mai avea pâinea vieții.”

Pentru a evita acest eșec nu rămâne decât o singură cale trasată de Mântuitorul și de Sfinții Trei Ierarhi și anume aceea ca preotul să-și conformeze viața cu spiritul învățăturii evanghelice, unind învățătura cu fapta și demonstrând tuturor ca ceea ce zice și face, căci numai astfel își vor căpăta oamenii încrederea într-însul și-l vor aprecia și iubi ca pe un adevărat părinte. Credincioșii vor să vadă în persoana și purtarea preotului întruchiparea fidelă a virtuții și nu numai un simplu vorbitor despre Dumnezeu, ci „un exemplu evident de împlinire a fiecărei porunci a Domnului, astfel încât chiar și atunci când tace, exemplul faptelor lui să fie pentru învățătură mai eficace decât orice vorba” – cum spune Sfântul Vasile. Prin credință puternică și viață curată însoțită de cununa faptelor

bune și preotul poate ajunge asemenea Sfântului Vasile cel Mare – un făclier al inimilor și o pildă de înălțare neîntreruptă pe treptele virtuților creștine așa cum îl elogiază biserica în cântările ei: „Ai adunat cuvioase părinte mulțimea bunătăților sfinților: blândețea lui Moise, râvna lui Ilie, mărturisirea lui Petru, teologia lui Ioan și ca și Sfântul Apostol Pavel n-ai încetat a striga: cine nu este slab și eu să nu fiu slab, cine se smintește și eu să nu mă aprind” (stihira a II-a, de la Stihovna Vecerniei praznicului).

Pentru a ajunge la înălțimea chemării sale, preotul trebuie să fie potrivit îndemnului și modelului de viață al Sfinților Trei Ierarhi, un pios trăitor al virtuților creștine, „să atragă pe credincioși pe calea virtuții prin covârșirea virtuții sale”, adică să fie prin viața, comportarea și gândirea lui „o oglindă nepătată a lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești”. Așa de nepătată și neîntinată să-i fie viața, încât nu pe pământ s-ar petrece ea, ci „în cer, printre puterile îngerești”, spune Sfântul Ioan Gură de Aur.

Umblând pe pământ, preotul trebuie să fie omul care coboară mireasma cerului pe întinsul pământului prin nestrăciunea sufletului sau care „trebuie să fie mai curat decât înșeși razele soarelui, pentru ca Duhul Sfânt să nu-l părăsească și să poată (oricând) spune: «De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine»” (Galateni 2, 20). Cu alte cuvinte trebuie să trăiască în tine Dumnezeu pentru ca să-L poți cunoaște. Trebuie să-L găsești mai întâi și după aceea să-L propovăduiești altora, spunând ca și Sfântul Apostol Pavel, ce știi tu, ce simți tu, ce ești tu, ce poți tu, acum când Dumnezeu locuiește întru tine și lucrează în lume prin tine, căci altfel niciodată nu-L vei găsi iar dacă te-ai unit cu El prin fapta bună și prin viața curată, atunci El însuși va grăi oamenilor prin tine.

Deci preotului i se cere mai înainte de toate viață morală ireproșabilă și sfințenie. Aceste două însușiri sunt impuse atât de calitatea sa de păstor al turmei duhovnicești cât mai ales de condiția sa de sfințitor al vieții credincioșilor. Ca mijlocitor al harului divin și organ sfințitor al vieții păstoriților săi, „preotul este dator să se prezinte în fața sfântului altar curat, precum cu sufletul așa și cu trupul” după cum prevăd Povătuirile din Liturghier. Cele sfinte se chivernisesc și se dau celor sfinți, adică curați cu inima și fără de prihană așa cum se exprimă în mod sugestiv Mântuitorul în rugăciunea Sa arhierască: „pentru ei Eu Mă sfințesc pe Mine Însumi ca și ei să fie sfințiți întru adevăr” (Ioan 17, 19). În aceste cuvinte este cuprinsă cea mai imperativă datorie a preotului și a apostolului creștin. De fapt întreaga viață a preotului trebuie să fie un proces de neîncetată pregătire spirituală, un urcuș continuu pe culmile sfințeniei, pentru că el săvârșește jertfa cea fără de sânge și vine în contact nemijlocit cu însuși Sfântul Trup și Sânge al

Pentru aceasta i-a și spus îngerul: „Pace ție, atletule al lui Hristos! Să ai curaj și să te arăți bărbat viteaz!”

15. Atunci dar, anumiți nobili calomniatori au acuzat pe Dimitrie înaintea împăratului ca fiind cauza morții lui Lie. Când a auzit acesta a spus că nu a fost de bun augur întâlnirea sa cu sfântul la stadion. Pentru aceasta, fierbând de furie împotriva martirului, a poruncit să-l ucidă cu sulia, acolo în cămările în care îl păzeau, lucru pe care l-au făcut îndată cu multă iușeală călăii fără părere de rău, la 26 Octombrie.

16. Și martiriul atletului a fost scurt și blând, el însă dorea să sufere martiriul nu o perioadă scurtă de timp, ci în multe zile și cu multe chinuri pentru dragostea sa față de Hristos. Pentru aceasta și cunosătorul de inimi Dumnezeu, deoarece a acceptat momentana sacrificare ca pe un martiriu îndelungat, l-a încununat pentru intenția sa și l-a înzestrat cu multe puteri făcătoare de minuni și daruri tămăduitoare, cu rezultat ca însăși chivotul sfințelor sale moaște să răspândească în mod continuu mir, ca izvor de apă vie, încât mai ușor să se împușineze apa izvorului, decât să se împușineze vreodată izvorul mirului. În acest fel deci, Mult milostivul Dumnezeu cunoaște să răspundă celor care îl slăvesc.

17. Și Lup, slujitorul martirului, văzând uciderea stăpânului său, dobândește mult câștig. După ce a luat deci, haina Sfântului și inelul din mână sa și le-a îmbibat în sângele său (al Sfântului), a săvârșit cu acestea vindecări de orice boală și a îndepărtat duhurile cele viclene. Deoarece faima minunilor s-a răspândit în întreaga regiune din jurul Tesalonicului, a ajuns până și la împărat, care suferind de mânie a poruncit să-l ucidă și pe Lup, pe care l-au ucis în așa numita clădire a conducerii²⁴ Tesalonicului.

18. Fericitele și sfintele moaște ale Sfântului Dimitrie se găseau neîngrijite de frica împăratului și a persecutorilor. Noaptea, însă, le-au furat anumiți oameni credincioși și le-au ascuns în pământ, precum au putut. Deoarece nu poți să ascunzi un oraș care se află în vârful muntelui, nici izvorul minunilor nu s-a ascuns, ci a devenit cunoscut în întreaga Macedonie și în Tesalia, adică Sfântul și minunile sale, cu care s-au biruit obraznicii mâniei idolilor și au strălucit dogmele ireproșabilei credințe a creștinilor.

19. Atunci, dar, un bărbat cucernic și slăvit, pe care îl numeau Leontie, și devenise eparhul Iliricului, a mers în țara tracilor și s-a îmbolnăvit de o boală fără de leac. L-au condus ai săi în orașul Tesalonicului cu o targă și l-au întins deasupra mormântului vindecător al martirului și îndată s-a făcut în întregime

24. În text este folosit substantivul δημαρχεῖο – primărie. (n.trad.)

de îndrăzneala tânărului și îi spune: „Tânărul meu, după câte se pare dorința banilor te-a condus la această îndrăzneală. Eu desigur, întrucât îmi pare rău de frumusețea ta și de floarea tinereții tale, îți dau banii și accept vitejia ta; pleacă câștigând și viața ta și banii. Nu te opune însă lui Lie, căci mulți a trimis la moarte, mult mai puternici ca tine!”

10. Când Nestor a auzit acestea, nici de Lie nu s-a spăimântat, nici nu a cedat bunătații împăratului, ci i-a spus: „Împărate al meu, nu am venit la această luptă din dorința banilor, ci pentru a mă dovedi astăzi înaintea ta mult mai puternic decât Lie”. Atunci dar, împăratul și cei de lângă el plini de mânie au înțeles trufia lui Nestor și au încurajat pe Lie să-l ucidă.

11. Și tânărul lui Dumnezeu s-a întărit cu semnul Crucii, a luat în mâinile sale sabia, a ridicat ochii spre cer, s-a rugat și a spus: „Dumnezeul robului tău Dimitrie și iubitul Tău Fiu Iisus Hristos, care ai învins pe dușmanul Goliat cu alesul tău David, Tu Doamne, învinge și în acest moment puterea lui Lie!” Așa s-a rugat și a sărit în arenă, și în timpul luptei, Lie a primit lovitură aducătoare de moarte în inimă de la Nestor și a murit imediat aducând mare supărare împăratului. Și Nestor a slăvit pe Dumnezeu, căci barbarul a fost ucis cu rugăciunile Sfântului Dimitrie.

12. Maximian, însă, s-a aruncat mânios din scaunul său înfiorător purtându-se cu ai săi curteni și spunând: „Pe dumnezei, dacă nu a făcut vreo magie, un tânăr mic de statură nu ar fi ucis pe Lie, care a avut atâtea reușite în luptă.”

13. Atunci tiranul a chemat pe Nestor și l-a întrebat spunându-i: „Răspunde mie, tinere al meu, cu ce vicleșuguri magice și cu ce colaboratori ai ucis pe Lie?” Nestor a luat cuvântul și a spus: „Nici cu magia, nici cu șarlatania, precum ai spus, împărate, nu s-a ucis Lie, ci însuși Dumnezeu lui Dimitrie, Dumnezeu creștinilor a trimis pe îngerul Său și a ucis pe Lie cu mâna mea căci a fost ticălos și egoist.” Atunci dar, luptătorul împotriva lui Dumnezeu s-a umplut de mânie și furie și a poruncit să conducă pe Nestor în partea de vest a Tesalonicului, la așa-numita poartă de aur, și să-l ucidă, căci era creștin, și astfel dar, sfântul acesta tânăr s-a încununat cu cununa martiriului, la 25 Octombrie.

14. Acest Sfânt Mare Martir al lui Hristos Dimitrie vede în camera în care-l păzeau să iasă din pământ un uriaș scorpion pregătit să-l înțepe cu acul său, își amintește de Acela care a dat putere să pășim peste șerpi și scorpioni, scuipă scorpionul, îl însemnează cu semnul crucii și îl arată imediat mort. Îndată îngerul Domnului a luat o coroană dumnezeiască și a încoronat capul martirului. Încoronarea nu s-a făcut poate pentru moartea scorpionului, ci pentru însemnarea Sfântului în numele lui Hristos, care se va face la puțin timp.

Domnului pe care îl atinge, îl consumă și îl împarte credincioșilor. „Spune-mi, te rog, se întreabă Sfântul Ioan Gură de Aur, unde-l vom pune pe preot, atunci când cheamă Duhul cel Sfânt, când săvârșește prea înfricoșătoarea jertfă și când atinge neconținut pe Stăpânul obștesc al tuturor? Cât de mare curăție, cât de mare evlavie îi vom cere? Gândește-te ce fel trebuie să fie mâinile acelea care slujesc, ce fel trebuie să fie limba aceea care rostește acele cuvinte? Nu trebuie să fie oare mai curat și mai sfânt decât oricine altul sufletul care a primit atâta duh?”

Însă Duhul cel mântuitor și de viață dător lucrează după măsura credinței. Dacă acest Duh „Care totdeauna pe cele neputincioase le vindecă și pe cele cu lipsă le împlinește” ar întâlni o minte luminată de credință, o simțire lăuntrică evalvioasă, o inimă aprinsă de focul dumnezeieștii dragoste și o voință statornică în împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, „ar smulge sufletul preotului din orice întinăciune – spune Sfântul Ioan Gură de Aur – și i-ar păstra nevătămată frumusețea cea duhovnicească” ajutându-l să-și înalțe treptat viața sa personală astfel încât să și-o apropie de sfințenia Tainelor. Dar pentru a ajunge să-și facă din trupul său templu al Duhului Sfânt, trebuie mai întâi să biruiască patimile din el: să stârpească gândurile răutății, să alunge poftetele cele viclene și să domine toate dorințele, efectele și pasiunile care îl trag în jos spre păcat și potrivit îndemnului Sfântului Ioan Gură de Aur „să fie înfrânt, veghetor, să aibă ochii în patru; pentru că el trăiește nu numai pentru el, ci și pentru o atât de mare mulțime de oameni”.

Ca viețuitor între oameni, el nu trebuie să uite niciodată faptul ca nu îi este permis nicicând să recurgă la sentimente inferioare, la instincte brutale și la gesturi și atitudini necuviincioase care îl înjosesc și îl compromit în fața credincioșilor.

Astăzi se cere mai mult ca oricând, ca preotul să fie un creștin adevărat între ceilalți oameni, „încât Evanghelia să se răspândească datorită purtării lui nu mai puțin decât cuvântul lui”, spune marele ierarh antiohian. Preotul trebuie să se distingă radical de restul oamenilor prin trăirea sa creștinească, prin caracterul său generos și conduita sa ireproșabilă. El nu poate fi ca ceilalți oameni cu inima lor pământească și întunecată de patimi, ci cu o inimă înflăcărată de duhul dragostei de Dumnezeu și de oameni, cu o inimă curățită până în străfundurile ei de toată negura și rugina păcatului, pentru că preotul simte nu cu inima sa de om, cu inima Celui care l-a trimis la oameni ca să-I cheme la El și să-I mântuiască în numele Lui. Inima omenească a preotului se confundă și se topește în inima incandescentă și dumnezeiască a Domnului nostru Iisus Hristos. În această inimă se adună și ard ca o supremă jertfă toate gândurile și dorințele credincioșilor, pentru că toate faptele omenești se îndreptă spre ea ca într-un focar, toate se lămuresc la lumina și la căldura ei, a celei mai mari inimi

care le cuprinde pe toate și care este inima preotului. Din aceasta inimă izvorăsc ca dintr-un izvor toate gândurile curate și sentimentele nobile, căci nu poate fi preot adevărat cu sentimente josnice, nu poate predica iubirea și în același timp să urască, nu poate învăța smerenia și să fie orgolios, nu poate recomanda milostenia și să fie avar și egoist, nu poate propovădui dreptatea și să fie nedrept, nu poate elogia înțelepciunea și răbdarea și să fie nechibzuit, imprudent sau irascibil, nu poate cere blândețe și să fie brută, căci altfel ar contrazice toată învățătura evanghelică și ar deveni pricina de sminteală înaintea oamenilor, care ar vedea în el un travestit și nu o pildă vie a virtuții, ci un pictor fals al ei.

Toate faptele și manifestările exterioare ale preotului trebuie să-l vădească ca fiind un om al lui Dumnezeu demn de misiunea sa, curățit de patimi, cu gesturile controlate, cu fruntea descrețită, cu privirea blândă și prietenoasă și cu vorba dulce și tacticoasă, încât – spune Sf. Grigore – „să nu sune niciodată fals sau să aibă sunet de aramă, ci să fie întocmai ca argintul sau aurul în orice împrejurare din viață”, adică să fie „statornic în caracter, cunoscător al rânduielilor canonice și corect în ale credinței, trăind cu toată râvna creștinească în cumpănare și asceză”, cum afirma Sfântul Vasile cel Mare.

Acesta este chipul adevăratului preot care se jertfește pe sine pentru binele și mântuirea suflutească a păstoriților săi, a preotului care se străduiește cu timp și fără timp să se ridice la înălțimea chemării sale, răspunzând fără preget nevoilor suflutești ale credincioșilor săi, astfel încât suferințele lor să devină suferințele sale, neputințele lor să devină neputințele lui, iar lipsurile și slăbiciunile lor, să le ia în sarcina sa pentru a le ușura cu râvna, înțelepciunea și nevointa să ajutate de puterea harului dumnezeiesc. Acesta este jugul preoției. Este jugul lui Hristos care a luat asupra sa povara păcatelor noastre suferind pentru ele și pironindu-le pe Cruce. Prin jertfa Sa s-a spălat zapisul păcatelor noastre iar prin jertfa euharistică și rugăciunile preoților se izbăvesc suflete din moarte și se acoperă mulțime de păcate. Preotul este un om de jertfă pentru că și preoția în sine este o jertfă prin lucrarea ei. Jertfa este cel mai pios omagiu oferit de cineva cuiva în semn de prețuire și cinstit. Și preotul se oferă pe sine credincioșilor întocmai ca o jertfă, căci preotul este luat dintre oameni și pus pentru oameni, adică viața sa și puterea sa de muncă și de sacrificiu este pusă în slujba poporului dreptcredincios. „Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi – spune Mântuitorul – și v-am rânduit să mergeți și roadă să aduceți, și roada voastră să rămână, ca Tatăl să vă dea orice-I veți cere în numele Meu” (Ioan 15,16).

Roadă jertfei preoțești, adică a slujirii apostolatului evanghelic, înseamnă după Sfântul Vasile cel Mare „lucrare de zidire a Bisericii, îndreptarea greșelilor,

Sfânt de la credința sa. Însă, acesta se opunea ca o coloană neclintită și ca o stâncă de pe țărm împotriva loviturilor valurilor. Când l-a întrebat dar împăratul dacă stăruie să creadă în Hristos Cel Răstignit, Sfântul i-a răspuns: „Măcar să pot, împărate, nu doar sinele meu, ci întreaga lume să o fac să creadă în Răstignitul și să-i salvez de această megalomanie și înșelare a idolilor. Și eu, desigur, sunt gata în numele Hristosului meu să sufăr nu doar o moarte, ci multe, dacă desigur aceasta o va permite firea mea.”

4. Împăratul, deci, când a văzut marea îndrăzneală a bărbatului și a înțeles nemișcata sa hotărâre, a devenit sălbatec de mânie spre a tortura pe Sfânt. Și-a oprit mânia sa pentru final, căci voia să se ocupe cu teatrul și cu cele de pe stadion. Pentru aceasta ajunsese în acel loc cu carul. A poruncit să-l păzească pe martir într-o cameră a căminului de baie, pe care nu-l aprinseseră încă, până când va găsi ocazia de la deșartele spectacole spre a conduce în continuare pe Sfânt la judecată.

5. Teatrul orașului, pe care îl numeau și stadion, era închis de jur-împrejur cu scânduri și anumite curse, unde câți intrau, urmăreau ca la teatru pe cei ce se ucideau în lupte de gladiatori spre a mulțumi pe împărat cu sângele omenesc vărsat.

6. Împăratul luase pe un oarecare gladiator, pe care îl chemau Lie, foarte puternic și mare la trup, care-și avea originea în neamul Vandalilor și care la Roma, la Sermio, și în Tesalonic dar și în multe alte locuri a ucis mulți oameni în lupte, și împăratul considera minunată puterea sa cea mare și priceperea sa în a uci și se lăuda [cu acestea].

7. Când acesta a stat în stadion, despre care am vorbit mai înainte, și împăratul a chemat lumea prin vestitori promițând bani acelor locuitori ce vor îndrăzni să lupte cu Lie, nimeni nu a avut curajul să lupte cu acesta, căci toți tremurau de frică numai la vederea lui Lie și a obrăzniciei sale.

8. Atunci, un tânăr, îndemnat de Dumnezeu împotriva acestui făcător de rele, pe care îl numeau Nestor și care era frumos la trup și la suflet, și cunoscut al Sfântului Dimitrie, aleargă la acesta, în locul în care era păzit, a căzut la picioarele sale și l-a rugat spunând: „Să te rogi pentru mine, robule al lui Dumnezeu, și să invoci pe Hristos, deoarece vreau să mă lupt din toată inima cu acesta.” Atunci Sfântul a însemnat cu semnul crucii fruntea și inima lui Nestor și i-a spus: „Mergi, copilul meu! Și pe Lie vei învinge și moarte pentru Hristos vei lua.”

9. Și acesta înarmându-se cu rugăciunea Sfântului Dimitrie ca și cum ar fi purtat o dumnezeiască platoșă, vine alergând în stadion, scoate și aruncă jos tunică sa și sărind treptele a stat înaintea împăratului. Acesta a rămas surprins

legătură cu forma și sintaxa²³.

Cuvântul engomiastic al lui Neofit ieromonahul și eremitul către Sfântul și Slăvitul Mare Martir al lui Hristos Dimitrie, precum și în legătură cu martiriul, minunile și cinstita sa biserică

1. Slăvitul și părtașul slavei cerești Dimitrie, ne-a dăruit astăzi sărbătoarea sa ca cel mai de preț dar. Haideți dar și noi, care alcătuim ceata duhovnicească a celor ce iubesc pe martir, să-l pomenim cu imne de Dumnezeu inspirate și laude, ca să ne folosească prietenul și martirul ca mijlocitor în Împărăția lui Hristos. Să accentuăm dar, și dumnezeiasca sa râvnă și dragostea sa pentru Hristos și meritele virtuozității ale omului și să ne umplem de dumnezeiască bucurie, precum este scris, căci se spune că atunci când se laudă dreptul, se umplu de bucurie popoarele. Măcar să nu ne umplem numai cu mulțumire, ci să ne folosim din cuvântările și manifestările în amintirea sa conform cu voia lui Dumnezeu.

2. Așadar, acest fericit Dimitrie, care este cu adevărat locuitor în cerescul oraș și în cereasca împărăție, se amintește și în pământea și trecătoarea împărăție. Deoarece a avut nobilă origine și mare faimă și s-a îngrijit din fragedă vârstă pentru viața impecabilă și cinstită, l-au iubit și l-au cinstit și Dumnezeu și oamenii. Pentru aceasta, deci, la început a primit demnitatea de εκκλέπτορος (funcție publică) și a fost membru în senat. În continuare a fost proclamat locțiitor a consulului în Elada. Pentru el însă, adevărata bogăție și slavă era aceasta, să fie și să-l numească creștin, și nu a socotit deloc cinstirile împăraților. Pentru aceasta, dar, plin de dumnezeiască înțelepciune și duhovnicesc cuvânt, a schimbat credința multora și din înșelarea idolilor i-a condus în adevărata credință.

3. Deoarece sfântul astfel de lucruri predica la popor în orașul Tesalonic și se răspândește faima sa în întreaga regiune din jurul acestuia, l-au închis persecutorii adevărului și l-au condus la tiranul Maxim. Sfântul, însă, avea strălucitoare față sa prin mijlocirea dumnezeiescului har și a provocat surpriză tiranului, care, deoarece s-a rușinat, nu l-a pedepsit, ci l-a acuzat ca fiind nerecunoscător căci a uitat profund cinstirile împărațești și a crezut în Hristos Cel Răstignit. Exprimând aceste cuvinte și alte lingșeli prostești, a încercat să-l depărteze pe

ajutorarea celor năpăstuiți, apărarea fraților cu credință sănătoasă..., și râvnă și sânguină pentru a aduce o îmbunătățire cât de mică Bisericii”, iar după Sfântul Ioan Gură de Aur „vindecarea și curățirea cu pricepere a patimilor și păcatelor credincioșilor, ca să ne folosim și unii și alții, și cei care au trebuință de vindecare și noi, căroră ni s-a încredințat grija de a-I vindeca”. Acestea sunt sarcinile preoției creștine privite în lumina învățaturii și slujirii Sfinților Trei Ierarhi. Aceste sarcini nu scad niciodată, ci dimpotrivă sporesc continuu, solicitând tot mai mult inima, timpul, talentul și efortul intelectual și spiritual al preotului. Atât de mult trebuie să-și valorifice preotul talentul și efortul său depus în slujba îndreptării vieții credincioșilor, încât, spune Sfântul Vasile cel Mare, „să nu aibă odihnă în lucrările lui, ci propria și deosebita lucrare a grijii încredințate lui să aibă în vedere îmbunătățirea (sufletească) celor pe care îi conduce”.

Iată greutatea, răspunderea și spiritul de jertfă și de dăruire care apasă pe umerii preotului. Însă în ciuda tuturor încercărilor și obstacolelor care se interpun în calea sa, preotul trebuie să rămână mereu același: treaz, optimist și încrezător în ajutorul lui Dumnezeu, neobosit, răbdător, neînfricat, activ, însuflețit de râvnă, cucernic și stăpânit de o pasiune sacră pentru marea sa misiune, consumat de focul ei nestins. În acest devotament și zel nestăvilit de a sluji cu credință și vrednicie înalta sa misiune, va găsi preotul resortul intern și pârgăhia de rezistență și de refacere a forțelor sale sufletești, fiindcă cu cât se pare a fi mai grea și mai anevoioasă preoția cu atât este mai înaltă și mai sublimă fiind dumnezeiască și dăruind nebiruită putere spirituală celui ce o săvârșește cu dragoste.

Nici o slujire din lumea aceasta nu oferă satisfacția datoriei împlinite și bucuria binelui săvârșit ca preoția, cu toate că ea este însoțită de nenumărate ispite și necazuri care răscolesc și biciuiesc sufletul preotului. „Valurile care tulbură sufletul preotului sunt mai mari decât vânturile care frământă marea” spune Sf. Ioan Gură de Aur. Necazurile și durerile preoției nu diminuează râvna, efortul și elanul preotului, ci dimpotrivă îi înalță, sporindu-I tot mai mult dorința și puterea de a-și împlini datoria.

Puterea preoției stă în sfințenia, în frumusețea și în obligativitatea lucrului ei, în datoria și în răspunderea sacerdotului creștin, în credința, hotărârea și entuziasmul cu care câțiva oameni prigonțiți au revoluționat lumea, aducând-o la picioarele Crucii lui Hristos. În această teribilă forță spirituală constă marele miracol al preoției creștine.

Această minune a convertirii sufletelor se cere înfăptuită cât va fi lumea, prin strădania, evlavie și zelul misionar al preotului, prin acel zel „care nu se liniștește, nu simte odihnă și împăcare, până ce nu a făcut totul, până ce nu a încercat toate

23. Ν. Παπατριανταφύλου-Θεοδωρίδου și Θ.Ξ. Γιάκου, introducere la Neofit Englistos, Συγγράμματα, vol. IV, pp. 61-62.

mijloacele, până ce nu a plătit toate jertfele pentru câștigarea sufletelor”.

Dacă acest foc sacru al iubirii nu învăpăiază inima și sufletul preotului, el nu va ajunge niciodată să guste din potirul bucuriei și al frumuseții duhovnicești pe care o oferă trăirea și lucrarea preoției. El nu se va ridica niciodată la conștiința împlinirii misiunii sale, căci îi lipsește dinamismul, energia și vigoarea sufletească pe care o produce iubirea. Iubirea față de Dumnezeu și de oameni este busola care orientează și îndreaptă întreaga activitate pastorală a preotului. Ea înviorează și însuflețește zelul și devotamentul preotului, înnobilând tot mai mult relațiile dintre el și credincioși. Adevărata iubire evanghelică nu cunoaște margini. Ea trece peste toate barierele și încercările, biruie ispitele, rabdă necazurile și uită adesea de sine când este pusă în joc mântuirea sufletelor.

O asemenea iubire zidește, întărește și dă putere, sacrificiu. Ea culminează în jertfă, se verifică în jertfă și se pecetluiește cu jertfa de sine pentru binele aproapelui. Când inima preotului începe să vibreze de o asemenea dragoste, cugetul lui deja începe să depășească sfera preocupărilor mărunte. Pe preot nu-l mai subjugă grijile familiare sau amănuntele de contrariere și de neajunsuri care rămân pentru el simple accidente secundare, ci un singur țel îl frământă (după spusa Sfântului Ioan Gură de Aur): „Câtă știință trebuie să aibă și câtă muncă trebuie să depună ca să schimbe viața credincioșilor, să-i vindece bine și să le spună lutul duhului”. Acesta este idealul sfânt al preoției în slujba căruia s-au dedicat cu toată ardoarea, credincioșia și ființa lor Sfinții Trei Ierarhi.

Viața lor a fost o flacăra vie care s-a mistuit de duhul slujirii lui Dumnezeu și a oamenilor, arzând neconținut din untdelemnul virtuților. Exemplul pilduitor al vieții lor, concretizat în tot ceea ce au înfăptuit ei cu cuvântul, cu scrisul și cu fapta, precum și răbdarea, tactul, înțelepciunea și priceperea lor în arta de a cârmui sufletul omenesc pe calea mântuirii, fac din acești străluciți luceferi ai Ortodoxiei cele mai proeminente figuri de păstori din istoria Bisericii creștine. În opera pastoral-misionară realizată de ei, preotul zilelor noastre își poate găsi oricând soluția remediei, pilda, îndemnul, optimismul spiritual și călăuză sigură de drumurile vieții în slujirea apostolatului creștin. Ei au înțeles preoția la înălțimea și valoarea ei și au împlinit-o în spiritul autentic al Evangheliei, pentru că erau conștienți de rolul și chemarea lor ca păstori de suflete: „Dumnezeu, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, ne-a lăsat, pe noi (preoții) ca să fim ca niște luminători, ca să fim ca un aluat, ca să fim ca dascăli ai altora, ca să ne învățăm ca niște îngeri împrejurul oamenilor, ca să ne purtam cu dânșii după cum se poartă bărbații duhovnicești către cei trupești, ca dânșii să se folosească ca sămânță, care să producem fruct mult și bun.”

În afara acestor lucrări sunt menționate în „*Testamentul tipic*” și altele, care însă nu s-au salvat.

Engomionul în cinstea Sfântului Dimitrie

Acest cuvânt engomiastic se cuprinde, precum am menționat, în „*Cuvântări panegirice*”. În introducere, Sfântul Neofit consemnează scopul dublu al engomionului său: pe de-o parte, să mulțumească și să delecteze pe ascultătorii săi, iar, pe de altă parte, să aducă foloase sufletești, conforme cu voia lui Dumnezeu.

În continuare, după ce s-a referit la originea nobilă a Sfântului Dimitrie și la impecabilul său mod de viață, pe care l-a avut încă din copilărie, descrie evenimentele ce au însoțit martiriul Sfântului. Învățătura și arestarea Sfântului, deplasare lui Maximian în stadion pentru a urmări întrecerile și discuția ce a avut-o în mijlocul lor, lupta lui Nestor cu Lie, victoria și moartea martirică a lui Nestor, minunea omorării scorpionului de către Sfântul Dimitrie, moartea martirică a Sfântului, minunile slujitorului Sfântului Dimitrie Lup, pe care le-a săvârșit cu inelul și hainele Sfântului, precum și uciderea sa de către Maximian, vindecarea lui Leonțiu la mormântul Sfântului și ridicarea slăvitei biserici în locul martiriului de către acesta. În continuare, Sfântul Neofit adresează un deosebit salut (acatist, laudă) Sfântului Dimitrie, cu multe definiri adjectivale, și destule (numeroase) figuri literare, dintre care cea mai folosită este metafora. În final urmează iarăși evenimente din viața Sfântului și descrie plecarea lui Leonțiu către Iliric, trecerea Dunării cu ajutorul Sfântului, și ridicarea în patria sa a unei biserici în cinstea Sfântului, lângă biserica Sfintei Anastasia.

Precum consemnează editorii engomionului, Sfântul Neofit a întrebuințat ca izvor martirologiul BHG 496, cu care se află în strânsă dependență, fără însă să se excludă adaosul anumitor elemente exterioare martirologiului de către Sfântul Neofit²².

Engomionul este scris într-o limbă simplă, influențată de textele patristice, dar se fac destule concesiuni în favoare limbajului popular al epocii sale în

22. Vezi: B. Λαούρδας, *Βυζαντινά και μεταβυζαντινά εγκώμια*, pp. 124-125. N. Παπατριανταφύλου-Θεοδωρίδου și Θ.Ξ. Γιάκου, introducere la Neofit Englistos, *Συγγράμματα*, vol. IV, pp. 61-62.

cuprind importante informații geografice și tradițional-culturale și alcătuiesc un izvor de mare preț pentru completarea cunoștințelor în domeniile menționate¹².

Cele mai importante lucrări ale sale sunt următoarele:

1) „*Testamentul tipic*” (Τυπική διαθήκη), care formează un regulament monahal, pe care l-a întemeiat el însuși, scris într-o limbă simplă, ce aruncă o lumină asupra vieții monahilor, precum și a situației Ciprului¹³.

2) Dintre cele trei cărți ce cuprindeau cuvântări panegirice, s-a salvat numai prima parte din „*Cuvântări panegirice*” (Πανηγυρική Α'), ce cuprinde 30 de cuvântări, printre care și engomionul în cinstea Sfântului Mare Mucenic Dimitrie¹⁴.

3) Importante sunt de asemenea lucrările „*Cartea catehezelor*” (Βίβλος των Κατηχήσεων)¹⁵, „*Cincizeci de capitole*” (Πεντηκοντακέφαλον)¹⁶, „*Zece cuvinte despre poruncile lui Hristos*” (Δέκα λόγοι περί των του Χριστού εντολών)¹⁷, „*Erminia Hexaimeronului și Psaltirii și a Odelor*” (Ερμηνεία της Εξαήμερου και ερμηνεία του Ψαλτήρος και των Ωδών)¹⁸, „*Erminie la Cântarea Cântărilor*” (Ερμηνεία του Ἀσματος Ἀσμάτων)¹⁹.

4) „Περὶ θεοσημίας ἀντίγραμμα πρὸς τὸν ἰδίον ἀδελφὸν Χρυσοστομίτην κυρ Ἰωάννην” împreună cu patru idiomele²⁰.

5) Importantă pentru informațiile sale istorice este epistola „Περὶ τῶν κατὰ τὴν χώραν Κύπρον σκαιῶν”, care s-a scris după 1191 și în care Sfântul Neofit accentuează în mod deosebit situația tristă în care ajunsese Ciprul și Biserica Ortodoxă după dominația latină în insulă²¹.

12. Despre subiectul acesta vezi: I. Τσικνόπουλος, *Γεωγραφικά αγίου Νεοφύτου*, pp. 51-128; H. Hunger, *Βυζαντινὴ Λογοτεχνία*, vol. I, pp. 402-403.

13. Vezi: I. Χατζηϊωάννου, *Νεόφυτος*, p. 24; *Νεόφυτος Ἐγκλειστός, Συγγράμματα*, vol. II, editor I.E. Στεφανής, pp. 1-69

14. *Νεόφυτος Ἐγκλειστός, Συγγράμματα*, vol. III, editori N. Παπατριανταφύλου-Θεοδωρίδου și Θ.Ξ. Γιάκου, pp. 1-542.

15. *Νεόφυτος Ἐγκλειστός, Συγγράμματα*, vol. II, editor B.K. Κατσαρός, pp. 70-431.

16. *Νεόφυτος Ἐγκλειστός, Συγγράμματα*, vol. I, editor Π. Σωτηροῦδης, pp. 232-374.

17. *Νεόφυτος Ἐγκλειστός, Συγγράμματα*, vol. I, editor I.E. Στεφανής, pp. 1-212.

18. *Νεόφυτος Ἐγκλειστός, Συγγράμματα*, vol. IV, editor Θ.Ε. Δετοράκης, pp. 1-559.

19. *Νεόφυτος Ἐγκλειστός, Συγγράμματα*, vol. IV, editor Β. Στ. Ψευτογκάς, pp. 561-674.

20. Vezi: I. Τσικνόπουλος, *Ποιητικὴ Παραγωγή*, pp. 41-50, unde prezintă și examinează opera poetică a sfântului Neofit.

21. Ediții mai vechi în legătură cu tema: PG 135, 496-501; E. Miller, *Recueil des historiens des Croisades, Historiens grecs*, vol. I (1875), pp. 559-563; I. Τσικνόπουλος, *Byzantion* 39 (1969), pp. 336-339. Importanța textului din punct de vedere istoric este consemnată de K. Krumbacher, *Ιστορία*, vol. II, p. 292.

Pentru a oferi lui Dumnezeu acest fruct duhovnicesc adică sufletele credincioșilor câștigate pentru adevăr și mântuire, preotul trebuie să fie un om de jertfa, adică să se dăruiască în întregime turmei sale. Să fie profund implicat în viața poporului dreptcredincios, împărtaşind soarta acestuia; să participe la durerile și suferințele sufletești și trupești ale enoriașilor săi, îndestulând pe cei săraci și neputincioși, sprijinind pe cei bătuiți de soartă, mângâind pe cei întristați și fără de ajutor și „făcând tot ce-i stă în putință pentru a preveni sufletele cele sănătoase, spre a vindea pe cele bolnave și spre a smulge din ghearele morții pe cele în agonie”. Într-un cuvânt, el trebuie să fie „tuturor toate” (I Cor. 9, 19) cum spune Sfântul Apostol Pavel, adică frate, preot și părinte, încât fiecare suflet obidit, încercat de greutatea păcatului și de povara suferințelor să găsească în persoana preotului un liman lin de scăpare, o punte sigură de salvare, un stâlp de întărire și un reazim de mângâiere. În toate împrejurările el trebuie să fie pentru fiecare enoriaș al sau cel mai cald susținător, folositor și ajutor: învățătorul celui ignorant, mângâietorul săracului, apărătorul celor apăsați, părintele orfanilor și ocrotitorul văduvelor. În parohia sa, el trebuie să se comporte cu fiii enoriei sale, spune Sfântul Vasile cel Mare „ca un adevărat păstor al oilor lui Hristos care își pune sufletul pentru ele și nu le părăsește, pentru ca atunci când va fi timpul potrivit să le încredințeze Evanghelia lui Dumnezeu. Ca doctor (trebuie să se poarte) cu multa mila după știința învățăturii Domnului, vindecând bolile sufletelor spre îngrijirea sănătății și șederii întru Hristos..., iar ca părinte și doica a propriilor copii cu multă dispoziție a dragostei întru Hristos, fiind bucuros să împărtaşească acestora nu numai Evanghelia lui Dumnezeu, ci și însăși sufletul sau.” Aceasta înseamnă angajare continuă și dăruire jertfelnică și neîntreruptă în slujba împlinirii apostolatului său. Preotul trebuie să fie mereu prezent și activ în parohia sa, nu numai atunci când împrejurările deosebite îi solicită intervenția și ajutorul, ci ori de câte ori constată nenorociri, rătăcirii de la dreapta credință, abateri și decăderi morale, încercări și tulburări care, din păcate, devin tot mai frecvente în lumea de astăzi. Se păcătuiește mult, se săvârșesc crime, sinucideri, avorturi, furturi, apostazii, profanări și nedreptăți; se urăște aprig, se minte, se înșeală, se calomniază, se jura strâmb se răvnește bunul altuia, se ceartă și se învrăjbesc oamenii între ei, se dezmembrează familiile, se strică tinerii și se întuneacă tot mai mult chipul și asemănarea lui Dumnezeu în om, pierzându-se astfel frumusețea omului din lăuntru (duhovnicesc). În fața unor asemenea tragedii, preotul nu trebuie să rămână pasiv și indiferent, ci trebuie să adopte atitudine fermă și măsuri energice: „să mustre, să certe și să îndemne cu îndelungă-răbdare” (II Timotei 4, 20), să combată și să stârpească răul, să povățuiască cu

duhul blândeții, îndreptând obiceiurile, „învățând cuvântul adevărului” și făcând lucrul evanghelistului.

Așa cum spune Sfântul Vasile cel Mare, el trebuie să nu uite niciodată faptul că din clipa în care „I s-a încredințat purtarea de grijă a sufletelor este dator să dea socoteală pentru fiecare iar dacă unul dintr-înșii ar cădea în păcat, fără ca el să-l fi învățat mai înainte legea lui Dumnezeu sau, după ce a căzut acesta stăruie (în păcat), fiindcă nu i s-a arătat modul îndreptării, sângele acela din mâinile lui se va cere precum este scris” (Iez. 3, 20). Toată această gamă de suferințe sufletești și trupești, tot răul material și spiritual care există astăzi în lume (și în parohia sa), trebuie să-l doară, să-l îngrijoreze și să-l preocupe mereu pe preot. Să-l preocupe grija și interesul profund de a asigura existența sufletească oricărui suflet rătăcit, să găsească mijloace și soluții potrivite pentru eliminarea răului moral și fizic și să se aplece cu milă și îndurare de tot sufletul îngreuiat de păcat și împovărat de necazuri care strigă neîncetat către el. Strigă pentru că Mântuitorul a pus această comoară de mare preț – sufletul omenesc – la inima sa și a preotului. Strigă toți cei care au nevoie de sprijinul și ajutorul preotului: păcătoșii, necredincioșii, săracii, îndurerății, năpăstuiții, bolnavii, cei amenințați să cadă în primejdie de moarte, cei deznădăjduiți și disperați și toți cei asupriți de soartă și lipsiți de ajutor și dacă nu striga ei înșiși, strigă pentru ei toți Hristos către preot – către preotul Lui și al lor: ajutor!

Iată imperativele majore ale vremii de astăzi care îl obligă pe preot să gândească conștiincios la chemarea sa și să-și achite cu cinste și demnitate sarcinile și răspunderile preoției. Astăzi, când superstițiile, credințele deșarte și falsele concepții religios-morale, înstrăinează tot mai mult pe om de Dumnezeu, ca imoralitate, ignoranță și indiferență religioasă și morală afectează viața spirituală a celor din jur, iar lipsurile și suferințele se resimt clipă de clipă, se impune mai mult ca oricând preotului datoria stringentă de a răspunde în mod hotărât la nevoile și durerile sufletești și trupești ale păstoriților: de a lucra cu timp și fără timp la tămăduirea și remedierea răului din mijlocul lor și de a-i lumina, a-i îndrepta și ai mântui pe toți fiii săi sufletești, împlinindu-le lipsurile, ușurându-le nevoile, vindecându-le bolile și înlăturând toate nenorocirile și suferințele cu cuvântul, cu rugăciunea și cu fapta de milostenie și caritate, așa cum au înțeles să facă Sfinții Trei Ierarhi la vremea lor, într-un context istoric în care Biserica se confrunta cu mari dificultăți de ordin religios, moral și social, mare parte din ele asemănătoare celor de astăzi.

Ca și atunci, și astăzi i se cere preotului să fie un om al vremii sale, adică profund ancorat în nevoile și problemele bisericii și integrat perfect în viața

și citind singur în paralel a dobândit primele învățături⁴.

După șederea sa de șapte ani în mănăstire, a căutat un loc pentru a duce viață ascetică. A călătorit la Locurile Sfinte, unde a rămas șase luni, întorcându-se la mănăstirea Hrisostom⁵. În continuare, a plecat din Pafo, având drept scop muntele Latros, aproape de Milito, pentru a duce viața ascetică pe care o dorea⁶. Deoarece în Pafo a fost închis și i-au fost luați banii, rățăcește o perioadă de timp ca în final să înceapă a-și construi chilia sa într-o peșteră, deasupra unei stânci. Construcția a terminat-o în anul 1159 și a închinat-o Cinstitei Cruci⁷. După opt ani, episcopul din Pafo l-a hirotonit preot și i-a dat un ucenic. Încet-încet, locul de viațuire monahală se extinde deoarece au început să se concentreze în jurul său destui ucenici⁸.

Sfântul Neofit a murit la adâncă bătrânețe fiind îngropat în mormântul pe care el însuși și-l pregătise. Biserica Ortodoxă l-a recunoscut drept sfânt și îi sărbătorește memoria la 24 Ianuarie⁹.

Opera sa

După ce a învățat primele litere în mănăstire, Sfântul Neofit a început un studiu neîntrerupt și a realizat mai târziu, în comunitatea monahală ce a întemeiat-o, o mare bibliotecă. În paralel s-a ocupat cu scrierea, lăsându-ne o bogată operă scriitoricească. El însuși mărturisește în lucrarea sa „*Testamentul tipic*” (Τυπική διαθήκη) că a scris 16 cărți¹⁰.

Opera sa este importantă din punct de vedere lingvistic, teologic și istoric, căci menționează destule date despre situația Ciprului din timpul vieții sale. Lucrările sale se caracterizează prin simplitate, elocvență, har și putere¹¹. De asemenea,

4. L. Petit, *Néophyte*, p.258; I. Χατζηϊωάννου, *Νεόφυτος*, p.11; I. Τσικνόπουλος, *Ποιητική Παραγωγή*, p. 41.

5. L. Petit, *Néophyte*, p.258.

6. I. Χατζηϊωάννου, *Νεόφυτος*, p. 11.

7. L. Petit, *Néophyte*, p.259.

8. L. Petit, *Néophyte*, p.258.

9. Mineiul zile de 24 Ianuarie: „Amintirea cuviosului părintelui nostru Neofit Englistos, care în Cipru a dus ascetică viață.”

10. Νεόφυτος, *Τυπική διαθήκη*, vol. II, pp. 27-69.

11. I. Τσικνόπουλος, *Ποιητική Παραγωγή*, p. 41.



ENGOMIONUL SFÂNTULUI NEOFIT ENGLISTOS ÎN CINSTEA SFÂNTULUI MARE MUCENIC DIMITRIE

Traducerea a fost realizată din neo-greacă de Msd. Alexandru Iorga

Sfântul Neofit Englistos s-a născut la Lefkara în eparhia Larnaka în jurul anului 1134¹. De mic a avut înclinație spre viața monahală și la vârsta de 18 ani s-a adăpostit la mănăstirea Hrisostom în Koutsovendi, unde s-a îmbrăcat în schima monahală². Părinții săi nu au avut posibilitatea de a-i asigura formarea intelectuală și când a intrat în mănăstire, unde a și rămas aproximativ șapte ani, nu avea nici un fel de pregătire³. În mănăstire s-a ocupat de cultivarea pământului

spirituală a păstoriților săi, adică să se identifice cu nevoile, lipsurile și suferințele lor. Să fie ca și Sfântul Ioan Gură de Aur un „ambasador al săracilor” și un înflăcărat propovăduitor al pocăinței; să fie un luminat povățuitor al pocăinței; să fie un luminat povățuitor și îndreptător al credinței ca Sfântul Grigore și un model desăvârșit al faptei celei bune ca Sfântul Vasile cel Mare care sporise atât de mult în lucrarea virtuților, încât devenise pentru contemporanii săi „tatăl orfanilor, ocrotitorul văduvelor, bogăție săracilor, toiaș bătrânețelor, învățătură și călăuză tinerilor și dreptar al faptei celei bune” (stihira a IV-a de la peasna a VII-a a canonului sfântului).

Pentru a traduce în faptă exemplul Sfinților Trei Ierarhi, preotul ortodox al zilelor noastre trebuie să privească și să asculte în jurul sau cu ochi și urechi de slujitor al lui Hristos, de păstor de suflete, de părinte duhovnicesc, de frate al tuturor oamenilor și îndeosebi al „fraților mai mici” ai lui Hristos și al celor care au nevoie de doctor sufletesc, pentru a vedea și a simți în inima și conștiința sa, cât de mare este misiunea și răspunderea sa, și cât efort trebuie să depună pentru împlinirea ei. În parohia în care preotul se străduiește să lucreze preoția cu zelul, căldura sufletească și conștiința împlinirii misiunii sale, se observă dintr-o dată o regenerare spirituală, o deșteptare a conștiințelor adormite și o trezire din somnul adânc al păcatului. Oricine poate observa în acea parohie „ce mișcare, ce înnoire, câți Lazari înviați și câți fii rătăciți întorși în brațele duosului lor tata! Cum s-a întins asupra turmei râvna plină de căldură a păstorului și prin urmare câte suflete mântuite.”

Această redresare morală și ameliorare a stărilor sufletești ale credincioșilor este rodul muncii fără preget a păstorului bun; este expresia zelului apostolic al preotului devotat, care nu simte liniște, odihnă și împăcare până ce nu a făcut totul, până ce nu a încercat toate posibilitățile și până ce nu a plătit toate jertfele pentru câștigarea sufletelor. Este într-adevăr o muncă uriașă care necesită trudă, osteneală și durere, zbucium, frământare și suferință, însă nu o suferință care îngreuiază, ci o suferință care edifică, înalță și înobilează, fiindcă este datatoare de har și de mântuire cum spune Sfântul Apostol Pavel: „Ca precum prisosesc pătimirile lui Hristos întru noi, așa prisosește prin Hristos și mângâierea noastră. Deci, dacă suntem strâmtorați, este pentru a voastră mângâiere și mântuire” (II Cor. I, 5-6). Acesta este înțelesul apostolatului evanghelic, acesta este prețul biruinței și al bucuriei duhovnicești: izbânda prin sacrificiu, fericire prin suferință. Aceasta înalță preoția mai presus de orice profesiune, aceasta este valoarea incomparabilă a sacerdotului creștin.

Această „știință a vindecării sufletelor este mult mai grea decât știința

1. Despre sfântul Neofit Englistos, vezi L. Petit, *Néophyte* 257-268; K. Krumbacher, *Istoria B'* 292; H. Delehay, *Saints de Chypre*, în *Analecta Bollandiana* 26 (1907) 161-301; I. Χατσίωάννου, *Νεόφυτος*, p. 11; I. Τσικνόπουλος, *Ποιητική Παραγωγή*, pp. 39-50, *Παραβολικάι παραθέσεις*, pp. 29-37; *Tusculum Lexikon*, p. 349; *Νεότερη βιβλιογραφία στο Νεοφύτον, Συγγράμματα*, de la editorii textelor. De asemenea, despre prezența sfântului Neofit în literatura contemporană vezi: *Νεοφύτου του Εγκλείστου, Ποιητική επίκλησις*, introducere și îngrijire de Φ. Δημητρακόπουλος, Lefkosia 1999. Exhaustivă este lucrarea lui C. Galatariotou, *The Making of a Saint. The Life, Times, and Sanctification of Neophytos the Recluse* [Cambridge University Press], Cambridge, 1991.

2. I. Χατζήωάννου, *Νεόφυτος*, p.12.

3. L. Petit, *Néophyte*, p.258; I. Χατζήωάννου, *Νεόφυτος*, p.13; I. Τσικνόπουλος, *Ποιητική Παραγωγή*, p. 41.

vindecării trupurilor, spune Sfântul Grigorie Teologul. Medicina (spune el) se ocupa mai mult cu cele ce se vad. Preoția, însă, se străduiește să vindece pe omul cel ascuns al inimii, dă lupte cu cel ce se războiește și se luptă împotriva noastră înlăuntrul sufletului nostru”, încercând a-l izbăvi astfel de toate uneltirile diavolești și a-l păstra întreg, curat și fără de prihană. Aceasta este chemarea și idealul sfânt al preoției. În slujba acestui ideal trebuie să-și încordeze preotul toate puterile și să-și îndrepte toate eforturile cu toată perseverența, râvna, înțelepciunea și dăruirea dezinteresată. Acesta este sensul acestei sfinte și dumnezeiești chemări a preoției, în chipul în care ne-a pilduit-o Mântuitorul, au înțeles-o Apostolii și au îndeplinit-o Sfinții Trei Ierarhi, cu toată ardoarea și ființa lor. „Pentru noi preoții, spune Sfântul Grigorie Teologul, grija cea mai mare este mântuirea sufletului, bunul cel fericit și nemuritor, care are să fie pedepsit sau răsplătit veșnic, pentru răutatea sau virtutea lui. Dar noi preoții (se întreba sfântul), câtă muncă credeți că ne trebuie să depunem, câtă știință ne trebuie să avem, ca să vindecăm bine sau să ne vindecăm, ca să schimbăm viața credincioșilor noștri și să supunem lutul duhului? Nu toți oamenii au aceleași gânduri, nici aceleași porniri. Bărbații unele, femeile altele; bătrânii unele, tinerii altele, săracii unele, bogății altele; cei veseli unele, cei triști altele; cei bolnavi unele, cei sănătoși altele; conducătorii unele, condușii altele; învățații unele, neînvățații altele; cei cu fapte bune unele, cei păcătoși altele.”

Toate aceste situații complicate și variate solicită în mod impetuos intervenția preotului. Ține de competența și destoinicia lui, rezolvarea lor de la caz la caz. Aceasta înseamnă că preotul trebuie să fie bine priceput în cele duhovnicești și înzestrat cu un deosebit simț psihologic. „Să aibă mii de ochi, ca să vadă din toate părțile starea sufletească a păcătosului, spune Sfântul Ioan Gură de Aur și să cerceteze bine ca să dea canonul potrivit fiecăruia, ca să nu-i fie munca zadarnică” fiindcă nu tuturor li se potrivește același mod de îngrijire spirituală. Pe unii îi vatăcă ceea ce altora le folosește. „Pe unii oameni, spune Sfântul Grigorie Teologul, îi vindecă cu cuvântul; pe alții îi îndreptă cu pilda vieții tale. Unii au nevoie de bold, alții de frâu. Pe cei leneși și greu de mișcat spre bine trebuie să-i deștepți cu lovitura cuvântului; iar pe cei peste măsură de înfierbântați cu duhul, pe cei care-s greu de stăpânit în pornirile lor..., pe aceștia îi faci mai buni dacă-i strângi și-i oprești cu cuvântul. Unora le este de folos lauda, altora muștrarea; dar și una și alta la timpul lor; că vatăcă dacă lauzi sau mustri fără socoteală și când nu e timpul. Iarăși, pe unii îi îndreptă dacă îi mustri în văzul și auzul lumii, iar pe alții dacă îi sfătuiești în taină.”

În concluzie, preotul trebuie să-i trateze pe credincioși în unicitatea și

4. Evdokimov, Paul, *Prezența Duhului Sfânt în Tradiția Ortodoxă*, în Colecția Pnevma, traducere, prefață și note de Pr. Dr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, 1995.
5. Evdokimov, Paul, *Cunoașterea lui Dumnezeu*, traducere, prefață și note de Pr. Lect Univ. Dr. Vasile Răducă, Editura Christiana, București, 1995.
6. Grigorie de Nyssa, Sfântul, *Despre viața lui Moise*, traducere, studiu introductiv și comentariu de Pr. Prof. Ion Buga, Editura Sfântul Gheorghe-Vechi, 1995.
7. Maxim Mărturisitorul, Sfântul, *Ambigua*, (PSB 80), traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1983.
8. Morariu, arhim. Dosoftei, *Sfântul Serafim de Sarov*, ediție îngrijită de arhim. Ioanichie Balan, Editura Arhiepiscopia Sucevei și Rădăușilor, 1999.
9. Popovici, arhim. Justin, *Epistolele Sfântului Ioan Teologul*, traducere de Savin Preda și Cornel Coman, Editura Bizantină, București, 1998.
10. Siluan, Athonitul, Cuv., *Între Iadul Deznădejdiei și Iadul Smereniei*, studiu introductiv și traducere de Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1996.
11. Simeon Noul Teolog, Sfântul, *Cele 225 capete teologice și practice*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1998.
12. Stan, Pr. Conf. Dr. Alexandru, *Duhul Sfânt și revelația în viața Bisericii Ortodoxe*, Glasul Bisericii, nr. 4-6, 1993.
13. Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Spiritualitatea Ortodoxă. Ascetica și Mistica*, EIBMBOR, București, 1992.



Nu oricine poate discerne sursa unor astfel de revelații. Și îngerii răi pot lua chip luminos. De aceea, smerenia este salvarea. Să spunem împreună cu Sfântul Apostol Petru: „Pleacă, Doamne, de la mine că sunt om păcătos.” Cu răbdare și înțelepciune, să înțelegem că este un timp pentru toate, chiar și al vederii nemijlocite, față către față, cu Dumnezeu. Dar această vedere ne va fi dăruită abia când vom intra în Împărăția cerurilor și nu e bine să ispitim limitele firii noastre. Există o rânduială în toate și această lipsă a vederii nemijlocite ne poate întări credința, căci fericiți sunt cei ce n-au văzut și au crezut...

Relația duhovnicească dintre preot și cel aflat pe calea mântuirii ne păzește de erezie și mândrie. Acestea sunt marile păcate care pot amenința viața noastră duhovnicească. Sfânta Taină a Spovedaniei este locul continuei noastre reînnoiri, o purificare a sufletului, care face actuală apa, dar mai ales duhul nașterii din nou. Ca să ne apropiem de Dumnezeu, trebuie să-L lăsăm pe Dumnezeu să pătrundă în lăcașul de taină al altarului inimii noastre și aici, împreună cu Duhul să aducem miresmă bine plăcută lui Dumnezeu Întreit.

Există o revelație personală pe care Dumnezeu, în marea Sa dragoste de oameni, ne-o dăruiește pentru a-L cunoaște, ca o pregustare a vederii celei neînserate. Din această cunoaștere a luat naștere Sfânta Tradiție. Între cele două, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, există o reciprocitate determinativă. Revelația este experiența mesajului divin, de la rațiunile plasticizate până la Înșuși Hristos. Este nesfârșita poveste de iubire a Creatorului față de creatură. Sfinții au lăsat în urma lor dovezi ale acestei iubiri negrăite între om și Dumnezeu. Toți aceștia au înțeles că legătura omului cu Dumnezeu se bazează pe dorința Acestuia de a Se descoperi, de a ne permite așezarea în relație cu El. Dialogul poate exista doar între persoane deschise în iubire comunicării. Dar, omului nu-i revin prea multe merite..., poate doar dorința, chemarea împreună cu Duhul: „Da, vino, Doamne Iisuse” (Apocalipsă 22,20).

Bibliografie

1. *Biblia*, EIBMBOR, București, 1986.
2. Bobrinskoy, Pr. Prof. Boris, *Împărtășirea Duhului Sfânt*, traducere de Măriuca și Adrian Alexandrescu, EIBMBOR, București, 1999.
3. Didim din Alexandria, *Despre Duhul Sfânt*, studiu introductiv, traducere și note de Pr. Vasile Răducă, Editura Sofia, București, 2001.

individualitatea persoanei lor, potrivit cu temperamentul și starea religios-morala a fiecăruia „administrând medicamentele cu toată bunătatea și moderațiunea”, cum spune Sfântul Vasile cel Mare adică (afirmă în continuare sfântul părinte) „să trateze cu blândețe pe cei care și-ar uita de îndatoriri; să fie în măsură să găsească metoda de îngrijire corespunzătoare fiecărei boli, fără să dojenească cu asprime, ci să mustre cu blândețe și să învețe precum spune Scriptura (II Tim. II, 25); să fie vigilent cu privire la cele prezente, prevăzător cu privire la cele viitoare, în stare să se măsoare în lupta cu cei tari și să suporte cu răbdare slăbiciunile celor neputincioși, în stare să facă și să spună toate spre perfecționarea celor ce locuiesc (împreună) cu el.”

Aceasta este chemarea preotului: să cunoască toate slăbiciunile, patimile și neputințele omenești și cunoscându-le și simțindu-le în același timp cu toată căldura inimii sale, să încerce pe cât îi stă în putință să le ușureze și să le tămăduiască ajutând, mângâind, luminând și îndreptând sufletele cu râvnă și înțelepciune, „cu răbdare și blândețe, recomandându-le pocăință până ce s-ar împlini măsura griii fata de ele”, cum ne învață Sfântul Vasile cel Mare.

Pe lângă simțul psihologic de a pătrunde în labirintul sufletului omenească și tactul pastoral atât de necesar în arta de a conduce sufletele cu răbdare, înțelepciune și precauție, preotului i se cere o ținută exterioară ireproșabilă, adică atitudine cordială, sobrietate în purtări, delicatețe în gesturi și expresii, bună cuviință și cumpătate în vorbe și în fapte, dispoziție de a ierta tuturor toate, sentimente binevoitoare și îngăduință față de toți.

Nu este admis ca preotul să se comporte aspru, autoritar, rigid sentențios sau să se distanțeze prea mult de credincioși, ci dimpotrivă să-i apropie cât mai mult de inima lui și prin ea, de izvorul vieții Hristos, călăuzindu-i cu tenacitatea, blândețea, mărinimia și dragostea lui părintească, cu acea dragoste și bunătate calmă, înțelegătoare, generoasă și edificatoare, cu care se slujesc și se câștigă sufletele pentru mântuire.

Iată icoana unui asemenea preot, zugrăvită atât de plastic și sugestiv și în culori atât de vii de Abatele Dubois: „Ceea ce izbește de la început, e o figură deschisă și candidă, care de la prima privire are aerul unei amabilități ce place mult; privirea e dulce, binevoitoare și modestă; gura are ceva grațios și surâzător ce nu are nimic rigid, nimic de prea liber, e naturală, fără ceva artificial; mișcările și gesturile îi sunt rare și n-au nimic brusc, nici precipitat; umbletul e grav, calm, așezat, nimicurile curioase pe care le întâlnește în drum nu-i atrag privirile, conversația nu este zgomotoasă, impetuoasă, pasionată; e pătrunsă de dulceață și de moderațiune; nu e nici risipitor nici scump la vorbă, adică vorbește puțin

pentru a nu fi socotit mare la gura și destul pentru a nu fi tăcut, discuțiile sunt foarte rare și când nu se pot înconjura nu se observa niciodată mânia, se distinge totdeauna prin o gravitate temperată cu blândețe; izbucnirile râsului sunt oprite și dacă câteodată îi scapă involuntar, se grăbește să revină la surâsul amabil, care e nou plus ultra al voioșiei, pe care modestia o permite credincioșilor. Îmbrăcămintea îi este de așa fel, că nimeni din cei ce o văd, nu o judecă, nimeni nu zice: asta e nepotrivită; nimeni nu zice asta e elegantă, ci toată lumea va zice: e convenabilă. Când un preot întrunește în persoana sa calitățile externe pe care le-am înșirat nu se va arăta niciodată fără să i se zică: iată un preot amabil; iată un sfânt și demn de preot.”

Să încercăm și noi să întipărim în viața și trăirea noastră de zi cu zi chipul ideal al unui asemenea preot, căci numai în felul acesta vom putea răspunde cu vrednicie chemării dumnezeiești a Mântuitorului: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât văzând faptele voastre cele bune să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Matei 5, 16).

V. Sfântul Vasile cel Mare – dascăl al operei filantropice

Sfântul Vasile era numit „cel Mare” chiar și în rândul contemporanilor săi și își binemerita titlul din numeroase motive. Era „cel Mare” ca exponent al doctrinei creștine și ca autor de omilii folositoare de suflet și mai mare, încă, în viața practică, în rolul său de prelat al Bisericii și de om al faptelor. Putem spune, pe drept cuvânt, că, dintre cei trei mari Capadocieni, Vasile era cel practic, Grigorie din Nazianz, vorbitorul și scriitorul, iar Grigorie de Nyssa, gânditorul.

Sfântul Vasile a transpus în practică îndemnul la milostenie din predicile sale sociale, confirmând astfel prin fapte tăria convingerilor sale creștine. Stăpânit de un umanism rar întâlnit, imediat după botezul său, tânărul Vasile își împarte averea la săraci. Mai târziu, pe când se afla în fruntea Bisericii capadociene, în timpul secetei din anul 367, urmată de foametea din 368, când provinciile Asiei Mici, printre care și Cezareea, au fost bântuite de o îndelungată secetă, care a pustiit totul, nelăsând locuitorilor acestor provincii vreo speranță în dobândirea unei recolte, Sfântul Vasile nu s-a mulțumit să țină doar cuvântări fulminante, pline de patetism, în care să îndemne la milostenie, amintind de cei chinuți de foame, ci el însuși a făcut o a doua împărțire a averii la săraci, hrănindu-i, fără a face deosebire între oameni, fie ei creștini, păgâni sau evrei.

Astăzi considerăm mult mai meritorie opera de asistență socială pe care a

descoperind celui ce-l urmează Adevărul. „Și pe unii i-a pus Dumnezeu, în Biserică: întâi apostoli, al doilea prooroci, al treilea învățători; apoi pe cei ce au darul de a face minuni; apoi darurile vindecărilor, ajutorările, cârmuirile, felurile limbilor” (I Corinteni 12,28).

În ortodoxie revelația sau descoperirea dumnezeiască ocupă un loc aparte.

Sfântul Ioan Gură de Aur în *Omilii la Matei* arată că păcătoșenia și neputința umană de a rămâne în comuniune directă „față către față” cu Dumnezeu și milostivirea Duhului au dus la primirea Sfintei Scripturi. Incapabil să păstreze lumina vederii și glasului dumnezeiesc, omul prin Moise – prototip al lui Hristos și apoi prin Însuși Hristos – Adevărul Întrupat a primit pentru întreaga lume litera și duhul mântuirii. Cuvintele Sfintei Scripturi ar fi trebuit să fie încrustate în inimile noastre (așa cum odinioară, Moise primise tablele legii scrise de degetul lui Dumnezeu) dar, întunecarea chipului lui Dumnezeu din om în urma neascultării au oprit vederea lui Dumnezeu și doar revelația cu cele două izvoare ale sale, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, sunt călăuze spre mântuire. Hristos este plinătatea revelației ca Fiul și Dumnezeu care S-a întrupat tocmai pentru a aduce adevărata învățătură și pentru a reacheza omul în legătură directă prin Duhul. Mai presus de El nu există alt adevăr mai mare. De aceea la noi, cunoașterea lui Dumnezeu are caracter universal. „Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3,16).

Cunoașterea personală a lui Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții, după cum părintele Stăniloae a numit-o, implică o mare responsabilitate și depinde în mare măsură de această dobândire a deosebirii duhurilor. În smerenie și luminare a minții, omul trebuie să înțeleagă că această cunoaștere are un caracter strict personal și ea nu deține adevăruri mântuitoare pentru restul oamenilor. De aceea, omul tace, ca Dumnezeu să vorbească. Îl mărturisim cu toții pe Dumnezeu însă, nimic din ceea ce noi facem sau suntem. De făcut, oricum nu împlinim decât ceea ce trebuie, ceea ce suntem dator (Luca 17,10) iar, de a fi, de a ne arăta în fața celorlalți, într-un anume fel, este în zadar, căci totul e deșertăciune. Viziunile în Biserica Ortodoxă sunt privite cu destul de mare neîncredere, tocmai pentru că a fost încălcată această lege nescrisă a tăcerii. Pentru mântuire ne sunt suficiente revelația dumnezeiască (Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție) și Sfintele Taine. Goana aceasta după senzațional, suprafiresc, „paranormal” a fost întotdeauna criticată de adevărații trăitori ai Duhului. Toți Sfinții Părinți ne-au învățat să ne păzim de ispitele celui rău. Falsele revelații sunt o modalitate extrem de subtilă a înșelării celui aflat în căutarea lui Dumnezeu.

cu Dumnezeu. „Și fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos. Că unuia i se dă prin Duhul Sfânt cuvânt de înțelepciune, iar altuia, după același Duh, cuvântul cunoștinței. Și unuia i se dă întru același Duh credință, iar altuia, darurile vindecărilor, întru același Duh; Unuia faceri de minuni, iar altuia proorocie; unuia deosebirea duhurilor, iar altuia feluri de limbi și altuia tălmăcirea limbilor. Și toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind fiecăruia deosebi, după cum voiește” (I Corinteni 12, 7-11). Toate aceste daruri se împărtășesc celor ce-și unesc viața cu Hristos prin Sfintele Taine. Călăuzit de Cuvântul scripturistic și de harul dumnezeiesc, creștinul deslușește cărarea Împărăției și devine comesean liturghisitor la Ospățul Mirelui. Acest drum al Crucii, de despătimire, iluminare și desăvârșire este făcut prin smerenie de Însuși Hristos, Care coboară în Duhul în Trupul Său Tainic – Biserica și conduce întreaga noastră ființă, îmbisericită prin Sfintele Taine, la îndumnezeire (Galateni 2,20). Primind Pâinea cea cerească, omul este hrănit cu Trupul și Sângele Domnului. „De acum înainte, spune Sfântul Efrem, veți mânca Paștile preacurate, neprihănite, o pâine dospită și desăvârșită, frământată și coaptă de Duhul Sfânt, și un vin amestecat cu Focul și cu Duhul.”¹⁵ Rugăciunea Sfântului Iacob din Liturgia ierusalimiteană spune: „Tot astfel, după cină, luând paharul și amestecând vin și apă și ridicând ochii la cer, ți l-a înfățișat ție, Dumnezeu Tatăl, și mulțumind, l-a binecuvântat, l-a sfințit, l-a umplut de Duh Sfânt și l-a dat sfinților Săi ucenici și apostoli, zicând: «Beți dintru acesta toți, acesta este Sângele Meu.»”

Conținutul Euharistiei este pnevmatologic. Duhul străbate, pătrunde, cuprinde Trupul Jertfei lui Hristos, îl face actual în epicleza Bisericii care devine Cincizecime veșnică, perpetuă. Duhul e nedespărțit de Fiul și de noi. El este unitatea lui Dumnezeu cu făptura căci „singuri nu suntem capabili nici laudă (doxazein) să aducem, că puterea noastră vine de la Duhul Sfânt, de către care fiind întăriți, aducem mulțumirile noastre lui Dumnezeu pentru binefacerile pe care le-am primit. Fiecare dintre noi primește ajutorul Duhului [...] pentru a aduce jertfe de laudă lui Dumnezeu. Iată deci un fel de a mulțumire (eucharistian), în Duhul, cu cucernicie.”¹⁶ Cel ce se împărtășește cu Hristos în Sfânta Taină a Euharistiei se face părtaș vieții celei veșnice încă de acum, primind arvuna Duhului care îl încorporează prin energiile sale necreate Trupului lui Hristos – Biserica. Aici omul primește harisma deosebirii duhurilor, Hristos Însuși

organizat-o și a susținut-o cu propria-i avere și dăruire Sfântul Vasile cel Mare, episcopul Cezareei Capadociei, dacă ne gândim la condițiile sociale ale secolului al IV-lea, mai precis la cumplita foamete ce bântuia în Asia Mică și în provincia sa între anii 367-368.

Deși se spune că „sângele lui Vasile era fierbinte”, iar natura sa, „oarecum imperioasă”, el a fost considerat „unul dintre cei mai generoși și empatici oameni”. În concepția Sfântului Părinte, nimic nu caracterizează mai bine natura umană decât faptul de a comunica unul cu altul și de ne iubi unul pe celălalt, căci suntem ființe sociale, nu solitare și sălbatice (Regulile mari, cap. II, î. 3). Arhiepiscopul Capadociei a practicat slujirea dezinteresată a dragostei frățești, ceea ce confirmă pe deplin justetea numirii de patron al săracilor. Marele ierarh a înțeles chintesența învățaturii creștine, faptul că această învățătură este rezumată în iubirea față de Dumnezeu și față de om. Sfântul Vasile cel Mare a știut a împleti în sufletul său, ca nimeni altul, iubirea și mila creștină, sacrificând totul dragostei de aproapele aflat în lipsuri și suferință.

Vasiliada, orașul milosteniei

Marea dragoste a Sfântului Vasile față de semenii săi s-a concretizat, mai ales, în acel important așezământ filantropic pe care credincioșii l-au numit Vasiliada, după numele Sfântului Vasile. Sfântul Grigorie din Nazianz ajunge să vorbească de Vasiliada ca de un întreg nou oraș (cf. Johannes Quasten, *Patrology*, p. 205). Acest așezământ a fost construit la marginea Cezareei, fiind considerat un adevărat oraș al carității, în care el a adunat pe cei săraci, înfometați sau abandonați de toate vârstele și din toate părțile și le-a împărțit alimente. Aici fiecare boală își avea rezervată clădirea sa, mediul și personalul respectiv de îngrijire, iar orfanii erau întreținuți, educați și învățați în școli de artă și meserii înființate special în acest scop. În această instituție de binefacere s-a concretizat un întreg ansamblu de preocupări sociale și de acțiuni pentru dreptate ale acestui mare ierarh, menite să îmbunătățească situația celor lipsiți și oropsiți din vremea sa, de care nu se ocupa nimeni. Aziluri pentru străini, case de binefacere pentru cei săraci, călători și pelerini, spitale pentru cei bolnavi – între care și o leprozerie, școli de reeducare a fetelor căzute, ateliere pentru tot felul de meserii, casele personalului medical, toate acestea formau această instituție de asistență socială. Sfântul Vasile cel Mare se îngrijea de tot ceea ce era necesar pentru viața acestui așezământ de binefacere. Însă și mai impresionant este faptul că Sfântul Vasile nu s-a sfiit să aducă în casele de binefacere pe cei mai ignorați oameni ai vremii, pe leproși, care, din cauza

15. cf. Bobrinskoy, Pr. Prof. Boris, *Împărtășirea Duhului Sfânt*, traducere de Măriuca și Adrian Alexandrescu, EIBMBOR, București, 1999, p.191

16. Sfântul Vasile cel Mare, cf. B. Bobrinskoy, *op. cit.*, p. 250

bolii lor, erau ocoliți de toată lumea.

Călugării, în slujba semenilor

Această instituție de caritate se subîmpărțea în diferite compartimente, după nevoile celor în cauză și a celor care îi slujeau. Aici se afla biserica și locuința mitropolitului. În apropiere se aflau camerele pentru guvernatorul provinciei, locuințele clericilor, camere pentru oaspeți, pentru străini, azilul bătrânilor și spitalul bolnavilor. Ierarhul locuia aici pentru a fi în mijlocul suferinzilor și al săracilor, cu scopul de a-i asculta, înțelege și ajuta la timp. Tot aici se aflau locuințele medicilor și a întregului personal ajutător. Pentru a crea călugărilor posibilități de a fi în slujba semenilor, a anexat la mănăstirile din eparhia sa spitale, aziluri pentru bolnavi și săraci, precum și orfeline care erau conduse chiar de el. Întreținerea acestor așezăminte de asistență socială Sfântul Vasile a făcut-o din averile sale și ale Bisericii.

Se poate lesne concluziona că Sfântul Vasile nu a rămas doar simplu teoretician sau analist al milosteniei, ci și practicantul ei prin excelență. Sfântul Părinte, chiar dacă a propovăduit păstoriților săi viața veșnică, nu a rămas impasibil față de viața pământească a acestora. Așezămintele sale de asistență socială au rămas drept model și pentru epocile următoare, când asistența socială a luat diferite forme instituționale. „Nimeni, poate, din primele timpuri ale creștinismului – scrie un biograf al Sfântului Vasile cel Mare – nu fondase atât de numeroase și atât de puternice instituții caritabile“ (cf. Paul Alard, Saint Basile, ed. 7, Paris, 1929, p. 110).

Prin tot ce a făcut, prin tot ce a gândit și a scris, Sfântul Vasile cel Mare impune și astăzi tuturor creștinilor una și aceeași purtare, anume dragostea milostivă față de cei umili.

Exortatie la milostenie

Întreaga operă literară a Sfântului Vasile este inspirată din activitatea sa practică. În predicile sale, face nenumărate îndemnuri la săvârșirea milosteniei, chiar și atunci când adresanții exortațiilor nu duc nici pe departe o viață opulentă, căci întotdeauna este cineva mai sărac decât ei: „Dacă toată subzistența ta se reduce la o singură pâine și un sărac vine la ușa ta să-ți ceară de mâncare, scoate din cămara ta acea unică pâine și, ridicând mâinile spre cer, adresează lui Dumnezeu acest cuvânt pe cât de mișcător, pe atât de nobil: «N-am decât o

sale. De la prima privire spre Domnul în suflet pătrunde iubirea Domnului, și de la iubirea lui Dumnezeu și dulceața Duhului Sfânt se preschimbă totul.”¹³

Hristos este sălașul împărătesc, locașul viu al pogorării și al prezenței Duhului, care este Duhul propriu lui Hristos, Chipul Tatălui, în care Duhul Se recunoaște. Prin Duhul, Hristos tinde arhieria Sa la toată făptura. Zidirea e chemată la euharistie veșnică. La Cincizecime, Apostolii primesc făgăduința făcută lor de Hristos înainte de Înălțare (Ioan 20,22-23) de a-L primi pe Duhul Său. Focul cincizecimic pune temelie Bisericii văzute, născută din jertfa lui Hristos pe Golgota.

Lucrarea reciprocă de îndumnezeire a omului de către Fiul în Duhul readuce lumii demnitatea de Biserică și îl așează pe om în starea de preot al întregului univers. Doar așa descoperim sensul existenței, înțelegem minunea tainică a lumii și dorim să primim darul lui Dumnezeu de fii ai Lui.

Preoția împărătească sau obștească se primește la Sfânta Taină a Mirungerii, preoția este pecetea Duhului Sfânt în om. Duhul Îl aduce pe Hristos în noi și noi devenim coliturghisitori arhieriei lui Hristos. Preoția sacramentală este lucrarea dumnezeiască care aduce în cei aleși de Dumnezeu întreita slujire a lui Hristos: împărat, preot, profet. Ea este iconoama Sfintelor Taine, a învățaturii primite de la Hristos și a Împărăției cerești ale căror taine le cunoaște împreună cu Duhul (Ioan 14,26).

„Duhul Sfânt lucrează în Biserică prin episcopii și prin preoții rânduiți să slujească prin hirotonie, în mijlocul credincioșilor. Acești slujitori nu sunt locuitori ai Duhului Sfânt sau ai lui Dumnezeu pe pământ, ci doar niște împlinitori ai voii Lui și iconomi sau administratori ai Tainelor lui Hristos în Duhul Sfânt. Dar, tocmai din această pricină, în afara legăturii cu episcopul și cu preotul nu se poate concepe și nici nu poate exista legătură cu Duhul lui Dumnezeu. Preotul mijlocește mereu, prin Taina Preoției, primită de la Duhul prin episcop, iar toată lucrarea lui se validează sau urcă la Duhul tot prin episcopul care ascultă. În felul acesta există și se continuă mereu legătura neîntreruptă între Duhul Sfânt și viața Bisericii, ierarhia fiind puntea Duhului către credincioși, dar și puntea care unește pe credincioși cu Duhul și cu ceilalți între ei.”¹⁴

Garante ale veracității deosebirii duhurilor stau energiile necreate ale Duhului, care țâșnesc viață fără de moarte și cunoaștere sufletelor aflate în legătură

13. *Ibidem*, p. 207

14. Pr. Conf. Dr. I. Stan, *Duhul Sfânt și revelația în viața Bisericii Ortodoxe*, în Glasul Bisericii, nr.3, 1986, p. 59

ce sunt în afara ei. Omul vede pe Dumnezeu cu simțirea Duhului Sfânt și El i se face lăuntric: „Eu și Tatăl vom veni și ne vom face locaș întru el” (Ioan 14,23). Harul este „lumina cea neapropiată” (I Timotei 3,16), prezența lui Dumnezeu în noi. Sfântul Serafim de Sarov vede pogorârea Duhului în camera sufletului ca o Cincizecime plină de „pace dumnezeiască: «O bucurie neobișnuită în toată inima mea!», «Când Duhul lui Dumnezeu Se pogoară la om și-l luminează cu deplinătatea luminii Sale, atunci inima omului se umple de o negrăită bucurie, fiindcă Duhul lui Dumnezeu înveselește totul, cu orice ar veni în atingere. Aceasta este însăși aceea bucurie, despre care Domnul vorbește în *Evangelhia* Sa: «Femeia când naște are întristare, pentru că i-a sosit vremea ei; dar după ce a născut pruncul nu-și mai amintește de acea întristare, pentru bucuria ce o are că s-a născut om în lume».”¹¹

„Domnul ne-a dat Duhul Sfânt și noi am învățat iubirea Domnului, iar dulceața iubirii lui Dumnezeu ne-a făcut să uităm pământul [...] Domnul ne poruncește să-L iubim din toată inima și din tot sufletul, dar cum e cu puțință a-L iubi pe Cel ce nu L- am văzut niciodată, și cum să ne învățăm această iubire? Domnul se face cunoscut după lucrarea Lui în suflet. Când Domnul îl cercetează, sufletul știe că a fost un Oaspete drag, și când a plecat, atunci sufletul tânjește după El și îl caută cu lacrimi: «Unde ești Tu, lumina mea? Unde ești Tu, bucuria mea? Trecerea Ta a lăsat o bună-mireasmă în sufletul meu, dar Tu nu ești aici și sufletul meu tânjește după Tine, și inima mea e abătută și bolnavă, și nimic nu mă mai veselește, pentru că am întristat pe Domnul și El S-a ascuns de mine.»”¹² Urcarea spre porțile Raiului este continuă. Setea omului după absolut nu-și află odihnă. Cel ce a „gustat” harul Domnului aleargă spre Domnul să afle Izvorul cel nesecat al mântuirii. Pocăința și plângerea păcatului sting focul Duhului, iar El izbucnește și arde inima omului în lumina cea neînserată. Sfântul Siluan a ascultat glasul Domnului: „Ține mintea în iad și nu deznădăjdui!” Să iubești până la porțile iadului, să arzi de dorul lui Dumnezeu, să plângi pentru frații tăi și să aștepti pe Domnul în pridvorul inimii: „Sufletul care a cunoscut iubirea lui Dumnezeu în Duhul Sfânt încearcă în ceasul morții o anume frică atunci când îngerii îl duc spre Domnul, deoarece trăind în lume se știe vinovat de păcate. Dar când vede pe Domnul, se bucură de Fața Lui milostivă și blândă, căci după mulțimea blândeții și iubirii Lui, Domnul nu-și mai aduce aminte de păcatele

pâine, Doamne, primejdia îmi stă în față; dar eu dau, din puținul pe care-l am, fratelui înfometat; ajută Tu Însuși pe robul Tău care este în pericol. Eu cunosc bunătatea Ta, mă încred în puterea Ta. Tu nu amâni multă vreme harurile Tale, ci împarți când vrei darurile». Dacă tu vorbești și lucrezi astfel, pâinea pe care o dai în strâmțorare va produce roade multiple: ea va fi germenul unui seceriș bogat, gajul hranei tale, garantul îndurărilor divine” (Omilia la secetă).

În viziunea Sfântului Părinte, omul este o ființă sociabilă și socială. Sfântul Vasile îndeamnă pe păstoriții săi a nu opri circuitul iubirii dumnezeiești, a nu-și însuși doar pentru ei înșiși bunurile hărăzite de Dumnezeu, ducându-i cu mintea la animalele care se folosesc în comun de cele ce răsăr în chip firesc din pământ: „Turme de oi pasc pe unul și același munte; nenumărați cai își culeg hrana pe una și aceeași câmpie; și toate celelalte animale lasă unele altora hrana de care au nevoie. Dar noi oamenii ne însușim bunurile comune tuturor și ne facem singurii stăpâni pe cele ce sunt ale celor mulți” (Omilia și cuvântări, omil. a VIII-a, VIII). Într-o altă omilie, Sfântul Vasile le amintește păstoriților de secolele primare ale creștinismului, când toți aveau toate în comun (Fapte, 2, 44): „Să imităm prima adunare a creștinilor! Aceia aveau toate în comun: viața, sufletul, înțelegerea; masa le era comună, frăția nezdrușcinată, dragostea nefățarnică; multe trupuri făceau un singur trup; felurile suflete erau unite într-o singură înțelegere” (Ibidem).

În concepția Sfântului, nimeni nu trebuie să uite sau să amâne aceste fapte ale milei creștine, ci fiecare să facă din durerea semenului său durerea sa: „Dacă vei zice: voi da săracilor atunci când voi umplea al doilea rând de jitnițe, lungă viață ți-ai hotărât. Ia seama să nu te surprindă înainte de termen grăbita ziuă din urmă. Căci și făgăduința ta este dovadă nu de bunătate, ci de răutate. Făgăduiești anume nu ca să dai mai târziu, ci ca să te ferești de a da acum. Fiindcă acum ce te împiedică să dai altora? Nu este de față săracul? Nu sunt pline jitnițele? Nu este răsplata gata? Nu este porunca lămurită? Cel flămând se topește, cel gol îngheață, datornicul este sugrumat, iar tu amâni pe mâine milostenia. Ascultă pe Solomon: «Nu zice: du-te și vino și-ți voi da mâine, căci nu știi ce va aduce ziua de mâine» (Proverbe 27, 1)” (Omilie contra lăcomiei).

Cine miluiește acum, va fi miluit în viața viitoare

Sfântul Vasile consideră că este imperios necesar să nu se uite mai ales de bucuria ce o vor trăi cei milostivi la judecata din urmă: „Dumnezeu te va primi, îngerii te vor aplauda, toți oamenii, câți sunt de la începutul lumii, te vor ferici; slava

11. Arhimandrit Dosoftei Morariu, *op. cit.*, pp. 291-292

12. Sfântul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, studiu introductiv și traducere de Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1996, p. 12

veșnică, cununa dreptății, împărăția cerurilor vor fi răsplățile bunei administrări a acestor bogății stricăcioase“ (Omilia și cuvântări, Omilia a VI-a, III).

Dând celor săraci, bunii creștini devin bogați în ceruri, rămânând în comuniune de iubire cu cei săraci de aici, vor avea parte de comuniunea lui Dumnezeu și a sfinților Săi în viața viitoare, miluind acum, vor fi miluiți atunci, ascultând acum glasurile săracilor, vor fi ascultați și laudați la Judecată, oferind hrană celor sărmani, se vor veseli de bunătățile cele nestricăcioase ale împărăției veșnice, adăpând pe cei însetați, vor primi Apa cea vie, îmbrăcând pe cel gol, vor dobândi veșmântul nemuririi, găzduind pe cei străini, vor primi găzduire în împărăția lui Dumnezeu, vizitând acum pe cei întemnițați, vor scăpa atunci de temnicerii cei groaznici ai iadului, cercetând pe bolnavi și suferinzi, se vor izbăvi de suferințele inimaginabile și nesfârșite, scornite de diavoli nemiloși și de lipsa comuniunii cu Dumnezeu și aleșii Săi.

Scrierile Sfântului Vasile cel Mare, precum se vede, rămân în actualitate și astăzi. Aceste scrieri sunt de un real folos și creștinilor din zilele noastre, căci ele mărturisesc despre felul cum au fost soluționate atunci problemele sociale de marele arhipăstor și constituie, astfel, o sursă de inspirație pentru aflarea celor mai potrivite metode și soluții în rezolvarea problemelor privind latura practică a vieții Bisericii. Prin scrierile sale, Sfântul Vasile pune în mișcare viața sufletească a credincioșilor din toate timpurile și îi determină la fapte concrete, folositoare semenilor și mântuirii proprii.

Cine merită și cine nu merită milostenie?

În general, Sfinții Părinți recomandă discernământul atunci când fac referire la persoanele cărora trebuie să li se acorde milostenie, deoarece nu toți cei care cer milostenie o fac pentru nevoia supraviețuirii, iar a milui pe cineva care și-ar putea câștiga prin muncă existența poate deveni o sursă de încurajare a cerșetoriei și, în final, a păcatului capital al lenei.

În secolul al IV-lea, Sfântul Vasile cel Mare îndemna pe creștini la mai multă prudență și discernământ în ceea ce privește destinația milosteniei lor. Amintind de cei care fac din infirmitățile trupului lor un prilej de neșă, menționează că acordarea de ajutoare acestora poate ajunge prilej de răutate și, în astfel de cazuri, îndeamnă pe creștini la a oferi acestora o sumă mică pentru a scăpa de circul pe care-l fac unii dintre aceștia când cer milostenie: „Negreșit nu-i folositoare dărnicia celor care alcătuiesc cântece plângărețe, ca să moaie inimile femeilor, nici celor care fac din infirmitățile trupului lor și din răni prilej

din afară înăuntru, iar Dumnezeu cuprinde inima celui ostenit și o odihnește în „pășunile” Duhului Sfânt. Având Duhul lui Dumnezeu, omul bate și i se deschide ușa Tatălui: „Căutându-L pe Dumnezeu, omul este el însuși găsit de Dumnezeu; urmând Adevărul, omul este luat și ridicat la nivelul Său. «A-L găsi pe Dumnezeu înseamnă a-L căuta fără încetare ... a-L vedea cu adevărat pe Dumnezeu înseamnă a nu te fi săturat niciodată să-L dorești». El este «Cel de-a pururi căutat.»”⁸ Adam Îl văzuse „față către față” și voise să se facă Dumnezeu. Moise e purtat spre cele cerești în curăție feciorelnică a sufletului. El Îl iubește și caută să-L vadă căci dragostea lui ardea de dorința vederii celei adevărate: „a vedea pe Dumnezeu înseamnă a urma lui Dumnezeu oriunde te-ai duce. [Căci] cel ce călăuzește arată calea prin aceea că merge înaintea celui ce urmează. Iar cel ce urmează nu se va abate de la calea cea dreaptă, dacă el va vedea mereu spatele îndrumătorului [...] De aceea spune celui călăuzit: «Fața mea nu o vei vedea», adică: nu trece în fața celui ce te călăuzește! [...] Căci binele nu merge împotriva binelui, ci îi urmează.”⁹ De aceea spune Dumnezeu: „Nimeni văzând fața Domnului nu va trăi” (Ieșire 33,20). Moise este prototipul lui Hristos, typosul contemplativ. Iubit-a Dumnezeu pe Moise și l-a dăruit pe el cu iubire multă. Văzut-a în stâncă spatele lui Dumnezeu și s-a umplut inima lui de slava cea pătrunzătoare a Duhului.

Despre unirea omului cu Dumnezeu, Sfântul Simeon Noul Teolog spune: „Cel ce are în lăuntrul lui lumina Duhului Sfânt cade cu fața la pământ neputând să o privească și strigă cu spaimă și cu frică multă, ca unul ce a văzut și a pățit un lucru mai presus de fire, de cuvânt și de înțelegere. El este asemenea unui om căruia i s-au aprins de undeva mădularele de un foc în care, arzând și neputând răbda căldura văpăii (Ieremia 20,9) se poartă ca unul ce a ieșit din sine [...] Iar când s-a aprins în întregime și s-a făcut ca o lumină, se împlinește ceea ce s-a spus: «Dumnezeu unit cu dumnezeii și cunoscut de ei.»”¹⁰ Lumina Lui e o nevedere nesfârșită, iar simțirea desăvârșită e o simțirea o nesimțire a tuturor celor

8. Sfântul Grigorie de Nyssa, cf. Paul Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu*, traducere, prefață și note de Pr. Lect. Univ. Dr. Vasile Răducă, Editura Christiana, București, 1995, p. 27

9. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre viața lui Moise*, traducere, studiu introductiv și comentariu de Pr. Prof. Ion Buga, Editura Sfântul Gheorghe Vechi, București, 1995, pp. 164-165

10. Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cele 225 de capete teologice și practice*, în *Filocalia VI*, traducere, introducere și note de pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1998, pp. 65-66

Sfântul Apostol Ioan în *Epistole* ne dă criteriul absolut al prezenței Duhului – iubirea (I Ioan 3,11). „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4,8) și „cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el” (I Ioan 4,16), căci „noi iubim pe Dumnezeu, fiindcă El ne-a iubit cel dintâi” (I Ioan 4,19). Dobândirea deosebirii duhurilor este o încredințare totală a ființei noastre lui Dumnezeu. Îl putem recunoaște pe Dumnezeu și duhurile Lui numai în măsura în care El este în noi, în care noi Îl simțim, Îl dorim, Îl trăim și ne împărtășim cu El. Ființa noastră trebuie să devină „închinare în duh și adevăr” (I Ioan 4,23-24) și să primească de la Hristos izvorul cel dătător de viață veșnică (Ioan 4,13). Duhului i se închină făptura „în duh și adevăr”, iar hula împotriva lui este păcat de moarte, condamnând omul la focul mistuitor al ne iubirii, al lipsei de comuniune cu Dumnezeu, căci El este Cel ce face Treimea prezentă în sufletele noastre. Hula împotriva Duhului este anatema durerii, a înstrăinării și a răului care mistuie inima omului. Închinare „în duh și adevăr” este ruga Duhului care cere continuu coborârea și sălășluirea Necreatului în creat. „Căci adevărul e Dumnezeu, în jurul căruia mintea, mișcându-se fără sfârșit și fără întrerupere, nu poate avea un capăt al mișcării ei, neaflând hotar acolo unde este spațiu și distanță. Măreția minunată a infinității dumnezeiești, nu are cantitate, nici părți, nici dimensiuni spațiale și nu este vreo înțelegere care să ajungă pentru a cunoaște ce este după ființă.”⁶

Cunoașterea lui Dumnezeu este darul milei Sale, care coboară în inima noastră. „Domnul nu apare tuturor la fel. Începătorilor le apare în chip de rob; celor ce pot urca pe muntele Schimbării la Față, în chipul «pe care L-a avut înainte de a fi lumea». Cea dintâi este pentru începători, a doua pentru desăvârșiți. Cea dintâi este după asemănarea primei parusii, în literă și faptă; a doua este preînchipuirea celei de-a doua parusii, în duh și cunoaștere... Cel ce se desăvârșește în virtute și în răbdarea încercărilor are în sine lucrarea sau forța eficace primei parusii; iar cel ce a ajuns la starea îngerească a gnozei are lucrătoare în el lăuntric, nepătimirea celei de a doua parusii. Ființa virtuții din fiecare este Cuvântul cel unic al lui Dumnezeu.”⁷

Apropierea de Dumnezeu, pășirea pe urmele pașilor Lui este curăția inimii, slujirea lui Dumnezeu în altarul sufletului. Omul se îndreaptă spre Dumnezeu,

de neguțătorie. Acordarea de ajutoare acestora ajunge prilej de răutate. Lătratul unora ca aceștia trebuie potolit cu câțiva bani; trebuie, însă, să arătăm milă și iubire de frați față de cei care sunt învățați să sufere necazul cu răbdare. Despre aceștia ni se va spune: «Am flămânzit și Mi-ați dat să mănânc» (Matei, 25, 35) și celelalte” (Omiliile la Psalmi, omil. I la Psalmul XIV, VI). În epistola 150, Sfântul Vasile i se adresează lui Amfilohie, în care printre altele îi dă următorul sfat: „... trebuie să ai experiență ca să faci deosebire între cel aflat cu adevărat în nevoi și cel ce cerșește din lăcomie. Cine dă unui nenorocit dă lui Dumnezeu, dar cine dă unui vagabond acela aruncă banii la câini, pe care nerușinarea îl poate face respingător, dar pe care lipsa nu-l face vrednic de milă” (Epistole, epist. 150, III). Sfântul Vasile, după cum știm, lansează mișcătoare îndemnuri în a-i ajuta pe cei nevoiași, însă dorește să fie ajutați aceia care au reală nevoie de vreun sprijin oarecare: „Dumnezeu vrea ca tu, în simplitatea inimii tale, să fii darnic cu cel ce-ți cere, dar, totuși, cu rațiunea, să deosebești nevoia fiecăruia din cei care îți cer” (Omiliile la Psalmi, omil. I la Psalmul 14, VI). Într-adevăr, oferind bani sau bunuri celor ce cerșesc din lăcomie, neavând neapărată nevoie, sau celor ce și-au făcut din infirmitățile trupului prilej de neguțătorie și, deși apti de muncă, preferă să cerșească, aceasta poate constitui un prilej de răutate, căci folosesc milostenia primită în întreținerea unor păcate sau patimi, luând în derâdere, pe ascuns, pe cei ce le-o oferă. Dându-le acestora, îi obișnuim cu bănuți nemuniciți și le răpim bucuria muncii, bucuria simțită ca urmare a săvârșirii unui lucru folositor atât lor cât și comunității din care fac parte.

Trebuie avut în vedere ca aceste judecăți asupra persoanelor și această „deosebire a nevoii fiecăruia din cei care îți cer” să nu fie înțeleasă de unii ca un îndemn la refuz de a mai săvârși acte de binefacere nimănui, din pricină că printre cei cu adevărat nevoiași există și cerșetori mincinoși care vor doar să profite de generozitatea bunilor creștini. Nu trebuie să devenim bănuitori față de toți cei nevoiași, însă dacă suntem asigurați că unii sunt cerșetori mincinoși, dedublați și prefăcuți să nu le oferim darul nostru, sau să le potolim lătratul doar cu un bănuț. Cu toate acestea însă, cu o rugăciune către Dumnezeu pentru ei sau cu un sfat bun oferit cu franchețe și cu dragă inimă, putem să-i ajutăm.



6. Maxim Mărturisitorul, Sfântul, *Ambigua*, (PSB 80), traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1983, p.178

7. Idem, *Spiritualitatea Ortodoxă. Aestica și Mistica*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1992, p.41



BOTEZUL ÎN TAINA PASCALĂ

Ierom. Nectarie Petre

Introducere

Taina Paștelui este pentru fiecare creștin, prin toate aspectele sale – inclusiv prin cel liturgic – obiectul unei reflecții spirituale și prin aceasta ea se găsește în centrul experienței religioase. „Știm că Paștele n'a fost de la început o instituție imuabilă (neschimbata) și uniformă, ci o realitate vie aflată într-o continuă dezvoltare”¹. Evoluția istorică a diferitelor tradiții liturgice reflectă procesul de dezvoltare teologică a diferitelor epoci arătându-l ca pe un fenomen natural și dinamic. Studiind acest proces, ne putem da seama că această imensă bogăție teologică pe care o constituie slujbele pascale este, sincer vorbind, complet necunoscută celei mai mari părți a credincioșilor. Lumea de azi, mai mult ca oricând, are nevoie de o teologie profundă cum a fost cea pe care o regăsim la Sfinții Părinți. Această moștenire pierdută se poate manifesta prin aprofundarea conștiinței liturgice, mai ales în aspectul ei sfințitor care este, se pare, neglijat mai ales în ceea ce privește însăși noțiunea de sărbătoare. Dimpotrivă, în conștiința patristică chiar și solemnitatea Paștelui, luată în globalitatea ei, este ea însăși o taină: taină pascală. Paștele este înnoirea mistică, în inima credinciosului, a acestei treceri de la moarte la viață care constituie semnificația profundă a

1. R. Cantalamassa, *La Pâque dans l'Eglise ancienne*, Berne, 1980, p. 14.

Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu și Domn, Mântuitorul lumii. Toată lucrarea Lui se altoiește pe această mărturisire că Iisus este Omul – Dumnezeu. Sfântul Duh mărturisește aceasta prin toate manifestările Lui, prin toate lucrările Lui, prin toate puterile harului Lui – și aceasta se întâmplă în Biserică, prin oameni de-Duh-purtători, și mai ales prin sfințenia lor.”³

Deosebirea duhurilor este rodul conlucrării harului Duhului Sfânt și voinței omului. Duhul Sfânt este Cel ce dă omului darul „deosebirii duhurilor [διακρίσεις πνευμάτων]”. Ceata duhurilor se împarte în două: cele dumnezeiești și cele diavolești. Cele de la Dumnezeu îl mărturisesc pe Dumnezeu cel Întreit, cele de la diavolul sunt cele ce nu recunosc acestea. „Toată filosofia diavolului constă în a nu-L recunoaște pe Dumnezeu în lume, a nu recunoaște prezența Lui în lume, a nu cunoaște Întruparea Lui în lume. Ea susține și învață că Dumnezeu nu e nici în lume, nici om – și cu atât mai mult nu e nici în Dumnezeu-om.”⁴ Duhurile nu au puterea de a intra în ființă ci în lucrare, pentru că această pătrundere în cineva este însușirea numai celui Necreat la care participă toate. La diavol nu se poate participa deoarece nu este creator, ci creatură și care a căzut din sfințenie și adevăr. El încearcă amăgirea, câștigarea sufletelor la pierzanie, căci „dintru început a fost ucigător de oameni” (Romani 8,40). Este extrem de importantă trezvia, cunoașterea lucrărilor inimii și paza minții de vicleșugul celui rău. Așa ajunge omul la deosebirea duhurilor: „Când omul primește ceva dumnezeiesc, atunci se bucură în inima sa; dar când primește ceva diavolesc, atunci se tulbură. O inimă creștină, primind ceva dumnezeiesc, nu mai caută să se încredințeze pe vreo cale străină, ca să se convingă dacă ceea ce a primit este de la Dumnezeu, căci prin însăși acea lucrare se încredințează că darul său este ceresc, deoarece simte întru sine roadele lui duhovnicești: dragostea, bucuria, îndelunga răbdare, blândețea, înfrânarea poftelor. Iar diavolul, chiar dacă s-ar schimba în înger de lumină (I Corinteni 11,14), sau ar aduce omului gândurile cele mai frumoase, inima creștinului va simți totuși o oarecare nelămurire, o agitație în gânduri și o tulburare în simțuri. Explicând acest lucru, Sfântul Macarie Egipteanul spune: «Chiar dacă satana ne-ar înfățișa și o oarecare vedenii luminoase, nu va putea nicidecum să producă asupra sufletului nostru o lucrare bună, plăcută, semn prin care se și face arătată răutatea lucrului său.»”⁵

3. Arhim. Iustin Popovici, *Epistolele Sfântului Ioan Teologul*, traducere de Sabin Preda și Cornel Coman, Editura Bizantină, București, 1998, pp. 72-73

4. *Ibidem*, p. 75

5. Arhimandrit Dosoftei Morariu, *op. cit.*, pp. 320-321

candelile aprinse Mirele, Care a venit la miezul nopții și să intre împreună cu El în camera cea cu bucurie. Iar cele neînțelepte, văzând că se sting candelile lor, deși au mers în piață să cumpere să cumpere untdelemn, n-au reușit să se întoarcă la vreme și, când au venit, ușile (cămării de nuntă) erau închise. Piața este viața noastră. Ușile cămării de nuntă închise, care nu le-au îngăduit să intre la Mire, închipuiesc moartea trupeză. Feciorele înțelepte și neînțelepte sunt sufletele creștinilor. Untdelemnul nu închipuiește faptele bune, ci harul Duhului Sfânt primit în lăuntrul ființei noastre prin mijlocirea faptelor bune și prin a cărui lucrare ființa noastră se transformă din aceasta în aceea, adică din stricăcioasă în nestricăcioasă, din întuneric în lumină, din moarte sufletească în viață duhovnicească, din peșteră pustie – unde patimile mișună ca jivinele și fiarele sălbatice, în Biserica lui Dumnezeu, în camera prealuminată a veșnicei bucurii cu Hristos Iisus, Domnul, Ziditorul și Mântuitorul și veșnicul Mire al sufletelor noastre.”²

Hristos împărățește în sufletele noastre prin Duhul Sfânt și „din aceasta cunoaștem că rămânem în El și El întru noi, fiindcă ne-a dat din Duhul Său” (I Ioan 4,13). Cercetarea duhurilor și ajungerea la deosebirea dintre ele este un drum lung, într-o continuă căutare a adevărului, a lepădării de sine (Galateni 2, 20) și a săvârșirii și a dobândirii virtuților celor sălășluitoare de har care fac din om „locăș al Sfintei Treimi” (Ioan 16,23).

„Ce este duhul? Noi nu știm firea duhului, dar îi știm manifestările, și prin acesta putem spune că duhul este o ființă netrupeză, o persoană înzestrată cu minte și libertate. Firea [esența] duhului este tot atât de puțin cunoscută ca și firea [esența] materiei. Amândouă sunt acoperite cu un văl de taină nepătruns. [...] omul este o ființă alcătuită din duh și din trup; dar, deși duhul este ceea ce-i dă căpătâi în om, nici omul însuși nu știe esențialul despre duhul lui. Prin duh gândește, simte, trăiește, privește sau aude – dar nu-și cunoaște esența propriului său duh, nu știe nici în ce constă, nici de unde vine.[...] Pornind de la existența duhului lui și a manifestărilor lui, omul gândește și existența altor duhuri. De la pogorârea Sfântului Duh, în ziua sfântă a Cincizecimii, Duhul lui Dumnezeu S-a arătat concret oamenilor, cum este și ce este, și astfel le-a dat puțința – pentru prima dată – de a se orienta nemincinos în lumea duhului, precum și criteriul care să le facă posibil acesta. De la Cincizecime știm ce este Duhul lui Dumnezeu. Tot duhul care-i ca El, tot duhul, care-I seamănă și care, mai mult are însușiri potrivnice, nu e al lui Dumnezeu – acesta e criteriul cel mai sigur. Or, Duhul lui Dumnezeu, Duhul Sfânt, este întreg martor că Iisus Hristos este

2. Morariu, arhim Dosoftei, *Sfântul Serafim de Sarov*, ediție îngrijită de Arhim. Ioanichie Bălan, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 1999, pp. 271-272

evenimentelor pomenite: moartea și Învierea lui Hristos. Prin aceasta, acțiunea sfințitoare a acestei sărbători își găsește apogeul în Botez și Euharistie. Deja în învățătura Sfinților Apostoli putem găsi dovezi că teologia Botezului se dezvoltă în jurul legăturii dintre rânduiala Botezului și taina pascală a lui Hristos. Totuși, primele mărturii explicite despre legătura liturgică între Paște și Taina Botezului datează de la începutul secolului III.

Scrierile Noului Testament

Tema participării la moartea și Învierea lui Hristos este prezentată de Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Romani (6, 3-4): „Au nu știți că toți câți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea lui ne-am botezat ? Deci ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a Înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții”.

La Sfântul Apostol Pavel, Botezul nu este doar *lavacrum* și dar al unei noi vieți ci este trecerea în și cu moartea lui Hristos spre viața veșnică. Această explicație teologică stabilește legăturile între rânduiala creștină a Tainei Botezului și Taina Morții și Învierii lui Hristos. În ciuda faptului că în numeroasele mențiuni despre botez cuprinse în cartea *Faptele Apostolilor* se arată clar că botezurile erau independente la acea vreme de slujbele pascale, această doctrină pare a fi un numitor comun al Noului Testament unde remarcăm că dezvoltările în jurul ideii că potopul este o prefigurare a coborârii lui Hristos în iad se face mai ales în contextul predicilor baptismale.

Prima Epistolă a Sfântului Apostol Petru ne prezintă schițele unei tipologie a Botezului împrumutată de la marile imagini pascale ale Vechiului Testament: „pentru că și Hristos a suferit o dată moartea pentru păcatele noastre, El cel drept pentru cei nedrepti, ca să ne aducă pre noi la Dumnezeu, omorât fiind cu trupul, dar viu făcut cu duhul, cu care S-a coborât și a propovăduit și duhurilor ținute în închisoare, care fuseseră neascultătoare altădată, când îndelunga răbdare a lui Dumnezeu aștepta, în zilele lui Noe, și se pregătea corabia în care puține suflete, adică opt, s-au mântuit prin apă. Iar această mântuire prin apă închipuia botezul, care vă mântuiește astăzi și pre voi, nu ca ștergere a necurăției trupului, ci ca deschiderea cugetului bun către Dumnezeu, prin Învierea lui Iisus Hristos” (1Petr 3, 18-22).

Despre aceasta Jean Daniélou spune: „Autorul pune în mod explicit în

legătură Botezul și potopul. Cuvântul **αντιπυπος** desemnează realitatea prin opoziție la figură – **τυπος**. Ptopul este deci doar o prefigurare a ceea ce Botezul vine să împlinească. În felul în care omenirea păcătoasă din vremea lui Noe a fost distrusă de judecata lui Dumnezeu prin intermediul apei și în care doar un singur drept a fost cruțat pentru a fi primul născut al unei noi omeniri, în același fel în Botez omul cel vechi este nimicit prin apă sfințită și cel care iese din baia Botezului aparține noii creații. Coborârea în iad a lui Hristos se situează deci între potop și Botez și în ea regăsim împlinirea esențială a tainei potopului. În moartea lui Hristos, firea căzută a omului pe care El a asumat-o este zdrobită de apa Botezului pentru a fi înălțată la starea de nou născut al unei noi creații. Botezul este imitarea tainică a morții și Învierii lui Hristos². Tipologia tainică a Sfântului Botez, care este doar schițată în prima Epistolă a Sfântului Apostol Petru, va fi ulterior dezvoltată de întreaga tradiție patristică. Ea apare în opera Sfântului Iustin Martirul și Filozoful, în *Dialogul cu Iudeul Trifon*, unde găsim explicată tipologia Epistolei Sfântului Apostol Petru. Apa potopului este prefigurarea apei Botezului; în timpul potopului ca și în Botez se realizează taina mântuirii oamenilor. La fel cum dreptul Noe, salvat de lemnul corabiei, a devenit un nou început pentru o altă rasă umană, Hristos, primul-născut a toată creația, a devenit un nou început pentru o altă rasă, regenerată de El, prin apa și lemnul în care era conținută Taina Crucii. „Există o asemănare teologică între potop, coborârea la iad și Botez, căci este vorba de aceleași căi ale lui Dumnezeu: în toate cele trei cazuri regăsim o omenire păcătoasă care trebuie pedepsită și nimicită și în toate cele trei situații un drept este cruțat. În cazul potopului acest drept este Noe, în cazul coborârii la iad Dreptul este Mântuitorul Iisus Hristos iar în cazul Botezului drept devine creștinul care primește această Taină prin asemănarea cu Iisus Hristos. Astfel, Botezul este o imitare tainică a coborârii la iad, amândouă fiind prefigurate de potop”³.

Este interesant de remarcat că această conștiință a profunzimii legăturilor tainice între Botez și coborârea lui Hristos la iad nu făcea în mod automat legătura între cele două Taine liturgice: Paștile și Botezul. Sfântul Iustin Martirul și Filozoful confirmă că botezurile aveau loc de-a lungul întregului an. Primele mărturii ale asocierii slujbei Botezului cu sărbătoarea Paștelui se găsesc la Ipolit al Romei și Tertulian. Până în acest moment se pot observa doar în scrierile apocrife unele urme ale acestei asocieri, dar perspectiva interpretării acestei teme

apelativul «duh» fără vreun alt cuvânt determinativ.”¹

Pătrunderea duhurilor, care trăiesc împreună cu noi, prin puterea rațiunii, pentru a le afla esența pozitivă sau negativă, se face doar în Duhul Sfânt. Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată, însă, cunoașterea duhurilor – puteri îngerești, puse în slujba omului de Dumnezeu, se face din roada străduinței noastre în a-L primi pe Hristos în lăuntrul nostru, în a ni-L face altar al inimii în Duhul Sfânt. Sfântul Grigorie Palama spune: „Cel ce contemplă lumina devine el însuși lumină”, „Dumnezeu este lumină și nici un întuneric nu este în El... dacă umblăm întru lumină, precum El este în lumină, atunci avem împărtășire unul cu altul și sângele lui Iisus, Fiul lui ne curățește pe noi de orice păcat” (I Ioan 1, 5-7). Hristos este „Calea, Adevărul și Viața” iar Duhul Sfânt este Duhul Adevărului, Mângâietorul, Care de la Tatăl porcede, dar e trimis în lume de Fiul pentru a ne aduce la trăirea mărturisirii lui Hristos ca Fiu al Tatălui „orice duh care mărturisește că Iisus Hristos a venit în trup, este de la Dumnezeu” (I Ioan 4,2) căci „cine este mincinosul, dacă nu cel ce tăgăduiește că Iisus este Hristosul? Acesta este antihristul, cel care tăgăduiește pe Tatăl și pe Fiul. Oricine tăgăduiește pe Fiul nu are nici pe Tatăl; cine mărturisește pe Fiul are și pe Tatăl” (I Ioan 2, 22-23). Calea, Adevărul și Viața se pecetluiesc în ființa noastră în Duhul. Duhul Sfânt este Cel ce dă adevărata cunoaștere a vieții dumnezeiești. El este Cel trimis să mărturisească în noi Sfânta Treime, să zică în adâncul cugetului nostru, împreună cu noi: „Avva, părinte!”

Tălcuind pilda celor 10 fecioare înțelepte, Sfântul Serafim de Sarov vorbește despre untdelemnul celor 5 fecioare înțelepte pe care îl interpretează ca dobândirea Duhului Sfânt. Interpretarea clasică a pildei le arată pe cele 5 nebune lipsite de săvârșirea faptelor bune. Însă, oare, nu tocmai fecioria pe care o aveau toate este dovada păzirii poruncilor și a faptelor legii săvârșite? Tecla, fecioara care aduce creștinătății cea mai frumoasă apologie a virtuții, în *Banchetul* lui Metodiu de Olimp, este o dovadă în plus. Așadar, dacă toate erau fecioare, de ce doar cinci au fost primite la nunta Mirelui? Pentru că săvârșirea faptelor legii nu aduce mântuirea, căci nu după fapte ci din credință se va îndrepta omul (Efeseni 2, 8-9), mântuirea este dobândirea harului Duhului Sfânt. Este acea gustare a Duhului despre care vorbește Sfântul Siluan Atonitul în *Despre iadul deznașdăjirii și iadul smereniei*. „Iată acesta este untdelemnul din candelile fecioarelor celor înțelepte care a putut să ardă luminat vreme îndelungată, așa că de au putut să aștepte cu

2. Jean Daniélou, *Bible et Liturgie*, Paris, 1958, p. 106.

3. *Ibidem*, p. 108.

1. Didim din Alexandria, *Despre Duhul Sfânt*, studiu introductiv, traducere și note de Pr. Vasile Răducă, Editura Sofia, București, 2001, p. 162



DEOSEBIREA DUHURILOR

Viorica Sîrbu

„Iubiților, nu dați crezare oricărui duh, ci cercetați duhurile dacă sunt de la Dumnezeu, fiindcă mulți prooroci mincinoși au ieșit în lume. În aceasta să cunoașteți duhul lui Dumnezeu: orice duh care mărturisește că Iisus Hristos a venit în trup, este de la Dumnezeu. Și orice duh, care nu mărturisește pe Iisus Hristos, nu este de la Dumnezeu, ci este duhul lui antihrist, despre care ați auzit că vine și acum este chiar în lume” (I Ioan 4,1-3).

Pe scara urcușului duhovnicesc această deosebire a duhurilor este extrem de importantă. Cunoașterea lui Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții și urmarea lui Hristos până la „măsura bărbatului desăvârșit” sunt dominate de războiul nevăzut între bine și rău, între înger și demon, între adevăr și minciună, între Duhul lui Dumnezeu și duhurile satanei. „Sunt anumite «duhuri rele» și «duhuri necurate» și alte creaturi raționale care au devenit rele prin propria voință, după cum este scris: «Și când duhul necurat a ieșit din om, umblă prin locuri fără apă, căutând odihnă și nu găsește. Atunci zice: Mă voi duce la casa mea de unde am ieșit; venind o află goală, măturată și împodobită. Atunci se duce și ia cu sine alte șapte duhuri mai rele decât el» (Matei 12, 34-35). Așadar, în Evanghelii, cu apelativul «duh» sunt desemnați și demonii. Dar, trebuie precizat faptul că, atunci când se referă la demoni, noțiunea de «duh» niciodată nu este folosită în mod simplu, ci împreună cu un alt cuvânt determinativ, care indică duhul opus, cum ar fi : «duhul necurat» (Matei 12, 43) și «duh de demon necurat» (Luca 4,33). Însă acele duhuri care sunt sfinte sunt desemnate pur și simplu prin

pare să excludă influența lor directă asupra teologiei liturgice posterioare.

Scrierile apocrife

Aspectul baptismal abordat de Epistola Sfântului Apostol Petru apare într-o concepție ciudată care, într-un mod foarte naiv, caută să dea un răspuns unei întrebări născute în iudeo-creștinism. Dacă Botezul este o necesitate absolută pentru mântuire ar fi trebuit ca sfinții Vechiului Testament să fi fost botezați. După cum putem vedea și în *Păstorul* lui Hermas, centrul de interes este deplasat aici de la problematica eshatologică asupra problematicii mântuirii. Este vorba, în *A Noua Pildă*, de pietrele care au urcat de pe fundul apei având deja pe ele pecetea (σφραγίς). Hermas explică semnificația lor: „Este vorba despre Sfinții Apostoli și învățătorii de lege, care, după ce au propovăduit numele Fiului lui Dumnezeu și au adormit întru virtute și credință în Fiul lui Dumnezeu, l-au împrumutat și celor care adormiseră înaintea lor dăruindu-le pecetea, esența propovăduirii lor. Au coborât împreună cu ei în apă de unde s-au înălțat la suprafață... Prin mijlocirea lor morții au primit viață ajungând să cunoască numele Fiului lui Dumnezeu” (IX, 16, 5-7).

Apa reprezintă iadul unde se găsesc morții diverselor generații ale Vechiului Testament. Este remarcabil că cel care coboară la ei nu este Hristos, ci Sfinții Apostoli și învățătorii de lege; aceștia, după moartea lor, coboară în iad; această coborâre are un scop dublu: pe de o parte ei binevestesc mântuirea dar, mai ales, oferă această mântuire pe care o binevestesc prin pecetea pe care o dau, adică prin Botez. Apoi și unii și ceilalți se înalță din apă, adică învie. Apa este în același timp apa Botezului și apa morții. Afundarea și ieșirea din apă sunt aluzii la rânduiala Botezului care închipuie coborârea lui Hristos în iad. În alte scrieri acest Botez îi este atribuit lui Hristos Însuși. În *Epistola Apostolilor* citim cuvintele lui Hristos: „am vrut ca cei pe care i-am făcut să nădăjduiască să primească răsplata. De aceea m-am coborât să vorbesc cu Avraam, Isaac și Iacob, cu părinții voștri prooroci, anunțându-le lor în iad odihna pe care o vor avea în ceruri acolo unde vor ajunge. Cu dreapta Mea le-am dăruit Botezul vieții, iertarea și ștergerea oricărui rău, la fel cum am făcut-o și pentru voi.”⁴

Remarcăm în această prezentare legătura dintre coborârea în iad și Botez, care va lua ulterior o mare amploare.

4. Jean Daniélou, *Théologie du judéo-christianisme*, Paris, 1982, pp. 301-302.

Concepții patristice

Examinând contextul istoric, putem admite că de la începuturi până la sfârșitul secolului II, pe planul conținutului teologic, tradiția pascălă este fundamental unitară: este vorba despre tradiția asiatică care vede în sărbătoare un Paște hristologic, al cărui conținut este istorico-comemorativ și eshatologic. Chiar dacă ideea de victorie și slavă – și prin consecință cea de Înviere – era un element nedespărțit de rânduiala pascălă, comemorarea își găsea punctul culminant în cinstirea Sfintei Cruci. În acest context Tertulian este primul interpret al botezului ca și taină a patimilor Mântuitorului: „Ziua cea mai solemnă pentru Botez este prin excelență ziua de Paște, atunci când au avut loc Patimile Domnului în care suntem botezați. N-ar fi absurd să interpretăm în sens figurativ pasajul în care Domnul, pentru a sărbători Paștile pentru ultima dată, își trimite ucenicii pentru a pregăti această sărbătoare zicând: veți găsi un om ducând apă. Se folosește de semnul apei pentru a indica locul unde dorea să sărbătorească Paștile”⁵. Regăsim concepția identică în tradiția siriană, al cărei reprezentant, Afraat, a făcut legătura între Botez și spălarea picioarelor ucenicilor de către Hristos⁶.

Dar la începutul secolului III odată cu Clement și Origen apărea în Alexandria o a doua tradiție pascălă, după care cuvântul cheie nu este Patimi ci Trecere. Această concepție morală și spirituală a sărbătorii pascale situează omul în centru și trecerea sa spirituală continuă spre Dumnezeu. În una din primele interpretări teologice ale triduum-ului pascal, Origen face o serie de legături între Paștele inaugurat de Învierea lui Hristos și Paștele reactualizat prin botez: „prima zi este pentru noi cea a Patimilor Mântuitorului; a doua, cea a coborârii Sale la iad și a treia cea a Învierii. De aceea în această a treia zi, Dumnezeu mergea înaintea lor ziua în chipul unui stâlp de nor și noaptea în chip de stâlp de foc. Dacă, ținând cont de cele menționate mai sus, Apostolul are dreptate să ne învețe că aceste cuvinte conțin Taina Botezului, trebuie ca cei care sunt botezați în Hristos să fie botezați în moartea Sa și îngropați cu El și să învie din morți a treia zi cei care, după cum zice Apostolul, *au înviat în aceeași zi cu El și i-a urcat împreună cu El la ceruri*. Deci, când vedeți a voastră Taină, cea de a treia zile, Dumnezeu va începe să vă conducă și să vă arate El Însuși calea mântuirii”⁷.

5. Tertullien, *Sur le baptême* 19, 1-3, după R. Cantalamassa, *op. cit.*, p. 145.

6. R. Cantalamassa, *op. cit.*, p. 139.

7. Origène, *Homélies sur l'Exode* 5, 2, după R. Cantalamassa, *op. cit.*, pp. 67-69.

înnoirea pastorală în climatul axat pe *persoană*, prin responsabilitate și libertate, fiindcă „unde-i Duhul Domnului, acolo este și libertatea”⁶⁵.

În încheiere, ajungând în actualitate și în contemporaneitate, voi susține că demersul misionar al Bisericii trebuie să cuprindă conceptul potrivit căruia Biserica nu este în fond, doar comunitatea cu număr mare sau foarte mare de membri ci chiar și cea cu numărul cel mai mic, dar în care sălășluiește mărturia cea duhovnicească despre trăirea în viața noastră a vieții lui Hristos, cea autentică. „Astfel înțeleasă, misiunea nu este reprezentată de un proiect grandios, asemeni unei caracatițe care cuprinde totul în sine – acesta este de dorit numai pentru a conferi unitate de plan și acțiune sistemului – ci de intervenția în micro, de îndeplinirea misiunii de păstor de suflete și a aceleia de următor al Mântuitorului, calitate pe care o are orice creștin botezat, nu numai clericul și nu numai cei cu anumite răspunderi în Biserică.” Așadar, iată și de aici constatăm faptul că Ortodoxia este o formă de creștinism (nesecularizată în conținutul și fondul ei intrinsec) extrem de rafinată, de nobilă, de fină, pe care puțini o știu astăzi aprecia sau gusta în profunzimile ei dintru început, lucru pentru care ne rugăm Lui Dumnezeu – Cel în Treime preamărit, să ne ajute și să ne lumineze mințile, cele acoperite de umbra păcatului și a morții!...



65. II Cor. 3, 17. vezi Βασίλειος Θερμός, *op. cit.*, p. 34.

precum sunt sănătatea și boala”⁶⁰.

Sufletul omenesc îmbolnăvit de păcat prezintă o problemă duhovnicească a cărei rezolvare se găsește dincolo de puterile umane, în voința și atotputernicia dumnezeiască. De aceea, boala sufletească ce a provenit din păcat și din simțul responsabilității și a vinei, *numai* Însuși Dumnezeu o îndreaptă, o vindecă. Astfel, în cazul de față se descoperă realmente marea misiune a păstorului creștin, ce reprezintă autoritatea dumnezeiască supremă, care este imposibil să fie înlocuită de orice altă autoritate în lume. Mijlocul terapeutic de o valoare neprețuită este în cazul de față sfânta taină a mărturisirii, prin care „iertarea are loc prin sângele lui Iisus Hristos”⁶¹.

Se constată că principiile și metodele pastoralei Sfântului Vasile au o mare însemnătate pentru împlinirea metodică a misiunii sfinte a duhovnicilor. Trebuie, dar, să accentueze faptul că păstoria sufletelor nu este posibilă și nu nici nu se permite să fie limitată la un cod care va prevedea și va reglementa cu detalii toate cazurile bolilor sufletești. Preocuparea pastorală are loc între persoanele libere, care au fost create după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și constituie educația „pentru libertate” dar și „în libertate”⁶². Este vorba despre preocuparea ce apare mereu nouă în multe cazuri și probleme complicate, care pot fi soluționate numai când păstorul acționează potrivit cu știința și îndrumat de Pronia Dumnezeiască. Pe drept Sfântul Vasile în cele mai multe cazuri se bazează pe judecata luminată și responsabilă a păstorului, oferindu-i acestuia o mare putere de discernământ.

În general, vindecarea bolilor sufletești, creșterea în virtute, viața, desăvârșirea și mântuirea în Isus Hristos este marea taină, pe care o lucrează Sfânta Treime în fiecare suflet, folosind ca organe ale Lui pe păstori. Grijă pastorală este o lucrare suprafirească și dumnezeiască, fiind imposibil de înlocuit cu orice fel de autoritate lumească⁶³. De asemenea, trăirea mântuirii în Iisus Hristos reprezintă centrul, începutul și țelul ultim al tuturor preocupărilor și acțiunilor pastorale, ce trebuie să fie stabilite exclusiv pe temeiul acestui scop prea înalt, adică al trăirii mântuirii în Iisus Hristos a păstorului⁶⁴. Scopul nostru, prin urmare, este

60. Sf. Ioan Gură de Aur, *La Efeseni*, Omilia 2, 4, PG 62, 21.

61. *Conciziunea termenilor*, 13, PG 31, 1089.

62. Βασίλειος Θερμός, *Ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης*, Αθήνα, 1996, pp. 33, 34.

63. Despre nevoia conlucrării păstorilor cu psihiatri vezi Wilhelm Bitter, *Psychotherapie und Seelsorge. Eine Einführung in die Tiefenpsychologie. Gesammelte vorträge*, Stuttgart, 1954.

64. *Extensiunea termenilor*, 2, PG 31, 916 a. vezi Κωνσταντίνος Μουρατίδης, *Ποιμαντικά αρχαί και μέθοδοι εν τη ασκητική διδασκαλία του Μ. Βασιλείου*, p. 1014.

La sfârșitul secolului IV, în ciuda unei sinteze teologice care a legat cele două tradiții pascale, teologia alexandrină, legată de traducerea cuvântului *Pascha* prin Trecere, pare a fi dominantă. Un fel de reformă pascală în lumea latină a fost reluată de către Sfântul Ambrozio al Mediolanului, pentru care centrul de greutate al Paștelui se deplasează, sub influența gândirii alexandrine, de la Hristos spre om, căci omul este cel care trebuie să treacă de la păcat la virtute și de la lume la Dumnezeu. Momentul tipologic cel mai important tinde să alunece dinspre mielul de jertfă spre traversarea Mării Roșii. În consecință, Taina pascală prin excelență pare a fi mai mult Botezul decât Euharistia. „Ce poate fi mai minunat pentru a vorbi despre Botez decât trecerea Evreilor prin mare? Toți evreii care au trecut marea au murit apoi în deșert. În schimb, cel care trece prin această fântână, adică de la lucrurile pământești la cele cerești – iată ce înseamnă cu adevărat trecerea și deci Paștele, adică «trecerea lui», aceea de la păcat la viață, de la greșală la har și de la întinare la sfințenie – nu moare niciodată, ci înviază”⁸.

Bisericele răsăritene din Asia Mică și din Palestina au fost influențate de tradiția alexandrină pe care o regăsim de exemplu în concepția despre Paște a capadocienilor, care este una din cele mai apropiate din punct de vedere teologic de Origen. După Sfântul Vasile cel Mare al Cezareei, Paștele este ziua Botezului nu din cauza Patimilor ca la Tertulian, ci din cauza Învierii: „Care zi este mai potrivită pentru Botez ca ziua de Paște? Paștele sărbătorește Învierea iar Botezul este tocmai o forță de Înviere. Această zi a Învierii este deci cea în care vom putea primi Harul Învierii”⁹.

„Te cobori în apă purtând păcatele dar invocarea harului, pecetluindu-ți sufletul, nu mai îngăduie să fii înghițit de înfricoșatul balaur. Te cobori mort întru păcate, și te urci înviat întru dreptate. Dacă ai fost împreună sădit prin asemănarea morții Mântuitorului, atunci vei fi învrednicit și Învierii Lui. Căci după cum Iisus a murit luând păcatele lumii, ca să te învie întru dreptate, omorând păcatul, tot astfel și tu, când te pogori în apă și ești oarecum îngropat în apă ca și Acela în mormânt de piatră, te scoli iarăși, umblând întru înnoirea vieții”¹⁰.

Botezul îl face pe creștin să participe la totalitatea Tainelor lui Hristos, de la Patimi până la Înviere, prin trăirea gestului sacramental al Tainei Paștelui. Această aceeași unică realitate, care I s-a întâmplat Mântuitorului Hristos,

8. Ambroise de Milan, *Des sacrements* 1, 4, 12, *Ibidem*, p. 159.

9. Basile le Grand, *Homélie XIII Sur le Baptême* 1, *Ibidem*, p. 115.

10. Cyrille de Jérusalem, *Catéchèse baptismale* III, 12, în Cyrille de Jérusalem, *Les Catéchèses baptismales et mystagogiques*, Paris, 1993, p. 60.

se întâmplă și pentru noi, creștinii, prin intermediul tainelor, sub forma unei imagini, însă o imagine care conține cu adevărat realitatea.

Concluzie

Urmărind exemplul dezvoltării concrete a riturilor, naștere și creștere a ciclului pascal, putem descoperi interpretarea patristică a Tainei Paștelui – momentul central al credinței creștine. Acest tip de analiză a vieții liturgice a Părinților noștri este mereu necesară pentru a regăsi și a putea păstra conștiința bogăției unei moșteniri liturgice ai cărei posesori suntem.

Examinând legăturile dintre Taina Botezului și Taina Paștelui de-a lungul epistolelor neo-testamentare, a scrierilor apocrife și a comentariilor patristice, observăm o continuitate în identificarea unei teme a coborârii la iad ca și fundament soteriologic al Botezului creștin. Sinteza a doua tradiții teologice, alexandrină și asiatică, începe prin a echilibra conținutul Paștelui înțeles ca și trecere și ca și patimi. Tema coborârii în iad ne lărgeste perspectiva și ne face să înțelegem valoarea morții lui Hristos ca și origine a Botezului. Participarea noastră la Taina Pascală a lui Hristos se manifestă în mod special prin actul baptismal al cufundării, „prin intermediul apei”, așa cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „acțiunea cufundării în apă și a scoaterii din apă simbolizează coborârea la iad și urcarea din acest loc. Iată de ce Apostolul numește Botezul mormânt: *Am fost îngropați împreună cu El prin Botez în moarte*”¹¹. Prin Botez, într-adevăr, omul moare cu adevărat, își termină în plan spiritual viața murind, intră în împărăția morților de unde învie apoi. Dar toate acestea le face împreună cu Hristos și în însăși moartea și Învierea lui Hristos. Dacă prin Botez suntem botezați în moartea lui Hristos, îl urmăm pe Hristos cât de departe putem în moarte – cel puțin privind moartea păcatului – pentru a putea să înviem împreună cu El din această moarte a păcatului.



11. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia XL la Corinteni 15*, 29.

problemă are o importanță pentru stabilirea educării terapeutice de către păstor și în principal pentru catalogarea corectă a faptei, lucrare foarte dificilă, ce presupune cunoaștere profundă a sufletului uman și a psihosintezei lui de către păstor⁵³.

Păstorul, de asemenea, trebuie să folosească îndeosebi arma rugăciunii, care-l ajută să unească neputința și nedesăvârșirea lui cu atotputernicia lui Dumnezeu⁵⁴. Sfântul Vasile cel Mare recomandă încă și consacrarea la anumite perioade de timp a unui sinaxă al duhovnicilor, urmând să schimbe opinii asupra modului de confruntare a cazurilor complicate și dificile a bolilor sufletești⁵⁵.

Marea însemnătate pentru educația terapeutică o are îndrumarea bolnavului de către păstor, astfel încât să poată armoniza voința lui cu voința dumnezeiască, cu scopul acceptării depline și din toată inima a harului dumnezeiesc de către bolnav. Este caracteristic faptul că reprezentanți de seamă ai psihiatriei contemporane întrezăresc începutul și cauza fiecărei naturi a bolilor psihice în problema vinii și a păcatului⁵⁶.

Ca stare împotriva naturii, păcatul este adeseori caracterizat de Sfinții Părinți ca fiind *boală a sufletului*, „boala și rana sufletului”⁵⁷, după cum scrie Didim cel orb, Alexandrinul. Același adevăr îl subliniază și Sfântul Vasile cel Mare: „Fiecare rău este o boală a sufletului, în timp ce virtutea este însăși sănătatea”⁵⁸ iar Sfântul Grigorie de Nissa afirmă că „păcatul este eșecul firii noastre nu trăsătura ei, precum boala și infirmitatea nu sunt una cu firea noastră, ci sunt încălcarea firii. Astfel, împlinirea răutății se înțelege ca orbire a binelui înăscut; ea devine dușman a tot ce există și constă în lipsa binelui.”⁵⁹ Sfântul Ioan Gură de Aur demonstrează clar că „virtutea este naturală, pe când răutatea este contra naturii,

53. Κωνσταντίνος Μουρατίδης, *Ποιμαντικά αρχαί και μέθοδοι εν τη ασκητική διδασκαλία του Μ. Βασιλείου*, pp. 985-986.

54. Κωνσταντίνος Μουρατίδης, *Ποιμαντικά αρχαί και μέθοδοι εν τη ασκητική διδασκαλία του Μ. Βασιλείου*, p. 109.

55. *Extensiunea termenilor*, 54, PG 31, 1044 a b.

56. Ιωάννης Κορναράκης, *Το πρόβλημα των σχέσεων ποιμαντικής φροντίδος και ψυχοθεραπείας εξ' επόψεως Ορθοδόξου*, Θεσσαλονίκη, 1986, p. 27.

57. Didim Alexandrinul, *Comentariu la Psalmi*, 40, 4, BEΠ 45, 133.

58. BEΠ 45, 133. În realitate, Părinții răsăriteni înțeleg păcatul mai mult cu un duh medical (al bolii) și mai puțin legalist. La Augustin, termenii *crimen* și *peccatum* se deosebesc cantitativ și nu calitativ (vezi: H.C. Lea, *A History of Auricular Confession and Indulgence in Latin Church*, vol. I-III, Philadelphia: Lea Brothers Co, London, 1986, p. 1896, p. 13.

59. Sf. Grigore de Nissa, *Epistole*, 3 BEΠ 70, 25.

legată de terapia acestor boli și obișnuințe. Concret, voința umană și harul dumnezeiesc constituie doi factori de bază pentru eliberarea și terapia celui care suferă de păcat și de rezultatele lui, în timp ce-și întemeiază această opinie pe fragmente din Scriptură (In 3, 27, Cor.4,7, Efes. 2, 8).

Prin înnoirea în Iisus Hristos credinciosul dobândește deplinătatea libertății, după ce predica creștină în esența ei este predica libertății harului ce vizează eliberarea de robia păcatului⁴⁸. Păzirea minții sau a inimii este indispensabilă pentru confruntarea cu păcatul, pentru că, prin aceasta, menținem pomenirea lui Dumnezeu în noi. Sfântul Vasile cel Mare ne sfătuiește „să păzim cu mare atenție inima noastră, ca să nu pierdem niciodată grija lui Dumnezeu ori ca să nu infectăm cu imaginații nefolositoare memoria lucrărilor Lui demne de admirat, ci să aducem pretutindeni sensul dumnezeiesc, întipărit în sufletele noastre ca o pecete de neșters, printr-o pomenire permanentă și curată.”⁴⁹

Cel liber în Iisus Hristos participă la atotputernicia Mântuitorului Iisus Hristos, în timp ce consolidarea acestui adevăr de către păstor, turmei sale reprezintă succesul unei valori de neprețuit pentru împlinirea scopului preocupării pastorale, adică izbăvirea păstoriților în Iisus Hristos.

Consolidarea convingerii păstoritului că este ființă liberă, care a fost creată după chipul și asemănarea cu Dumnezeu, formează prima etapă pentru problema în jurul libertății voinței din punct de vedere pastoral. A doua fază se întemeiază pe influența păstorului asupra păstoritului, astfel încât să poată el valorifica puterea uriașă ce este conținută în libertatea voinței, folosirea ei corectă care contribuie maximum la formarea credinciosului în Iisus Hristos⁵⁰. Prin urmare, puterea voinței umane este extrem de mare și caracterul ei de formare și de modelare este foarte însemnat. Prin buna folosire a voinței sale libere, credinciosul poate valorifica și condițiile exterioare favorabile pentru desăvârșirea lui spirituală, totodată să se apere în fața factorilor defavorabili⁵¹. A treia etapă a preocupării pastorale pentru folosirea și valorificarea corectă a voinței libere de către păstorit, constă în evaluarea faptelor și manifestărilor sale, nu doar asupra comportamentului exterior, dar și în intențiile și cauzele, care l-au împins și impulsionat la realizarea faptei concrete sau la neglijarea ei⁵². Dimpotrivă, există cazuri în care, cu toate dispozițiile bune ale păstoritului, n-a survenit rezultatul așteptat, datorită (de)limitării libertății voinței de factori interni și externi. Această

48. Omilia 3, *Pregătire la sfântul botez*, 3, PG 31, 429 b.

49. BEI 53, 154.

50. Cf. *Extensiunea termenilor*, 2, PG 31, 909 a.

51. Cf. *Reguli ascetice*, 7, PG 31, 1360 bc.

52. *Principiul eticilor*, PG 31, 732 a. *Conciziunea termenilor*, 76, PG 31, 1136 d.



CUVÂNTUL ȘI ICOANA ÎN EXPERIENȚA ORTODOXĂ

Pr. Dr. Dorin Octavian Picioruș

Într-o lume mediatică, hiperinformatizată, dar, din păcate, cu lucruri de duzină, ca cea postmodernă, cuvântul și imaginea sunt elementele principale prin care se manipulează atenția consumatorilor. *Dirijarea* atenției spre lucruri derizorii sau spre lucruri profitabile pentru anumite trusturi economice se face de către profesioniști ai utilizării mijloacelor info-vizuale.

Punctele de rating se fac cu oameni volubili, excentrici sau ieșiți din comun sau care au un estetic flamboiant. Mirajul povestirii sau *imaginea* – adesea supradimensionată – a *actorului* media atrage, acaparează.

Și acaparează tocmai pentru că realmente cuvântul și imaginea sunt, în mod regular, forme rațional-afective de transmitere a unei persoane către o alta, pe fundamentul că toți suntem creați *după chipul lui Dumnezeu* (κατ' εἰκόνα θεοῦ – Fac. 1, 27, cf. LXX) pentru ca să fim în relație vie, continuă cu El și între noi.

Pentru că suntem după chipul/icoana lui Dumnezeu cel viu tocmai de aceea suntem dinamici și comunicativi, în relație unii cu alții prin intermediul cuvintelor și a gesturilor noastre. Cuvântul nostru *față de altul* sau *în fața altuia* este un cuvânt care transmite, implicit și explicit, profunzimile persoanei noastre. Ne vedem unii pe alții și vorbim unii cu alții despre lucruri care ne sunt comune dar, în același timp, rămânem întipăriți în memoria și în inima altora.

Dacă în cadrul relațiilor zilnice din familie și societate imaginea și cuvintele

noastre ne proiectează într-un mod personal și unic în fața și în inima altora, cu atât mai mult, în relația noastră cu Dumnezeu, ca oameni ai credinței, viața lui Dumnezeu se imprimă în noi prin cuvintele Scripturii și ale Părinților și prin sfintele icoane.

De la Lc. 4, 32 observăm că impactul predicii Domnului asupra oamenilor era foarte profund pentru că cuvintele Sale *atingeau* inimile lor, fiind resimțite ca niște cuvinte spuse *întru putere* ,*ἐν ἐξουσίᾳ*, cf. GNT). Și această *putere* resimțită în mod acut nu era decât *harul necreat și veșnic* sau *slava veșnică, proprie a lui Dumnezeu*, care se imprima în cuvintele pe care le rostea și care se adresau omului în integralitatea sa.

Teologii Bisericii, din acest motiv, sunt vorbitori prin excelență despre Dumnezeu. Tocmai de aceea în troparul Sfântului Grigorie de Nazianz, spre exemplu, numit în limbaj liturgic ortodox, pe drept cuvânt: „de Dumnezeu cuvântătorul”¹, se afirmă faptul, că el a biruit pe retorii seculari tocmai pentru că „ai cercat adâncurile Duhului și frumusețile vorbirii și s-au adăugat”².

Datorită experienței sale duhovnicești profunde a înțeles profunzimile teologiei și ale vieții mistice cu Dumnezeu și, de aceea, a fost luminat și întărit în propovăduirea sa. Curățindu-se pe sine de patimi și umplându-se totodată de puterea slavei lui Dumnezeu a început să intuiască forța cuvintelor, realitatea lor transfiguratoare prin harul Prea Sfintei Treimi.

De aceea, la întrebarea: *ce atrage pe oameni către propovăduitorii cu multă știință teologică și cu o profundă viață duhovnicească* răspunsul e lapidar: cuvintele lor pline de har, de experiență harismatică. Omul care devine *vas ales* (σκεῦος ἐκλογῆς – F. Ap. 9, 15, cf. GNT) al lui Dumnezeu se lasă învățat de către Dumnezeu cuvintele care *rănesc* inimile oamenilor cu dragostea de Dumnezeu.

Cunoscând ce înseamnă să fii rănit de către cuvintele dumnezeiești, Sfântul Siluan Athonitul scria următoarele cuvinte: „sufletul care a cunoscut pe Domnul e atras spre El de iubire, și dogoarea acestei iubiri nu-i îngăduie să-L uite nici ziua, nici noaptea, nici măcar pentru o singură secundă”³. Cuvintele Domnului ne umplu de dor față de El și ne fac să resimțim în mod acut nevoia de a vorbi cu El prin rugăciune sau de a contempla icoanele Sale.

1. *** *Ceaslov*, ed. a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1993, p. 683.

2. *Ibidem*

3. Cf. Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdi și iadul smereniei. Însemnări duhovnicești*, ed. a II-a, revizuită și adăugită, cu studiu introd. și trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 1997, p. 88.

Sfântul Vasile subliniază în special darul blândității și a lipsei de răutate⁴⁰. Blândețea și smerenia sunt legate indestructibil în persoana Domnului, care a spus: „învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima”. În consecință, pe păstori trebuie să-i caracterizeze „modul așezat și inima smerită”, ca să-l *imite* în acest fel pe Domnul în toate, în timp ce pentru bolnavii sufletești această virtute este foarte însemnată, de vreme ce contribuie la împlinirea eficientă a educației lor terapeutice⁴¹.

De altfel, pe preot trebuie să-l caracterizeze virtutea cumpătării, rugăciunea fierbinte și credința vie. Alături de virtuțile credinței și de cele morale, pe păstor trebuie să-l împodobească și calități intelectuale excepționale, pentru a putea rezolva problemele psihologice foarte complexe, care apar zilnic în fața lui⁴². După împlinirea misiunii lui, păstorul trebuie să aibă simțământul profund că se găsește în slujba și supravegherea sufletelor răscumpărate cu sângele lui Iisus Hristos și, în consecință, că săvârșește lucrarea dumnezeiască, care aduce cu sine mari responsabilități⁴³.

Sfântul Vasile cel Mare, cunoscător profund al înțelepciunii antice, nu exclude în întregime folosirea ei de către păstori bisericești, când aceasta se impune de condițiile exterioare. Amintește, de asemenea, că în lupta lui împotriva ereticilor epocii lui a folosit chiar el însuși înțelepciunea antică, întotdeauna însă în acord cu duhul Sfintei Scripturi, recurgând și la exemplul Sfântului Apostol Pavel⁴⁴. Păstorul duhovnicesc ce se adresează credincioșilor, care tânjesc după mântuirea lui Iisus Hristos și urmăresc în mod exclusiv numai desăvârșirea lor în Iisus Hristos, își reglementează grija sa duhovnicească, exclusiv pe temeiul Sfintei Scripturi⁴⁵. În acest fel Sfântul Ierarh Vasile cel Mare are conștiința profundă că lucrarea de vindecare și izbăvire a sufletelor este lucrarea prin excelență a persoanelor Sfintei Treimi⁴⁶.

Principiul pastoral de o importanță fundamentală al Marelui Vasile este cel al vindecărilor bolilor sufletești și a obiceiurilor rele, cât și problema relațiilor de libertate a voinței umane cu harul dumnezeiesc⁴⁷, problemă ce este indestructibil

40. Cf. *Extensiunea termenilor*, 43, PG 31, 1028 b.

41. *Ibidem*, 43, PG 31, 1029 a.

42. *Ibidem*, 32 și 43, PG 31, 996 c, 1029 ab.

43. *Conciziunea termenilor*, 184, PG 31, 1205 a b.

44. Κωνσταντίνος Μπόνης, Μεγάλου Βασιλείου εις το «πρόσεχε σεαυτώ», ΕΕΘΣΠΑ, Αθήνα, 1958, pp. 233-234.

45. Cf. *Despre credință*, 1, PG 31, 677 b c.

46. *Principiul eticilor*, 80, PG 31, 868 c și 864 b.

47. Cf. *La Exaïmeron*, Omilia 6, 7, PG 29, 133 c.

Cununa virtuților³⁰, care după marele Ierarh trebuie să caracterizeze personalitatea păstorului duhovnicesc, este iubirea desăvârșită înspre Dumnezeu³¹. Această iubire constituie cea mai puternică forță de *reînnoire a personalității* omului și numai dacă se inspiră din ea, păstorul poate realiza în măsură desăvârșită împlinirea misiunii lui³². Această iubire trebuie să o exprime prin toată existența sa și prin lucrările sale³³.

Iubirea spre Dumnezeu însă, impune și iubirea spre aproapele, ceea ce a format și elementul distinctiv prin excelență al ucenicilor Domnului. Iubirea către Dumnezeu și către aproapele constituie o unitate integrală, după ce „iubindu-L pe Domnul, iubește prin urmare și pe aproapele. Dacă Mă iubiți, a spus Domnul, păziți poruncile Mele.”³⁴ În special, iubirea preotului spre cei care-i povățuiește trebuie să ajungă până la jertfa de sine, după pilda și cuvintele Domnului, care a spus că „păstorul cel bun își pune sufletul său pentru oi sale”. Un accent aparte dă Sfântul Vasile particularității părintești a păstorului: „Căci eu v-am născut prin Evanghelie în Iisus Hristos.”³⁵ Prin urmare, iubirea păstorului pentru cel păstorit este principiul pastorei vasilene, odată ce constituie elementul necesar al împlinirii misiunii păstorului ca doctor al sufletelor³⁶. Sfântul Vasile îi caracterizează foarte nimerit pe păstori „ca *doctori*, cu multă milostivire după știința învățaturii Domnului vindecând patimile sufletelor pentru dobândirea sănătății și viețuirii în Iisus Hristos”³⁷.

Iubirea adevărată și desăvârșită către Dumnezeu conduce inevitabil la smerenie, adică la prețuirea adevărată a maiestății dumnezeiești pe de o parte și la micimea omenească pe de alta³⁸. Smerenia constituie virtutea fundamentală a vieții duhovnicești și se definește ca o „comoară păzitoare a virtuților”. Constituie factorul necesar pentru împlinirea cu succes a misiunii de păstor-duhovnic³⁹.

30. *Ibidem*, 2, PG 31, 908 b.

31. Cf. *Despre credință*, 1, PG 31, 676 c.

32. Cf. *Conciziunea termenilor*, 157, PG 31, 1185 a b.

33. Cf. *Extensiunea termenilor*, 33, PG 31, 1004 a. *Cuvânt ascetic*, PG 31, 632 b.

34. *Ibidem*, 3, PG 31, 917 c.

35. I Cor. 4, 15.

36. *Ibidem*, 7, PG 31, 929 a.

37. *Principiul eticilor*, 80, 15, 16, PG 31, 865 bc.

38. Cf. *Despre smerenie*, 2, 3, PG 31, 529 bc.

39. Κωνσταντίνος Μουρατίδης, *Η μοναχική υπακοή εν τη αρχαία Εκκλησία*, Αθήνα, 1956, p. 41. Θεόδωρος Ζήσης, *Μοναχισμός μορφές και θέματα*, Θεσσαλονίκη, 1998, p. 43.

Când Sfântul Apostol Petru i-a spus Domnului: *Tu ai cuvintele vieții veșnice* (ρόματα ζωής αἰωνίου ἔχεις – In. 6, 68, cf. GNT) i-a pus, deopotrivă, și întrebarea: *Doamne, către cine să mergem?* (Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; – *Ibidem*). Și el nu a făcut aici decât să mărturisească cu glas tare conștientizarea faptului, că *Cel pe care dorea să Îl vadă tot timpul* era, în același timp, și *Cel care îi învăța cele ale sfințeniei în mod continuu*.

Cuvintele Domnului sporesc cunoașterea și iubirea noastră pentru El, adevărul și sfințenia lor ne transformă prin primirea lor cu toată conștiința, și, de aceea, iubim tot mai intens faptul de a vedea chipul Lui iconizat, pentru că suntem mereu într-o stare de dorire a Lui. Și astfel trăim, într-un anume grad personal, starea de care vorbea dumnezeiescul Petru, aceea în care cuvintele și imaginea/ icoana Celui iubit sunt trăite ca nedespărțite.

Credinciosul ortodox, care are o relație autentică cu Hristos Dumnezeu *distinge* cuvintele sale de chipurile Sale iconice dar nu le *desparte* pe unele de altele. Citind și mai mult cuvintele Scripturii cât și comentariile Părinților Bisericii la Scriptură ne umplem de o și mai mare iubire față de persoana lui Hristos, pe care o vedem iconizată și închinată în Biserică.

Teologia icoanelor e profund dogmatică și tradițională. În *definiția dogmatică* a Sinodului 7 Ecumenic cinstirea icoanei Domnului e mărturisită ca *predanie nescrisă*⁴ a Bisericii, pentru că „figurarea zugrăvirii în icoană... este în acord cu relatarea propovăduirii Evangheliei și este folosită spre încredințarea adevăratei, și nu după închipuire, Întrupări a lui Dumnezeu Cuvântul și spre câștigul nostru unanim”⁵.

Icoana e de acord cu Scriptura și e o *neuitare pentru ochi* după cum cuvântul e o *neuitare pentru memorie*. Însă ambele sunt veridice, atât cuvântul cât și icoana, dacă sunt mărturisite de către Biserică ca fiind cele autentice. Biserica autentifică și garantează forma și interpretarea cuvintelor Domnului și ale icoanelor Sale. Interpreții lor sunt marii Sfinți și Dascăli ai Bisericii, care ne introduc în relația profundă, interioară, dintre cuvânt și icoană în spiritualitatea ortodoxă.

Pentru că, prin cuvânt, explicăm și aprofundăm semnificațiile teologice ale icoanei iar icoana ne devine o prezență cotidiană pentru noi, tocmai pentru că ne e dor să privim *către ea* și să ne rugăm *în fața ei* și, prin calea deschisă minții și inimii noastre de către ea, să comunicăm cu Domnul, cu Maica Sa, cu Sfinții Săi.

4. Cf. textului definiției tradus în *Anexa 1* a cărții: Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos, prototip al icoanei Sale. Tratatul contra iconomahilor*, st. introd. și trad. de Diac. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis și Sfânta Mănăstire Ioan Botezătorul, Alba Iulia, 1994, p. 193.

5. *Ibidem*

Icoana e o prezență deschisă care nu suportă în definiția ei înrămarea⁶. Cuvântul credinței e tot o prezență deschisă, foarte profundă, aidoma icoanei, care ne aduce înțelegerea voii lui Dumnezeu și a relației Lui cu noi.

În *Omilia I a Comentariului său la Matei*, Sfântul Ioan Gură de Aur ne subliniază, din prima frază a cărții, că „ar fi trebuit să n-avem nevoie de ajutorul Sfintelor Scripturi, ci să avem o viață atât de curată încât harul Duhului să fi ținut locul Scripturilor în sufletele noastre. Și după cum Sfintele Scripturi sunt scrise cu cerneală, tot așa ar fi trebuit ca și inimile noastre să fi fost scrise cu Duhul Sfânt”⁷.

Cu alte cuvinte, sfințenia vieții noastre ar fi trebuit să fie cea care ne furnizează cuvintele folosite și cea care să ne facă icoane mântuitoare pentru confracții noștri. Dumnezeu scrie în inimile noastre cuvintele vieții veșnice, prin Duhul Său cel Sfânt și de aceea ne facem icoane ale Stăpânului. Cei care primesc cuvintele Domnului în inimile lor devin icoane ale Lui, icoane ale Sale pentru alții, pentru că transmit altora frumusețea și sfințenia lui Hristos iradiată în persoana lor.

Sfinții sunt persoane frumoase, realmente frumoase, pentru că frumusețea lor este *înăuntru* (ἐσωθεν – Ps. 44, 14, cf. LXX), face parte din interioritatea lor. Cuvântul plin de Duhul, cuvântul duhovnicesc e o *revărsare de har* (Ps. 44, 3, cf. LXX) din inima noastră, pentru că λόγον ἀγαθόν, adică *cuvânt bun* (Ps. 44, 2, cf. LXX) iese din inima curată, sfințită, dintr-o interioritate frumoasă, harismatică.

Sfinții sunt icoane ale Stăpânului, care ne vorbesc despre El și despre relația lor cu El plină de adâncime duhovnicească. Fiecare Sfânt are frumusețea sa personală pentru că e o unicitate personală, însă, în același timp, toți sunt legați unii de alții prin cuvinte și fapte de iubire față de Dumnezeu și față de semenii lor.

Viața sfântă se exprimă prin cuvinte curate și prin fapte de iubire pline de conștiință. De aceea Sfântul Nichita Stithatul îl caracteriza pe Sfântul Simeon Noul Teolog drept „om de o curăție extremă”⁸, fiindcă devenise „întreg atenție, întreg

6. Despre pledoaria pentru neînramarea icoanelor, obicei nefast pentru Biserica noastră, care reprezintă „o altă formă de îndepărtare a Lui de creație, o ignorare a chemării la dialogul nostru cu prototipul pictat” a se vedea Mihaela Palade, *Iconoclasmul în actualitate. De la „moartea lui Dumnezeu” la moartea artei*, Ed. Sofia, București, 2005, pp. 142-148. Noi am citat din p. 148 a ediției citate.

7. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrieri. Partea a treia. Omilii la Matei*, trad., introd., indici și note de Pr. D.[umitru] Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1994, p. 15.

8. Cf. *Viața III*, 25 apud Sfântul Simeon Noul Teolog, *Viața și opera. Scrieri IV*, introd. și trad. de Diac. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2006, p. 260.

față de moarte și se participă la viața veșnică a harului. Acest lucru se întâmplă atunci când limita împlinirii poruncilor se plasează până la moarte²², ca în cazul martirilor sau a „martirilor prin conștiință” care au împlinit poruncile lui Dumnezeu, în mod desăvârșit, urmând pilda Mântuitorului Care „S-a răstignit pe Sine, ascultător făcându-se până la moarte, și încă moarte pe cruce” (Filip. 2, 8). Desigur, multora li se înfățișează virtutea, ca fiind o întrecere laborioasă greu de dobândit, ca fiind ceva rău. Sfântul Vasile cel Mare subliniază: „De vreme ce, pentru mulți, cele bune, când sunt anevoioase, par a fi rele, iar pe cele rele, pentru că le oferă mulțumire, le doresc ca și cum ar fi bune; este inexprimabilă rătăcirea oamenilor pentru aceste lucruri.”²³ Cel care trăiește în Iisus Hristos este firesc să se transfigureze spre voința lui Iisus Hristos²⁴, și atunci poate să biruiască păcatul și consecințele lui în viață. Depășirea obișnuințelor rele presupune jertfă și mare luptă. Potrivit cu Sfântul Vasile cel Mare „nu este mică lupta, adică să biruiască cineva obișnuința, pentru că obișnuința care s-a întărit în timp dobândește puterea naturii.”²⁵

În epilogul lucrărilor sale de Morală²⁶ Sfântul Vasile descrie însușirile bunului creștin, care sunt: credința în Dumnezeu, curățenia morală, iubirea aproapelui, pomenirea continuă a lui Iisus Hristos și trezvia duhovnicească continuă. Scopul nevoinței și strădaniilor omului este introducerea lui în viața Dumnezeului-om, deoarece pentru dobândirea vieții desăvârșite este necesar urmarea lui Iisus Hristos, atât din punct de vedere al exemplului, cât și din perspectiva pătimirii lui²⁷. Viața noastră trebuie să fie în Iisus Hristos, ceea ce înseamnă că învățătura noastră trebuie să fie despre Domnul nostru Iisus Hristos, gândirea noastră să-l pomenească pe El, fiecare faptă a noastră să depindă de poruncile Lui, și sufletul nostru să se modeleze după El²⁸ pentru că idealurile vieții duhovnicești sunt asemănarea cu Dumnezeu, și calea spre aceasta este formarea sufletului după Mântuitorul nostru Iisus Hristos, „imitarea lui Hristos după măsura Întrupării”, spune Sfântul Vasile²⁹, la toate acestea contribuția și aportul duhovnicului fiind esențială și determinantă.

22. Cf. Sf. Vasile cel Mare, *Conciziunea termenilor*, 206, PG 31, 1220.

23. *Omilie la Psalmul 28*, 7, BE[] 52, 52.

24. *Epistola 159*, 1, PG 32, 620 B.

25. *Extensiunea termenilor*, 6, 1, BE[] 53, 156.

26. *Etica*, 80, 22, PG 31, 868 d – 869 abc.

27. *Despre Sfântul Duh*, 15, 35, PG 32, 128 a - 129 a b.

28. *Epistola*, 159, 1, PG 32, 620 bc.

29. *Extensiunea termenilor*, 43, 1, PG 31, 1028 bc.

Înstrăinarea omului de Duhul Sfânt, încăpățânarea sau îndârjirea lui de a rămâne trupesc, cufundarea lui în păcate grave și refuzul pocăinței îl conduc la moartea spirituală. Această instrăinare reprezintă iadul său, pentru că iadul atrage atenția Sfântul Vasile, este „întotdeauna instrăinarea de Sfântul Duh.”¹³ Toate instrăinările și denaturările multiforme ale omului sunt consecințele instrăinării omului de Dumnezeu. Această apropiere sau relație existențială se realizează în Iisus Hristos și constituie revenirea la starea conformă naturii și la existența autentică¹⁴. Despărțirea sufletului de păcat și vindecarea lui presupune că păcătosul să-l cheme pe Dumnezeu prin *penthos*. „Plânge pentru păcat, această boală a sufletului, ce este moartea nemuririi.”¹⁵ Sunt multe slăbiciunile omului. Frica sa de judecata viitoare îl aproprie de Dumnezeu prin lacrimi și prin smerenie. Cel ce crede îi este frică. Cel ce îi este frică se smerește și cel ce se smerește devine bun și blând. Cel bun și blând ține poruncile lui Dumnezeu și se curățește de păcat¹⁶.

Păstorul spiritual, ca să poată să-l ajute esențial și să împlinească misiunea sa ultimă trebuie să dispună de calități religioase, morale și raționale eminente, dăruit prin asceză slujirii lui¹⁷. Reprezentarea Domnului de către preot sau păstor în timpul exercițiului slujirii lui aduce ca rezultat asumarea din partea lui a responsabilităților celor mai mari, ce impun mobilizarea tuturor puterilor și a capacităților lui pentru realizarea deplinătății virtuților, prin urmarea lui Iisus Hristos „după măsura întrupării”¹⁸. Astfel, preotul ar putea să devină „modelul credincioșilor” și „Evanghelie vie”, propovăduind prin personalitatea lui¹⁹ caracterul izbăvitor și mântuitor al vieții în Iisus Hristos și oferindu-se pe sine însuși ca dovadă și cheazășie că poruncile lui Iisus Hristos se pot înfăptui cu adevărat²⁰.

Credinciosul nu se poate limita la împlinirea rezumativă a poruncilor, ci este dator să se îngrijească, plin de bunăvoință și dăruire, de aplicarea lor practică, fără a neglija vreuna²¹. Prin împlinirea poruncilor se învinge frica

13. PG 33, 141, 11. De fapt, pentru Sfântul Vasile instrăinarea de Sfântul Duh este păcatul împotriva Sfântului Duh.

14. *Despre Sfântul Duh*, 15, 35, PG 32, 128 CD.

15. *La Iulita*, 9, PG 31, 260 a.

16. Αντων. Παπαδοπούλου, *Αγιολογία*, Θεσσαλονίκη, 1985, pp. 30-41.

17. *Reguli monahale* 22, PG 13, 1409 a.

18. *Extensiunea termenilor*, 43, PG 31, 1028 b c.

19. Χρυσόστομος Γαλαούρης, *Εισήγηση στο Β' Ιερατικό Συνέδριο των κληρικών*, Αθήνα, 1961, p. 33.

20. Cf. *Extensiunea termenilor*, 43, PG 31, 1028 b.

21. PG 91, 893 B.

plin de căldura Duhului, întreg plin de descoperiri și iluminări dumnezeiești”⁹.

Din acest motiv, ascultarea cu nesaț a oamenilor înduhovniciți are în comun aceeași atenție profundă a ființei noastre pe care o manifestăm și în contemplarea duhovnicească a sfintelor icoane și a cosmosului ca lucrare a Dumnezeului treimic. Ascultăm cuvintele lor pline de har, care ne transfigurează și, în același timp, persoana lor crește în inima noastră ca o realitate inalienabilă.

Icoanele Sfinților, pe care le înțelegem pe măsură ce cunoaștem viețile Sfinților iconizați și crește relația noastră cu ei ne devin și ele de neînălțat din inima noastră. Cuvintele și imaginile cuvioase se imprimă în ființa noastră și ne creează în sensul lor. Iar sensul cuvintelor duhovnicești și al icoanelor este permanentizarea și aprofundarea relației noastre cu Dumnezeu.

Cuvintele sfinte, întrupate în persoana noastră, ne fac icoane ale Dumnezeirii. Și omul este chemat tocmai la aceasta: la faptul de a se înnoi „întru cunoștință, după chipul Celui care l-a făcut” (εις ἐπίγνωσιν κατ’ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν – Col. 3, 10, cf. GNT).

Iar cuvintele sfinte nu aduc o cunoaștere lipsită de putere duhovnicească, de har, ci, dimpotrivă, o cunoaștere care luminează, care umple de dor pentru Dumnezeu, care împacă pe om în ființa sa, care unifică simțirile sufletești și trupești ale omului.

Cuvintele sfinte, cât și icoanele ne rănesc profund lăuntricitatea. Am experiat de mai multe ori în viață întâlnirea tulburătoare și acaparantă cu totul cu ochii Prea Curatei Stăpâne din mai multe icoane ale sale făcătoare de minuni și am simțit că însăși Preasfinția sa *m-a privit*. O privire plină de putere dumnezeiască, de dulceață dumnezeiască și de cutremurare sfântă.

La fel, mai mulți oameni de-a lungul vieții mele m-au zguduit cu cuvintele lor pline de putere duhovnicească și, din acest motiv, cuvintele și persoanele lor îmi sunt mereu îndreptar în viață.

Tocmai de aceea slujbele Bisericii se fac *prin cuvânt și în fața* icoanelor și a frescelor Sfinților din Biserică care au întrupat, fiecare în parte, cuvintele mântuitoare ale Bisericii. Slujbele se fac *înaintea Domnului* (ἐναντίον κυρίου χφ ΛΞΞ σαυ ηωβ̣ηψ̣ ψνΕ̣π̣λι, cf. WTT), *sub ochii Săi* cei prea iubitori și prea milostivi.

Suntem învățați de către Dumnezeu cele ale sfințeniei prin întregul cult divino-uman al Bisericii iar icoanele sunt modelele pragmatice ale dobândirii și permanentizării, înveșnicirii comuniunii cu Dumnezeu.

Nu avem așadar *un ideal de viață*, care rămâne, întotdeauna, o *posibilă*

9. Cf. *Viața* III, 26 apud Idem, p. 261.

împlinire ci viața eclesială înseamnă o viață pragmatică, în care, prin cunoștință teologică și nevoiță asiduă, curățitoare de patimi, sfințenia devine o realitate existențială.

Cuvintele Bisericii îi transformă pe oameni, le dă să trăiască, în mod anticipat, dulceața vieții veșnice. Dumnezeuasca Liturghie ne conduce, prin cuvinte și gesturi, la împărtășirea euharistică cu Hristos, însă, în același timp, ne face să dorim o și mai mare comuniune cu El, cu persoana Sa, pentru că ne învață să ne rugăm Lui: „Dă-ne nouă să ne împărtășim cu Tine, mai adevărat (mai deplin / mai desăvârșit n.n.), în ziua cea neînserată a Împărăției Tale”¹⁰.

La fel, în rugăciunea isihastă, plină de dor pentru simțirea și vederea slavei lui Hristos, îi spunem neconținut Domnului: „Doamne Iisus Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!”

Ne adresăm direct Domnului, Dumnezeuului inimii noastre, fiind încredințați că El ne ascultă. La fel ne închinăm și ne rugăm în fața icoanelor Sfinților iconizați pe ele și suntem încredințați că vom primi ajutor și întărire în viața noastră prin intermediul mijlocirii lor pentru noi.

Cuvintele Domnului și ale Sfinților și icoanele lor sunt continuu prezente în viața noastră unele completându-le și explicându-le pe celelalte. Cuvintele și viețile Sfinților explică icoanele lor iar icoanele Sfinților certifică cuvintele și viețile lor.

Dacă suprimăm imaginea sau cuvântul ajungem o societate autistă. În momentul când nu mai vrem să comunicăm sau să vedem chipul altuia sau diverse realități sociale înseamnă că ne-am scufundat într-o lume interioară plină de fantezie.

Interrelaționarea noastră asigură un climat social și comunitar prielnic dezvoltării personale. Pentru că *mă văd pe mine*, pentru că sunt conștient de mine însumi *pot să văd și pe altul*. Și când văd pe altul și realitatea lumii lui în cunoștință de cauză știu și ce să-i spun, cum să mă comport față de el.



10. Cf. *** *Liturghier*, ed. IBMBOR, București, 2000, p. 180.

se îndreaptă mai ales spre viețuirea monahală, în timp ce știința pastorală are drept obiectiv îndrumarea credincioșilor ce trăiesc în lume. Cu toate acestea, această pastorală are o importanță aparte și pentru știința pastorală în general, deoarece ea învață sensul moralei celor care se nevoiesc, creștinii în lume și cei care și-au dedicat viața lor ascezei creștine pentru desăvârșirea duhovnicească în Iisus Hristos. Toți credincioșii, laici și monahi, se raportează la una și aceeași semnificație a legii evanghelice. În consecință, principiile pastorale temeinice ale Sfântului Vasile au o importanță aparte pentru practica canonică a comunităților creștine, atât credincioșilor din lume, cât și particularității aparte a etosului monahal, care oferă un caracter particular pastoralei vieții chinoviale⁶.

Omul păcătos, după Sfântul Vasile, este bolnav din punct de vedere moral. El descrie păcatul ca boală fiind o suflarească, pe păcătos ca bolnav suflătește⁷, iar purificarea sufletului de păcat, ca terapie sau tămăduire⁸. Misiunea principală a pastoralei comunității este terapia bolilor, slăbiciunilor și neputințelor suflătești care se datorează păcatului. Păcatele distrug curățenia sufletului, care este fructul comuniunii cu Dumnezeu. Sfântul Vasile spune că „toate faptele ranchiunoase infectează într-un fel curățenia sufletului și împiedică viața sfântă”⁹. Intrarea păcatului în natura umană și însoțirea cu ea constituie, după Sfântul Vasile, începutul tragediei umanității. Păcatul constituie intrarea în viața umană a tuturor răutăților. Multiplele manifestări ale răului ce afectează istoria și umanitatea, sunt fructele și produsele păcatului. Cel mai mare rău este păcatul: „unicul rău, singurul pentru creștin, este să-L supere pe Dumnezeu.”¹⁰ „Răul principal este păcatul și el depinde de voința noastră. Aceasta merită să se numească rău!” – spune Sfântul Vasile, și continuă: „De noi depinde dacă ne îndepărtăm de răutate sau dacă suntem răuvoitori.”¹¹ Sfântul Vasile accentuează că toate suferințele și chinurile au drept cauză păcatele săvârșite iar nu Dumnezeu ori lucrările Sale: „Deoarece nu doctorul este cauza operației sau cauterizării, ci boala, de aceea, și cei risipiți în multe păcate îl eliberează pe Dumnezeu de orice judecare.”¹²

6. Vezi Dom David Amand, *L'ascèse monastique de Saint Basile*. Essai Historique, Editions de Maredsons, 1949, p. 12 și urm.

7. *La Exaïmeron*, 9, 4, PG 29, 195c. vezi *Extensiunea termenilor*, 51, PG 31, 1041 bc. *Conciziunea termenilor*, 102, PG 31, 1153 b și urm.

8. *Extensiunea termenilor*, 7, 1, PG 31, 929 a.

9. *Cuvânt ascetic*, 2, BEΠ 53, 379.

10. Cf. Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisoare lui Teodor*, 5, S.Ch. 117, p. 73.

11. *Că Dumnezeu nu este cauza relelor*, 5, BEΠ 54, 92.

12. *Ibidem*, 3, BEΠ 54, 90.

termeni dialectici de a ne feri de cele două patimi opuse ce ne pot stăpâni în relația cu credincioșii: lingușirea servilă și ineficienta aroganță. El a cunoscut deopotrivă starea monahicească și pustnicia, de aceea este îndreptățit a face comparația sihastrului cu preotul de mir ce are a se îngriji și de sufletele celorlalți aflându-se în mijlocul ispitelor lumești (cap. 31, p. 174). Păstorul duhovnicesc se roagă pentru toți cei din Biserică, deci trebuie să fie mai presus de ei din punct de vedere moral. La rândul lor enoriașii aparțin unor diverse categorii: bogați și săraci, culti și ignoranți, tineri și bătrâni, bărbați și femei, părinți și copii, diversitate ce implică o mare mobilitate sufletească din partea păstorului duhovnicesc care nu trebuie să fie nici prefăcătorie nici lingușire (cap. 32, p. 178). După cum în medicină nu există boli ci bolnavi, tot așa oamenii trebuie tratați în mod personal în privințele duhovnicești conform predispozițiilor lor. Comparând, în continuare, situația preotului de mir cu cea a monahului autorul ne arată că preotul se găsește în fața enoriașilor în lumina care nu-și poate ascunde cusururile, mânia, neglijența, vanitatea și celelalte (cap. 33, p. 184). În legea veche preoții erau datori să aducă jertfe animale deosebite pentru curățarea păcatelor lor. Aceasta ne arată gravitatea greșelilor personale și în cadrul preoției celei noi (cap. 34, p. 177).

După toate cele enunțate mai sus, vom încheia acest material cu câteva considerații ale Sfântului Vasile Cel Mare, privitor la această importantă temă, căci Chipul luminos al Sfântului Vasile cel Mare ocupă un loc strălucitor între personalitățile aparte ale trupului duhovnicesc a Bisericii ecumenice³. Iar Pastorală Sfântului Vasile are un caracter hristocentric. Ori această Pastorală nu este nimic mai mult decât exprimarea desăvârșirii vieții în Iisus Hristos. De aceea ea se însoțește de exprimările cele mai înalte ale dogmei hristologice, soteriologice și nu în ultimul rând eshatologice. Pastorală din Biserica veche avea ca misiune principală îndrumarea credincioșilor de către preotul-păstor spre desăvârșirea lor duhovnicească, prin urmarea lui Iisus Hristos, și potrivit exemplului viu al preotului-păstor, și salvării în Iisus Hristos⁴. Pentru el îndrumarea credinciosului de către preotul-păstor spre imitarea lui Iisus Hristos reprezintă scopul ultim al pastoralei. Ca să împlinească acest ideal, Sfântul Vasile cel Mare unește în mod indisolubil învățătura lui pastorală cu adevărurile dogmatice fundamentale, prin puterea cărora se săvârșește în sufletul credinciosului „creșterea” lui Iisus Hristos⁵. Dezvoltarea învățăturii lui pastorale, în special în scrierile sale ascetice,

3. K. Δ. Μουρατίδου, *op. cit.*, p. 5.

4. *Ibidem*, pp. 7-19

5. Κωνσταντίνος Μουρατίδης, Ποιμαντικάί αρχαί και μέθοδοι εν τη ασκητική διδασκαλία του Μ. Βασιλείου, ΕΕΘΣΠΑ τ. 4, p. 1015.



PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

SFÂNTA LITURGHIE, CENTRUL CULTULUI DIVIN PUBLIC ORTODOX

Pr. Constantin Irimia

Preliminarii

Scopul vieții umane o formează legătura și unirea omului cu Dumnezeu, iar comunicarea divino-umană măsoară creșterea morală spirituală a omului.

Omul a fost creat ființă aptă de desăvârșire și a fost chemat a fi colaborator al lui Dumnezeu conducător al lumii materiale pe care să o supună și stăpânească prin duh. Omul pentru a colabora cu Dumnezeu, trebuia să se supună în chip conștient și liber voinței creatorului. Adevărul, Iubirea și Înțelepciunea lui Dumnezeu, trebuia să fie însușite de om încât el să gândească să creeze, să înfăptuiască toate în Duhul Sfânt pentru ca omul să se înnoiască.

Biserica, așezământul divino-uman este singurul mediu în care și prin care se poate înnoi omul, aceasta pentru că el are la bază pe Însuși Mântuitorul Iisus Hristos Care s-a făcut Om, Care a cuprins în Sine, în Trupul Său cosmic, întreaga omenire și pentru că toate lucrările Sale se împlinesc prin lucrarea, harul Duhului Sfânt în Sfinte Taine, în centrul cărora stă Sfânta Liturghie cu Taina Sfinte Euharistii.

Sfânta Liturghie este lucrarea omului, a omenirii, de a reveni în sine însuși și de a se uni cu Dumnezeu prin Mântuitorul Iisus Hristos.

Sfânta Liturghie se săvârșește în interiorul lumii, în istorie și cu toate acestea

constituie și conține sfârșitul și anularea istoriei, este biruința timpului care trece în meta-istorie. În Sfânta Liturghie, după Sfântul Maxim Mărturisitorul totul este chipul veacului viitor și înseamnă sfârșitul acestei lumi. În săvârșirea Sfintei Liturghii sunt vădite culori ale veacului ce va să vină, este începutul schimbării, transfigurării lumii, este începutul Învierii lumii în viața veșnică și invers, se poate spune că Învierea vieții va fi Euharistia universală, Ospățul vieții¹.

Liturghia trebuie să creeze omul liturgic, pentru a realiza înnoirea vieții umane în lume.

Sfânta Liturghie este o scară prin care coboară iubirea nemărginită a Sfintei Treimi și totodată o scară de ridicare a omului, pentru a vedea Lumina cea adevărată.

Sfânta Liturghie este un Tot organic ce cuprinde în Sine rugăciunile, melodiile, icoanele, omenirea prezentă și cea pomenită, ca și pe cei adormiți. Acest Tot este Mântuitorul nostru Iisus Hristos în Sfânta Treime și lumea lui Hristos. Sfânta Liturghie este centrul spiritual al creștinismului, bucuria existenței, bucuria mântuirii, bucuria vieții².

Ea te face să crești în Dumnezeu, că este hrana spirituală a vieții, pentru fiecare dintre noi.

Sfânta Liturghie ne cere fiecăruia o pregătire deosebită. Sfânta Liturghie o putem înțelege prin credința încălzită de iubire și prin trăire duhovnicească.

Obiectivul principal al acestei lucrări este a arăta că „Sfânta Liturghie centrul cultului divin”, nu este o slujbă întocmită de oameni, ci săvârșită în întregime de Mântuitorul Iisus Hristos la Cina cea de Taină, pe care ne-a dăruit-o prin sfinții Săi, care au întocmit-o sub inspirația Duhului Sfânt.

I. Cultul divin

Cultul divin este, în viziune ortodoxă, normă de viață în Hristos și după voia lui Iisus Hristos, cuvântul care continuă să se rostească sub forma și prin intermediul rânduielilor de cult a formulelor, rugăciunilor și imnelor liturgice, dar și a gesturilor și a actelor rituale. În ortodoxie, cultul divin este „duh și viață”,

1. Pr. Boris Răduleanu, *Sfânta Liturghie și Apocalipsa*, Ed. Bonifaciu București, 2007, p. 224

2. *Ibidem* p. 9

și predica. Pentru aceasta este atât de necesară arta elocinței, în care Sfântul Ioan Gură de Aur a rămas neîntrecut, atât atunci când era avocat laic cât și ca Arhiepiscop (Patriarh) al Constantinopolului. El compară plastic confruntările retorice cu adversarii cu lupta dusă pe câmpurile de bătălie militare, cu armele ostășești. Sfaturile acestea, ca de altfel și tot restul lucrării, cu foarte mici excepții, se dovedesc a fi foarte ziditoare și preotului de azi, confruntat cu ereziile mai vechi și mai noi, cu păcatele și patimile mai vechi și mai noi, cu ateismul, cu secularizarea, cu sectele ce ne invadează și cu fenomenul neognostic sincretist: new age. Acestea toate trebuie foarte bine cunoscute pentru a putea fi combătute cu mult succes. Drept armă folositoare și temelie de granit în această luptă ne stă Sfânta Scriptură. „Toată scriptura fiind insuflată de Dumnezeu este folositoare pentru învățătura adevărului, pentru combaterea erorii, pentru îndreptarea abaterilor și pentru formarea omului după dreptate ca el să se apropie de Dumnezeu și să fie desăvârșit” – a zis Sfântul Apostol Pavel. Tot de la el ne-a rămas îndemnul dat preoților din Efes: „Vegheați și aduceți-vă aminte că timp de trei ani n-am încetat nici ziua nici noaptea de a învăța pe fiecare din voi cu lacrimi”. Preoților li se cere atât puritatea vieții cât și puritatea credinței (cap. 24, p. 153). O atenție deosebită trebuie acordată mai ales pentru faptul că vin mulți în biserică pentru a urmări talentul oratoric al preotului ca la un recital, fiind mai puțin preocupați de valoarea soteriologică, mântuitoare a învățaturii (cap. 25, p. 156). Așadar predicatorul trebuie să contracteze această pornire defectuoasă necăutând a dobândi un succes „de galerie” și slavă deșartă (cap. 26, p. 157). Este necesar a se îmbina aceste două calități ce nu sunt tocmai consonante: modestia și talentul, precum și o altă pereche antinomică: indulgența și severitatea.

Echilibrul moral al preotului-duhovnic nu trebuie să se clatine nici în fața laudelor nici în fața criticilor nemeritate pe care le primește de la credincioșii și, mai cu seamă, de la colegii săi (cap. 27, p. 159). Scopul predicii nu este asemenea discursului electoral al politicianului populist, acela de a-și atrage simpatia și voturile ascultătorilor.

Nu laudele lor trebuie urmărite ci a plăcea lui Dumnezeu (cap. 28, p. 164). Toate faptele și acțiunile preotului au consecințe atât în viața aceasta cât, mai ales, în cea viitoare. El nu poate ridica sub nici o formă la judecată argumentul ignoranței care l-ar mai disculpa cumva pe simplul credincios (cap. 28, p. 170). Prin faptul că viețuiește în lume, înconjurat de viforul ispitelor, preotul trebuie să aibă o grijă de sine sufletească mai mare chiar decât a monahului (cap. 30, p. 171). Este necesară păstrarea cumpenei între cele două tendințe extreme: sărăcia și bogăția, luxul și simplitatea. Sfântul Ioan Gură de Aur ne avertizează tot în

părinții trupești (cap. 15). De aceea nivelul duhovnicesc al preotului ar trebui să se ridice la înălțimea Sfântului Apostol Pavel, ce prefera să fie anatematizat odată cu cei întru Hristos frați ai săi (cap. 15). Urmează, în continuare, avertismente puternice față de pericolele duhovnicești care-l pot paște pe preot. În primul rând slava deșartă, disimulată adesea sub forma modestiei exterioare, totodată lipsind smerenia interioară (cap. 17). Cu toate că femeile au fost excluse de la oficiul preoției harice și chiar de la predica în biserică, ele compensează uneori prin ceea ce numim astăzi „trafic de influență”. Astfel se ajunge la proverbul care spune că: „supușii îl conduc pe regele lor!” Sfântul Ioan continuă prin a arăta virtuțile duhovnicești ce trebuie să împodobească pe slujitorii altarelor. Prima se enunță printr-o afirmație negativă, din punct de vedere gramatical, dar pozitivă logic și apofatică, din punct de vedere teologic: „a nu dori această cinste!” (cap. 18). Odată ajuns totuși în această lucrare, trebuie să-și facă datoria chiar cu riscul de a intra în conflictul cu mai marii săi și chiar de a fi depus din treaptă. De altfel acest lucru i s-a și întâmplat autorului nostru după cuvântul: „Fericiți veți fi când vă vor ocări pe voi și vă vor prigoni, și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind pentru Mine. Bucurați-vă și vă veseliți căci plata voastră multă este în ceruri!” A doua virtute afirmativ-negativă este aceea de a nu avea ambiție. Aceasta este valabilă în toate domeniile, dar cu atât mai mult în slujirea sacerdotală. Sfântul insistă asupra tăriei sufletești de nezdruccinat, în stare să suporte insulta, persecuțiile, supărările, ironiile, plângerile nemotivate. Virtutea constă, de fapt, în capacitatea de a nu se mânia. Vârtejul acestei patimi – și totodată păcat de moarte – atrage după sine aroganța, orgoliile personale, acuzațiile fără temei, ura și răzbunările, insultele și provocările obraznice care aduc foarte multe tulburări sufletești celor în cauză cât și celor din jur. Prin aceasta se vede influența covârșitoare pe care o are preotul ca pildă vie pentru enoriașii săi, pe care îi poate influența atât în bine cât și în rău, din păcate.

Totodată, preotul este expus și unui alt păcat de moarte – invidia, ce se abate asupra sa din partea celor din jur, colegi și credincioși. Întrucât este omenește a cădea, fie cât de puțin, adversarii pot specula imediat slăbiciunile inerente spre a-l defăima și judeca. Încă o dată se atrage atenția candidatului la preoție să-și cerceteze cugetul și conștiința pentru a vedea dacă este vrednic de hirotonie, spre a nu deveni acel orb care îi atrage și pe ceilalți după el în groapă (cap. 21). Deoarece preotul are în grijă Trupul lui Hristos – Biserica, el poate fi comparat cu un medic, însă bolile cu care se confruntă sunt de natură duhovnicească, cu mult mai dificil de diagnosticat și de tratat (cap. 22). Singurul medicament de care dispune preotul în această privință este rugăciunea, cuvântul, sfatul

este normă de viață. Adevărații închinători, spune Mântuitorul se vor închina Tatălui în duh și în adevăr (Ioan 4, 23-24).

Sfântul Nicolae Cabasila în cartea sa, *Despre viața în Hristos* spunea că, Taina Botezului, Taina Mirungerii și Taina Euharistiei, pot fi considerate o sinteză a întregului cult ortodox.

Cultul divin al Bisericii noastre ortodoxe este astfel alcătuit încât adevărul creștin să trăiască și pe pământ o viață cerească, sfântă, în neîncetată slujire și bună-plăcere lui Dumnezeu, în unire cu Dumnezeu prin Iisus Hristos, în comuniune cu îngerii lui Dumnezeu din ceruri și cu toți sfinții³.

Aspectul veșnic viu în cultul ortodox este acea minunată iubire care respiră în toate dumnezeieștile slujbe.

Cultul Divin al Bisericii Ortodoxe este o paralelă între Vechiul Testament și Noul Testament. Cultul Divin este un act sacru de educare a omului creștin în vederea primirii cetățeniei cerești, este o ofrandă de preamărire și mulțumire, de dragoste și recunoștință adusă de creatura Creatorului.

I.1. Cultul intern și cultul extern

Când adorarea lui Dumnezeu rămâne ascunsă în suflet sau se traduce numai în forme lăuntrice (pietate, virtuți morale, contemplație) se numește cult intern.

Cultul nu poate rămâne multe vreme în această stare embrionară, lăuntrică. Acest sentiment religios cere să se exteriorizeze, să se exprime în afară, prin forme vizibile (acte religioase) devenind cult extern.

Cultul extern este complet și numai așa corespunde el pe deplin structurii organice a ființei omenești. Omul este adică nu numai suflet sau spirit, ci și trup sau materie; el tinde, prin însăși firea sa, să-și sensibilizeze simțămintele, ideile sau gândurile în forme perceptibile, văzute sau concrete⁴.

Cultul este, prin însăși esența lui, ritual. Din forma incipientă, lăuntrică, adică din cultul intern el devine extern. Sub forma aceasta el capătă și un caracter social, colectiv, pentru că formele lui de exteriorizare sunt sau pot fi aceleași pentru toți oamenii, sau măcar pentru mai mulți înși.

Între fondul cultului și între formele lui externe, adică între idee sau simțire

3. Sf. Ioan din Kranstadt, *Liturgia cerul pe pământ*, ed. Deisis, Sibiu 2002, p. 206

4. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica Generală*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B. O. R., București, 1993, p. 46

religioasă care stă la baza cultului, de o parte, și între riturile sau actele religioase prin care se exprimă acest fond lăuntric, de altă, trebuie să existe o strânsă legătură, o unitate și continuitate neîntreruptă⁵.

Cultul adevărat, integral sau complet, este deci cultul intern împreună cu cel extern adică sentiment religios (evlavie, pietate, simțire religioasă), exprimată în forme extreme (acte de cult, rituri religioase)⁶.

1.2. Cult public și cult particular

a) *Cultul particular* este atunci când se practică de fiecare în parte, fără nici un intermediar între el și Dumnezeu. Cultul particular se poate manifesta oricând, în orice timp sau moment în care persoana religioasă simte nevoia de a se ruga lui Dumnezeu sau de a-L lăuda.

Cultul divin particular, rugăciunea particulară se poate face oriunde, nefiind legată de locuri sau lăcașuri, și nu este supus unui tipic sau rânduiei.

b) *Cultul public* este atunci când este practicat de grupuri întregi de persoane, unite între ele în aceeași colectivitate religioasă prin identitate concepție sau a simțirii religioase și prin aceea a formelor de cult. Acesta este cultul oficial al Bisericii.

1. Cultul divin public (lauda obștească a Bisericii și rugăciunea) se exercită prin mijlocirea clerului.

2. Cultul divin public se săvârșește la timpuri determinate, în zile și la ceasuri dinainte stabilite, fixe și obligatorii pentru toată obștea credincioșilor.

3. Cultul divin public se săvârșește de regulă în Biserică, în anumite lăcașuri, destinate pentru adunarea și rugăciunea educativă a obștii credincioșilor.

4. Cultul divin public se săvârșește după un anumit tipic, după rânduiei, forme și formule verbale fizice și stabile, consfințite de Biserică și înscrise în cărțile de cult, forme care sunt respectate de toți slujitorii bisericești și de toți credincioșii și care ne arată cum să ne rugăm lui Dumnezeu, să-I mulțumim, să-I cerem sau să-L lăudăm⁷.

Cultul particular și cel public nu se exclud, ci se completează unul pe altul. Întrucât omul este ființă individuală și socială în același timp, viața religioasă

preoția creștină a fost instituită de Însuși Duhul Sfânt. O altă deosebire decurge din jertfa adusă la altar de slujitor: preotul creștin oficiază jertfa cea fără de sânge în care prin pogorârea duhului Sfânt pâinea și vinul se prefac în chip tainic în Trupul și Sângele Mântuitorului. Comparația cu jertfa făcută de proorocul Ilie ne dă, iarăși, dimensiunea înfricoșată a preoției creștine (cap. 14). Desigur că sufletele omenești create nu pot să suporte vederea acestor minuni, drept care ele se petrec așa cum am arătat sub forma văzută și gustată a pâinii și a vinului. Să nu uităm, așadar, că minunea prefacerii din cadrul Sfintei Euharistii este cea mai mare de pe pământ!

Nu numai atât, dar preoților creștini li s-a dat o putere care covârșește toate făpturile create, văzute și nevăzute: „Aceia ale căror păcate le veți ierta vor fi iertate; și pe ale căror le veți ține vor fi ținute.” Acest lucru petrecându-se atât pe pământ cât și în ceruri preoții devin conlucrători în iconomia mântuirii cu Însuși Dumnezeu (1 Cor. III, 6-9; XV, 10; 2 Cor. VI, 1). Dacă adăugăm la aceste două taine (Spovedania și Împărtășania) și Taina Botezului – poarta de intrare în comuniunea cu Dumnezeu și cu Biserica Sa, vedem că puterea și răspunderea preoțească nu au asemănare nici în cer, nici pe pământ. Cât de puerile, ca să ne exprimăm cu prea multă blândețe, ne par prin comparație „minunile” OZN-iste și „puterile” paranormale cu care suntem asediați în mass media contemporană. Acestea pot avea aderență și succes numai la acei la care legătura cu Biserica, Tainele – deci Harul – învățătura și liturgia s-au diluat la extrem prin fenomenul secularizării. Doar în condițiile acestea se poate explica și pierderea acelei facultăți esențiale dobândită în chip haric la Taina Mirungerii: pentru a dobândi darul deosebirii duhurilor (diakrisis), discernământul ori dreapta socoteală. Aceasta s-a petrecut, desigur, în mod treptat pe parcursul ultimelor veacuri, și s-a datorat, în cea mai mare măsură, percepției distorsionate, de tip nestorian și augustinian, conform cărora cele cerești rămâneau tot mai mult „acolo și apoi”, oamenii gândind, din ce în ce mai mult, în sensul eshatonului iudaic de tip liniar-mesianic. Și astfel în locul contactului cu Împărăția și Tainele ei, acel eshaton adevărat creștin, care este un veșnic prezent s-a instaurat, gradual, acea percepție filozofică idealistă și abstractă, culminând cu necredința, agnosticismul și chiar ateismul de care am amintit, fie el de tip marxist, fie de tip new-age.

Referindu-ne la comparația cu preoții Legii vechi, observăm că preoția levitică putea constata curăția de lepră (boală trupească), în timp ce preoții creștini pot vindeca prin Taina Sfântului Maslu atât trupește cât și sufletește, ceea ce este cu mult mai presus. Și din acest motiv preoții sunt numiți de către creștini „părinte”, fiind părinți duhovnicești, cu valoare mult mai mare decât

5. *Ibidem* p. 46

6. *Ibidem* p. 47

7. *Ibidem* p. 47

interioară. A dialoga cu altul despre lucruri exterioare, nu-l mulțumește, ci simte dorința de a-și comunica gândurile, sentimentele, înclinațiile sau neputințele sale interioare. Acest fapt implică și un efort deosebit atunci când prin spovedanie se înțelege nu destăinuirea a ceea ce e bun în ființa sa, ci dimpotrivă, descoperirea a ceea ce este negativ, a ceea ce constituie piedică, deficiență, neputință sau izvor al unor fapte și gânduri rele” – potrivit afirmațiilor făcute de Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, care amintește și de faptul că: „două sunt ispitele care îl opresc pe creștin de la spovedanie. Este vorba de rușinea și teama că păcatele și slăbiciunile dezvăluite vor fi folosite ca motive de dispreț sau ca arme împotriva lui, de către cel care le ascultă. Sfinții Părinți, foarte buni cunoscători ai luptelor duhovnicești ne previn spunându-ne că diavolul ne dă curaj și ia rușinea de la noi atunci când săvârșim păcatul, și aduce asupra noastră rușine și teamă, când dorim să ne spovedim. Cunosând această perfidă strategie a celui rău, trebuie să alergăm cât mai repede la duhovnicul nostru ca să ne mărturisim. Numai procedând așa vom putea învinge rușinea și teama și vom progresa în viața duhovnicească”.

Responsabilitatea preotului-duhovnic (potrivit afirmațiilor făcute de către Sfântul Ioan Gură de Aur în „Tratatul său despre Preoție”), are în vedere mulțimea sufletelor ce nu pot fi prețuite în lumea aceasta. Turma cuvântătoare este atacată de dușmani de natură morală cum ar fi: „adulterul, necurațenia, nerușinarea, idolatria, înveninarea, vrăjmășiile, certurile, mânia, clevețirile, murmurele, îngâmfările, neînțelegerile și altele, toate numite faptele cărnii”. Însă există o mare deosebire între păstorul oilor și cel al oamenilor: oamenii nu pot fi nicidecum tratați cu aceeași autoritate cu care sunt tratate animalele. Preotul nu poate folosi violența nici în acel mod în care o pot face judecătorii laici. Așadar este nevoi de convingere, nu de constrângere. Trebuie păstrat și echilibrul între acrivie și iconomie în funcție de situația și de starea sufletească a credinciosului respectiv cu toate predispozițiile ei. Și aici, autorul acestei însemnate lucrări, face comparația cu recuperarea „oii pierdute”: omul rătăcit este mult mai mult greu de adus înapoi fără forță, ci numai prin sfaturi (2 Tim. II, 25; Tit. I, 9; Tim. IV, 20). Dacă vom pune față în față primele dintre faptele milosteniei trupești și sufletești, și anume: a satura pe cel flămând, respectiv a îndrepta pe cel ce greșeste, vedem de îndată superioritatea milosteniei sufletești (cap.10). Revenind la cele afirmate mai sus cu privire la dragostea față de păstoriți, se amintește că: „Prin aceasta vor cunoaște oamenii că sunteți ucenicii Mei dacă vă veți iubi unul pe altul până la sacrificiul propriei vieți: căci cea mai mare dovadă de iubire este de a muri pentru cel pe care-l iubește cineva”. Sfântul Ioan Hrisostom compară, apoi, preoția creștină cu cea a lui Aaron. Diferența radicală constă în aceea că

completă se satisface prin echilibrul care trebuie să existe între obligațiile cultului social de o parte și nevoile pietății personale a fiecărui ins în parte... În creștinismul ortodox, accentul se pune pe cultul divin public, dându-se prioritate și mai multă importanță rugăciunii liturgice în viața religioasă, pentru că participarea la ea este necesară pentru mântuire... Rugăciunea liturgică depășește particularismul și egoismul, cultivând în membrii comunității rugătoare sentimentul și conștiința universalității Bisericii din care facem parte⁸.

Rugăciunea liturgică ne pregătește și ne învață să ne integrăm în comunitate și să ne rugăm nu numai pentru cei prezenți ci și pentru cei absenți. Contopindu-se astfel în această liturghie cosmică, în care totul cântă slava lui Dumnezeu, învățăm adevărul evanghelic că nu sunt izolați, ci legați unii de alții, că nu ne putem mântui de unul singur ci numai în comunitate⁹ prin rugăciunile Sfinților prin participarea la Sfânta Liturghie care înseamnă ușa de intrare în Rai¹⁰.

Cultul divin al Bisericii Ortodoxe este, pe de o parte o expresie bine alcătuită prin Duhul Sfânt de Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți față de Supremul Creator și Proniator al lumii a evlaviei, uimirii, recunoștinței, pocăinței noastre, a cererii de milostivire a dragostei noastre de fii ai laudei, bucuriei și a feluritelor noastre nevoi și cereri în legătură cu Dumnezeu, iar pe de altă parte, cultul divin este un izvor al harului, prin care harul ceresc revarsă din belșug toate darurile Lui asupra celor ce Îi slujesc cu inima deschisă¹¹.

Biserica și cultul divin este o personificare și esențializare a întregului creștinism. În Biserică prin slujbe prin predici se vestește toată economia mântuirii noastre, întreaga istorie sfântă și bisericească, toată bunătatea, înțelepciunea, credincioșia și neschimbabilitatea lui Dumnezeu în făgăduințele Sale, dreptatea și sfințenia Lui, veșnicia și puterea Lui. Cultul divin al Bisericii Ortodoxe este o preamărire de cea mai mare evlavie a Creatorului, Proniatorului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cu pomenirea minunatelor Sale fapte într-o bună viațuire și mântuirea noastră prin intermediul sfinților slujitori ai altarului Domnului, o manifestare a recunoștinței pornite din adâncul inimilor.

Cultul divin al Bisericii Ortodoxe, cel zilnic, cel Săptămânal sau anual este foarte variat, cu un conținut bogat are un efect plăcut și înviorător asupra

8. *Ibidem* p. 48

9. *Ibidem* p.49

10. Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon, *Mergând Învățați...*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 2006, p.76

11. Sfântul Ioan din Kransdat, *Liturghia cel pe pământ...*, p. 211.

sufletului: pe de o parte, în el sunt zugrăvite neîncetat bunătatea, înțelepciunea, atotputernicia, măreția, dreptatea, sfințenia și puterea cea mai presus de ființă a Domnului, prin care a creat, ține și conduce întreaga făptură; în ele se închipuie îndeosebi la Sfânta Liturghie viața lui Iisus Hristos, învățătura Sa, minunile, patimile, moartea, îngroparea, învierea și înălțarea Sa la ceruri¹².

Idealul cultului divin este desăvârșirea întru toate a omului prin credință, nădejde și încălzită iubire, perfectă asemănare cu Dumnezeu și prin felurile virtuții. Prin slujbele sale zilnice, săptămânale și anuale, cultul divin al Bisericii noastre Ortodoxe are drept scop să închipuie, în linii generale sau în amănunt întreaga desfășurare a economiei mântuirii noastre, de la începutul lumii și al neamului omenesc până în prezent și până la sfârșitul veacurilor. Cultul divin al Bisericii Ortodoxe este un imn solemn în multe forme închinat Domnului Dumnezeu, Mântuitorului, Biruitorului, Sfințeniei, învierii și nemuririi¹³.

Cultul este viața prelungită și continuată a lui Hristos în noi și în viața noastră, a credincioșilor care trăim în Hristos, Dumnezeu-Omul, Cel viu și etern. Cultul divin al Bisericii Ortodoxe este o personificare vie a creștinismului împreună cu Capul lui atotputernic, Iisus Hristos Domnul.

II. Sfânta Liturghie. Scurt istoric și relațiile cu celelalte slujbe

În gândirea biblică și patristică, cuvântul liturghie, definește lucrarea în slujba lui Dumnezeu în cultul public, acest sens este folosit de Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament. Sfântul Clement Romanul arată în Epistola I către Corinteni că „liturghia” Vechiului Testament a fost întocmită ca tip pentru Slujirea Noului Testament.

Ordinea liturgică a slujirii din templu a fost transmisă creștinilor. Sfânta Liturghie este fapta mare și uriașă pe care o datorăm creștinismului primar. „În Noul Testament întreaga viață este o slujire Sfânta a lui Dumnezeu, așa cum arată Părinții Bisericii.”¹⁴

În locul jertfelor Legii Vechi pecetluite cu sânge de animal (Ieș XXIV, 8)

12. *Ibidem* p. 213

13. *Ibidem* p. 330

14. Sfântul Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, cap. 44,4 trad. de pr. D. Fecioru în colecția „Părinții și scriitorii bisericești”, vol. I, București 1979, p.69.

dumnezeiască”. Sfintele Taine aparțin Bisericii ca acte ale Capului ei, Hristos. „Aceasta înseamnă că pe cât de sacramentală este Biserica, pe atât de eclesiologice sunt Tainele” (p. 14) Viața duhovnicească este „viață în Hristos” și se realizează prin conștientizarea tot mai deplină a vieții sacramentale. Prin harul mântuitor pe care îl împărtășesc Sfintele Taine, ele ne nasc și ne întăresc în viața cea nouă în Iisus Hristos, unindu-ne tot mai desăvârșit cu El. Prin Sfintele Taine devenim fi ai trupului bisericesc, cu posibilitatea și șansa urcării noastre la Cer, ca fi ai împărăției. Mai precizăm faptul că *Sfânta Taină a Spovedaniei în Biserica Ortodoxă* poate fi prezentată din perspectivă dogmatică, scripturistică, precum și în lumina hotărârilor sinoadelor ecumenice și locale. Necesitatea acestei Sfinte Taine se impune datorită universalității păcatului (cf. Iac.3,2), iar instituirea ei s-a făcut de Mântuitorul Iisus Hristos după învierea Sa din morți (Ioan 20, 22-23). *Remarcăm faptul că în limbajul teologic ea apare sub mai multe denumiri – Pocăință, Mărturisire, Spovedanie, Căință – fiecare dintre ele punând în lumină unul sau altul dintre aspectele specifice ei.* Mai reținem că puterea de a ierta păcatele a dat-o Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos Sfinților Apostoli și urmașilor acestora printr-un act cât se poate de probatoriu și de obiectiv. Ca urmaș al Sfinților Apostoli, episcopul are puterea și dreptul de a lega și dezlega păcatele oamenilor. Această putere el transmite și preoților care, prin hirotonie primesc în chip virtual puterea dezlegării păcatelor, dar dreptul de a o exercita în practică se acordă prin hirotesia întru duhovnic.

Așadar, *Sfânta Taină a Spovedaniei* are o profundă fundamentare biblică și patristică. Învățătura despre această Sfântă Taină este întărită și de hotărârile dogmatice și canonice ale Sinoadelor ecumenice și locale, precum și de canoanele Sfinților Părinți. Această Sfântă Taină în Biserica Ortodoxă (conform afirmațiilor autorului), are o deosebită semnificație liturgică și pastorală, constituind pentru preotul slujitor și duhovnic cel mai important mijloc de pastorație individuală sau personală, deci duhovnicul (adică părintele duhovnicesc) în scaunul mărturisirii este un fel de judecător, dar „nu ca să rostească sentințe, ci ca să aprecieze cu iubire pentru penitent (care este fiul duhovnicesc) și cu pricepere de medic suflesc mijloacele potrivite pentru vindecarea lui” (p. 45).

Pentru credinciosul de azi, spovedania este o necesitate spirituală foarte evidentă. Ca persoană, omul nu este o ființă singuratică, ci este întotdeauna în relație cu Dumnezeu și cu semenii, și prin aceasta cu societatea, cu creația întreagă. Ontologic vorbind, omul este într-adevăr legat de Creator și de creatura Sa, chiar dacă nu are conștiința și cunoștința acestei relații. Înzestrat de Creator cu aspirația spre comuniune, omul simte nevoia să comunice și altuia viața sa

ne îmbrăcăm în haina curată a harului pe care Dumnezeu îl revarsă în Biserica Sa. Fiecare credincios redobândește haina curată a Sfântului Botez prin Taina Sfintei Spovedanii, numită de Sfinții Părinți „*al doilea botez*” sau „*botezul lacrimilor*”.

Așadar, „*duhovnicia este o lucrare de mare importanță în misiunea pastorală a Bisericii, o lucrare a Duhului Sfânt de purificare și întărire sufletească și o adevărată artă de conducere pe calea mântuirii, realizată prin persoane de vocație, anume instituite. De aceea, ea poate fi considerată ca o adevărată «instituție», atât prin valoarea și importanța sa, cât și prin permanenta ei necesitate.*” Ca atare, pentru Sfinții Părinți, duhovnicul este „*omul duhului*”, căruia i s-a încredințat „*toată puterea cerească*”, este omul „*ce nu mai viețuiește după trup, ci este purtat de Duhul lui Dumnezeu și se face fiu al lui Dumnezeu și a ajuns asemenea chipului Fiului lui Dumnezeu*”. Printre altele și, dincolo de „*paternitatea sa spirituală*” ce are două sensuri: acela de „*părinte*” și acela de „*bătrân – avvă*”, care avea ucenici, responsabilitățile părintelui duhovnicesc sunt: acceptarea și asumarea delicatelor meniri de părinte spiritual, rugăciunea continuă pentru fiii săi duhovnicești, iubirea dezinteresată a acestora și purtarea sarcinilor acestora, în duhul iubirii lui Iisus Hristos. În altă ordine de idei, „*lucrarea sacramentală care se săvârșește în Biserică are și latura sa tămăduitoare. Lucrarea preotului duhovnic se completează și cu cea de mijlocitor în tămăduirea sufletească, putând fi numit cu un tehnic modern: «psihoterapeut».*” Termenul acesta este pus în ghilimele pentru a nu reduce sau limita lucrarea duhovnicească, care este „*sinergie*”. Părintele duhovnicesc „*îl ajută pe credincios să treacă de la stadiul de «chip» al lui Dumnezeu la cel al «asemănării» cu Dumnezeu. Călăuzindu-l spre îndumnezeire, îl călăuzește de fapt spre vindecare – căci îndumnezeirea este vindecare*”. Deci, „*viața duhovnicească pentru toți creștinii, clerici și mireni este hotărâtor influențată de legătura lor cu duhovnicul. În situația actuală a Bisericii și pentru folosul credincioșilor, preotul paroh poate și trebuie să fie un bun duhovnic*” (p. 13 din cartea Sf. Ier. Nectarie de Eghina). În acest fel, „*valoarea și rolul Tainei Spovedaniei în Biserica Ortodoxă se află în strânsă legătură cu importanța Sfințelor Taine în viața Bisericii și a credincioșilor, cu caracterul hristologic și eclesiologic al acestora, precum și cu «viața în Hristos» realizată prin Sfintele Taine, fiindcă Sfintele Taine reprezintă «poarta» și «calea» prin care viața lui Dumnezeu lucrează în creație, o izbăvește de păcat și de moarte, o face vie și o sfințește. Cincizecimea care a avut loc odinioară se împlinește mereu în sânul Bisericii, în Sfintele Taine, prin mijlocirea ierarhiei sfințitoare*” – potrivit afirmațiilor spicuite din această carte, la pagina 13. „*Prin Sfintele Taine, după Sfântul Nicolae Cabasila, trecem prin toate câte a trecut Hristos, repetând sacramental drumul firii umane asumate de Hristos spre unirea deplină cu firea*

Mântuitorul întemeiază deci, o lege, un Testament sau un Legământ nou între Dumnezeu și oameni, pecetluit cu însuși trupul și sângele Său, care avea să fie jertfite în chip real pe Golgota.

Întemeierea acestei jertfe a fost prevestită de Mântuitorul în cuvântarea ținută mulțimilor, după ce săvârșise minunea înmulțirii pâinilor în pustie: „Eu sunt pâinea cea vie care s-a pogorât din cer. De va mânca cineva din pâinea aceasta, va fi viu în veci. Și pâinea pe care Eu o voi da este Trupul Meu, pe care îl voi da pentru viața lumii” (In 6,51). Instituirea însăși, pe care ne-o relatează evangheliștii sinopticii și Sf. Ap. Pavel în prima sa epistolă către Corinteni, a avut loc în ajunul morții Domnului pe cruce, adică joi seara, la Cina cea de taină... Stând atunci la masă împreună cu ucenicii Săi, „în timp ce mâncau ei, Iisus a luat pâinea și mulțumind a frânt și a dat ucenicilor Săi zicând: Luați, mâncați, acesta este trupul Meu. Luând apoi paharul și mulțumind le-a dat lor, zicând: Beți dintr-acesta toți, acesta este sângele Meu, al legii celei Noi care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor” (Mt. XXVI- 26-28)¹⁵.

Deci centrul activității răscumpărătoare a Mântuitorului în lume îl constituie patimile și moartea Sa pe cruce, adică jertfa sângeroasă adusă de El pentru mântuirea lumii. Aceasta s-a adus odată pentru totdeauna (Evr. VII, 27) dar pentru ca toate generațiile viitoare de credincioși de pretutindeni să se poate împărtăși din roadele ei binefăcătoare, Mântuitorul ne-a lăsat un mijloc de a-și face veșnic prezența în lume.

Această jertfă trebuia să o aducă de aici înainte ucenicii Săi, căci, la cuvintele de mai sus, Mântuitorul adaugă și porunca: „Aceasta să faceți spre pomenirea Mea!” (Lc. 22,19). Prin aceste cuvinte, El îi sfințește pe ucenicii Săi ca arhieriei sau preoți slujitori ai jertfei celei Noi, înființate atunci de El, iar aceștia la rândul lor, au lăsat această poruncă, precum și dreptul și puterea de a o împlini, urmașilor lor legiuitori arhieriei și preoți.

Slujba sau rânduiala sfântă, în cursul căreia se săvârșește sau se aduce această jertfă a Noului testament, este Sfânta Liturghie. Originea ei, precum și fundamentul ei este deci Jertfa Sfântă, adusă în chip sângeros de către Mântuitorul pe cruce pentru mântuirea lumii și prevestită sau anticipată de El în chip nesângeros în seara Cinei celei de taină¹⁶.

15. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, ed. Nemira, București 2002, p. 125

16. *Ibidem* p.p. 15-16

II.1. Sfânta Liturghie în secolul întâi

Scrierile de la sfârșitul secolului întâi al erei creștine și cele de la începutul secolului al doilea ne dau mărturii și amănunte despre liturghia din epoca apostolică.

Între izvoarele liturgicii pentru această epocă, enumerăm:

- Scrierea cunoscută sub numele de „*Învățătura celor doisprezece apostoli*”.
- Epistola întâia către Corinteni a Sf. Clement Romanul.
- Epistola atribuită lui Barnaba.
- Epistola Sfântului Ignatiu al Antiohiei
- Epistola Sfântului Policarp către Filipeni¹⁷.

Aceste scrieri, încheie secolul întâi și încep secolul al doilea și ne prezintă înfățișarea liturghiei în acest moment el datează din cursul primului secol creștin, ce a început după Înălțarea la cer a Mântuitorului și după Pogorârea Duhului Sfânt și acestea provin de la Părinți apostolici, de la ucenicii direcți ai sfinților Apostoli. După sfinții Apostoli, înainte de a se încheia primul secol creștin, era în uzul general săvârșirea liturghiei într-o anumită zi a săptămânii, care este desemnată cu numirea creștină a ei: Duminica (ziua Domnului)... O astfel de situație o confirmă, de altfel și epistola atribuită lui Barnaba: „Noi serbăm în bucurie ziua a opta în care a Înviat Iisus din morți” (Cap. XV,9)¹⁸.

Biserica creștină reprezintă desăvârșirea, a ceea ce în Vechiul Testament fusese numai un simbol și închipuire. Liturghia creștină se oficia, în acea vreme, noaptea... și se disting clar două momente, dacă nu două adunări în cultul creștin: în prima parte, se cântau imne de laudă lui Hristos, apoi un angajament solemn pentru o viață morală după care se înapoiau spre a lua a o masă comună¹⁹.

Pierre Batiffol în scrierile sale întemeindu-se pe angajamentul sub jurământ luat de creștini, în prima parte a cultului, de a se abține de la orice rău, socotește că mai degrabă, se putea presupune, o descriere prescurtată a botezului catehumenilor, înainte de celebrarea Euharistiei. Tot au atâta dreptate însă, am putea considera acest moment liturgic echivalent cu predica de la sfârșitul liturghiei catehumenilor în care episcopul sfătuia pe ascultători să ducă o viață

17. Pr. Petre Vintilescu, *Încercări de Istoria Liturghiei; Liturghia creștină în primele trei secole*, Tipografia România Mare, București 1930, pp. 37-38, cf. Sfântul Ioan Gură de Aur († 407) Mare Dascăl al lumii și ierarh, Sfânta liturghie în primele veacuri creștine de Pr. Prof. Dr. Viorel Sava, Editura Trinitas, Iași 2007, p.9

18. *Ibidem* pp. 39-40

19. *Ibidem* pp. 41-42

a slujirii și împăcării. Referințe speciale avem la Sf. Ap. Și Ev. Matei – cap.10 și Luca – cap. 9 din ele rezultă legătura indisolubilă dintre evanghelizare și slujire, Biserica făcând prezentă, ca activitate mântuitoare, prezența Lui Iisus Hristos în lume și în Istorie.

Pe lângă Sfintele Taine (căci astfel avem legătura cu Mântuitorul Iisus Hristos), trebuie să se înțeleagă că acest trup al Bisericii este organizat după concepția paulină, consemnată Epistola către Efeseni. Biserica și Hristos sunt o unitate indisolubilă. Istoria misiunii și a vieții duhovnicești se identifică cu istoria Bisericii. Istoria ei este relația Lui Dumnezeu, cu semenii și invers. Neavând o istorie a misiunii și a spiritualității autentice nu ai o istorie a Bisericii, și atunci, ești doar o simplă adunare, un grup de oameni, o apariție meteoritică, stelară pe scena istoriei și a teologiei. Trebuie să iei aminte, la fel și noi! Relația umanității cu Dumnezeu se înțelege ca *realitate istorico – teandrică și sinergetică*.

Vocea profetică a Bisericii și a Părintelui duhovnicesc din Ea, se aude în istorie, căci nu se concepe ca, propovăduind adevărul să nu mustri păcatul, curățindu-l și îndepărtându-l prin baia celui de-al doilea botez, adică prin lacrimile pocăinței. Glasul ei este aidoma cuvintelor scripturii: „Iată Eu stau la ușă și bat”... Chemarea ei și a duhovnicului numai în ea sau din interiorul ei, se îndreaptă către toți, și face acest lucru din ziua Cincizecimii, de-a lungul spațiului pământesc, traversând toate vicisitudinile istoriei. Glasul ei străbate veacurile, căci mărturisirea credinței creștine îi aparține doar Ei, în acest fel ajungându-se la o relație simfonică dintre Biserica luptătoare și cea triumfătoare.

Trecând puțin, într-un alt registru al acestui material, vom susține că înainte de săvârși Sfânta Taină a Spovedaniei, *duhovnicul* trebuie să se pregătească „cel puțin atât cât se pregătește pentru slujba Sfintei Liturghii și pentru predică” sau chiar mai mult decât atât. *Spovedania* este Taina dumnezeiască în care lucrează harul divin curățitor al sufletului, prin mărturisirea păcatelor cu sinceritate și pocăință, în fața lui Hristos, prin mijlocirea duhovnicului, lucrare ce întărește hotărârea de îndreptare și deschide omului calea mântuirii. După Sf. Ioan Damaschin: „*Pocăința este întoarcerea, prin asceză și osteneală, de la starea cea contra naturii la starea naturală și de la diavol la Dumnezeu.*”

Cunoaștem cu toții adevărul că Taina Mărturisirii a instituit-o Mântuitorul nostru după Învierea Sa din morți, când a dat ucenicilor Săi puterea de a lega și dezlega păcatele oamenilor, suflând asupra lor, ca act văzut și zicându-le: „*Luați Duh Sfânt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute*” (Ioan 20, 22-23), căci pentru a ne putea apropia de Pomul Vieții, de Sfânta Euharistie, nu putem rămâne „goi”, precum Adam cel ce păcătuiase, ci trebuie să

constă în intrarea în comuniune cu Sfânta Treime căci Ea, Biserica este locul și spațiul manifestării Sfintei Treimi. Iar Biserica se manifestă în Sfânta Treime, în care se află nuanțele persoanelor: a Tatălui și a Fiului și a Sfântul Duh (Tainele inițierii). De aceea, cea mai mică biserică devine Ierusalimul ceresc, datorită păstorului și a păstoriților săi, ce se află în relații personale concrete și complexe. Iisus Hristos ne mântuiește mai cu seamă prin Persoana Sa, zicând: Eu sunt pâinea vieții (Ioan 6,35). De aici rezultă inseparabilitatea operei și învățaturii Lui Iisus Hristos de Persoana Sa, și acesta este un principiu dogmatic, iar urmașul Său este părintele duhovnicesc – care-l slujește pe Arhiereul cel veșnic. Domnul Iisus Hristos nu a venit să ne dea numai o gnoză, o cunoștință, un cod moral, sau anumite mistere esoterice, El este prezent în Biserică prin Sfintele Taine, inclusiv prin cea a Spovedaniei. Și de aici rezultă aspectul ființial al mântuirii: El ni se dă cu viața Lui, iar mântuirea este viața noastră în Sfânta Treime, după cum Sf. Ap. și Ev. Ioan ține să consemneze în cap. 17. Morala noastră se identifică cu persoana Domnului Iisus Hristos, propovăduită nouă de către părintele duhovnicesc. La fel, Revelația nu este o sumă de propoziții sau de doctrine, ea este persoana Lui Iisus Hristos, este viața Sfintei Treimi, într-o raportare și relație spirituală cu duhovnicul nostru, al fiecăruia.

După Slăvita Sa Înviere, Mântuitorul se arată ucenicilor și le spune: Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Și puțin mai târziu: „Și iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului.” (Matei 28, 19-20). Expresia „toate” arată natura și mesajul misiunii. Misiunea se realizează pe baza scripturii și a tradiției liturgice și patristice, căci Iisus Hristos Însuși a zis: „Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul” (Ioan 16,13).

Dumnezeu te alege, nu ca să te înalțe, ci ca să te coboare, prin slujire. Arhiereul, Preotul, Diaconul, credinciosul sunt robii Lui Dumnezeu. (Ep. Romani - 9,10,11). *Este de luat aminte: Orice dezlegare se face pentru ceilalți, Hristos și-a dat viața pentru toți, suntem aleși, pentru a fi la dispoziția tuturor.* În creștinism, alegerea este universală, ucenicii au fost trimiși la toate neamurile, duhovnicii fiind pentru toți oamenii – care doresc să se întoarcă și la cunoștința adevărului să vină. Epistola către Efeseni: este cartea ecleziologică a Bisericii. Prin opera Sa, Iisus Hristos recapitulează totul, concentrează totul sub un singur cap: El, și aceasta este marea taină că: „păgânii sunt împreună cu noi martori ai aceleași făgăduințe”. Domnul nostru Iisus Hristos rupe peretele vrajbei dintre Israel și păgâni. Aceasta este misiunea Bisericii și al Duhovnicului, marele mister: ei împacă totul și ceea ce este pe orizontal și pe vertical. Misiunea sa este a chemării,

morală demnă²⁰.

Masa comună sau agapele, s-au despărțit de euharistie încât nu le mai întâlnim deloc în secolul al doilea. Ritul euharistic și-a avut întotdeauna fizionomia sa distinctă și poziția sa fundamentală în cultul creștin, de la început, precum mărturisește Noul Testament²¹.

În acest secol existența unei rânduieli vechi a cultului creștin se afirmă formal și se raportează, pentru temeiurile ei, la Mântuitorul. Sfântul Clement Romanul, episcopul Romei scria în prima sa epistolă către Corinteni: „*Suntem datori să facem cu rânduiială toate câte ne-a poruncit Stăpânul, să le săvârșim la timpuri hotărâte. Ofrandele și liturgiile, El a poruncit să fie săvârșite nu la întâmplare și fără rânduiială ci la timpurile și orele stabilite.*”²²

Epistola Sfântului Clement Romanul are în vedere mai multe oficii ale cultului și alte momente de rugăciune, afară de Sfânta Euharistie. Date privitoare la Sfânta Euharistie găsim în „Învățătura celor doisprezece apostoli”, în cap. IX și X.

„Cap. IX – Iar Euharistia așa s-o faceți: mai întâi pentru potir (rugați-vă așa): mulțumim ție, Tatăl nostru, pentru via cea sfântă a lui David sluga ta, ce ne-ai făcut-o cunoscută prin Iisus, Fiul Tău...”

„Cap. X – Iar după împărtășire, mulțumiți așa: mulțumim ție, Părinte Sfinte, pentru numele tău cel sfânt, pe care l-ai sălășluit în inimile noastre...”²³

În afară de tipurile de rugăciune euharistice aflate în „Învățătura celor 12 Apostoli” și în Ep. I către Corinteni a sfântului Clement Romanul, izvoarele din aceasta perioada nu aduc elemente noi, ci numai confirmă expres cristalizarea în forme precise a liturghiei apostolice și intrarea acestor rânduieli în conștiința bisericească ca instituirii divine transmise prin apostoli.

Ritualul euharistic este și în această vreme partea fundamentală a cultului creștin. Cuvântul „Euharistie” ajunge acum un termen tehnic pentru el, spre deosebire de alte oficii îndeplinite la ore deosebite după cum expresia „liturghia” este întrebuintată pentru desemnarea expresă a oficierei Euharistiei de către ierarhie²⁴.

20. *Ibidem* p. 43

21. *Ibidem* p.45

22. *Ibidem* p.46

23. *Ibidem* p. 47

24. *Ibidem* p. 54

II.2. Sfânta Liturghie în secolul al doilea

După un secol și jumătate de viață creștină, momentele prin care trecea biserica, fac să apară o lucrare de o mare importanță pentru istoria Sfintei Liturghii. Astfel, pe la anul 150 sfântul Iustin Martirul și Filozoful adresează o apologie către împărații Antonin și Marcu Aureliu și întregului popor roman pentru apărarea creștinilor de calomniile ce se făceau în legătură cu adunările lor de pietate. Sfântul Iustin face o descriere a liturghiei și o scurtă explicare în cap. 65-67 ale primei sale apologii, care interesează cultul creștin și dogmatica ritului euharistic.

El relevă un fapt de mare însemnătate și anume că „liturghia purta în veacul al doilea aceleași trăsături ca și liturghia apostolică” și sfântul Iustin se referea chiar la tradiția apostolică... „reiese că în acest timp există o rânduială a liturghiei, care nu era locală, ci generală și ecumenică”²⁵. Lucrarea sfântului Iustin Martirul este o mărturie despre o uniformitate liturgică în secolul al doilea. Tot în apologia sfântului Iustin observăm că „pentru săvârșirea liturghiei euharistice era rezervată o anumită zi a săptămânii: Duminică, pe care apologetul, pentru înțelegerea destinatarilor scrierilor sale, o numește, în conformitate cu dicționarul păgân, ziua soarelui²⁶. Trebuie arătat totuși că sfânta Euharistie este prezentată de sfântul Iustin ca o „comemorare nu numai a patimilor deci a jertfei Domnului, ci și a învierii lui (cap. 67,7), fiind pusă într-o strânsă legătură învierea cu misterul instituit la Cina cea de Taină (cap. 66,3). Prin urmare, liturghia euharistică celebră după concepția creștină din secolul al doilea, în toată splendoarea, misterul operei mântuirii săvârșite de Domnul nostru Iisus Hristos. Serviciul divin al bisericii reprezintă opera Mântuitorului nu numai din lumea aceasta, nu numai „după trup” (Sf. Ap. Pavel 2 Corint 5, 16) ci ea îl privește și îl reprezintă și „înălțat întru slavă” (Sf. Ap. Pavel I Timot. 3, 16)²⁷.

Sfântul Iustin Martirul și Filozoful ne face o descriere mai pe larg a Sfintei Liturghii. Astfel sfântul Iustin distinge cele două părți ale cultului creștin: liturghia catehumenilor și liturghia credincioșilor.

În rânduiala serviciului divin descris de sfântul Iustin în cap. 65, locul liturghiei catehumenilor îl ocupă ceremoniile botezului. În liturghia obișnuită prezentată în cap.67, prima parte a serviciului, liturghia catehumenilor este alcătuită din următoarele elemente de cult:

25. *Ibidem* p. 82

26. *Ibidem* pp. 82-83

27. *Ibidem* p. 83

păzește buna cuviință în relațiile sale când:

- nu își neglijează îndatoririle sfinte și apostolia sa;
- când își amintește că trebuie să fie, oriunde și oricând, un model creștin, când vorbește și când tace;
- când se conformează el însuși responsabilităților care decurg din grija pentru conștiința turmei sale.

Păstorul duhovnicesc care nu se neglijează și își amintește cele ce se cuvin lui, aflându-se într-o adunare, nicidecum nu se va lepăda caracterul cuviincios, fiindcă acesta este cu neputință de îndepărtat de la el, deoarece nu îi îngăduie aceasta însăși vrednicia preotească, care este nedespărțită de cuviosie. Chipul preoțesc de neschimbat îl constrânge pe preot să se armonizeze cu multă luare aminte și atenție cu relațiile din obștea lui și să își facă aceste relații cu multă prevedere. Mai întâi și mai presus de toate, se armonizează caracterului sfânt ce i se impune. Trebuie să nu se arate în adunări fără vreo pricină impusă de slujirea lui, ori să le caute pe acestea cu tot dinadinsul, sau să se facă plăcut acestora. Trebuie să își facă relațiile cu mulă chibzuință și după o îndelungă și atentă cercetare a petrecerii și caracterului și a cugetului persoanelor cu care urmează să aibă relații. Dacă acestea sunt în așa fel încât prietenia și relația cu ele să îi aducă lui cinste și bun renume, atunci poate să se împrietenească și să intre în relație cu ele. Dar dacă, dimpotrivă, reputația acestora nu este bună ori sunt socotite de o moralitate îndoielnică, sau de un cuget stricat, sau de o petrecere și viețuire rău famate, atunci prietenia față de acestea și relația cu ele cu cât este mai apropiată, cu atât este mai vătămătoare și mai insultătoare. Aceasta ne învață pe noi Sfântul Apostol Pavel când zice: „Nu vă înșelați, căci vorbirile rele strică obiceiurile bune.”¹ Asemenea relații îl vatămă foarte mult mai ales pe preot, fiindcă, în împreună-petrecerea cu persoanele prost văzute din punct de vedere moral, pe nesimțite, se depărtează cuviosia lui și este prădată puțin câte puțin bogăția bunei-cuviințe preoțești, și la urmă se va afla și el gol de toată cinstea și respectul din parte celor păstoriți de el. Despre acest preot se poate spune, în chip foarte potrivit, cuvântul profetului Osea: „Și alții au mâncat puterea lui, iar el nu a știut.”² Prin urmare prietenia și filiația duhovnicească se constituie a fi un criteriu indispensabil în vederea realizării și desăvârșirii unei relații duhovnicești, bazată pe încredere, deschidere și dragoste reciprocă, ziditoare și mult folositoare!...

În altă ordine de idei, mântuirea și îmbunătățirea duhovnicească în Biserică

1. I Cor. 15, 33

2. Os. 7, 9



PĂRINTELE DUHOVNICESC – INIMA CARE POATE DUCE MĂDULARELE TRUPULUI BISERICII LA CER

Drd. Stelian Gomboș

La sfârșitul lunii Septembrie 2008 s-au împlinit optsprezece ani de la trecerea la cele veșnice a Părintelui Ieroschimonah Paisie Olaru. În luna Octombrie, în ziua a cincea, s-au împlinit cincisprezece ani de la mutarea în veșnicele lăcașuri a Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae. În luna Noiembrie comemorăm doi ani de la trecerea în lumea cealaltă a Părintelui Gheorghe Calciu Dumitreasa și un an de la nașterea în viața cea veșnică a Părintelui Arhimandrit Ioanichie Bălan, iar la data de 02 Decembrie se vor împlini zece ani de la nașterea în Ceruri a Părintelui Arhimandrit Ilie Cleopa... Și așa, cugetând la toate aceste evenimente și personalități duhovnicești ori teologice, mă gândeam la importanța covârșitoare a **Părintelui duhovnicesc în viața creștinului**, dornic de mântuire și îndumnezeire!... Și pentru a ajunge (căci aici este o delicată problemă astăzi) să avem încredere în Părintele duhovnicesc și multă nădejde în activitatea sa pastoral-misionară și spirituală, vom sublinia puțin, acum la începutul acestui articol, modul în care trebuie să fie păstorul duhovnicesc în relațiile sale – așa cum le vede Sfântul Ierarh Nectarie de Eghina în lucrarea sa „*Despre Preoție*”: Păstorul duhovnicesc va trebui să arate în toate bună-rânduială. Fiindcă în bună-cuviință stau toate chipurile unei purtări frumoase. Păstorul duhovnicesc își

a. Citirea din Sfânta Scriptură.

b. Predica sau omilia

În partea a doua liturghia euharistică se asculta și se îndeplinea stând în picioare, este menționat pentru prima oară și sărutarea frățască (păcii). Este tot aici menționat pentru prima dată despre întrebuițarea apei în pregătirea Sfintei Euharistii, împreună cu celelalte două elemente, pâinea și vinul.

Pe lângă aceste comentarii cu caracter dogmatic asupra Euharistiei, ar fi fost interesant din punct de vedere liturgic să cunoaștem formulele înglobate în rugăciunea euharistică și pe cele care se întrebuițau în momentul transformării. Cuvintele nu ne sunt date, dar sfântul Iustin face să se înțeleagă efectul lor, când menționează că pâinea și vinul, cu care se împărtășeau creștinii, nu erau alimente obișnuite (76.2)²⁸. Referitor la această rugăciune euharistică câteva considerații se văd din expresia întrebuițată de sfântul Iustin în (cap. XIII, 1) al primei sale apologii.

În Biserica primară, rugăciunea euharistică, în care se făcea amintire atât de acțiunea providenței pentru lume cât și de lucrarea Mântuitorului pentru mântuirea noastră nu putea avea decât înfățișarea unei narațiuni solemne.

Expresiile din liturghierul de azi: „Aducându-ne aminte ... de toate cele ce s-au făcut pentru noi, de cruce, de groapă, de învierea de a treia zi, de suirea la ceruri...” care sunt o moștenire veche, confirmă Constituțiile sfinților apostoli (Cartea VIII-a,12) și care sunt numai formule, considerate ale lungii expuneri solemne, prin care se celebra misterele mântuirii, alcătuiesc o dovadă despre forma de cuvântare a vechii rugăciuni liturgice²⁹.

În Sfânta Liturghie prezentată în prima apologie a sfântului Iustin Martirul și Filozoful și apoi completată în unele puncte cu lămuriri din scrisoarea sa, „Dialog cu Iudeul Trifon”, se reflectă momente mari și principale ale liturghiei ortodoxe de astăzi, ceea ce mărește valoarea acestei surse pentru istoricul liturghiei: Un document atât de complet nu ne-a prezentat niciunul din primele veacuri creștine.

Date referitoare la istoricul Sfintei Liturghii ne prezintă și sfântul Irineu, în scrierea sa „*Adeversus Haereses*”. În apologia sa împotriva ereticilor gnostici din acea vreme, Irineu nu are ca preocupare principală Sfânta Liturghie. Datele sale referitoare la Sfânta Liturghie aveau o valoare ecumenică, arătând ca și sfântul Iustin existența unei rânduiei liturgice cunoscută în întreaga biserică.

28. *Ibidem* pp. 87-88

29. *Ibidem* p. 90

Sfântul Irineu amintește despre pronunțarea cuvintelor, de instituirea cinei și despre aducerile de pâine și vin și privește sfânta Liturghie ca jertfă, ce se referă în toată lumea de la apostoli încoace³⁰. Important din punct de vedere liturgic este faptul că sfântul Irineu confirmă pe sfântul Iustin despre existența *epiclezei* în secolul II, a unei forme de invocare a Duhului Sfânt pentru sfințirea elementelor materiale ale sfintei Euharistii.

Devine mai clar atunci când, sfântul Irineu spune că pâinea și vinul amestecat cu apă în potir primesc *cuvântul lui Dumnezeu* și se face sfânta Euharistie, sângele și trupul Domnului.

II.3. Sfânta Liturghie în secolul al treilea

Secolul al treilea, ne aduce multe scrieri ce ne-au rămas de la Sfinții Părinți sau scriitori bisericești dar nici-o scriere nu ne prezintă date mai concludente la fel cum o făcuse în secolul al doilea Sfântul Irineu. Mențiuni se găsesc numai în mod incidental în operele autorilor din această vreme, fără a avea ca subiect principal sau secundar Sfânta Liturghie. Ea reprezenta, un bun al tradiției apostolice, referire pe care, o face și biserica primelor două secole creștine. Astfel, sfântul Ciprian († 258) în scrisoarea către Caecilius, episcopul din Biltha, stăruiește ca preotul să îndeplinească ritul euharistic întocmai cum a făcut Mântuitorul³¹.

În secolul al III-lea, Sfânta Liturghie constituie o normă, ce nu poate fi înfrântă fără reacție din partea Bisericii. Firmilian, episcop de Cezareea Capodaciei, între anii 230-268, vorbește de o „regulă bisericească” pentru liturghie, într-o epistolă adresată sfântului Ciprian.

Mențiuni singuratică din literatura veacului al treilea ce privește Sfânta Liturghie, își găsesc locul în planul liturghiei cunoscută în secolul I și II și în cel al secolelor viitoare. Datele scriitorilor bisericești din secolul III ne pot orienta mai amănunțit, și asupra structurii Sfintei Liturghii din această perioadă. Liturghia catehumenilor și cea a credincioșilor pot fi constatate foarte distinct.

La începutul secolului III, Tertulian († 220) se plângea împotriva ereticilor, pentru că lăsau pe catehumeni și chiar pe păgâni să ia parte cu credincioșii la liturghia euharistică... iar scriitorul bisericesc Origen († 254) atrăgea atenția catehumenilor să nu discute misterele creștine în fața celor neinițiați³². Părinții

➤ **LITURGHIER**, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 2000;

➤ **MAXIM, MĂRTURISITORUL, SFÂNTUL**, *Mistagogia, Cosmosul și sufletul, chipuri ale Bisericii*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 2000;

➤ **MIHĂILESCU, PR., ION**, *Explicarea Sfintei Liturghii*, Ed. III, București 1924;

➤ **NECULA, PR. PROF. DR. NICOLAE**, *Tradiție și Înnoire în Slujirea Liturgică*, vol. 3, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 2004;

➤ Idem, *Pastorație și Misiune în Biserica Ortodoxă*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați 2001;

➤ **NIFON, CONF. DR. MIHAITA ARHIEPISCOPUL TÂRGOVIȘTEI**, *Misiologie Creștină*, Editura ASA, Târgoviște 2002,

➤ **PLAMADEALA, MITROPOLIT ANTONIE**, *Preotul în biserică, în lume, acasă*, Sibiu 1996;

➤ **POPESCU, PR. PROF. DR. DUMITRU**, *Omul fără rădăcini*, Editura Nemira, București 2001;

➤ **POPOVICI, PARINTELE IUSTIN**, *Credința Ortodoxă și viața în Hristos, Educația teandrică și umanistă*, Editura Bunavestire, Galați 2003;

➤ **RĂDULEANU, PR., BORIS**, *Sfânta Liturghie și Apocalipsa*, Ed. Bonifaciu București, 2007;

➤ **STĂNILOAE, PR. PROF. DR. DUMITRU**, *Spiritualitate și Comuniune în Liturgica Ortodoxă*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București 2004, ediția a II-a;

➤ **SIMONOPETRITUL, IEROMONAH MAKARIOS**, *Triodul explicat*, Editura Deisis, Sibiu 2000;

➤ **VALCIU, PR. MARIAN**, *Temeiuri scripturistice și patristice cu privire la preoție, Preotul ca propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu*, Editura Valahia University Press, Târgoviște 2008;

➤ **VINTILESCU, PR. PETRE**, *Încercări de Istoria Liturghiei; Liturghia creștină în primele trei secole*, Tipografia România Mare, Belvedere 12, București 1930;

➤ **VINTILESCU, PR. PROF. DR. PETRE**, *Liturghierul explicat, Rugăciunile pentru credincioși*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1998.



30. *Ibidem* p. 92

31. *Ibidem* p. 95

32. *Ibidem* p. 97

Bibliografie

- **ALMANAH BISERICESC**, *Studii și articole de teologie, istorie și misiune creștină*, Arhiepiscopia Târgoviștei, Editura ASA Media Grafic București 2008;
- **BIBLIA**, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001;
- **BARTOLOMEU ANANIA**, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 2005;
- **BEL, PR. PROF. DR. VALER** Misiune Parohie Pastorație, Editura Renașterea, Cluj-Napoca 2006;
- **BRANIȘTE, PR. PROF. DR. ENE**, *Liturgica Generală*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993;
- Idem, *Liturgica Specială*, Editura Nemira, 2002, București;
- Idem, *Participarea la liturghie și metodele pentru realizarea ei*, în „Studii Teologice” 1 (1949), nr. 7-8;
- Idem, *Participarea la Liturghie*, Editura România Creștină, București 1999;
- **CABASILĂ, NICOLAE, SFÂNTUL**, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii*, Traducere din limba greacă de Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1997;
- Idem, *Despre viața în Hristos*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, Traducere din limba greacă de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogoe 1997;
- **CLEMENT ROMANUL, SFÂNTUL**, *Epistola către Corinteni*, cap. 44,4 trad. De pr. D. Fecioru în colecția „Părinții și scriitorii bisericești” vol. I, București 1979;
- **DANIEL, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE LOCTIITOR DE MITROPOLIT AL MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI**, *Comori ale Ortodoxiei, Liturghia ortodoxă, luminează pentru viață*, Editura Trinitas, Iași 2007;
- **GORDON, PR. PROF. DR., VASILE**, *Mergând Învățați...*, *Predici*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 2006;
- **IOAN DIN KRANSTADT, SFÂNTUL**, *Liturghia cerul pe pământ*, Editura Deisis, Sibiu 2002, Traducere de Boris Buzilă;
- **IOAN GURA DE AUR, SFÂNTUL** († 407) *Mare Dascăl al lumii și ierarh*, Editura Trinitas, Iași 2007;

bisericești din această vreme fac precizări la elementele ce alcătuiesc conținutul celor două părți ale cultului așa cum le-am prezentat încă din epoca apostolică.

În Liturghia catehumenilor se făcea citirea pericopelor din Sfânta Scriptură, în biserică acest lucru este confirmat de sfântul Clement Alexandrianul și de Origen, iar în Apus de Tertulian și sfântul Ciprian.

Omilia era comentariul, ce urma automat după citirea pericopelor, cum ne lămuresc Stromatele sfântului Clement Alexandrianul.

Între citiri, după scrierile rămase de la Tertulian, se cântau psalmi. De acest gen tradițional de cântare liturgică în secolul III face referire sfântul Clement.

Imnele de proveniență creștină se alăturau și în acest secol la psalmodia tradițională, precum mărturisesc acești scriitori. Dintre elementele serviciului divin pentru catehumeni rămâne de constatat „rugăciunea”, în rânduiala sec. al III-lea.

Sfântul Clement Alexandrianul, Origen și Tertulian vorbesc de mai multe ori de rugăciunea publică și se referă la mai multe feluri de rugăciuni³³.

În Sfânta Liturghie Euharistică, întâlnim în diferite locuri ale literaturii secolului III, toate momentele indicate în rânduiala descrisă de sfântul Iustin Martirul și în plus, amănunte noi, prin care liturghia din acest veac se leagă cu cea a veacurilor viitoare³⁴. Ectenia mare din timpul Sfintei Liturghii sau „rugăciunea împreună cu frații”, cu a numit-o Tertulian, constituia trecerea de la liturghia catehumenilor și introducerea în cea a credincioșilor. Astfel ea se făcea pentru Biserică și unitatea ei, pentru episcop și tot clerul, pentru cei închiși, pentru binefăcători pentru vrăjmași, pentru iertarea păcatelor.

Pregătirea credincioșilor înainte de sfânta Euharistie se făcea prin sărutarea păcii, iar Tertulian susține, de asemenea, menținerea ei ori de câte ori se oficia Sfânta Liturghie³⁵. Putem constata că ritualul euharistiei se desfășoară ca și altă dată, aducându-se mai întâi materiile necesare, pâinea, vinul și apa. Urmează apoi, în legătură cu darurile, rugăciunea cea mare euharistică, și precum rezultă din descriere era brodată pe tema tradițională: laudă și mulțumire lui Dumnezeu prin Hristos Iisus pentru binefacerile materiale și spirituale.

Scrierile din secolul al III-lea ne prezintă și câteva propoziții liturgice noi față de trecut, dar întrebuintate în permanență în secolele viitoare.

Sfântul Ciprian menționează că preotul pregătea atenția credincioșilor cu expresia: „Sus să avem inimile”, la care poporul răspundea îndată: „avem către

33. *Ibidem* p. 100

34. *Ibidem* p. 101

35. *Ibidem* p. 102

Domnul”. Așa erau pregătiți credincioșii în vederea rugăciunii euharistice³⁶. Se cânta și imnul serafimic de trei ori „Sfânt”, la un astfel de imn face aluzie și sfântul Clement al Alexandriei în „Stromata”.

Scrierile lui Origen contra lui Cels cuprind o precizare de mare importanță, care însemnează lămurirea definitivă a chestiunii de invocare asupra darurilor euharistice (epicleza), menționată deja de Sfântul Iustin dar mai confuz. Origen vorbește de „pâini, făcute trup prin rugăciune” (euharistizate)³⁷. Deci după laude și mulțumiri, marea rugăciune euharistică cuprindea cuvintele de instituire cum le citează Tertulian. Urmează apoi împărtășirea credincioșilor prezenți, preotul dând trupul în mâna credincioșilor, iar diaconul din potirul cu sângele euharistic al Domnului.

În această perioadă aflăm un lucru curios și anume credincioșii puteau să ia cu dâșii acasă Sfânta Împărtășanie, dar aceasta își găsește explicația în împrejurările excepționale prin care trecea atunci Biserica.

Examinarea datelor privitoare la Sfânta Liturghie, risipite în lucrările Părinților și scriitorilor bisericești din secolul al III-lea ne conving pe deplin că liturghia bisericii păstra exact aceeași semnificație și aceeași structură ca și în vremea sfinților Apostoli și a Părinților apostolici.

Constatăm că, cu toată esența unor izvoare directe și prețioase pentru istoria liturghiei, totuși toată literatura din primele trei secole din Răsărit și din Apus este de acord să ne dea informații, ce concordă perfect între ele și se completează, cu privire la descrierea generală a Sfintei Liturghii.

Referitor la relația Sfintei Liturghii cu celelalte slujbe menționăm că: *Vecernia* care ne arată întreaga iconomie a mântuirii; *Pavecernița*, aducerea aminte de moarte; *Miezonoaptea* ce amintește de învierea lui Hristos; care a avut loc foarte de dimineață; *Utrenia unită cu Ceasul întâi* ce închipuie începutul și zorii mântuirii și dimineața cunoștinței adevărului; *Ceasul al treilea* amintește de punerea la cale și uciderea Mântuitorului; *Ceasul al șaselea* ce amintește de înfricoșata răstignire a Domnului; *Obednița* ce se citește când nu se face Sfânta Liturghie ce închipuiește întruparea lui Hristos și *Ceasul al nouălea* ce amintește de clipa în care Fiul lui Dumnezeu și-a dat sufletul pe cruce, aceste slujbe pot fi privite ca o pregătire, ca o prelucrare în serviciul cultului divin, introducerea în slujba Sfintei Liturghii.

Sfânta Liturghie, Sfintele Taine și celelalte slujbe menționate sunt evenimente

36. *Ibidem* p.104

37. *Ibidem*

Sfânta Liturghie este de asemenea, slujba în care, prin jertfa liturgică ce se săvârșește în cadrul ei, se înfăptuiește împăcarea cu Dumnezeu, jertfa liturgică fiind jertfa care se aduce lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor noastre, fapt subliniat chiar de formula Liturghierului, care se rostește la împărtășirea credincioșilor: *Se împărtășește robul lui Dumnezeu (N) cu Cinstitul și Sfântul Sânge al Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci.*

Sfânta Liturghie este cea mai folosită rugăciune de cerere sau mijlocire din cultul Bisericii, prin care credincioșii implora pe Dumnezeu să le dăruiască iertare de păcate și mântuire, lor și celor dragi ai lor, vii sau adormiți pentru care aduc daruri la Liturghie, aducerea de daruri fiind și una dintre formele de participare a acestora la săvârșirea Sfintei Liturghii. Așadar, jertfa liturgică se aduce atât pentru cei vii, cât și pentru cei adormiți, Liturghia fiind *mijlocul cel mai bun pe care-l avem la îndemână, pentru a mijlocii ușurarea de păcate, mângâiere și odihna răposăților noștri.*

Liturghia reprezintă așadar slujba cea mai însemnată din cultul Bisericii Ortodoxe prin care se lucrează la mântuirea noastră¹⁰⁵.

Liturghia Ortodoxă este lumină pentru viață. Liturghia – prin însăși natura sa – este un act integrator sau o lucrare atotcuprinzătoare: lucrarea poporului pentru Dumnezeu (spre mărirea lui Dumnezeu), precum și lucrarea lui Dumnezeu pentru popor. De aici rezultă *caracterul divin uman* al Liturghiei. Liturghia este acțiunea întregii obști creștine sau acțiunea lui Dumnezeu pentru întreg poporul său drept credincios, în ortodoxie nu există ortodoxie individuală, adică săvârșită doar pentru preot sau de către acesta pentru credincioși, cum nici liturghii speciale pentru anumite categorii de membri ai Bisericii¹⁰⁶.

Sfânta Liturghie rămâne centrul și esența cultului divin public ortodox, slujba comuniunii și unității desăvârșite, petrecerea oamenilor cu Hristos Dumnezeu și cu îngerii Săi și nu în ultimul rând Liturghia este *cerul pe pământ*¹⁰⁷.

105. Almanah Bisericesc, *Studii și articole de teologie, istorie și misiune creștină, Sfânta Liturghie – Centru și esența a cultului ortodox*, de Pr. Lect. Univ. dr. Marian Valciu, Arhiepiscopia Târgoviștei, Ed. ASA Media Grafic București 2008, pp. 44-46.

106. Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Locțiitor de Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, *Comori ale Ortodoxiei, Liturghia ortodoxă, lumina pentru viață*, Editura Trinitas, Iași 2007, pp.153-154, cf. Ieromonah Makarios Simonopetrul, *Triodul explicat, Postul Mare, perioada aliturgică, și liturghia Darurilor mai înainte sfințite*, Editura Deisis, Sibiu 2000, p. 212.

107. Almanah Bisericesc, *op.cit.*, p.52

Concluzii

Sfânta Liturghie este centrul cultului divin, este soarele cultului ortodox. Este slujba prin care se reactualizează de fiecare dată pe sfintele altare Jertfa Mântuitorului de pe cruce, se petrece taina prefacerii pâinii și a vinului, aduse de credincioși ca daruri de jertfă, în Trupul și Sângele Mântuitorului și se împărtășesc credincioșii.

Sfânta Liturghie ne asigură baza eclesiologică a credinței ortodoxe. Sfânta Liturghie face posibilă transcenderea umanului spre plenitudinea antologică ce se află dincolo de creație, ea este un fel de paște săptămânal.

Inima misiunii profetice a Bisericii o constituie Sfânta Liturghie, pentru că susține dialogul dintre Hristos și credincioși, amintindu-ne mereu că trebuie să fim lumina lumii.

În Sfânta Liturghie se petrece însăși Taina întâlnirii și unirii noastre cu Hristos și întreolaltă Iisus Hristos Însuși în Perosanăvine, la întâlnirea cu noi, iar noi Îl întâlnim și Îl simțim... ne cheamă și ne solicită la comuniune și care ni se dăruiește prin întreaga ambianță a Bisericii, prin icoane, prin Cuvântul Său și rugăciunile preotului însoțite de cele ale credincioșilor, iar în final prin împărtășirea cu Însăși Trupul și Sângele Său¹⁰⁴.

Prin participarea la Sfânta Liturghie și la viața Bisericii, credincioșii învață credința cea adevărată, o mărturisesc, o trăiesc și o păstrează.

Sfânta Liturghie are și darul de a împăca pe oameni, de a potoli patimile dintre ei, de a întări sentimentele virtuții și a solidarității. Credincioșii învață să împlinescă voia lui Dumnezeu, se împacă cu Dumnezeu și întreolaltă și sporesc în iubire față de Dumnezeu și unii față de alții.

Sfânta Liturghie este expresia desăvârșită a sentimentelor noastre de recunoștință și de mulțumire față de Dumnezeu pentru darurile și binefacerile primite cu prisosință de la El. Pentru aceasta, ceea ce este de fapt centrul Liturghiei, Taina Împărtășaniei poartă numele de Euharistie, adică mulțumire, funcția euharistică a Liturghiei fiind subliniată și de numeroase alcătuirii imnografice: *Să mulțumim Domnului; Pe Tine Te laudăm; Pe Tine Te binecuvântăm, Tie îți mulțumim Doamne...*

104. Pr. Prof. Dr. Valer Bel, Misiune Parihie Pastorație, *op. cit.*, pp. 52-53, cf. Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Omul fără rădăcini*, Ed. Nemira, București 2001, p. 91.

sinergice. Sfânta Liturghie este izvorul și temelia Sfintelor Taine, sfintelor slujbe și ierurgiilor. Mai toate tainele și ierurgiile sunt în legătură directă sau indirectă cu Sfânta Liturghie. Unele din ele se săvârșesc chiar în cursul Sfintei Liturghii, ca de exemplu hirotonia și împărtășirea. Rânduiala altora este indisolubil împletită cu cea a Sfintei Liturghii, ca sfințirea Sfântului și Marelui Mir la Liturghie din Joia Patimilor, sfințirea Agheasmei Mari la Bobotează, parastasul și alte ierurgii pentru pomenirea morților. Altele se săvârșesc înainte de Sfânta Liturghie ca: hirotoniile, sfințirea bisericii, botezul și mirungerea de odinioară, fie după ea, ca exemplu Taina cununiei.

III. Sfânta Liturghie – centrul cultului divin, scopul și rolul ei în viața credincioșilor

În Ortodoxie, Sfânta Liturghie este continuarea principală a lucrării lui Hristos în orice timp. Ea ni-L face prezent și ni-L comunică real pe Hristos, în stare permanentă de jertfă și de înviere, ca să ne însușim și noi puterea de jertfă și să întărim în sufletul nostru puterea viitoare învieri pentru veșnica fericire a unirii iubitoare cu Hristos. Sfânta Liturghie, adică slujba jertfei Legii celei Noi, este cea mai importantă dintre toate unitățile componente ale cultului divin, adică dintre sfintele slujbe ale Bisericii noastre. Așa precum jertfa de pe cruce a Mântuitorului a fost, din punct de vedere soteriologic, centrul activității Sale răscumpărătoare și totodată faptul cel mai de seamă din istoria mântuirii lumii, tot așa Sfânta Liturghie, care actualizează această jertfă, este temelia și totodată centrul sau miezul întregului cult ortodox.

Sfânta Liturghie este centrul cultului ortodox, prin aceea că Jertfa Mântuitorului de pe cruce, pe care o reprezintă și o confirmă, este izvorul Harului dumnezeiesc care ni se dă în diferite proporții prin celelalte servicii divine, care constituie mijloace de sfințire a vieții noastre și de împărtășire a Harului divin³⁸. Sfânta Liturghie poate fi socotită și ca mijloc de transcendere a oamenilor de la viața închisă, la viața de comunicare în Dumnezeu, ca Împărăția Lui³⁹.

Sfânta Liturghie este icoană a Eshatonului, este prezența împărăției

38. Pr. Prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială...*, p. 225

39. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și Comuniune în Liturgica Ortodoxă*, ed. Institutului Biblic și de Misiune a B.O.R., București 2004, p. 9.

lui Dumnezeu. Sfântul Dionisie spunea că Sfânta Liturghie este o „icoană a celei săvârșite de cetele îngerești” iar Sfântul Maxim „o pregustare a bunurilor veacului viitor”.

III.1. Sfânta Liturghie ca formă de adorare a lui Dumnezeu

Sfânta Liturghie care înnoiește și face veșnică pe pământ Jertfa Mântuitorului, este centrul, încoronarea și desăvârșirea tuturor celorlalte slujbe sfinte, prin care aducem laudă și mulțumire lui Dumnezeu.

„Sfânta Liturghie este cea mai veche slujbă a cultului creștin, întemeiată de Mântuitorul Hristos însuși. Prima liturghie s-a săvârșit la Cina cea de Taină⁴⁰. Prin Sfânta Liturghie îi aducem lui Dumnezeu „jertfă” care este forma cea mai înaltă și mai aleasă și totodată, expresia deplină a cultului suprem de latră, datorat și adus numai lui Dumnezeu și constituie actul central și scopul ei de căpetenie. Prin jertfă liturgică se dă nouă credincioșilor, puțința de a-I aduce lui Dumnezeu cultul, cinstirea și preamărirea cea mai vrednică de maiestatea Lui. Cu alte cuvinte „Liturghia” reprezintă forma cea mai înaltă și desăvârșită a cultului nostru de adorație⁴¹.

Mai întâi, pentru că săvârșitorul adevărat al acestei jertfe este Hristos însuși, El jertfește și se jertfește în Liturghie pentru noi și în unire cu noi. În al doilea rând, darul nostru de jertfă este tot ce s-ar putea aduce mai de preț al lui Dumnezeu, adică însuși trupul și sângele neprețuit al Fiului Său.

Darurile aduse de credincioși ne reprezintă pe noi înșine. După sfințirea și prefacerea lor, natura omenească este oferită lui Dumnezeu ca jertfă pentru noi, în stare de perfecțiune. De aceea, jertfă liturgică împlinește în ea toate scopurile jertfelor, Vechiului Testament. Ea este cea mai înaltă jertfă de laudă și de mulțumire, de împăcare și ispășire ca și de cerere sau mijlocire, pe care o putem aduce lui Dumnezeu. Ea este cel mai sublim imn de slavă și de laudă pe care îl putem aduce lui Dumnezeu pentru perfecțiunea, puterea și maiestatea Sa, prin mijlocirea Fiului Său⁴².

Prin Liturghie Îl cinstim nu numai pe Dumnezeu, ci și pe Sfinți. Liturghia

m) Când se rostește „*Cu frică de Dumnezeu, cu credință și dragoste să vă apropiați*”, la momentul împărtășirii credincioșilor, există slujitori care îngăduie ca unii credincioși să se prezinte cu o lumânare sau mai multe în plus pentru a primi Trupul și Sângele Domnului și pentru persoane apropiate sau dragi, pe care le nominalizează și care au murit neîmpărtășite. Este o practică absolut greșită care nu trebuie sub nici un motiv îngăduită. Căci nu are susținere teologică. Orice Taină se primește direct de persoana căreia i se administrează și care, în mod obligatoriu, trebuie să fie vie.

De asemeni se mai întâlnește ca după Sfânta Liturghie din noaptea Sfintei Învieri unele credincioase ale căror fii sau fiice au murit neîmpărtășite să facă un amestec de vin cu pâine (păpară) și-l dau credincioșilor să-l consume, considerând prin aceasta că se împărtășesc cei dragi ai lor ce au sfârșit astfel. Este o practică greșită și trebuie să înceteze imediat.

Se mai întâlnește la unii slujitori practica de a împărtăși credincioșii cu lingurițe pe care unii dintre aceștia le aduc de acasă în mod special, pentru a nu se contamina de diferite boli pe care le-ar contacta de la alți credincioși, împărtășindu-se cu aceiași linguriță. Această modalitate este de neconceput întrucât constituie o dovadă a disprețului de Sfânta Împărtășanie și a necredinței în realitatea Trupului și a Sângelui Mântuitorului din Sfânta Împărtășanie pe care o mărturisim ca adevăr fundamental de credință și Taină absolută și indispensabilă pentru mântuire.

Acestea sunt doar câteva din problemele pe care le putem constata în practica unor preoți slujitori în săvârșirea Sfintei Liturghii. Existența acestora duce la o lipsă de uniformizare evidentă ce dăunează unității de credință. Ele nu pot fi tolerate, cu atât mai mult cu cât ele sunt practicate de un număr mic de slujitori. Singura cale și metodă sigură de înlăturare a lor este ascultarea de învățătura corectă a Bisericii Ortodoxe și slujirea după cărțile de cult diortorisite și îmbunătățite prin noile ediții tipărite. În felul acesta reușim să păstrăm și să respectăm și principiul ascultării canonice, adică de ierarhie și legile bisericești, dar să asigurăm și unitatea și uniformitatea liturgică, expresie a unității de credință.

40. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, *Rolul și importanța Sfintei Liturghii în viața credincioșilor, Pastorație și Misiune în Biserica Ortodoxă*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați 2001, p. 73.

41. Pr. Prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială ...*, p. 226.

42. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, *op.cit.*, pp. 77-78

Aceste formulări sinodale, care și-au găsit expresie în cererile de la Vohodul cel mare, sunt corecte și echilibrate, în conformitate cu adevărul de credință și istoric și sunt obligatorii pentru toți slujitorii bisericești. A rosti alte formule înseamnă a crea inovații liturgice și a fi pasibil de pedeapsa canonică a neascultării¹⁰².

La Vohodul mare, nu se citesc pomelnice și nu se ating capetele credincioșilor cu Sfântul Potir, nu se îngăduie culcarea credincioșilor pe jos au depunerea de obiecte sau îmbrăcăminte pentru a trece slujitorul peste ele. Gestul nu are suport teologic și nici tradițional, el trebuie descurajat. Credincioșii trebuie îndemnați să se spovedească și să se împărtășească pentru a se tămădui de boli și de neputințe sau pentru a-și îndeplini cererile și nu să se întindă pe jos ca să treacă preotul peste ei la acest moment, iar la chemarea la Sfânta împărtășanie: *Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați!* să rămână insensibili¹⁰³.

j) La rostirea cuvintelor *Ușile, ușile, cu înțelepciune să luăm aminte*, unii preoți deschid ușile împărătești, înainte de rostirea Simbolului de credință. Acest gest liturgic nu este corect, pentru că la rostirea acestor cuvinte, ce ne amintesc de atenționarea pe care diaconul o făcea ușierilor, de a deschide sau a păzi ușile, ca să nu intre necredincioșii, se ridică doar perdeaua sau dvera, se rostește apoi Simbolul de credință apoi se deschid ușile împărătești pentru dialogul dintre preot și credincioși. Expresia „*Ușile, ușile...*” nu se referă la ușile împărătești, care trebuie deschise, ci la ușile bisericii care trebuiau păzite de necredincioși.

k) La ecfonisul „*Mai ales pentru Preasfânta, curate, preabinecuvântata*” conform rânduielii corecte, se ridică dvera, iar preotul cădește Sfintele Taine, sfințite în timpul epiclezei, iar strana cântă Axionul (imnul în cinstea Sfintei Fecioare). Sunt preoți care deschid și ușile împărătești și cădesc, de pe solec, Icoana Maicii Domnului, iar la Liturghia arhierască, când ușile sunt deja deschise, unii arhieriei fac același lucru. În amândouă cazurile căderea nu se justifică și nu este prevăzută de rânduiala tipiconală. Dacă este diacon este corect ca acesta să cădească Sfânta Masă, proscomidiorul, Sfântul altar și pe ceilalți slujitori.

l) Când se rostește „*Și să fie milele marelui Dumnezeu...*” preotul binecuvântează pe credincioși cu mâna, din spatele sfintelor uși care sunt închise, fără să se deschidă și să se iasă pe solee și fără să se folosească Sfânta Cruce pentru binecuvântare așa cum fac unii preoți. Numai arhierieul iese pe solee și binecuvântează pe credincioși cu ambele mâini.

102. *Ibidem* p. 141

103. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, *Tradiție și Înnoire*. Este bine și folositor să „se cadă” la Sfintele Daruri, în timpul Vohodului Mare, *op. cit.*, vol. I, pp. 130-135.

este deci suprema formă de exprimare nu numai a cultului de adorație, ci și a celui de venerație, El prilejuiește cea mai mare bucurie pe care o putem face îngerilor și sfinților și cea mai aleasă cinstire pe care le-o putem da.

Sfânta Jertfă se aduce și spre cinstea și pomenirea sfinților, ca o mulțumire pentru cinstea și mărirea pe care Dumnezeu le-a dăruit-o oamenilor, în persoana sfinților, pentru care datorăm lui Dumnezeu recunoștința și mulțumire⁴³.

Aducerea jertfei liturgice aduce sfinților o mare bucurie și desfătare, pentru că ei se bucură de slava ce se aduce lui Dumnezeu prin Sfânta Jertfă.

De aceea, de la început, martirii și sfinții au fost sărbătoriți, mai ales, prin oficierea Sfintei Liturghii la mormintele lor, în zilele comemorării anuale a morții lor martirice.

În al doilea rând, Liturghia este supremul prinos de mulțumire și expresia cea mai desăvârșită a sentimentelor noastre de recunoștință față de Dumnezeu, pentru binefacerile primite de la El. De aceea, ea se numește de preferință, Euharistie, adică slujbă de mulțumire, cele mai multe rugăciuni exprimând recunoștința noastră față de Dumnezeu⁴⁴.

În al treilea rând, Liturghia este cea mai eficace jertfă de împăcare cu Dumnezeu sau pentru ispășirea și iertarea păcatelor noastre. Pentru că prin ea se oferă lui Dumnezeu același preț de răscumpărare care s-a oferit pe cruce, adică Sângele neprețuit al Fiului Său (Evn 9, 13). Efectul expiator al Jertfei este afirmat în Liturghier, ori de câte ori este vorba de împărtășirea cu Sfintele Taine (Se împărtășește robul lui Dumnezeu... (N)... spre iertarea păcatelor și spre viața de veci.)

III.2. Sfânta Liturghie – forma cea mai înaltă a rugăciunii de cerere

Sfânta Liturghie este cea mai puternică rugăciune de cerere sau mijlocire. Este cel mai potrivit mijloc de a implora și îndupleca pe Dumnezeu „în toate cele de trebuință sufletelor și trupurilor noastre: iertarea păcatelor, sănătate, mântuire și întru toate bună-sporire celor în viață, și mila lui Dumnezeu, iertarea păcatelor și odihna împreună cu sfinții, tuturor celor ce s-au mutat de aici întru credință, pocăință și nădejdea vieții de veci”⁴⁵, pentru care aducem daruri la Liturghie.

43. *Ibidem* p. 78.

44. *Ibidem*

45. Sfântul Ioan de Kranstadt, *op. cit.*, p. 168.

Referitor la daruri iată ce spune Sfântul Nicolae Cabasila: „Cauzele și motivele aducerii darurilor sunt: mulțumirea față de Dumnezeu și cererea. Căci nici un dar nu se dă degeaba, fie lui Dumnezeu, fie oamenilor, ci pentru un bun ori realizat, ori nădăjduit: prin el, adică ori răsplătim pe un binefăcător pentru cele ce am primit de la el, ori cinstim pe cineva, care are putința să dea, ca să dobândim lucruri pe care încă nu le avem. Aceste daruri (euharistice) credem însă că se aduc lui Dumnezeu și pentru una și pentru alta, adică și pentru că am primit și pentru ca să primim de la El; prin ele mulțumim lui Dumnezeu și totodată Îl implorăm: Îi mulțumim pentru cele ce am dobândit și Îl rugăm ca să dobândim, așa încât aceste daruri sunt și de mulțumire și de rugă⁴⁶.

Rugăciunile și cererile noastre unite cu ale preotului liturghisitor, capătă în Sfânta Liturghie o putere deosebită, pe care n-ar avea-o altfel. Aceste rugăciuni se unesc cu acelea infinite superioare ale lui Iisus Hristos, Care, prin Jertfa Sa, mijlocește El însuși pe lângă Dumnezeu-Tatăl, pentru împlinirea cererilor noastre.

Sfânta Liturghie ne oferă mijlocul cel mai bun pe care-l avem la îndemână, pentru a mijloci ușurarea de păcate, mângâiere și odihna celor răposați; căci Jertfa Sfânta folosește nu numai celor vii care o aduc, ci și celor morți, pentru care ne rugăm, pentru cei ce au răposat nepregătiți și neîntăriți în nădejdea mântuirii. Celor adormiți le sunt mai de folos Liturghiile, căci prin Jertfă se împărtășește cu Hristos, se umple de dumnezeiască veselie, de dar și se izbăvește cu dumnezeiasca milă de toată durerea. Deci, înainte de toate, să se facă Liturghie pentru cei adormiți, apoi să se facă și răscumpărare robilor, milostenie săracilor, zidiri de sfinte biserici și altele care sunt spre mântuire. De aceea, toate slujbele pentru morți (parastasele și soroacele) se fac în strânsă legătură cu Liturghia (de obicei după ea), pentru că din aceasta își trag ele toată puterea și valoarea⁴⁷.

Sfânta Liturghie este o mărturie dumnezeiască neîncetată puternic-grăitoare, a milostivirii, răscumpărării, îndumnezeirii, a atotputerniciei dumnezeiești a înțelepciunii dreptății și sfințeniei Sale⁴⁸.

Sfânta Liturghie este duh și viață, gândul ei este ca toți să fie una (In 17, 12) în Hristos, trebuie să-I porți în inimă pe toți și pe cei vii și pe cei răposați și pe toți sfinții. Prin Sfânta Liturghie se întreține, astfel, și sentimentul de comuniune a sfinților, adică legătura de iubire care îi unește pe cei vii cu cei morți și cu sfinții

46. Sfântul Nicolae Cabasila, *Tălcuirea dumnezeieștii Liturghii*, traducere din limba greacă de Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1997, p.306

47. Pr. Prof. dr. Ene Braniște, *op.cit.*, p. 227.

48. Sfântul Ioan de Kranstadt, *op.cit.*, pp.168-169.

aduce pe el Cinstitele Daruri, rămânând așa până la împărtășirea lui și punerea pe el a Sfintei Evanghelii, la ectenia după împărtășire⁹⁷.

e) *Ecteniile* se fac pentru cei chemați cu rugăciunile și ecfonisurile lor, nu se omit decât în cazuri de excepție sau *la nevoie* cum spune Liturghierul⁹⁸. Aceste rugăciuni fac parte din rânduiala actuală a Sfintei Liturghii și nu există nici o hotărâre a Sfântului Sinod pentru a fi eliminate.

f) Cele două *cădiri* de la Sfânta Liturghie, din timpul citirii Apostolului, care este, cădere specială și cea dinainte de Vohodul Mare de ieșirea cu Cinstitele lor Daruri sau din timpul Heruvicului, sunt cădiri mici, care se fac numai până în naosul bisericii, iar nu și în pronaos sau toată biserica, așa cum mai vedem pe unii slujitori că o fac⁹⁹.

g) „Când preotul rostește, *cântarea heruvimică*: «Noi, care pe heruvimi...», după citirea rugăciunii «Nimeni din cei legați...», și înainte de cădere, nu se ridică mâinile, cum fac mulți slujitori, căci nu este rugăciunea de invocare a Duhului Sfânt, ci doar o smerită rugăciune, în care preotul, asemănându-se heruvimilor, aduce întreit sfânta cântare Sfintei Treimi. Asemănarea cu heruvimii, pe care unii o invocă pentru ridicarea mâinilor, nu se poate lua în considerare, având în vedere că heruvimii sunt cunoscuți nu pentru aripile lor, ci pentru ochii lor: heruvimii cei cu ochii mulți și serafimii cei cu câte șase aripi¹⁰⁰. Mâinile se ridică numai la invocarea Duhului Sfânt.”¹⁰¹

h) *La Vohodul Mare* sunt unii preoți care nu pun în Sfântul Potir vin, și fac așa numita Liturghie seacă, este o practică în afara canoanelor bisericești, o practică care trebuie oprită imediat iar slujitorii respectivi cercetați și supuși asupra pedepsei canonice și neascultării.

i) *La ieșirea cu Cinstitele Daruri* pomenirile să se facă numai după textul și indicațiile Liturghierului din ultima ediție, aprobată de Sfântul Sinod. Această ediție reglementează pomenirile legate mai ales de conducerea de stat sau lumească și de pomenirea eroilor, ce sunt diferite de cele anterioare. Aceste formulări și precizări au fost făcute de Sfântul Sinod pentru a pune frâie și capăt dezordinii intervenite după evenimentele din 1989, când aproape fiecare slujitor sau cei mai zeloși și mai inspirați au găsit tot felul de formule care de care mai ciudate și neconforme cu realitatea.

97. *Ibidem* p. 139.

98. *Liturghierul* ... p. 145.

99. Pr. Prof. Dr. Nicolae Neca, *op.cit.* p. 139.

100. *Liturghier. Rugăciunea euharistică*, p. 160

101. Pr. Prof. Dr. Nicolae Neca, *op.cit.*, p. 140

Sfintele veșminte pentru a primi binecuvântarea și se îmbracă concomitent cu înveșmântarea arhiereului.

Dacă vreun slujitor de la o parohie cu mai mulți preoți sau la o slujbă în sobor, din motive binecuvântate, vine mai târziu la biserică, el se mai poate îmbrăca doar până la începerea Liturghiei credincioșilor, deci înainte de ieșirea cu Cinstitele Daruri sau Vohodul Mare. Dacă vine mai târziu, el își pune doar epitrahilul, fără de care, de altfel, nici un preot nu poate sta în Sfântul altar și poate participa la Sfânta Liturghie⁹³.

b) *Proskomidia* nu se săvârșește decât îmbrăcat cu toate veșmintele preoțești. Sunt unii preoți care săvârșesc Proskomidia fără felon; acest lucru este netipiconal și vine în contradicție cu rânduiala din Liturghier care ne arată că, după ce preotul a îmbrăcat toate veșmintele și își spală mâinile, începe lucrarea Proskomidiei⁹⁴.

c) Rugăciunea „*Împărate ceresc*” din rânduiala pregătirii Sfinților slujitori, pentru începutul dumnezeieștii Liturghii trebuie rostită de trei ori, așa cum indică Liturghierul Ediția 1995. Din comoditate sau din neștiință, mulți slujitori se mulțumesc să rostească o singură dată această rugăciune. Fiind o rugăciune de invocare a Duhului Sfânt, atât de necesar lucrării sfințitoare a Sfintei Liturghii, când are loc cea mai mare taină, aceea a prefacerii pâinii și vinului în Trupul și Sângele Domnului, invocarea de trei ori a Duhului Sfânt, în numele Sfintei Treimi pentru o lucrare așa de importantă, este absolut necesară. Cu cât rugăciunea este mai înmulțită, cu atât roadele ei sunt mai bogate⁹⁶.

d) *Binecuvântarea mare*, pentru începutul Sfintei Liturghii se face numai cu Sfânta Evanghelie cu care se face semnul Sfintei Cruci, peste sfântul antimis și nu și cu crucea peste Sfânta Evanghelie sau împreună cu aceasta, cum obișnuiesc unii preoți... pe Sfântul antimis stă numai Sfânta Evanghelie și nu și Sfânta Cruce peste aceasta. Numai în cazul în care se ridică Sfânta Evanghelie pentru a se citi din ea la momentele îndătinat, la ieșirea cu ea la Vohoadele de la Vecerniile speciale și la Sfânta Liturghie sau la scoaterea ei în mijlocul Bisericii, duminica dimineața, spre sărutare, sau în alte situații, în locul ei se așează pe Sfântul antimis Sfânta Cruce. De aceea, Sfântul antimis nu rămâne niciodată fără Sfânta Evanghelie sau Sfânta Cruce pe el, decât atunci când el se desface, la ectenia celor chemați pentru a se

93. Pr. Prof. Dr. Nicolae Neca, *Tradiție și Înnoire în Slujirea Liturgică*, vol. 3, *Ce abateri și practice neliturgice mai întâlnim la săvârșirea Sfintei Liturghii*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 2004, p. 137.

94. *Liturghier* pp. 105-106.

95. *Ibidem* p. 121

96. Pr. Prof. Dr. Nicolae Neca, *op.cit.*, p. 138.

din ceruri, făcând din toți un singur trup, trupul tainic al Bisericii lui Hristos. Deci, aducem daruri la Sfânta Liturghie și pentru «Sfinții cei desăvârșiți din viață... spre cinstirea lor și mulțumindu-le» căci într-înșii a găsit Biserica ceea ce căuta și și-a văzut împlinită ruga pentru împărăția cerurilor⁴⁹.

Sfânta Liturghie înnoiește în fiecare zi comuniunea în Hristos cu toată Biserica pământească. O, Liturghie universală, a-toată-lumea, O, Liturghie cu adevărat dumnezeiască și îndumnezeitoare a omului, cerească, și care face pe oameni din pământești cerești!⁵⁰

Liturghia este mijlocul suprem de a implora și a îndupleca pe Dumnezeu în favoarea noastră sau a morților noștri, pentru care aducem daruri... căci nu există o altă formă de rugăciune care să poată atât de mult și care să ne dea nădejdi mai tari⁵¹, căci rugăciunea ne-a dato Însuși Mântuitorul Hristos la „Schimbarea la Față” (Luca 9,29); la „Cina cea de Taină” (In 17,1-26) când El se ruga împreună cu ucenicii Săi... și însuși Rugăciunea Domnească „Tatăl nostru”⁵² (Mt. 6,9-13).

„Liturghia constituie zestrea cea mai de preț a Bisericii, Slujba sau lucrarea cea mai sfântă, pe care o pot săvârși Sfinții slujitori aici pe pământ, și mijlocul dumnezeiesc și indispensabil, pe care Mântuitorul ni l-a pus la îndemână spre sfințirea și mântuirea sufletelor noastre.”⁵³

III.3. Sfânta Liturghie, formă de reprezentare simbolică a istoriei mântuirii

Sfânta Liturghie constituie nu numai un sublim mijloc de sfințire, nu numai rugăciunea prin excelență a Bisericii și cultul supreme adus de ea lui Dumnezeu, ea „este și o formă admirabilă de reprezentare simbolică a vieții și activității Mântuitorului de comemorare sau reînnoire mistică și sacramentală a istoriei mântuirii. Ea a fost considerată chiar de la început o pomenire, o amintire sau comemorare a crucii, adică a patimilor și a morții Domnului și o reîmprospătare a lor, sub forma unei drame liturgice. Cu vremea, însă, dezvoltându-se Liturghia, au început să se comemoreze și celelalte episoade din istoria mântuirii, astfel încât

49. Sfântul Nicolae Cabasila, *op.cit.*, pp. 307-308.

50. Sfântul Ioan de Kranstadt, *op.cit.*, pp.171-172.

51. Sfântul Nicolae Cabasila, *op.cit.*, p. 310

52. Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției*, Ed. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București 2005, p.11.

53. Pr. Prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială op.cit.*, p.328.

Liturghia creștină, în forma ei actuală, a devenit un fel de *recapitulare a întregii iconomii a mântuirii*. Ea reprezintă sau închipuie, sub forma văzută a diverselor acte și ceremonii, întreaga iconomie a mântuirii, de la Nașterea Domnului până la Pogorârea Duhului Sfânt.

Acest simbolism are un efect binefăcător asupra sufletelor noastre, făcându-ne să retrăim mai adânc drama mântuirii și pregătindu-ne în vederea realizării scopului ultim al Liturghiei, împărtășirea cu Sfintele Daruri.

Așa dar, Sfânta Liturghie reprezintă cele trei stadii sau perioade ale istoriei mântuirii: Proscomidia, împletirea de simboale și referințe la Vechiul Testament cu evenimentele din Noul Testament, reprezintă legătura dintre preistoria și istoria sfântă; Liturghia catehumenilor reproduce în ansamblu activitatea învățătoarească a Mântuitorului iar Liturghia credincioșilor sau euharistică, actualizează pe «Cuvântul făcut trup» (In 1, 14), adică patimile, moartea și învierea Domnului, înălțarea la cer, și a doua Sa venire, adică pe Hristos, care se dăruiește Bisericii Sale în Sfânta Euharistie.⁵⁴

III.4. Scopul și rolul Sfintei Liturghii în viața credincioșilor

Credincioși au intuit dintotdeauna, valoarea Sfintei Liturghii și lucrul acesta se reflectă în viața lor religioasă. Așa se și explică de ce Sfânta Liturghie a fost și rămâne slujba cea mai des frecventată de ei.

Scopul pe care îl urmărește Sfânta Liturghie este efectul psihologic binefăcător, pe care îl exercită asupra sufletelor noastre. Înfățișând istoria sfântă a mântuirii, în chipul cel mai viu și cel mai sugestiv cu putință, simbolismul liturgic urmărește să-i impresioneze mai adânc pe credincioșii prezenți, să-i facă oarecum să retrăiască aievea drama mântuirii, să li se întipărească în minte, să le înalțe cugetele la câte a îndurat Fiul lui Dumnezeu pentru noi, să deștepte în ei gândurile și simțămintele adecvate care să le curețe și să le sfințească sufletele și trupurile, pregătindu-i pentru participarea cu vrednicie la aducerea Sfintei Jertfe și pentru primirea fără de osândă a Sfintelor Taine.

Cu alte cuvinte sensurile simbolico-mistice ale rânduiei Sfintei Liturghii pot exercita o influență purificatoare și iluminatoare asupra sufletelor celor ce participă la ea și care își dau seama de aceste sensuri, pregătindu-i și îmbunătățindu-i în vederea realizării scopului ultim al Liturghiei: împărtășirea

noastră și care aduc o îmbunătățire a textului Sfintei Liturghii sau a rânduiei tipiconale, prin diortorisirea cărților de cult, adică aducerea la zi a limbii liturgice, pentru a fi în pas cu limba literară vorbită de toată lumea și îmbogățirea și îmbunătățirea regulilor tipiconale de săvârșire a slujbe⁹¹.

Preotul slujitor dacă urmărește textul diortorisit al ultimei ediții a *Liturghierului* îl ferește de greșeli sau de improvizații sau de inovații liturgice. Cu toate acestea se mai întâlnesc slujitori care se conduc după cărți de tipic mai vechi ale Liturghierului, sau săvârșesc unele abateri tipiconale ce privesc anumite gesturi sau ritualuri liturgice sau anumite formule care se rostesc în timpul Sfintei Liturghii.

În cele urmează, ne vom referi la câteva din acestea, care nu sunt în concordanță cu indicațiile tipiconale clare și prescrise în Liturghier:

a) Cea dintâi problemă este aceea a *îmbrăcării cu Sfintele veșminte*.

Mulți se întreabă, până la ce moment al Sfintei Liturghii mai putem să ne îmbrăcăm cu Sfintele veșminte. Desigur că întrebarea este valabilă și se justifică numai acolo unde „la o biserică slujesc mai mulți preoți sau când este vorba de sobor cu arhiereu, căci la bisericile cu un singur preot se înțelege că îmbrăcarea cu Sfintele veșminte se face de la început adică: sau după ectenia mare de la Utrenie, după ce preotul intră în Sfântul altar și lasă epitrahul, apoi iese și se închină la Sfintele icoane, după care se întoarce în Sfântul altar și se îmbracă cu veșmintele, așa cum arată rânduiala din Liturghier⁹²; sau chiar de la intrarea în biserică, înainte de a începe Utrenia, practică pe care Liturghierul nu o menționează, dar care este destul de răspândită și mai potrivită acolo unde preotul este singur.

La bisericile unde sunt mai mulți preoți sau la Liturghia în sobor, îmbrăcarea or trebuie să se facă în același timp de toți slujitorii, adică la momentul indicat de Liturghier, când este vorba de slujitorii unei biserici, și după intrarea arhiereului, când acesta slujește în sobor. În această privință regula corectă este că arhiereul să fie primit în biserică de soborul de slujitori, care îl întâmpină la intrarea în sfântul locaș și dintre care numai preotul care a săvârșit Proscomidia, este îmbrăcat cu Sfintele Veșminte, având cu sine Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce, ceilalți slujitori din sobor rămânând doar cu reverendele și, după ce se închină arhiereul la Sfintele icoane și se intră în Sfântul altar, ei prezintă arhiereului

91. *Ibidem* p. 134

92. *Liturghier*, editura Institutului biblic și de Misiune al bisericii Ortodoxe Române, București 2000, p. 81.

54. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, vezi la p.23

și de vin pe care le aducem la Liturghie: ele simbolizează propria noastră viață⁸⁸.

Participarea activă a credincioșilor la Sfânta Liturghie este concretizată prin participarea la consumarea Sfintei Jertfe adică împărtășirea cu Sfântul Trup și Sânge. „Împărtășirea este deci încununarea și scopul final al Sfintei Liturghii și totodată al participării noastre la Sfânta Slujbă. Numai prin ea se realizează pe deplin și se desăvârșește această participare”⁸⁹ la viața Bisericii.

V. Probleme de natură liturgică și pastorală în legătură cu Sfânta Liturghie

Sfânta Liturghie, cum o definesc sau o caracterizează tâlcuitorii bizantini, ca și teologii liturghiști rămâne centrul sau soarele cultului divin public ortodox. Este slujba prin care se reactualizează de fiecare dată pe Sfintele altare, Jertfa Mântuitorului de pe cruce, se petrece taina prefacerii pâinii și a vinului, așa cum a spus Mântuitorul „*aceasta să faceți întru pomenirea Mea*” (Luca 22,19).

Darurile aduse de credincioși se prefac în Trupul și Sângele Mântuitorului și se împărtășesc celor prezenți, pregătiți prin Taina Spovedaniei.

Sfânta Liturghie a fost de la început centrul vieții religioase, în jurul căreia s-a încheiat și s-a organizat viața comunităților creștine și din care s-au adăpat toate celelalte forme ale cultului creștin, trăgându-și izvorul din Sfânta Liturghie. Pentru aceasta s-a manifestat o grijă încă din primele secole, de a se stabili rânduiala desfășurării acestei slujbe și regulile care să reglementeze săvârșirea ei corectă. Aceste rânduieli și norme au fost mereu îmbunătățite pentru a face din Sfânta Liturghie slujba cea mai gustată și mai îndrăgită, sporindu-se în felul acesta participarea activă și efectivă a credincioșilor la săvârșirea ei. Grijă ca Sfânta Liturghie, ca de altfel întreg cultul divin public ortodox, să fie săvârșită cu toată seriozitatea, cu demnitatea corespunzătoare și mai ales după rânduiala prescrisă de cărțile de cult, a fost dintotdeauna una din preocupările majore și constante ale conducerii bisericești⁹⁰.

Pentru aceasta au apărut numeroase ediții ale Liturghierului în Biserica

cu Sfintele Daruri, adică unirea tainică cu Hristos euharistic⁵⁵.

În acest scop iată ce spune Sfântul Maxim Mărturisitorul: „La Liturghie, harul Sfântului Duh preface și schimbă pe fiecare dintre cei ce se află de față, regândindu-l în chip mai dumnezeiesc potrivit cu însușirile lui și înălțându-l spre ceea ce se indică prin tainele ce se săvârșesc, chiar dacă acelea nu simt, în cazul că e încă dintre copii în cele după Hristos și nu poate vedea în adâncul celor ce se petrec. El activează în acela harul mântuirii, indicat prin fiecare dintre dumnezeieștile simboluri ce se săvârșesc, conducându-l pe rând și după ordine, de la cele mai apropiate până la capătul final al tuturor.”⁵⁶

Ceva mai pe larg, despre scopul și despre simbolismul Sfintei Liturghii și despre influența ei purificatoare asupra sufletelor, ne vorbește Sfântul Nicolae Cabasila, marele tâlcuitor bizantin al Liturghiei ce a trăit în secolul XIV. Sfântul Nicolae Cabasila distinge un scop direct apropiat sau immanent și altul indirect, mai depărtat sau transcendent al liturghiei. Cel dintâi este sfințirea darurilor, adică a elementelor euharistice care se prefac în Sfântul Trup și Sânge, iar cel de-al doilea este sfințirea credincioșilor prin împărtășirea lor cu Sfintele Taine. Acesta din urmă deși dependent de cel dintâi, este totuși scopul principal și ultim al liturghiei⁵⁷.

După ce el stabilește că scopul Sfintei Liturghii este sfințirea Darurilor și a credincioșilor, arată că mijloacele de care dispune Sfânta Liturghie, pentru atingerea acestui scop, sunt rugăciunile, cântările din care se compune rânduiala ei.

Acestea, continuă el ne sfințesc într-un îndoit chip. În primul rând, ne sfințesc prin aceea că sunt ajutați de însăși rugăciunile, psalmodiile și citirile. Căci rugăciunile ne îndreaptă spre Dumnezeu și mijlocesc iertarea păcatelor, cântările, de asemenea, Îl fac milostiv și atrag îndurarea Lui pre noi, căci zice Psalmistul: Înalță lui Dumnezeu jertfă de laudă (de cântare) și te voi izbăvi și Mă vei preamări (Ps XLIV, 14-15); iar citirile din Sfânta Scriptură care ne învață atât bunătatea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, cât și dreptatea și judecata Lui, sădesc și aprind în sufletele noastre nu numai iubirea, ci și teama față de El, făcându-ne astfel mai zeloși întru păzirea poruncilor Sale. Iar toate la un loc îmbunătățesc sufletul și apropie de Dumnezeu atât pe preot cât și pe credincioși, făcând și pe unul și pe celălalt destoinici pentru primirea și păstrarea Cinstitelor

88. Sfântul Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, pp. 14-15.

89. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Participarea la Liturghie*, p. 99.

90. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, *Tradiție și Înnoire în Slujirea Liturgică*, vol. 3, Editura Institutului biblic și de Misiune al B.O.R., București 2004, p. 133

55. Pr. Prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială op.cit.*, p.230.

56. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Mistagogia, Cosmosul și sufletul, chipuri ale Bisericii*, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București 2000, p.39.

57. Sfântul Nicolae Cabasila, *op.cit.*, p. 196.

Daruri, care este scopul ultim al Sfintei Liturghii. Dar ele pregătesc mai ales pe preot să săvârșească cu vrednicie jertfa (Sfințirea Darurilor), care este scopul cel dintâi al Sfintei Liturghii; de aceea vedem, în multe din rugăciunile Sfintei Slujbe, cum preotul se roagă în taină ca să nu fie socotit nevrednic de a aduce Jertfa, ci să slujească Tainei cu suflet curat, cu limbă și cu mâini curate. Iată deci cum sunt pregătiți pentru lucrarea sfântă, prin însăși puterea cuvintelor rostite și cântate.

În al doilea rând, rugăciunile, cântările, citirile și toate cele ce se săvârșesc în sfânta slujbă ne sfințesc prin aceea că într-insele noi vedem cu închipuirea pe Hristos, lucrarea și patimile lui pentru noi.

Într-adevăr, atât în cântări și în citiri, cât și în toate cele săvârșite de sfinții liturghisitori în cursul întregii slujbe, este simbolizată lucrarea izbăvitoare a Mântuitorului: partea întâi a Sfintei Slujbe ne arată începutul acelei lucrări, cea de a doua pe cele următoare, iar cea de la sfârșit pe cele de după aceea. Așa încât, urmărind cu privirea aceste părți ale slujbei, putem avea în fața ochilor toată lucrarea mântuirii. Căci sfințirea Darurilor, adică Jertfa însuși amintește moartea, învierea și înălțarea Mântuitorului, deoarece Cinstitele Daruri se prefac în însuși dumnezeiescul Trup, cu care El a fost răstignit, a înviat și s-a înălțat la cer, cele dinainte de Jertfă închipuie ele petrecute înainte de moartea Domnului, adică întruparea, ieșirea la propovăduire și arătarea cea deplină în lume, iar cele de după Jertfă arată făgăduința Tatălui, cum a numit-o Domnul însuși (Lc 24,49 și F.A. 1.4), adică pogorârea Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli, întoarcerea neamurilor la Dumnezeu și părtășia lor cu Acesta, printr-înșii⁵⁸.

Astfel, întreaga slujbă este o icoană care ar înfățișa un singur trup al lucrării Mântuitorului în lume, făcând să se perinde pe dinaintea privirilor noastre toate părțile ei de la început până la sfârșit, după rânduiala și urmarea lor firească. Așa, de pildă, antifoanele care se cântă la începutul Sfintei Liturghii, precum și cele ce se săvârșesc și se rostesc mai înainte, la proskomidie, închipuie cea dintâi treaptă din lucrarea mântuitoare a lui Hristos, iar cele de după antifoane, adică citirile din Sfânta Scriptură și celelalte, închipuiesc treapta următoare.

Dar s-ar putea să spună cineva că aceste citiri și cântări ar avea un alt rost, și anume că au fost alese ca să ne îndemne spre virtute sau să facă pe Dumnezeu îndurător spre noi. Totuși nu le împiedică să poată face și una, și alta, adică pe de o parte să îndemne pe credincioși spre virtute, iar pe de alta să închipuie lucrarea mântuitoare a lui Hristos. În rânduiala Sfintei Liturghii sunt cuprinse pericope, din Sfânta Scriptură cuvinte de Dumnezeu insuflate și laude pentru Dumnezeu,

divin, să-i învețe când și cum să aducă diferitele ofrande și prinoase, când să îngenuncheze și cum să se închine la icoane.

O altă condiție pentru participarea activă a credincioșilor la Sfânta Liturghie este catehizarea mistagogică, adică inițierea laică în tainele și în rostul Sfintei Liturghii și a cultului divin în general.

Catehizarea mistagogică a credincioșilor este astăzi mai necesară ca oricând. Preotul este dator nu numai să cunoască și să înțeleagă el Sfânta Liturghie, ci s-o și explice sau să o tâlcuiască poporului trebuie, și pot fi lămurite poporului, cel puțin rostul și închipuirea momentelor, a actelor și a riturilor mai importante din serviciul liturgic sau a celor care sunt mai greu de înțeles pentru el, precum și rostul și simbolismul Sfântului locaș, al lucrurilor din el și al obiectelor din uzul liturgic.⁸⁷

Preotul prin predica în cadrul Sfintei Liturghii poate aborda anumite teme sau subiecte mai presante și mai utile cu caracter liturgic pentru a pregăti credincioși pentru participarea la viața Bisericii. Liturghisitorul trebuie să se sârguiască în tot timpul, să scoată din mintea credincioșilor ideea greșită că „Slujba e treaba preotului” și că ei nu ar avea nici un rol activ în ea.

Preotul trebuie să se ocupe de cultivarea și organizarea cântării obștești a credincioșilor în Sfânta Biserică, și este un mijloc pastoral foarte eficace și folosit pentru a readuce lumea la altarul Domnului. În ceea ce privește cântarea omofonă în Sfânta Biserică trebuie să ne gândim la răspunsurile sau părțile din rânduiala Sfintelor slujbe înscrise în cărțile de ritual pe seama Strânii, a cântăreților sau a corului.

Cultivarea și organizarea cântării comune a credincioșilor în biserică se recomandă de la sine ca una dintre metodele de utilizat pentru a realiza participarea activă a poporului la Sfânta Liturghie.

O altă metodă concretă de manifestare a participării active la Sfânta Liturghie este contribuția credincioșilor la Sfânta Jertfă, prin aducerea darurilor de pâine și vin ce constituie baza materială a acestei Jertfe.

Sfânta Liturghie este cum am arătat în alt capitol o Jertfă, Jertfă a Bisericii sau a obști credincioșilor. Fiecare membru al obștii trebuie să contribuie cu ceva la aducerea acestei Jertfe, să facă un act pozitiv de ofrandă... să aducă însăși ființa lui psihică și fizică, pentru că aceasta este de fapt semnificația darurilor de pâine

58. *Ibidem* pp. 264-267.

87. *Ibidem* p. 81, cf. Pr. Prof. Dr. Petre Vintilescu, *Liturghierul explicat, Rugăciunile pentru credincioși*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1998, p. 204.

Predica are menirea, ca piesă de cult, în primul rând, să exprime în cuvinte, să sporească și să încununeze atmosfera de mister și de har, creat de celelalte forme ale cultului, pentru a o fixa în sufletele celor prezenți. „Un bun liturghisitor, care este în același timp și un bun predicator, este singurul în stare să aprindă în inimile credincioșilor ascultători *focul* sacru, despre care Mântuitorul spunea că a venit să-l arunce în lume” (Luca 12,49)⁸⁵.

Preotul trebuie să aibă grijă pentru aparatul extern sau fenomenul cultului, de partea lui estetică, decorativă și ceremonială. Preotul în serviciul cultului trebuie să înceapă cu atenție față de propria persoană, de ținuta lui fizică și vestimentară, care se cuvine să fie, în timpul slujbei, mai curată și mai îngrijită ca oricând.

Un slujitor bun trebuie să aibă grijă pentru alegerea și educarea colaboratorilor săi apropiați: cântăreți și paraclisieri.

Cântărețul bisericesc rămâne un factor important în buna reușită a oficiului de liturghisitor al preotului. Un bun cântăreț, care secondează pe preot prin talentul muzical cu care execută răspunsurile liturgice și prin cuviința comportării lui în tot cursul slujbei este nu numai un bun colaborator al preotului, dar și un stimulent și susținător al energiei și al râvnei lui spre perfecțiune.

3. Condiții și metode referitoare la credincioși

Cultul, pentru a se putea desfășura în condiții ideale are nevoie de o disciplinare a credincioșilor în Biserică, de o atmosferă de desăvârșită ordine, rânduială și liniște. Căci, precum spune Sf. Ap. Pavel, „Dumnezeu nu este al neorânduiei, ci al păcii” (I Cor. 14,33). Acest lucru „lipsește de la noi, mai ales la acele sărbători mari sau la anumite zile din cursul anului bisericesc, legate de unele datini și tradiții rituale, ca cele trei principale *Sâmbete ale morților, Boboteaza, Floriile, Denia mare din Vinerea Patimilor, Paștele, Rusaliile* și altele, când se produce de obicei cea mai mare aglomerație și dezordine în biserici”⁸⁶.

„Preotul este deci dator să-i învețe că în sfântul locaș se cuvine să intrăm «cu credință, cu frica lui Dumnezeu și bună cucernicie» (ectenă mare) și că înăuntrul trebuie «să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte Sfânta Jertfă să o aducem».

Preotul este obligat să deprindă pe enoriași, mai întâi cu ordinea, liniștea și buna rânduială în biserică. Să-i învețe să vină la timp și să nu mai părăsească biserica înainte de sfârșitul slujbei, pentru a nu tulbura bunul mers al serviciului

la virtute și sfințesc pe cei ce le citesc și le cântă; dar fiind alese și orânduite într-un anumit fel, ele au și un alt rost, adică pot să închipuie întruparea și lucrarea pământească a lui Hristos.

Același lucru se poate spune nu numai despre cântări și citiri, ci și despre sfintele ceremonii: fiecare din ele se săvârșește în vederea unei anumite trebuințe, dar în același timp simbolizează și ceva din lucrurile, faptele sau patimile lui Hristos. Toate cele ce se săvârșesc la Sfânta Liturghie ne duc cu gândul la lucrarea mântuitoare a lui Hristos, pentru ca priveliștea ei fiind, în fața ochilor noștri, să ne sfințească sufletele și astfel să devenim vrednici de primirea Sfințelor Daruri. Căci după cum, odinioară, această lucrare a izbăvit din moarte, tot așa și acum, fiind mereu contemplată, ea îmbunătățește și apropie de Dumnezeu sufletele celor ce o au în fața ochilor. Sau, mai bine zis, nici odinioară ea n-ar fi folosit la nimic dacă n-ar fi fost văzută și crezută; căci n-ar fi putut să-și îndeplinească rostul, adică să mântuiască pe oameni, dacă, odată săvârșită, ar fi rămas necunoscută de cei ce trebuiau să se mântuiască printr-însa. Numai că, atunci când era propovăduită, ea ședea în sufletele celor ce nu o cunoscuseră, cinstirea lui Hristos, credința și iubirea, pe care aceia nu le avuseră mai înainte; pe când acum, fiind contemplată cu toată osârdia de către cei ce deja au crezut, nu creează în suflet acele frumoase simțuri, ei numai păstrează pe cele existente, le împospătează și le sporește, făcându-ne mai tari în credință și mai fierbinți în evlavie și în iubire. Căci dacă a făcut să răsară simțăminte noi, cu mult mai ușor poate să le păstreze, să le întrețină și să le învieze pe cele vechi.

Dar tocmai acestea, sunt simțămintele cu care se cuvine să ne apropiem de cele Sfinte, cu evlavie, credință și dragoste fierbinte față de Dumnezeu, fără de care ar fi o nelegiuire chiar și numai că le privim. De aceea, trebuia să se înfățișeze în rânduiala Sfintei Liturghii o astfel de contemplație, care să poată să sădească în noi aceste simțiri, încât să ne facă nu numai să ne închipuim cu mintea, ci oarecum să vedem cu ochii sărăcia celui ce stăpânește, pribegia pe pământ a Celui ce este în tot locul, ocările îndurate de Cel binecuvântat, patimile Celui fără patimă; să vedem cât de mult ne-a iubit Cel care a fost răsplătit cu atâta ură, cât S-a smerit pe Sine, Cel ce este necuprins de fire câte a pățimit și câte a făcut pentru ca să ne pregătească nouă Masa Dumnezeieștilor Daruri. Și astfel, cutremurați de măreția mântuirii noastre, pătrunși de marea îndurare a lui Dumnezeu față de noi, să venerăm pe Cel ce s-a milostivit și ne-a mântuit în acest chip, să-I încredințăm sufletele, să-I dăruim viața și să ne înflăcărăm inimile cu focul iubirii Lui. Și așa pregătiți să ne apropiem cu credință și cu dragoste de focul Sfințelor Taine.

85. *Ibidem* p. 71

86. *Ibidem* pp. 75-76

Iar pentru aceasta nu e de ajuns numai să înveți odată și apoi să cunoști cele ce a făcut Hristos, ci trebuie ca în timpul Sfintei Liturghii să ne așintim spre ele ochii cugetului și să le contemplăm, alungând cu tărie orice gând străin, dacă vrem să dobândim pregătirea sufletească despre care am vorbit, în vederea sfințirii. Căci chiar dacă am cunoaște așa de bine, dreapta credință încât să putem răspunde cu siguranță la orice întrebare, însă dacă atunci când luăm parte la sfânta slujbă nu le contemplăm pe toate după cuviință, ci gândul ne zboară spre alte lucruri, cunoașterea aceea nu este de nici un folos, întrucât ea nu este în stare să ne insufle nici una din stările sufletești despre care am vorbit. Pentru că noi suntem înrâuriți de gândurile ce ne stăpânesc și trăim acele stări sufletești pe care le pot naște acele gânduri.

De aceea s-a și zidit astfel de reprezentare simbolică (a faptelor Mântuitorului), care pe de o parte să ni le amintească nu numai prin cuvinte, ci să ni le și aducă pe toate sub ochi, iar pe de altă parte să se vadă de-a lungul întregii slujbe; pentru ca, prin ea, să se lucreze mai ușor asupra sufletelor și să ni se ofere nu numai o simplă priveliște, ci să ne insufle și o simțire, deoarece cea vedere se înfăptuiește mai adânc în noi datorită ochilor, dar, în același timp, să nu se dea loc uitării și nici mintea să nu fie lăsată să alerge spre alte lucruri până ce ne vom apropia de Sfânta Masă⁵⁹.

După ce am aflat scopul și semnificația simbolică a rânduiei Sfintei Liturghii, să vedem acum și rolul ei în viața credincioșilor.

Creștinii și-au dat seama, dintotdeauna, că participarea la Sfânta Liturghie este lucrul cel mai bun pe care îl pot face aici, pe pământ, pentru mântuirea sufletelor lor. Participarea la Sfânta Liturghie este și dovada creștinătății noastre. Participarea activă la Sfânta Euharistie și la viața liturgică a Bisericii, în general, este expresia apartenenței primilor creștini la Biserică, tăria și factorul de unitate a Bisericii vechi. Cine nu lua parte la Liturghie, acela înceta de a mai fi creștin cu adevărat, iar legătura lui Hristos era întreruptă. Unul ca acesta se făcea mădular uscat, bolnav sau mort al Bisericii sau Trupul lui Hristos (Ioan 15,5-6). De aceea, vechile rânduieli stabilite de Sfinții Părinți pedepseau pe cei care lipseau de la biserică mai mult de trei Duminici, una după alta (canonul 11 al Sinodului local din Sardica și canonul 80 al Sinodului VI ecumenic).

Participarea aceasta a credincioșilor la Sfânta Liturghie se manifestă în diferite forme. Cea mai importantă era frecventarea cu regularitate a Bisericii și a adunărilor de cult. Credincioșii luau parte toți la toate liturghiile, adică în fiecare

Dar pe lângă sfințenia și curățenia morală, responsabilă prin care preotul trebuie să se distingă, el are nevoie în plus de o purificare deosebită, specială atunci când se pregătește să slujească Sfânta Liturghie. În afară de pregătirea, din vreme, a sufletului prin îmbăierea cât mai deasă cu duhul rugăciunii personale, această purificare a fost oarecum codificată de tradiție, constând în împăcarea inimii, în înfrânările și abținerile fizice prescrise de Liturghier și în citirea Pravilei de rugăciuni și slujbei⁸³.

Un Liturghisitor desăvârșit trebuie să slujească cu demnitate, cuviință, evlavie și prestanță: Preotul trebuie să-și supravegheze, cu multă grijă, ținuta sau atitudinea sa fizică și sufletească în timpul slujirii.

Modul cum se comportă preotul în timpul slujbei poate avea ecouri și consecințe, în sufletele credincioșilor, prin felul cum slujește, liturghisitorul poate zidi și întări pe credincioși sau dimpotrivă, poate slăbi și dărâma credința și convingerea credincioșilor prezenți la slujbă.

„Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur!” Strigă Psalmistul David (Ps2,10). „Căci a sluji lui Dumnezeu este lucru mare și înfricoșat chiar pentru puterile cerești”, adaugă Liturghierul (Rugăciunea din timpul Heruvicului).

În toată vremea slujirii dumnezeieștii Liturghii, preotul este dator a fi blând, lin și pașnic și cu multă cucernicie, căutând cu ochii cei înțelegători spre Stăpânul Hristos, Căruia îi stă înaintea, Căruia îi slujește și al Cărui chip îl poartă. Rugăciunile să le citească cu toată cucernicia, cu buna credință, cu dragoste, cu mare luare-aminte și cu toată întregimea, nelăsând nimic, încredințat fiindcă Dumnezeu primește toate acestea din gura lui, ca pe niște mărgăritare... să slujească cu frică, cu cutremur, cu smerită căutătură a ochilor, cu cernică mișcare a mâinilor și, stând cu evlavie, cu toată întocmirea trupului din afară să-și arate credința dinlăuntru, prin cucernicia sa, și foarte să fie încredințat că Sfânta Masă este scaun al Împăratului ceresc⁸⁴.

Preotul trebuie să ducă o luptă puternică împotriva rutinei formalismului și automatismului în executarea sfintelor slujbe.

Un slujitor trebuie de asemeni să crească calitatea predicilor pe care le rostește în cadrul cultului divin, căci predica face parte integrantă din rândul Sfintei Liturghii.

83. *Ibidem* p. 63, cf. Părintele Iustin Popovici, *Credința Ortodoxă și viața în Hristos, Educația teandrică și umanistă*, Editura Bunavestire, Galați 2003, p. 66.

84. *Ibidem* p. 65, cf. Conf. Dr. Nifon Mihaita, Arhiepiscopul Târgoviștei, *Misiologie Creștină, Misiunea și pastorația în societatea contemporană*, Editura ASA, Târgoviște 2002, p. 106

59. *Ibidem* pp. 8-12

să se răcească și să se înstrăineze de Sfânta Liturghie și de valorile ei divine⁸⁰.

Ortodoxia românească prețuiește cultul și comorile lui și preferă, preoții buni, predicatori, buni Liturghisitori care cu vocație și dragoste față de Dumnezeu și de Biserică.

Un bun slujitor al Sfântului altar trebuie să aibă vocație, dragoste și pasiune pentru oficiul său de liturghistor, precum și calitățile naturale, înăscute pe care le cere îndeplinirea ideală a acestui oficiu: voce plăcută, dulce, caldă și mângâietoare, dicție clară și corectă, prestanță fizică, eleganță și solemnitate hieratică în atitudine, în gesturi și mișcări.

Un bun slujitor trebuie să aibă o temeinică pregătire teoretică și practică în domeniul teologiei liturgice, să aibă cunoștințe solide în istoria, explicarea și rânduiala Sfintei Liturghii. „Preotul trebuie să cunoască bine trecutul și evoluția, rostul și importanța, precum și sensul, interpretarea sau semnificația mistico-simolică a Sfintei Slujbe, pentru ca la rândul lui să o poată explica poporului. Această pregătire trebuie să înceapă, din școală (seminar sau institut teologic), dar ea trebuie continuată neînterupt, întregită, lărgită și aprofundată și după terminarea anilor de studiu, prin consultarea permanentă a cărților de slujbă, prin lectura lucrărilor și articolelor de specialitate din reviste.

În biblioteca oricărui preot, literatura trebuie să ocupe un loc de frunte, începând cu manualele și cursurile din ani de școală și continuă cu studiile de specialitate.”⁸¹

„Un bun slujitor trebuie, să-și facă cu sfințenie pravila de cuviințioasă pregătire trupească și sufletească în vederea Slujirii Sfintei Liturghii, ce este prescrisă de canoane și de îndrumările din Liturghie.

În exercițiul funcției sacramentale, dar mai ales în cadrul Sfintei Liturghii, preotul vine în contact imediat, apropiat substanțial, cu însuși Mântuitorul, al cărui Sfânt Trup și Sânge este atins pipăit, purtat în mâini și consumat de către el... pentru o astfel de înfricoșătoare împreună-petrecere a omului cu Dumnezeu, preotul nu se poate înfățișa oricum ar fi... Ci având o riguroasă și îndelungă pregătire trupească și sufletească în vederea împărtășirii cu Sfântul Trup și Sânge... să aibă o pregătire integrală și expresă a ființei sale, pe lângă curăția, morala și sfințenia care trebuie să împodobească în permanență viața sa.”⁸²

80 *Ibidem* p. 58, cf. Mitropolit Antonie Plămădeală, *Preotul în biserică, în lume, acasă, Preotul în fața lui Hristos, în fața propriei conștiințe și în fața lumii*, p. 146.

81. *Ibidem* p. 60

82. *Ibidem* p. 61, cf. Pr. Marian Valciu, *Temeiuri scripturistice și patristice cu privire la preoție, Preotul ca propovăduitor al cuvântului lui Dumnezeu*, Editura Valahia University Press, Târgoviște 2008, p. 88.

duminică. Nu absentau decât cei bolnavi, cei din închisori sau cei reținuți pentru cauze mai presus de voința lor. Era o participare esențială și caracteristică pentru viața creștină, căci izvora din conștiința aparenței la Biserică. Era o participare reală, conștientă și luminată, căci se întemeia pe cunoașterea clară și precisă a scopului, sensului și a funcțiilor cultului. Această cunoaștere avea la bază inițierea mistagogică, adică instruirea liturgică ce se făcea tot în cadrul adunărilor de cult, cateheze mistagocice, adică de explicare a cultului⁶⁰.

Participarea la Sfânta Liturghie se manifesta sau se concretiza prin aducerea materiei de jertfă, adică a ofrandei sau darurilor de pâine și de vin pentru Eharistie. Oprirea de a aduce darurile sau neprimirea lor de către Biserică era o rușine și o pedeapsă din cele mai mari. Vechii creștini participau efectiv și activ la Sfânta Liturghie, prin rolul pe care îl aveau în executarea răspunsurilor din cursul Serviciului liturgic, care se desfășoară ca un dialog continuu sau schimb de răspunsuri între Sfântul altar și drept credincioși. Cântăreți apar mai târziu și cu un rol limitat, rugăciunile rostite în taină se citeau cu voce tare, iar credincioșii le urmăreau și se asociau cu răspunsurile scurte și puține. Actul cel mai de seamă, în care se exteriorizează prin excelență și cu care culmina participarea la Sfânta Liturghie a credincioșilor, era împărtășirea cu Sfintele Taine, care era generală și frecventă, adică la fiecare liturghie. Ce măreț și înălțător spectacol trebuie să fie reprezentat o astfel de liturghie creștină, la care tot poporul primea Sfântul Trup și Sânge. Excomunicarea sau excluderea din sânul comunității creștine constituia, după primii creștini, cea mai grea pedeapsă.

Efectul sau rezultatul acestei participări la Sfânta Liturghie era unitatea și strânsa solidaritate de duh și simțire, care lega între ei pe toți membrii Bisericii.

Cu trecerea timpului, această participare a început să se diminueze, fiind urmarea mai multor cauze. Situația aceasta de slăbire a participării active la Sfânta Liturghie s-a accentuat în Ortodoxie, mai ales din secolul al XVIII-lea. Ea, a dus la slăbirea spiritului eclesiologic sau comunitar care constituia titlul de glorie al Bisericii ecumenice de odinioară. Cauza principală a acestei stări a fost dispariția împărtășirii generale și frecvente de până atunci, care a dus după sine, și slăbirea sentimentului de unitate care ținea laolaltă pe toți membrii Bisericii. Scăzând zelul pentru împărtășire, a scăzut și interesul credincioșilor pentru Sfânta Liturghie, în general, manifestându-se prin absența lor la biserică.

Lărgirea treptată a atribuțiilor cântărețului, care preia, cu timpul, aproape

60. Diac. Asist. Ene Braniște, *Participarea la liturghie și metodele pentru realizarea ei*, în „Studii Teologice” 1 (1949), nr. 7-8, pp. 570-576.

în întregime, rolul activ jucat mai înainte de popor, în executarea răspunsurilor liturgice, este o altă consecință și formă de manifestare a decadenței participării active a poporului la liturghie. La aceasta s-au mai adăugat și alte cauze, de exemplu: răcirea zelului și a pietății religioase, neglijarea instrucției mistagocice, adică a predicii sau catehezei, care avea ca obiect de tratare cultul; dezvoltarea treptată și excesivă a rânduiei liturghiei din veacul V înainte, prin adăugirea excesivă a unor piese, imne, rituri și ceremonii. Pentru scurtarea ei s-a luat obiceiul ca rugăciunile să se citească în taină, dând Sfintei Liturghii caracterul de serviciu dublu: unul săvârșit în Sfântul altar, în taină și altul în văzul tuturor, executat de strană și de popor; perpetuarea limbilor moarte în liturghii: greaca, latina și paleoslava.

În Biserica noastră, situația aceasta a durat până în secolul XVII-XVIII, când paleoslava și pe alocuri și greaca au fost înlocuite cu limba vorbită de popor, limba română; scăderile și lipsurile unora dintre liturghisitori, care nu au știut și nu au vrut să fie la înălțimea misiunii lor de chivernisitori ai celor sfinte; ignoranța, lipsa pregătirii liturgice sau a însușirilor înnăscute, ca și a pietății, a convingerilor religioase, ori viața moral-religioasă scăzută, au făcut pe mulți să se înstrăineze de Biserica și de slujbe; propaganda diferitelor Biserici protestante și a sectelor, care considerau formele cultului inutile⁶¹.

Așa se face că astăzi am ajuns la situația de vădit regres față de trecut, în ceea ce privește participarea la Sfânta Liturghie, de unde și atitudinea sau concepția față de rolul Sfintei Liturghii în viața religioasă. S-a pierdut, în chip special, sensul și caracterul de rugăciune colectivă și acela de Jertfă a Sfintei Liturghie, nu numai din conștiința poporului, ci și din cea a liturghisitorilor, deoarece există clerici care slujesc, uneori, fără să se împărtășească.

În al doilea rând este vădită frecvența redusă a credincioșilor noștri la Biserica și împuținarea treptată a celor care simt nevoia să se plece sub epitrahil pentru a primi Sfânta Împărtășanie. Am ajuns, demult, la situația că, în cele mai multe dintre bisericile noastre, invitația diaconului sau a preotului: *Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați!*, se spune în gol, iar textele din formularul Liturghiei, ca: *Drepți! Primind dumnezeieștile Taine sau Să se umple gurile noastre... pentru că ne-ai învrednicit să ne împărtășim cu Sfintele ... Taine...*, nu-și mai găsesc justificarea decât de cel mult trei-patru ori pe an, când se împărtășesc mulți credincioși⁶².

61. *Ibidem* pp. 576-580

62. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, *op. cit.* p.23, p. 83.

Liturghie trebuie să contribuie adică nu numai preotul, care este reprezentantul sau împuternicitul comunității sau parohiei lui, ci și credincioșii săi... nu numai prin virtuțile, închinarea și sentimentele lor de respect, iubirea și recunoștința față de Dumnezeu, exprimate sub formă de imne și rugăciuni pe care ei le adaugă la cele ale preotului și care constituie un fel de ofrandă spirituală sau „Jertfa cuvântătoare” cum o numește Liturghierul, ci și prin anumite acte concrete, în care să se exteriorizeze participarea noastră efectivă și reală la această Jertfă, ... contribuția prin aducerea darurilor de pâine și vin, care constituie baza materială a Jertfei și prin participarea la consumarea acestei Jertfe, prin împărtășire cu Sfântul Trup și Sânge⁷⁹.

Este de asemenea necesară o acțiune de reînviere și de valorificare a unora dintre comorile cultului ortodox uitate astăzi.

Să ne străduim de asemeni să mărim frecvența credincioșilor la acele slujbe care fac parte integrantă din serviciul complet de o zi, ca, de exemplu, Vecernia, ce reprezintă întreaga economie a mântuirii, a cărei săvârșire este de altfel prevăzută și de Pravilă, ca una dintre obligațiile preotului în lucrarea sa de pregătire pentru Liturghie.

2. Condiții și metode care privesc persoana liturghisitorului

Liturghisitorul este interpretul Sfintei Liturghii, este chemat să-I dea viață și să-o valorifice în fața poporului. Fără liturghisitor, Sfânta Liturghie ar rămâne un tezaur mort, de ale cărui roade poporul n-ar putea să beneficieze, pentru că cheia acestui tezaur și dreptul de a o folosi le deține numai preotul, în virtutea harului primit prin hirotonie.

Preotul este cel dintâi chemat să cunoască Sfânta Liturghie, să o înțeleagă, să o pătrundă și să o trăiască el însuși, pentru ca la rândul său, să o explice poporului și să-i transmită gustul și iubirea pentru ea. Felul în care Liturghisitorul își îndeplinește deci acest rol, este fundamental și determinant pentru gradul și intensitatea participării poporului la Sfânta Liturghie. Prin calitățile sau defectele sale pe terenul slujirii, păstorul de suflete poate să promoveze sau dimpotrivă, să compromită această participare. El poate atrage lumea la Biserica, și poate susține trează atenția în cursul slujbei, o poate stimula la înțelegerea și trăirea intensă a Sfintei Liturghii și o poate face, să vibreze la unison cu suflul lui, după cum, dimpotrivă, se poate întâmpla foarte bine să o alunge din Biserica, să o facă

79. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Participarea la Liturghie*, p. 54.

frecventează Sfânta Liturghie și nu se unește măcar simbolic cu Mântuitorul, acela nu este creștin, ci poartă acest nume în virtutea inerției...

Iată de ce am spus că Sfânta Liturghie trebuie să redevină ceea ce a fost și în trecut: centru și fundamentul întregii noastre vieți creștine... Sfânta Liturghie și Biserica în înțelesul ei de locaș sfânt, trebuie să redevină centrul spiritual al parohiei⁷⁶.

1.2. Sfintei Liturghii să-I redăm sensul ei eclesiologic, comunitar sau caracterul ei de rugăciune colectivă a Bisericii.

Prin predicile noastre trebuie să convingem pe credincioși că Sfânta Liturghie nu este un prilej de manifestare a rugăciunii personale, așa cum o concep unele credincioase simple care stau îngenucheate ore în șir în fața icoanelor împărătești în timpul Liturghiei, sau acei autori de tâlcuiri liturgice populare, care recomandă credincioșilor ca, în timpul cutări sau cutări moment din cursul Liturghiei să citească anumite rugăciuni străine Liturghiei și al evlaviei ortodoxe⁷⁷, acestea sunt manifestări cu caracter individualist, neortodox, care concep legătura omului cu Dumnezeu în chip exclusiv vertical și cu totul independent de semenii din jur.

Sfânta Liturghie trebuie privită ca o rugăciune colectivă a Bisericii sau a comunității, adică a totalității credincioșilor, în unitate de duh și de credință, preotul împreună cu credincioși, căci Sfânta Liturghie este în primul rând cultul oficial, public al Bisericii.

1.3. Sfintei Liturghii să-i redăm sensul și caracterul ei de Jertfă

Sfânta liturghie este adică o „jertfă cuvântătoare și fără de sânge”, singura creștină, pe care Biserica Ortodoxă o aduce lui Dumnezeu ca pe suprema formă de exprimare a închinării și a adorației pe care I-o datorăm. Desigur, Jertfa liturgică este, în primul rând, reproducerea Jertfei de pe Golgota, pe care o actualizează sau o face prezentă, punându-ne la îndemână roadele ei mântuitoare⁷⁸.

Sfânta Liturghie este totodată, și Jertfa Bisericii, a comunității rugătoare, pentru că preotul o aduce în numele credincioșilor și pentru ei. Liturghia cere din partea credincioșilor îndeplinirea unor obligații sacramentale. La Jertfa adusă în

IV. Sfânta Liturghie și importanța ei pentru viața bisericii

Am văzut că primul scop al Sfintei Liturghii este direct sau imanent, adică de Sfințirea darurilor, sau cu alte cuvinte Jertfa euharistică. Al doilea scop al Sfintei Liturghii este indirect sau transcendent, adică sfințirea credincioșilor prin taina Sfintei Euharistii prin participarea lor la Sfânta Liturghie și la viața Bisericii.

Sfânta Liturghie nu este ceva rezervat exclusiv preotului sau credincioșilor. Însăși denumirea de liturghie indică, dimpotrivă, o instituție cu caracter prin excelență social, colectiv; Sfânta Liturghie este o dramă care privește, în cel mai înalt grad viața spirituală nu numai a fiecărui ins în parte, ci a comunității întregi. Credincioșii prezenți la Sfânta Liturghie nu sunt simpli asistenți, așa cum se spune în limbajul curent, ci sunt părtași la Sfânta Jertfă, deopotrivă interesați și angajați la ea, ca și preotul...⁶³

Participarea activă la Sfânta Liturghie la viața Bisericii are un rol decisiv deci în viața credincioșilor.

Trăirea și profunzimea spiritului și a conștiinței de comunitate în Biserica creștină a stat în raport direct cu gradul de intensitate în care membrii s-au integrat în viața liturgică a Bisericii, prin apropierea de Sfântul Trup și Sânge.

În măsura în care împărtășirea a format și a rămas un obicei sfânt și regulat al vieții bisericești, coeziunea comunității a atins mari adâncuri prin comuniunea lor intimă cu Unitatea absolută. Astăzi când Biserica noastră caută să contribuie la renașterea spirituală și morală a societății românești atât de divizată, pentru ca aceasta să-și regăsească spiritual ei de solidaritate, unitate și identitate națională, participarea la Sfânta Liturghie și la viața Bisericii este un lucru extrem de binevenit.

Viața religioasă constă într-un continuu efort de a deschide căile de venire a Duhului Sfânt în noi, în interiorul nostru, în mediul înconjurător pentru a ne simți și a ne modela după chipul lui Hritos⁶⁴.

În și prin Sfânta Liturghie se asigură baza eclesiologică a credinței ortodoxe, se asigură viața sacramentală și spiritualitatea liturgică⁶⁵.

De mai multă vreme, există tendința de a închide pe Hritos în Euharistie și de a transforma Sfânta Euharistie în centrul de gravitate al Bisericii. Cel care a

76. Pr. Prof Dr. Ene Braniște, *Participarea la Liturghie*, p. 51.

77. Pr. Ion Mihăilescu, *Explicarea Sfintei Liturghii*, Ed. III București 1924, p. 21.

78. Sfântul Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, p. 201.

63. Sfântul Nicolae Cabasila, *op.cit.* p. 254

64. Pr. Prof. Dr. Valer Bel, *Misiune Parohie Pastorație. Participarea la viața liturgică*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca 2006, p. 47.

65. *Ibidem* p. 49

pășit pe această cale, a fost Sfântul Nicolae Cabasila (secolul XIV), care a spus că se poate de clar că *Iisus Hristos S-a contopit cu trupul*, ca și cum Hristos ar fi numai în Euharistie și nu și în cer, pe scaunul slavei cerești, cu Tatăl și cu Duhul Sfânt.

Opinia Sfântului Nicolae Cabasila este împărtășită, și de Jean Zizioulas, Mitropolit de Pergam, care susține că „*Euharistia are privilegiul unic de a reuni într-un tot, într-o experiență unică, opera lui Iisus Hristos și a Duhului Sfânt*”. Adevărata religiozitate ortodoxă este de origine și de esență rituală sau liturgică. Ea izvorăște din Prestolul pe care se actualizează pentru noi Jertfa Mielului lui Dumnezeu. Suprema legătură tainică cu Dumnezeu, spre care năzuiesc elanurile mistice ale creștinilor, nu se poate realiza aici pe pământ decât participând la Sfânta Liturghie și împărtășindu-ne cu Hristosul euharistic. Chiar și aspectul de jertfă al Sfintei Euharistii este înțeles numai în relația orizontală cu Jertfa lui Hristos de pe Cruce, fără să se ia în considerație și legătura ei verticală cu Hristos în stare de jertfă înaintea Tatălui ceresc, în Duhul Sfânt. Din acest punct de vedere, se afirmă explicit că „*Jertfa liturgică este, în primul rând, reproducerea Jertfei de pe Golgota, pe care o actualizează sau o face prezentă, punându-ne la îndemâna roadele ei mântuitoare*”.

Participarea la Sfânta Liturghie la viața Bisericii și împărtășirea cu Sfântul Trup și Sânge este acela de a dezvolta frățietatea și comuniunea dintre credincioși, dar aceasta numai în măsura în care ne ridicăm la viața de comuniune veșnică cu Sfânta Treime. Sfânta Liturghie, dă expresia astfel dorinței exprimate de Mântuitorul în rugăciunea adresată Tatălui ceresc: „*Precum Tu, Părinte, în Mine, și Eu în Tine, să fie și ei în Noi, ca toți să fie una și lumea să creadă că Tu M-ai trimis*” (In 17,21). Acesta este motivul pentru care preotul începe Sfânta Liturghie cu biencuvântarea trinitară: „*Binecuvântată este Împărăția Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor*”. Hristos ne-a scos din întunericul morții și ne-a strămutat în Împărăția luminii și iubirii lui Dumnezeu în Treime.

În timpul Sfintei Liturghii în rugăciunea din timpul Heruvicului, tot preotul se adresează lui Hristos: „*Învrednicește-mă, cu puterea Sfântului Tău Duh, pe mine, cel ce sunt îmbrăcat cu harul preoției, să stau înaintea Sfintei Tale mese acesteia și să jertfesc Sfântul și prea curatul Tău Trup și scumpul Tău Sânge...*”, iar în rugăciunea dinaintea Sfintei Euharistii, tot preotul se adresează Mântuitorului cu aceste cuvinte: „*Ia aminte, Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, din sfânt lăcașul Tău și de scaunul slavei Împărăției Tale și vino ca să ne sfințești pe noi, Căla ce sus împreună cu Tatăl zezi și aici, în chip nevăzut, împreună cu noi ești. Și ne învrednicește, prin mâna Ta cea puternică, a ni se da nouă prea curatul Tău Trup și scumpul Tău Sânge și prin noi la tot poporul Tău.*”

căror viață credinciosul o aude în Sinaxarul de la Utrenie sau în predica zilei și a căror mijlocire o cerem prin atâtea rugăciuni și formule din cursul Sfintei Liturghii. În trecut, Sfânta Liturghie a fost însă și prilejul sau mediul prin excelență pentru exercitarea și punerea în practică a virtuții, specific creștine de dragoste și a celui splendid sentiment de unitate și de comuniune ce lega între ei pe credincioșii vechii Biserici. În cadrul Sfintei Liturghii se făcea asistență socială, strângându-se darurile aduse de cei avuți și fiind împărțite celor săraci, văduvelor și orfanilor⁷². Și acum s-au revigorat apelurile făcute de preot pentru colecte, pentru ajutorarea enoriașilor aflați în suferință și care au loc după Sfânta Liturghie.

În cursul Sfintei Liturghii sunt atâtea îndemnuri pentru a trăi într-o viață creștinească, să avem inimile și cugetele îndreptate spre cer.

La sfârșitul Sfintei Liturghii au loc parastasele și pomenile fie sub forma meselor, fie sub forma darurilor de îmbrăcăminte sau diverse alte lucruri, ce se dau la săraci în amintirea celor morți, o splendidă formă de manifestare nu numai a cultului morților, ci și a sentimentului creștin de milă și ajutorare⁷³.

d) Sfânta Liturghie este izvorul harului dumnezeiesc.

Sfânta Liturghie este adevăratul izvor al spiritualității creștine⁷⁴. Adevărata spiritualitate ortodoxă este de esență și origine rituală sau liturgică. Ea izvorăște din Prestolul pe care se actualizează pentru noi Jertfa Mielului lui Dumnezeu⁷⁵.

Unirea tainică cu Dumnezeu, spre care tindem fiecare dintre noi nu se poate realiza, aici pe pământ, decât sub forma împărtășirii cu Trupul și Sângele lui Hristos pe care le avem în Sfânta Liturghie prin Taina Euharistică.

O viață spirituală adevărată, o duc numai deci creștinii care întrețin în permanență o vie legătură cu Capul Bisericii, adică cu Mântuitorul Hristos, împărtășindu-se cu Sfântul Său Trup și Sânge. Căci El Însuși a spus: „De nu veți mânca Trupul Fiului Omului și de nu veți bea Sângele Lui, nu veți avea viață întru voi” (In 6,53).

Sfânta Liturghie este chintesența creștinismului ortodox. Frecventarea ei este, deci, indispensabilă pentru viața creștină, adevărată și integrală: este cea dintâi dovadă și semnul cel mai evident al creștinătății noastre. Cine nu

72. *Ibidem* p. 48

73. *Ibidem* p. 49

74. Sfântul Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, traducere din limba greacă de Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogoe, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 168.

75. Sfântul Nicolae Cabasila, *Tălcuirea Sfintei Liturghii*, p. 115.

1.1. Se redăm Sfintei Liturghii locul ei central și fundamental în viața noastră religioasă

a) Să fim convinși noi înșine și să lămurim și pe credincioșii noștri că **Sfânta Liturghie, este temelia și centrul cultului divin ortodox, cea mai importantă și cea mai sfântă dintre sfintele slujbe ale Bisericii Ortodoxe** pentru că Sfânta Liturghie nu este altceva decât actualizarea Jertfei de pe Cruce a Mântuitorului, adică a faptului central din istoria mântuirii noastre, deci a izvorului mântuirii noastre, din care își trag puterea harică toate Sfintele slujbe, tainele și ierurgiile Bisericii Creștine. Ea este mijlocul și prilejul divin de aplicare sau împărtășire individuală a efectelor Jertfei universale de pe Golgota, sau vasul ales în care ni se oferă roadele binecuvântate ale Crucii⁶⁹. Din punct de vedere soteriologic, participarea la Sfânta Liturghie constituie, cel dintâi mijloc de sfințire și de mântuire a sufletelor, pentru că precum adaugă Sfântul Nicolae Cabasila, nu există o altă formă de rugăciune care să poată atât de mult sau care să ne dea nădejdi mai tari ca cea adusă prin această înfricoșată Jertfă, care a curățit fără nici o plată, păcatele și fărădelegile lumii⁷⁰.

b) **Sfânta Liturghie este o școală a învățaturii creștine, un bogat tezaur de doctrină o predică și o cateheză vie.**

În Sfânta Liturghie „creștinul află toată învățătura dogmatică a Bisericii, sub formă concentrată a Crezului dar și sub forma popularizării imnelor și rugăciunilor, ce îmbracă o întreagă teologie. În Sfânta Liturghie, găsim Sfânta Scriptură, în pericopele din Apostol și Evanghelie, în nenumăratele versete și expresii biblice presărate din belșug în textele liturgice precum și în tâlcurile Sfinților Părinți... și mai presus de orice, găsim însăși istoria Sfântă a mântuirii noastre, simbolizată în chip plastic în momentele principale din rânduiala Sfintei Slujbe.”⁷¹

c) **Sfânta Liturghie este o adevărată pepinieră, o școală a virtuților creștine.**

Cultul ne oferă pilde și modele neîntrecute de viață creștină și sfințenie, în Persoana Mântuitorului, a Sfintei Fecioare și a Sfinților pe care îi sărbătorim, a

Datorită legăturii verticale dintre Euharistie și Hristos, preotul are un rol dublu în Biserică. El este mijlocul prin care comunitatea înfățișează jertfa sa lui Hristos și tot el este mijlocul prin care Hristos transformă jertfa comunității în propria Lui Jertfă și împărtășește credincioșii cu Trupul și Sângele Său.

Preotul susține, astfel dialogul dintre comunitate și Hristos, care urmărește sfințirea credincioșilor, prin locul duhovnicesc al Sfintei Euharistii, și înălțarea la Comuniunea de viață veșnică cu Sfânta Treime.

Credincioșii nu se mântuiesc mecanic în Biserică, nici numai prin lucrarea lui Dumnezeu, și nici numai prin propria lucrare, ci prin împreuna lucrare a lui Dumnezeu și a credincioșilor în cadrul dialogului dintre Hristos și comunitate prin intermediul preotului.

Dialogul introduce un raport de reciprocitate între persoanele care participă la el. Pe de o parte Hristos Se adresează credincioșilor și îi cheamă, prin preot, la împărtășirea cu Sfântul Său Trup și Sânge zicând: „*Cu credință și cu dragoste de Dumnezeu, să vă apropiați.*” Pe de altă parte credincioșii răspund la această chemare lui Hristos, prin preot, prin cuvintele: „*Cred Doamne și mărturisesc că acesta este prea curat Trupul Tău și scump Sângele Tău.*” Dialogul presupune existența persoanelor care se adresează unele altora. Nu se poate separa Sfânta Euharistie de persoana lui Hristos, fiindcă numai persoana fundamentează dialogul și comunicarea.

Acesta este motivul principal, pentru care credincioșii sunt pomeniți, în Sfânta Liturghie ortodoxă, cu numele lor propriu, atunci când primesc Sfânta Euharistie.

Sfânta Liturghie a pierdut însă mult din influența ei asupra credincioșilor, prin faptul că preotul pronunță, adesea, în altar anumite rugăciuni, care rămân necunoscute de popor pentru că sunt rostite în taină. Acest aspect este extrem de important, fiindcă rugăciunile la care ne-am referit mai sus și altele fac parte din Sfânta Liturghie.

Marea majoritate a rugăciunilor rostite în taină sunt adresate Mântuitorului Hristos. Dar, într-o vreme în care Biserica este confruntată cu procesul de secularizare care a așezat omul în locul lui Dumnezeu pe pământ și a scufundat lumea într-o criză spirituală fără precedent, trebuie să rostim aceste rugăciuni cu voce tare, pentru ca poporul să înțeleagă că centrul de gravitate al Bisericii, al omului și al întregii creații se află în Sfânta Treime, ca izvor de sfințire și viață veșnică pentru cei ce cred în Hristos.

Este evident că, pe terenul participării la Sfânta Liturghie și al trăirii ei, regăsim astăzi într-un vădit regres față de trecut așa cum aminteam într-un alt capitol... participarea la Sfânta Liturghie la viața Bisericii este forma primordială

69. *Ibidem* pp. 45-46

70. Sfântul Nicolae Cabasila, *op. cit.*, p. 58.

71. Pr. Prof. Ene Braniște, *Participarea la Liturghie*, Editura România Creștină, București 1999, p.47.

de manifestare a însăși doctrinei și vieții creștine.

Căci cultul este prima formă de încheiere a unei religii, forma prin care religia capătă consistență și conștiința de sine... sensul și caracterul de rugăciune colectivă, ca și acela de jertfă, al Sfintei Liturghii, stă pecetluit aproape cu desăvârșire, nu numai din conștiința poporului, ci și din a Liturghisitorilor deoarece există clerici care slujesc uneori fără să se împărtășească⁶⁶.

În al doilea rând, este vădită frecvența redusă a credincioșilor noștri la biserică și împușinarea treptată a celor ce simt nevoia să se împărtășească. Am ajuns de mult la situația că, în cele mai multe dintre bisericile noastre invitația diaconului: „*Cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați!*” răsună în gol.

Sfânta Liturghie, participarea la viața Bisericii este un bun prețios, deja dat, existent, care trebuie numai reînviat și revalorificat.

IV.1. Mijloace pentru a realiza participarea activă la sfânta liturghie și la viața bisericii

După ce am văzut ce trebuie să înțelegem prin „Sfânta Liturghie”, prin participarea activă la Sfânta Liturghie, și după ce am văzut cum s-a realizat și s-a practicat ea în trecut, cum a decăzut și cum stau lucrurile în prezent, putem întrezări mijloacele dar și metodele pentru reînvierea ei.

Cunoscând foarte bine cauzele care au dus la slăbirea și dezvoltarea participării la Sfânta Liturghie și la viața Bisericii, trebuie să trecem la înlăturarea lor pentru a elimina și efectele păgubitoare.

Participarea reală la Sfânta Liturghie este triplu condiționată, de ce ne preocupă: Pe de o parte avem Sfânta Liturghie însăși, pe de alta, credincioși, iar între aceste două există un factor intermediar: liturghisitorul (clericul slujitor).⁶⁷

Deci, mijloacele ce se impun sunt în funcție de acești trei factori pe care le împărțim în trei categorii.

1. Condiții și mijloace legate de structura sfintei liturghii.
2. Condiții și metode care privesc persoana liturghisitorului.
3. Condiții și metode referitoare la credincioși.

66. Pr. Prof. Ene Braniște, *Participarea la Liturghie*, Editura România Creștină, București 1999, pp. 32-38.

67. *Ibidem* p. 40

1. Condiții și mijloace legate de structura Sfintei Liturghii

Sfânta Liturghie este centrul cultului divin, este un venerabil monument religios al trecutului, care păstrează în el nu numai spiritul, ci și formele cele mai vechi în care s-a rugat și cu care a adorat pe Dumnezeu Biserica ecumenică a primilor veacuri creștine. Se pune întrebarea în chip firesc: Mai corespunde această Sfânta Liturghie necesităților și formelor noi ale pietății și religiozității actuale ortodoxe, sau structura sau rânduiala ei mai poate satisface aspirațiile firești și legitime ale sufletelor creștine de astăzi? Răspundem de la început și cu hotărâre: Da!

Sfânta Liturghie reprezintă cea mai fericită formă și cadrul cel mai firesc de exprimare a sentimentelor noastre de respect, recunoștință, supunere și iubire față de Dumnezeu. Căci ea nu este doar trupul mort al unui trecut îndepărtat, ci ea este un organism viu, în care flacăra vieții a fost și este întreținută în permanență, prin adăugarea succesivă de-a lungul vremii a formelor noi pe care le-a creat religiozitatea ortodoxă în neconținută ei evoluție. Sfânta Liturghie nu este ceva static, fix și definitiv stabilit odată pentru totdeauna, nu e o baltă cu apă stătătoare, ci e un fluviu izvorât din stânca pietății creștine antice, fluviu care curge neconținut și în apele cărui se revărsă, absorbindu-se fără nici o urmă, toate râurile și pâraiele pietății tuturor generațiilor creștinești. Sfânta Liturghie este sufletul Ortodoxiei în rugăciune, închizând într-însul cu scumpătate, tradiția și experiența prețioasă a trecutului, dar rămânând mereu receptiv față de formele și nevoile noi ale prezentului⁶⁸.

Sfânta Liturghie, nu este nici lungă, nici plictisitoare, ci ea pare așa, fie pentru că ne lipsește nouă dragostea lăuntrică necesară pentru a participa activ la ea fie pentru felul în care se slujește de multe ori defectuos și nesatisfăcător. Dacă Sfânta Liturghie ar fi săvârșită totdeauna în condiții ideale, nu ar mai fi motive să ne plângem de lungimea sau efectul ei plictisitor.

Sfânta Liturghie, cu valorile și comorile pe care le are, le conține și pe care le-am enumerat mai înainte, reprezintă un teren și un cadru perfect pentru revărsarea și exprimarea credinței și a evlaviei noastre ortodoxe. Ea ne cere să o înțelegem, adică să-i restabilim sensul original și autentic în care a fost concepută și instituită și pe care noi fie că l-am uitat cu totul, fie că îl pierdem adesea din vedere.

68. *Ibidem* p. 42